PAUL GOMA
ASTRA
(BIBLIOTECA) roman (1986)
Autura Autorului
2009
ASTRA, roman, Paris, 1986; 1988 Editura Dacia, 1992

1

— Inventar? Cum aşa: inventar?

Doamna Formatmic, ea a silabisit întrebarea. Şi înainte şi după ce a citit anunţul de pe uşa bibliotecii. De ce, şi înainte? Să fi ştiut ea, de ieri? Dacă a ştiut de ieri, azi de ce-a mai venit, să degere pe-aici, prin parc?

La început – sus, înăuntru, la cald – doamnei Formatmic i-am spus (fireşte, în gând): Doamna Vulpe. Fiindcă şi în sala de lectură îşi păstrează vulpea, una roşcat-deschisă, aproape gălbuie şi cu ochi verzi, sticloşi; îşi lasă la vestiar paltonul de cartelă, şoşonii bărbăteşti – sau femeieşti, în care caz: ce femeie! – îi schimbă cu papuci de pâslă neagră, făcuţi de mână; de vulpe însă nu se desparte, o duce, o mută mereu de pe un umăr pe celălalt, de aceea îi şi alunecă, dar am observat: când vulpea şade cuminte, la locul ei, Doamna o caută-ntr-una, orbeşte, o mângâie ca pe o pisică şi tot ca pe o pisică o mută; însă când vulpea se chiar prelinge pe jos, nu o mai caută stăpâna. Aşa o fi înţelegerea. Între babă şi mâţă.

Nu e chiar babă – acolo, sus, la cald; aici, în faţa uşii, de frig, s-a băbit. Aşa arată şi femeile mai tinere, pe timpul ăsta, pe timpurile astea. Când nu sunt lăsate să intre la cald, în bibliotecă.

Acolo sus, de mai multe ori m-am ridicat de la locul meu, ca să adun mâţa de pe jos şi s-o pun la zvântat pe gardul scaunului Doamnei, însă abia a treia zi am băgat de seamă ce fel de cărţi citeşte Doamna cu pisică-vulpe: numai de format mic, legate în marochin, cu flori de aur pe coperte şi cu, pe cotor, trei litere: I.S.G. – pe astea le-am văzut numai la plecarea-venirii Doamnei, când cartea era închisă. Aşa că, la următoarea prelingere pe parchet a

blănii, am tras cu ochiul: am văzut cum citea ea, altfel decât lumea: cu o lupă cum n-am mai întâlnit: şi dreptunghiulară şi de două ori mai mare decât cartea şi fără mâner – cu două torţi ca o tăviţă; cam ciobită într-un colţ, căpătase curcubeu.

— Inventar? repetă ea, silabisind întrebarea, mirarea.

De ce s-o mai fi mirând ea, care ştie? Sau poate că nici ea nu ştie?

Doamna Formatmic (o cheamă Sângiorgiu, dar nu contează), ea este de format mare, chiar spre foarte, poate de aceea citeşte, acolo sus, unde acum o fi cald şi bine – citeşte cărţi de format mic de tot. Asta se cheamă, am citit eu într-o carte: compensaţie, Doamna se compensează nu doar cu cărţile, ci şi cu nasul: unul mic-mic, la obrazul ei mare se pierde, parcă nici n-ar exista (asta se va fi chemând: compensaţia compensaţiei, în schimb – fiindcă este un în schimb pe lumea asta – în schimb are un mamă-mamă atât de lat, încât ocupă cu el două-trei scaune alăturate – în fapt, numai unul, în centru, dar pe cele din lături nu poate sta alţi cititori, nu se face să te atingi, fizic, de o cititoare.

M-am tot întrebat, la început – acolo sus, în sala de lectură, unde trebuie să fie cald, o nebunie! să tot stai, acolo, sus – m-am tot întrebat: ce cărţi atât de preţioase va fi studiind ea cu lupa-tăviţă?

Mi-am zis: desigur, mari-raritătţi, piese-de-muzeu, în fine, comori ale civilizaţiei, la care nu ai acces decât la o mare bibliotecă, precum Astra noastră. Şi pe care le descifrezi, nu le citeşti – cu lupa.

Am pândit-o o după-amiază întreagă, să iasă şi ea, într-un loc, într-o pauză, să se spele pe mâini la closet, cum am auzit că se zice despre doamne; ori să fumeze şi ea o ţigară – rare femeile de format mare, nefumătoare. Când, în sfârşit, s-a dus la spălat (şi am constatat cu uimire că fundul nu i-i atât de foarte mare, fiindcă nu i-i de jur-împrejur, ci numai pe lat: din profil arătând normal de tot), mi-am făcut de lucru pe la scaunele ei, m-am uitat la carte şi am aflat: pe giuvaierul acela din piele roşie stătea scris

cu aur: HAMLET. Mi s-au părut cam mari literele din titlu faţă de formatul copertei, dar mi-am zis că şi acolo va fi vorba de vreo compensaţie – mi-am mai zis: ce grozav, să poţi citi Hamlet în format mic, cu lupă de format mare! şi cu toate că la fişier eram încă departe de SHA., m-am hotărât ca, a doua zi, să fac un salt să-l cer şi eu pe Hamlet.

Ştiam, îl citisem de mai multe, ori, fiindcă îl am, de la Şeica – însă numai în format obişnuit ca pentru o bibliotecă de gimnaziu; îl am, dar împreună cu alte piese; şi numai în româneşte. Sigur, din volumul meu, de la Şeica, cel mai mult şi mai mult mi-a plăcut „Romeo şi Julieta”; pe locul doi l-am pus pe „Regele Lear”, iar pe trei: „Visul unei nopţi de vară” pentru Hamlet nu mai era loc. I-aş fi făcut eu, dar nu mă, făcuse, el praf, ca pe alţii, prea jucau teatru, cu toţii, în frunte cu el? De când am revenit la Sibiu, la liceu, am tot auzit de la colegii externi că „Hamlet” e o culme a gândirii universale, că nimeni pe lumea asta mare n-a scris un monolog mai phu-ther-nhic! (aşa zice Septimiu, împuşcând din buze cuvântul) decât Afisauanufi – însă, ca să-l phă-thrunzi! trebuie să-l citeşti tu, cu ochii tăi şi în englezeşte, în ediţii bune, serioase, originale. Nu ştiu englezeşte – nici Septimiu, însă ştie taică-său, şi are, în casă, ediţii foarte serioase şi originale. Mi-am zis că, probabil, dacă aş ţine între palme o adevărată ediţie originală, aş începe să înţeleg şi limba şi culmea monologului. Însă a doua zi, la fişier am aflat că există o singură, nu ediţie, ci exemplar din acela, de format mic şi acela era la Doamna Vulpe, sub lupă; tot din fişier am, înţeles că, în plus, formatmicul nu era din cale-afară de original: o traducere în italiană.

M-am mirat mult. Italiana o dibui, deşi n-am învăţat-o dinadins, însă cum este un fel de română, m-aş fi descurcat – dar ce să fac eu cu limba lui Dante la Shakespeare?; ei s-ar fi înţeles între ei prin latină. Să fie Doamna Vulpe italiancă? După, nume, de ce nu: Sangiorgio, de-un exemplu… O auzisem vorbind, la fişier, cu doamna de la pupitru – nu mi s-a părut că are accent italienesc (Doamna

Tatu), ba chiar destul de ţărănesc, cam ca pe Târnave. Însă peste, câteva zile m-am mirat mai puţin când am văzut că Doamna, Vulpe citeşte cu lupa, în format mic, „Faust”, într-o limbă plină de diacritice – poloneză; sau chiar cehă. Şi nu m-am mai deloc mirat, când am aflat de la Octavian că Doamna Sângiorgiu vine la Astra numai de când a fost naţionalizată: nu mai are ce face acasă, nu mai are casă şi ca să-şi aducă aminte de casa lor, vine la Astra: tatăl ei, un mare negustor de vite umblase cu afacerile prin toată lumea, şi fiindcă nu ştia carte (dar socotea pe degete ca o mitralieră), căpătase patima cărţilor – însă numai a „cărţulicilor” cum le zicea el; cumpărase ce găsise, dar şi comandase format-mic, în unic exemplar; înainte de război le donase pe toate Astrei. Şi de aceea.

— Inventar? De ce, inventar?

Domnul Doktor. Nu e doctor, e doktor în ceva, să zicem: drept-roman. A fost profesor la Universitatea din Cluj, refugiată aici, la Sibiu, după ce Ardealul de Nord fusese cedat ungurilor. Se spune că dacă, după război, s-ar fi întors la Cluj, ar fi ajuns decan, dacă nu chiar rector; el însă a preferat Sibiul nostru. Se mai spune că Domnul Doktor ar fi putut obţine catedră la un liceu – şi mai bine la comercial, acolo se face şi dreptroman. Mai sunt universitari neîntorşi la Cluj rămaşi la Sibiu, la secundar (ca al meu, de matematice, Mihăilescu), însă Domnul Doktor nu a solicitat, aşa umblă vorba. Unele vorbe spun că Domnul Doktor a declarat tare şi oficial, după Reforma învăţământului, că el nu se vinde comuniştilor; însă alte vorbe spun că n-a declarat nici pe dracu’, ba s-a milogit la Secţie, să-i dea şi lui un post, acolo, de ce-o fi, chiar la ciclul-doi, dar comuniştii i-au zis să zică mersi că nu primeşte post la Canal, ca fost profesor burghez şi doktor exploatator. Eu nu ştiu ce să cred din vorbe, cred însă că Domnul Doktor a rămas la Sibiu numai pentru mama domniei-sale, foarte în vârstă, foarte bolnavă şi mereu la pat; şi, aşa, un pic, a rămas la Sibiu, pentru Astra, e toată ziua la bibliotecă. A fost, până ieri, fiindcă azi e altă zi.

— Inventar? Cum e posibil, cum adică, inventar?

Domnul Artur. Numele lui adevărat este Vasile Porumb, i-am văzut cartonul de împrumut, însă el îşi zice şi cere să i se zică: Artur. O fi pseudonim literar. Încă nu a publicat, dar când o să publice poeziile la care tot scrie, aşa o să semneze. Domnul Artur are în jur de şaizeci de ani şi e invalid – el zice că de război, dar nu primeşte pensie – şi foarte sărac: nu are nici măcar picior de lemn ca lumea, îşi vâră, prin buzunarul spart al pantalonilor o cârjă, apoi face nu ştiu ce prin dreptul genunchiului (o fi legând montul de baston) şi merge aşa, cu mâna în buzunar, bocănind din băţul ieşit prin cracul pantalonului; măcar de-ar avea, în capăt, ceva de cauciuc – dar n-are. Domnul Artur e singurul cititor căruia i se permite să intre în sala de lectură cu paltonul şi cu fularul; şi singurul care are permisiunea să-şi tragă un scaun lângă calorifer şi să scrie pe prichiciul ferestrei. Domnul Artur nu citeşte la Astra, el scrie. În caiete. Poezii de-ale lui. Destul de lungi, după câte înţeleg, de la locul meu de cititor obişnuit. Sau poate că sunt scurte, însă Domnul Artur scrie la ele fără pauze, întruna. Or fi balade, epopei. Fie ce-or fi, dar ştiu că le creează în mare viteză şi foarte inspirat. Scrie la ele, de parcă i le-ar dicta cineva la ureche – să spunem: Polymnia în persoană. Sau Erato – depinde. Sau altă muză, specială, una care-l inspiră numai pe Domnul Artur. L-a inspirat până ieri, fiindcă azi…

— Inventar? Cum…?

Toţi cititorii veniţi la Astra să citească, se miră. Dar nu trec mai departe. Chiar atunci când ajung până la supărare (n-o fi ger, ca ieri, dar vreo minus zece tot sunt, iar Astrenii de dimineaţă, persoane în vârstă, sărace, prost îmbrăcate, suferă de frig), nu rostesc celălalt cuvânt, adevăratul. Doar pentru că nu e scris şi el, acolo? Pentru că ei, toţi ceilalţi aşteptători, sunt bătrâni şi prudenţi? Sau pentru că, deşi în vârstă şi cu experienţa vieţii, nu au şi experienţa asta, a mea, de in plus?

Sunt eu un în plus, dar nici eu nu l-am rostit, cuvântul. Îmi voi fi spus că, din moment ce-l ştiu, ce să-l mai şi zic, tare; îmi voi fi zis că, dintre aşteptătorii din gura

parcului, de la uşa bibliotecii, eu sunt singurul elev chiulangiu – şi încă de la prima oră (şi încă de la matematice!), eu risc ceva, nu ca ei. Şi-aşa se uită piezişş bibliotecarele, dimineaţa, cu toate că am grijă să descopciez matricola de pe mâna stângă. Abia am revenit la Sibiul iubit, abia am intrat la LGL-ul dorit, că m-am şi apucat de chiulit. O fi chiulul meu nobil – doar citesc, mă instruiesc, mă luminez, la Astra! – însă, în catalog absenţele se împart numai în motivabile şi nemotivabile. Trebuie să mă hotărăsc să vorbesc cu dirigintele, ca de la om la om: lipsesc, dar numai ca să citesc, la Astra… Până atunci, aştept. Aşteptăm – ce anume?

Ştiu bine că şi ceilalţi aşteptători ştiu ce vrea să spună: inventar-la-bibliotecă, pe timpurile astea. Se spune că a mai fost unul, acum un an (pe când eu eram la Şeica, la ciclul-doi). Însă fără să-mi spună cineva, am constatat singur: aici nu-l făcuseră ca la Şeica adică de tot; aici, la Astra mai rămăseseră cărţi – chiar de format mic, de citit cu lupa.

Ia te uită! Chiulesc, dimineaţa, colegii de clasă, bunii mei prieteni Septimiu şi Octavian! Cum aşa, doar ei sunt şi mai slabi decât mine la matematice – să se fi îmbolnăvit profesorul?

Septimiu îmi aruncă un: Sal’tare! dar nu se opreşte, îl trage după el nasul-plisc, îl duce spre uşa bibliotecii. Octavian însă are nas aproape mic (faţă de obrazul mare), pe el nu-l trage; aşa că se opreşte, dă servus cu mine, mă întreabă de ce n-am intrat.

Nu apuc să nu ştiu ce să-i răspund: se întoarce Septimiu. Vârful locomotivrei, din roşu, la dus, a dat în vânăt; din pomeţi i-a pierit sângele, buzele i s-au şi ele, albăstrit.

— De ce te-ai întors? îl întreabă Octavian, ca un frate mai mare.

Septimiu tresare. De fapt, nu e tresărire, însă cum el se mişcă din bucăţi, din zvâcnituri, ca găina. Băiat frumos, Septimiu: înalt, sprâncenat, fin, subţire (şi mai, alături de Octavian – tot atât de înalt, însă de două ori şi peste

jumătate mai lat), cu un cap de vultur, unul din cei cu gâtul gol.

— De ce m-am întors! Citeşte!

— Septimiu arată cu pliscul peste umăr (iar eu mă mir şi de astă dată că nu-i văd bărbiile scuturate, bărghii, sub bărbie).

Octavian oftează adânc, pentru întreaga omenire şi porneşte spre uşa bibliotecii, cu pasul lui greu, aşezat (un bocanc – pauză – alt bocanc). Întoarce mereu privirea încoace, doar – doar unul dintre noi, rămaşii pe loc, îi vom spune despre ce este vorba, ca să facă economie de cei douăzeci de paşi; măcar de cinci; de ultimul măcar. Eu însă tac. Iar Septimiu nici nu se mai uită la el, s-a îndepărtat şi de mine: păşind prin zăpada întărită de ger, înfundându-se în doi timpi, de crustă, până la genunchi, s-a dus sub bradul de lângă statuia lui Bariţ, după ce a privit în jur, din bucăţi egale, bine tăiate, şi-a aprins o ţigară.

La prima ţigară, la primul fum, Septimiu e şi mai elev decât alţii: suge ca dintr-o ţâţă, de patru-cinci-şase ori, pe loc; apoi, cu ochii închişi, molfăie, rumegă fumul cu buze răsfrânte-floare; după aceea îl dă afară, dar numai pe nas şi, ca de obicei, în public, îl sloboade la piept, îndărătul reverelor paltonului, înălţate. Eu îl aştept cu privirea la gura pulpanelor.

Mi s-a făcut şi mie de-o ţigară. Calc cu grijă în exact urmele lui Septimiu. Scot ţigara şi întreb, tremurând:

— Ce faci?

Nu-mi răspunde. Zvâcneşte din cap – de astă dată, drept în sus, iar eu privesc de jos, întrebându-mă pentru a nu ştiu câta oară: cum va fi făcând băiatul ăsta, de-şi lungeşte gâtul ca un burduf de acordeon – jumătate de metru n-o fi, dar un sfert, sigur: a atins cu creştetul o cracă a bradului, noroc însă că e una neînzăpezită. De acolo, din vârful gâtului, Septimiu îşi roteşte capul ca o turelă de tanc, cu nasul ţeavă a tunului. Şi caută, caută…

Se întoarce Octavian, însă rămâne în alee. El nu fumează – de asta. Va fi măsurat din ochi urmele noastre în zăpadă, le va fi găsit prea mici pentru bocancii lui. Şi-a

împins căciula pe ceafă, s-a descheiat la palton, îşi face vânt cu un capăt al fularului. L-au cuprins căldurile, pe frigul ăsta; ca totdeauna, când e emoţionat, transpiră, i-au răsărit pe frunte, pe aripile nasului, broboane pe sudoare.

— Ce faci? întreb eu şi înspre Octavian.

Nici el nu răspunde. De parcă pe mine m-aş fi întrebat.

— Ai citit? îl întreabă Septimiu. Ai înţeles?

Octavian oftează, moşnegeşte. Ridică un bocanc, să-l păşească încoace – şi-l răzgândeşte. Dă de două ori din cap – că da, a citit, a înţeles. Îşi tamponează cu fularul adunat în pumn, obrazul, fruntea.

Mă duc spre el, păşind ca un cocostârc, în urmele adânci până la genunchi. Vine şi Septimiu, purtat pe-un nor de fum.

— Ce ne facem? zic eu, dârdâind nestăpânit, privind cum tremură şi ţigara neaprinsă cu tot cu mână.

Octavian mă ia pe după umeri, ca pe obicei, protector:

— Eu mă-ntorc la ora a doua – fac economie de-o nemotivată… – şi râde. Tu? – pe Septimin l-a întrebat.

— Eu? îşi scoate gâtul din teacă, dar şi-l pune numaidecât la loc, în fular. Eu mă duc la curve, sal’tare! – numai pe mine mă salută, după care porneşte cu mersul lui pe cămilă cu cap pe vultur, încolo, pe aleea principală, spre Corso.

— Tu? mă întreabă Octavian, fără să mă vadă. Vii? Atunci, servus! îmi apucă mâna, orbeşte, mi-o scutură, se ia după Septimiu, elefant fără trompă (oricum, din spate nu i se vede).

Aş putea să mă iau după el: să-i spun că nu-i spusesem că nu vin. Ajuns pe Corso, m-aş hotărî, în funcţie de ei: fie mă duc la şcoală, cu Octavian, la ora a doua, fie nu mă duc la şcoală împreună cu Septimiu – îl însoţesc până la poartă, cu atât mai bine dacă mă invită să intru, să beau un ceai; deşi e prea de dimineaţă, mama lui zice că, dimineaţa, locul elevilor de şcoală e la şcoală.

Sau dacă ne răzgândim toţi trei – adică ei doi, eu nu

am, în afară de Astra, la cine la ce să mă răzgândesc, atunci ne plimbăm pe lângă turnuri, pe Harteneck, aleile sunt bine curăţate pe zăpadă, nu alunecăm, nu cădem; ne promenăm colocvial, cum zice Septimiu în glumă şi fumăm serios, discutăm şi mai serios: despre una, despre asta, despre Astra…

Dar, uite: nici ei, cei mai buni prieteni ai mei, nu au rostit cuvântul. Deşi îl înţeleseseră – după ce-l citiseră, pe uşa bibliotecii. De aceea lui Septimiu îi pierise sângele din obraz, i se înnegriseră nasul, buzele; de aceea îl apucaseră pe Octavian căldurile, pe ger. Dar nu scoseseră un cuvânt – cuvântul.

Sincer să fiu, mă aşteptam ca ei, prietenii mei, să-mi spună. Ca unui prieten. Fiindcă ne-am legat, nu la şcoală, nu la clasă, ci aici, la Astra. Să-mi spună ei, care cunosc şi oraşul şi Astra, să-mi explice – nu atât ce înseamnă inventarul, scris ca dracu', pe hârtia lipită cu piciorul pe uşa bibliotecii, cât ce ne facem noi, dacă ei se apucă de inventar-ca-la-şeica? Adică total? Eu, când întrebasem: Ce ne facem? nu mă gândisem la prezentul de acum, adică la întorsul la şcoală sau la dusul la curve (aşa spune Septimiu când nu-i place aici şi pleacă, fuge în altă parte, oriunde); şi nici la prezentul celălalt, în trei, dacă ne-am fi hotărât să ne promenăm pe colocvial, ori să intrăm la cinema (deşi e prea pe vreme pentru matineu); eu întrebasem destul de clar; ce ne facem, în general, fără cărţile Astrei?

Ei însă nu înţeleseseră întrebarea. N-o voi fi pus eu ca lumea; astfel încât să nu poată fi ocolită. Dacă aş alerga după ei, i-aş ajunge, încă în parc; mi-aş aprinde şi eu ţigara aş pune întrebarea cum trebuie, ca pentru nişte externi; ca pentru neîmpluşi – deşi ei, prieteni ai mei, ar fi trebuit, să înţeleagă ce anume întreb, chiar atunci când întreb fără cuvinte. Eu, de pildă, aş fi înţeles. Aşa cred. Aş fi înţeles întrebarea, dar ce răspuns aş fi dat?

Şi ei au înţeles întrebarea mea – însă ce să răspundă?; de ce să răspundă la o întrebare pusă din afară? Poate că pe ei nu-i interesează decât răspunsurile la întrebările lor, dinăuntru, întrebări pe băieţi de oraş, elevi

externi, cu familie, casă, acasă a lor, aici, în Sibiul lor.

Pentru întâia oară, de când sunt la Gheorghe Lazăr, îmi aduc aminte. Fiindcă uitasem. Până azi, până acum, nimeni nu mă întrebase de sănătatea mea de basarabean, de refugiat. Nu ţinusem secret, însă nu mai era un secret: Ardelenii s-au obişnuit cu noi şi noi cu ei; au trecut aproape şase ani de când ne-am retras, refugit; eu unul nu mai am accent (n-am avut încă pe la Gusu, din 44 – mi-l recapăt între şase ochi: ai mamei, ai tatii, ai mei); la internat sunt unul dintre elevii interni, la liceu unul dintre liceeni, nu m-am remarcat nici în sus, nici în jos, am note aşa şi-aşa, sunt aproape foarte bun la română şi la franceză, bun la istorie, bunicel la geografie (eu, care, la Normală, ziceam că mă fac geograf! – adevărul fiind că popa Bojoc mă îndemna să fiu, ca să mă las de box...), slăbuţ la fizică şi chimie, slab pe-a binelea la matematici (eu care, la Şeica, deşi lipsisem atâta, cu arestarea părinţilor, eram cel mai bun la algebră, ca să nu mai vorbesc de geometrie – însă acum facem trigonometrie şi, pentru că de la prima oră nu mi-a plăcut profesorul – se vede că nici eu lui – n-am înţeles nimic şi mă tem că, aşa cum am pornit-o, prost, aşa o s-o continuu.).

Calc în urmele lui Septimiu (şi în ale mele), până sub brad; îmi aprind ţigara. Fumez în pumn – mai mult pe frig, pe cât pe frică – deşi. Şi, fumând în pumn, mă întreb dacă nu cumva are dreptate colegul meu de dormitor, Robescu, atunci când spune ce spune despre colegii noştri, externi. Adevărat, o spune numai dimineaţa, când trebuie să ieşim din aşternutul cald şi să ne spălăm cu apă rece. Mie, puţin îmi pasă, din moment ce tot am fost smuls din somnu-mi lin de soneria deşteptării, de bătăile din palme ale Puturosului, pedagogul, m-aş spăla şi cu zăpadă (ca la noi, în Basarabia), însă Robete (îi zicem aşa, cu drag, fiindcă-i oltenete) e un friguros ce nu s-a văzut; un somnoros, ar dormi ziua-ntreagă – şi, bănuim noi, neoltenii: i-i frică de apă. Eu cred că numai din pricina apei reci îl păleşte pe el lupta de clasă, de dimineaţă – îi spun: jale-de-clasă, fiindcă, la chiuvetă, îl apucă jălania, cu aoleo-uri olteneşti şi cu

bocete, de nu-ţi dai seama care-i apă de la robinet şi care lacrimi de la jalea lui Jelete:

— Aoleo şi fir-aş al muicii, da' ce aia – a mamii (aşa îi înjură Oltenii pe alţii: la oglindă), că ce păcate spăşesc io, de să n-am decât o cămaşă ş-o pereche de şalvari – şi-ăia rupţi în tur – şi să mă spăl, în toiu' dimineţii cu apă de la gheaţă, şi-un tolomac ca alde Roland să-mi vină el, în fiecare zi de la Dumnezeu lăsată, mereu cu altă cămaşă? Şi, n plus, 'neravatat, cravata mă-sii!

— Îţi cedez cravata mea, Robete, glumeşte careva. Dar îi faci singur nod, eu n-am ajuns până la pagina cunnodarea.

— Dă-o-n nodu mă-sii, că nu pe cravată am io boală – dar ca ce chestie un tăm-pi la cap ca Roland – de-l mai cheamă şi Roland! – să treacă admiterea şi săinţe la liceu – şi se mai şi parfumează, nesimţitu'! – şi io, care-am reuşit al treilea, să umblu cu bocancii lu' tata?!

— De, Robete, asta-i viaţa: crudă, de-astă dată (mica mea oştire fuse sfărâmată), zice altul. S-o fi dând Roland cu parfum, dar cine-i cel mai bun bec din echipa clasei? Şi a liceului? – şi, dacă dă Stalin; azi-mâine intrăm şi la „Progresul", de-o să fim plini de echipament adevărat! Ce te doare de-un papiţoi ca Roland care, la gimnastică, nu ştie care-i dreapta, care-i stinga şi cere să i se sufle?

— Păi ce zic? îşi ia vânt Robescu. Prost ca oaia, urât ca porcu', miroase a muiere – da' are ţoale-la-fix! Şi servietă de piele! Şi-mi vine la şcoală cu gustare, neică, se ospătează sub nasul meu, nesimţitul! Păi, ca ce chestie el să aibă de toate şi eu nici palton?

— Şi, culmea nedreptăţii sociale, să te speli cu apă rece! zic eu. Unde-ai făcut tu cicludoiul, de-ai învăţat lupta de clasă?

— La noi, la Robeşti – şi află că, în problema respectivă, comuniştii au dreptate când pretind ei că…

De aici nu se mai înţelege bine ce zice el că pretind comuniştii, apa rece îi spală, nu doar lacrimile, ci şi cuvintele.

De aceea se spune (eu am spus, primul) că Robete nu

face gimnastica de dimineaţă, ci jalea de clasă (de dimineaţă). În restul zilei şi în alte părţi decât spălătorul, Robescu e băiat minunat, bun fotbalist, bun coleg de clasă şi de dormitor – suntem patru interni dintr-a VIII-a pe care a pus ochii clubul „Progresul” şi, vorba poporului: dacă dă Stalin, din primăvară, o să jucăm, acolo, la juniori.

Desigur, Robescu nu are dreptate să fie gelos pe externi, în general, în special să-l urască pe amărâtul de Roland – adevărat, elev foarte, foarte slab, intrat la liceu Dumnezeu ştie cum (deşi unii spun că ştiu: tată-său e un magistrat special: înainte şi pe timpul războiului i-a judecat şi băgat la puşcărie pe legionari şi pe comunişti, acum îi judecă şi-i trimite la Canal pe legionari, pe necomunişti, pe anticomunişti – ca Rumânuimparţial; sigur că sare-n ochi, la clasă, cu hainele lui bune, parfumate, cu servieta lui, de niciun profesor nu are aşa ceva, cu mirosul lui de casă normală, nenaţionalizată de familie începurată, de pentru noi toţi, miros de dinainte. Însă el, băiatul e un mormoloc, nu e un prost rău, nu se supără şi nu pârăşte când ne mai batem joc de el.

Noi, adică internii. Care suntem de la ţară. Şi mirosim a internat.

Aşa e, dar, la internat, eu, de pildă, am trei perechi de ciorapi şi cinci cămăşi; am şi palton adevărat – pe cartelă, dar călduros; am şi căciulă; chiar servietă adevărată am, mi-a dat-o tata pe-a lui – e veche, jerpelită, pielea pe alocuri a crăpat, dar o ung cu cremă; apoi încuietorile sunt perfecte; şi strălucitoare – ar vrea comuniştii să le funcţioneze locomotivele ca încuietorile servietei mele!; cât despre mâner, nu-i greu de cusut când se pişcă aţa, principalul e că servieta mea e lucru adevărat, veritabil, dinainte…

Aşa e, dar, spre deosebire de prietenii mei buni, Septimiu şi Octavian, eu nu am, de dinainte, nici casă, nici acasă, nici cărţi acasă – ca să nu-mi pese de inventarul de la Astra şi să spun că mă duc înapoi, la ora a doua; sau la curve.

— Inventar? Cum?

— De ce: inventar?

Se miră, se întreabă, dar nu rostesc adevăratul cuvânt. Chiar fără mine, s-au adunat vreo zece – ar fi fost de trei ori pe-atâta, dacă plecaţii nu ar fi chiar plecat. Eu am rămas. Sunt cu ei, însă inima mea. Nu ştiu unde s-ar duce-rămâne: cu băieţii? cu moşii? Dacă ar fi după mine, mi-aş rămâne-o, dusă, în sala de lectură; sau la fişier; fie şi la depozit – n-am fost niciodată, e interzis cititorilor, bănuiesc că e la parter, poate şi la subsol, cărţile cerute ne sunt urcate într-un lift de mână. Mi-ar plăcea la depozit, am citit undeva că cel mai bine citeşti într-o bibliotecă în care eşti nu cititor, nu bibliotecar, nu director. Ci paznic de depozit de cărţi: le păzeşti, citindu-le, nimeni nu-ţi poate fura cartea pe care tocmai o păzeşti.

— Inventar? De ce?

— Cum se poate: inventar?

Uite că se poate. De ce? De-aia! După ce se miră, unii pleacă, dovadă că au înţeles. Deşi au înţeles şi cei care au rămas. Aşa-i lumea: se împarte, nu între cei care înţeleg şi cei care nu, ci între rămaşi şi plecaţi; m (chiar adulţi): elevi-interni şi eleviexterni.

Şi asta chiar acum; când începusem să mă simtşi eu bine, aşa, neîmpărţit. Nici măcar un trimestru întreg n-a durat – vorbesc de cel şcolar, fiindcă de când i-au dat drumul şi tatii, de la Securitatea din Mediaş (iar lumea a încetat de a se mai împărţi în ridicaţi şi neridicaţi-de-Securitate), au trecut aproape patru luni. Să mă fi lăsat măcar şase. Deşi n-ar fi fost o nedreptate strigătoare la cer şi n-ar fi căzut guvernul Groza (care nu cade, doar Ruşii îl ţin, atârnat de o sârmă), dacă, aş fi aş fi avut şi eu un an, doi-trei-patru, de pace, după şase ani de ne. Zic: şase, cu toate că e ne-pace de când am deschis ochii. Însă aşa-i omul: în aceste trei luni de fericire, fără să-mi dau seama, împărţisem lumea în jumătăţi: în interni cu servietă adevărată – chiar veche – şi interni umblând cu bocancii lui ta-su; în cititori, la Astra şi necititori (la Astra); în băieţi şi în fete – singura despărţire bună: ne face pe noi să le iubim

şi mai, pe fete.

Spre exemplu (cum spunea domnişoara mea, Coban), lumea şade împărţită în de-o parte, eu; de cealaltă: Gita. E atât de frumoasă fata asta (folosesc prezentul continuu – tare-aş mai fi vrut să continue) şi atât de in clasa a X-a, la ele, la Domniţa Ileana (comuniştii au epurat-o şi pe Domniţă şi pe Ileana, noi însă tot ca înainte îi spunem liceului de fete – pentru ca fetele să fie, continuu, ceea ce şi sunt: domniţe-ilene); şi atâta se plimbă pe Corso, duminica numai cu ofiţeri de la Şcoala de Cavalerie; şi atât de rotund-uriaşe, de albe îi sunt mărgelele albe, încât… aşa; adică ar fi fost bine de tot – dacă; atât de foarte bine, încât – tot aşa. O ştiam pe Gita de pe stradă, însă, cu adevărat, la Astra am văzut-o. Şi m-a definitiv, aşa. E cu două clase mai mare decât mine, poate de aceea n-am încercat să şi eu – şi doar e atât de uşor, la Astra: te aşezi, din pură întâmplare, la aceeaşi masă, dacă poţi: la două-trei scaune de ea – şi aştepţi. Nu se poate ca, într-o bună zi, să nu-i cadă ei o carte, un caiet, o batistă. Atunci – fii atent: te ridici, te apropii, iei acel ceva căzut, i-l dai, sau mai bine: îl depui pe masă, în faţa ei. După aceea, fii atent: nu rămâi, nu aştepţi, nu cauţi sămânţă de vorbă, îţi vezi de treabă; să nu creadă ea că tu vrei ne-a-părat să intri în conversaţie cu ea – nu, domnişoară, am ridicat un obiect căzut, pentru că aşa se face, nu pentru că maiştiueuce. Deşi, cel mai bine, la Astra, e să cauţi loc în faţa ei – însă nu la aceeaşi masă, la cealaltă, dar cu faţa. Acolo, la cealaltă, citesc şi citesc şi citesc şi nu mă deloc uit la ea, decât atunci când sunt sigur că nu mă vede; şi nu-i trimit deloc scrisorile pe care i le tot scriu, citind, din primul moment în care am văzut-o la Astra. E mai bine să nu trimiţi scrisorile una câte una. Le zici: „Scrisori fără adresă” şi le păstrezi pentru momentul oportun, cel în care ea trebuie să-şi dea seama ce pierduse, în ţineatunci, aceea este clipa marii iubiri, adevărată.

Ştiam (mai corect, la prezent: ştiu) că are să vină şi aceea, însă până atunci: spre exemplu, suntem la vestiar şi Gita pierde o mănuşă; ori, catastrofă!: i se rupe aţa şi

mărgelele se împrăş … Ba nu: sunt prea multe mărgelele, prea mulţi adunătorii, mai bine mănuşa, deşi mai uşoară şi mai uşor de luat de pe jos; apoi am citit eu în mai multe cărţi cu secrete-intime: mănuşa păstrează cel mai bine mirosul de ea – am mai citit că un personaj fura pur şi simplu mănuşile femeii iubite, domnule! Eu nu fur, eu iau mănuşa de jos şi i-o întind, zâmbind – însă fii atent: zâmbetul să fie cât mai neutru posibil (i se mai spune: neangajant), din care ea să înţeleagă limpede şi fără echivoc: exact la fel aş zâmbi exact oricărei alte fete, ba chiar şi unei bătrâne cucoane; şi unei servitoare – dacă ar avea mănuşi din astea, de ridicat. Aşadar, i-o întind, zâmbind; fără cuvinte; mişc doar buzele, mă înclin uşor şi fără grabă, dar fără zăbavă, plec fără un cuvinţel.

Aşa se fac praf femeile: cu indiferenţa; făcând pe indiferentul, le stârneşti curiozitatea – am citit şi nu într-o singură carte că însuşirea de căpătâi a femeii, pe lângă aceea de a procrea, este curiozitatea: moare de curioasă ce-i – fie ea tânără, bătrână, grasă, frumoasă, ţărancă, urâtă, regină… Abia atunci simte Gita nevoia să intre în vorbă cu mine, ca să afle cine sunt – fiindcă, îşi zice ea, în sinea ei: Să existe un singur bărbat, în tot Sibiulfie el şi un puştan dintre VIII-a de la LGL care să nu dorească să schimbe cu mine măcar un servus?; care să nu viseze să-mi facă puţină curte, mie, Gitei, regina Sibiului-Făgăraşului-Amlaşului? Ei bine, domnişoară, există un asemenea bărbat: eu. Asta nu i-o spun, cu cuvinte, o înţelege ea şi fără de.

Şi atunci; văzând ea; constatând că eu fac pe indiferentul (ba nu: Gita nu trebuie să-şi dea seama că eu doar fac peste creadă că chiar sunt!), face ea, din curiozitate femeiască, primul pas; de pildă, chiar acolo, la vestiar, la locul mănuşii; sau mai înainte, mă ajunge din urmă, la fişier – acolo ar fi cel mai uşor. Eu aş prefera sala de lectură: aici vine ea la mine; spre locul meu; vine prin spate, eu n-o văd, citesc profund; ea îmi pune o mână pe umăr, se apleacă, îmi şopteşte ceva la ureche – la urma urmei, n-ar conta ce-mi spune, să vadă toată lumea de la

Astra că Gita îmi vorbeşte la ureche de atât de aproape, încât cine ar jura că nu mă şi sărută?; şi unde: în sala de lectură! Fii atent: eu ascult, politicos, zâmbesc neangajant, dau uşor din cap, încuviinţând – şi mai neangajant – ceilalţi să creadă că numai din bună-creştere mă arăt de acord, nu şi din alte motive. Dacă Gita îmi spune la ureche că vrea ea să-mi spună mie ceva important şi secret – «dar nu aici.» – nu ies din sală imediat în urma ei, fiindcă eu nu stau la dispoziţia nimănui, fie el şi ea, Gita, cea mai frumoasă fată din Sibiu, dacă nu din întreg Ardealul! Ba, dacă vreau, (şi nu mi-e greu, voinţă am) nu ies deloc; sunt ocupat, am treabă, citesc; sau am uitat, având eu alte preocupări – aşa că ea se întoarce cu şoşotitul dulceenervant la urechea mea, în plină sală de lectură!; sau aleargă după mine, mă ajunge la vestiar; deşi mai bine ar fi pe scară; şi mai bine: afară, în faţa Bibliotecii, ca să ne poată vedea şi plimbăreţii din parc, de-o pildă, aici lângă statua lui Bariţ; de aici putem fi văzuţi de pe Bulevard; sau ceva mai încolo, în gura parcului, de să ne ştie tot Corso-ul!

Gita deschide vorba; repetă cuvintele de mulţumire, în legătură cu mănuşa, însă, înainte de a termina cele cinci-zece cuvinte, eu o simt: ar vrea ca eu, după ce roşesc bine-bine, după ce mă bâlbâi zdravăn şi, tot bâiguind şi tot roşind şi mereu neştiind unde mi-s mâinile şi câte la număr picioarele, să încerc să prelungesc „întâlnirea”; când ea va considera că sunt gata-copt, numai bun de căpătat bobârnacul său, chiar palma, ea să-mi plaseze, ca pe un unşpe metri, la păianjen, tras înainte de fluierul arbitrului: să mă bată pe umăr şi să-mi spună tărişor, de să audă întreg Sibiul, că, lasă, mai vorbim noi, după ce-o să mai cresc un pic – şi, în văzul întregii omeniri, să-mi întoarcă spatele şi să se ducă pe Corso-ul ei, la ofiţerii ei – cu mărgelele ei crude cu tot.

Numai că eu ştiu ce-i în capul frumoaselor din acelaşi aluat: poate lungi şi minte scurtă – am citit destule romane despre femei, le cunosc pe degete pe dalile şi pe cătăline, nu mă las eu umilit, pus la locul meu de elev-mic, de intern, de ne-ofiţer! Să nu-şi închipuie madmazela că, dacă

arăt cum arăt, cu palton de cartelă şi cu servieta tatii… Fiindcă aparenţele sunt înşelătoare, asta scrie în aproape toate cărţile de la Astra! Aşa că oriunde ar fi să fie întâlnirea: la fişier, pe scară, pe trotuarul Bibliotecii, aici, lângă Bariţ ori în gura Corso-ului, faţă către faţă cu mulţumirile ei perfide, eu rămân la toate rece; de piatră; de bronz; la locul meu: politicos, dar nu umil; zâmbind, însă numai din politeţe – atâta, câtă să se vadă din depărtări că e profundă indiferenţă: ei, da, am ridicat o mănuşă căzută, stăpâna mănuşii a mulţumit, eu am mulţumit mulţumirii. – dar cu asta, basta, finita comoedia, omagiile noastre, duduie, vă salut şi n-am cuvinte, pentru că eu sunt o persoană destul de foarte ocupată, o mie de alte treburi mă aşteaptă, toate mult mai importante decât o oarecare tentativă de a o curta pe o oarecare elevă de liceu de provincie; ba, dacă vrea să ştie: sunt în întârziere la o întâlnire intimă – bineînţeles, nu-i spun de întâlnire, nici numele celeilalte – care ar putea fi tot elevă, însă, dintr-a IX-a, şi care nu face Corso-ul cu tot felul de ofiţeri; dar ar putea fi, întâlnirea, cu o femeie în lege, una adevărată de tot, o doamnă serioasă, domnule, nu o domnişorică înfumurată care-şi imaginează că dacă i-a crescut pieptul un pic, nu se vede că n-are şoldurile formate. Încă o dată: nu-i spun de-a dreptul că n-are, dar îi dau de înţeles că puţin îmi pasă de ea, cu piepţii ei şi cu mărgelele ei cu tot – aşa se face, am citit: cu metoda asta, indiferenţa, cucereşti şi pe dracul în persoană. Fii indiferent! asta trebuie să fie deviza bărbatului cuceritor. Dacă eşti indiferent – cu artă (precum căzutul la Basarabean) – nu mai poţi tu scăpa de fete; de chiar femei măritate, de doamne de condiţie bună, am citit eu şi nu într-un singur roman, la Astra.

De aceea sunt indiferent şi, în aşteptare, scriu scrisori-fără – adresă. Toate scrisorile mele încep cu: „Gita” – atât! Nu folosesc nici „dragă”, nici „scumpă”, nimic din astea; iubirea e sfântă; şi nu e declarativă, după cum bine a spus Apostolul Pavel, patronul meu, în Prima Epistolă către Corinteni; dragostea nu se strigă în gura

mare, ea e cuviincioasă, discretă, chiar tăcută, şade la locul ei, înăuntru, în adâncul sufletlui zbuciumat, nu se fâţâie pe Corso, cu toţi răcanii! Deci, în scrisorile pe care nu i le trimit, fac, puternic, pe indiferentul. Ca s-o fierb, s-o pun pe jăratic, s-o înnebunesc, să-i stârnesc în cel mai înalt grad curiozitatea-i fără leac de fiică a Evei.

I-am scris optsprezece – drept, nu prea foarte lungi – aveam de gând să-i fac douăzeci şi două în cap – îmi place cum arăta cifra – după care văd eu cum mă aranjez ca să le primească pe toate odată; să afle ea, definitiv, cine sunt eu şi ce bine scriu scrisori fără adresă; şi să regrete amarnic respingerea, dar să fie mult prea foarte târziu.

— Inventar?

Ei, da, inventar – ca să nu-i spunem pe nume; nici măcar pe numele pocit, scris cu piciorul, pe anunţ.

Care, el anunţă că s-a dus dracului Astra; că s-a terminat cu cărţile. De-acum, pentru mine, lumea n-o să se mai împartă în restul-lumii, de-o parte, de alta, noi, cititorii de la Astra.

Biblioteca noastră. Astra. Abia o descoperisem, îi prinsesem gustul.

Cât fusesem la Normală, ştiam de Astra, ştiam că numele îi vine de la „Asociaţa Transilvană”, ştiam şi cine o înfiinţase: (George Bariţ, un mare jurnalist (bustul lui aflându-se în parcul numit chiar Astra), pe timpul Austro-ungurilor. Mai ştiam că acea (această), clădire frumoasă spre care priveşte, de pe soclu, Bariţ, este sediul asociaţei, unde se află şi o mare bibliotecă. Pentru nevoile noastre, aveam biblioteca şcolii, elevii mari puteau împrumuta şi de la Institutul Teologic (la care eram „în gazdă” de când localul nostru fusese ocupat de Ruşi), iar cu aprobare, de la biblioteca Mitropoliei. Însă chiar dacă noi, cei mici, am fi avut nevoie de cărţi, altele, de negăsit în a noastră: când să le fi citit – la biblioteca Astra? În principiu, aveam învoire în oraş de două ori pe săptămână, în fapt, din pricina consemnărilor… Apoi cele două-trei ceasuri de-oraş ne erau atât de preţioase: le petreceam, căscând gura pe Corso, în Piaţa-Veche, în gară, la meciuri, la film, nici prin

cap nu ne trecea să le pierdem, citind – să citeşti în timpul unei învoiri aşteptată uneori săptămâni întregi? – şi unde: tot între nişte patru pereţi, chiar dacă erau ai faimoasei biblioteci Astra?

Întors la Sibiu, după anul de ciclu-doi, la Şeica, chiar dacă devenisem elev de liceu, gândeam, în continuare, ca un elevintem, adică nu mă gândeam că aş putea citi... în oraş. Până prin a doua săptămână de şcoală, când venise un val de frig, cu ploaie rece, cu vânt. Nu se putea face Corso-ul ca lumea, dădusem, cu colegii de dormitor, o tură vitejească, însă nu conta vitejia dinăuntru, ci starea hainelor, pe dinafară; apoi lui Robescu îi intra apă în bocanci. La cinematograful „Corso”, (comuniştii îi ziceau: „Pacea”, noi, în bătaie de joc: „Ceapa”) filmul începuse demult, nu ne mai rămăsese decât să facem chetă pentru bere. Mie nu-mi place berea, aşa că minţisem că mă duc în vizită „la un prieten al tatii – care are o fată”. Era adevărat, Morozan avea fată, însă nu de nasul meu şi n-aveam niciun chef s-o revăd.

Aşa că m-am dus în parcul Astra, să trag o ţigară.

M-am adăpostit de ploaie sub un brad – chiar acesta. Fumând în pumn, am observat că cei mai mulţi plimbăreţi erau, în fapt, trecători: treceau spre uşa Astrei. Majoritatea cu serviete, pline, grele. Am recunoscut şi pe câţiva de la noi, de la LGL, erau şi fete de la LDI – unde se duceau?

După ce am terminat ţigara, m-am apropiat de uşă. Aveam număr pe mânecă, însă nu şi servietă – părea să fie obligatorie. Să întreb pe vreun elev ce-i acolo unde se duce el? Ca să mă fac de râs? Să arăt şi mai intern şi mai de la ţară? În prag m-a ajuns din urmă un coleg de clasă, m-a salutat, a dat servus cu mine, a împins uşa. A intrat.

O scară frumoasă-frumoasă. Nu mai văzusem o scară atât de îmbietoare; deşi era cam prea strălucitoare, din marmură; prea sclipitoare, din fier înflorit, pe alocuri aurit; prea roşu covorul – nu pentru unul ca mine era scara. M-am gândit mult la ea, mă gândesc mereu: dacă atunci nu

m-ar fi respins-atras, n-aş fi intrat – atunci, fiindcă până la urmă, tot aş fi nimerit eu, însă câte cărţi aş fi pierdut, necitindu-le. Nu e o scară de palat (n-am văzut palate, dar am citit), din acelea care, în sunet de goarne, îţi iau văzul, te ţintuiesc locului, ca să-ţi spună că ele nu-s de nasul tău. Şi scara asta te orbeşte la început, însă nu ca să te ţină la distanţă, apoi să te trimită la scări pe potriva ta; ea e frumoasă, plină de viaţă, strălucind de să zicem bunătate; şi foarte simpatică, scara, nu face pe nebuna, cu mărgelele ei – ca Gita.

Am văzut scara. Apoi nu am mai văzut-o: mi-o stinsese uşa închisă.

Am deschis-o, am intrat în hol. Nu îndrăzneam să urc, pe urmele colegului, scara minunată, cu toate că ea mă îmbia. Nu ştiam unde, la ce se duce el – dacă avea repetiţie? îi zicem cu drag: Paganini, e un mare talent la vioară, a luat ore de pe la trei-patru ani, la cinci s-a produs în faţa lui George Enescu! are şi fotografii cu Marele Enescu – aşa spun externii, el însă nu se laudă; nici nu neagă, lasă să curgă... E foarte simpatic Paganini al nostru, nici n-ai zice că-i extern, atât că nu a legat prietenii în clasă; nimeni nu se supără, cu toţii ştim că aşa sunt marile talente, foarte ocupate. De asta colegul nostru nu se omoară cu cartea, învaţă strictul necesar, de trecere. Sub falca stângă are o pată maronie şi cum şi el se bărbiereşte, e mereu iritată, pata. Paganini zice, râzând, că pata aceea e bătătură de la unealtă, fiindcă el e omal-muncii-de-pe-vioare, noi apreciem jocul de cuvinte, râdem cu voie bună de fiecare dată când ni-l face. O fi chiar bătătură de la vioară, mai ştii? va fi avut aşa ceva, sub falcă, şi celălalt Paganini, bătrânul adevărat. Cestălalt, omul-muncii urcase scara doar cu o servietă, fără unealtă: înseamnă că acolo, sus, nu era o repetiţie; nici concert. Dar ar putea fi, acolo-sus, un concert dat de alţi, poate de şi-mai-mari-talente decât Paganini al nostru – vreau să spun: mai mari, ca vârstă.

Au intrat, au trecut pe lângă mine, au urcat scara alţi elevi, multe eleve. Niciunul cu vreun instrument muzical,

numai cu serviete – la ce s-or fi ducând, sus, servietele? Începusem să regret „avantajul” elevului intern: îşi lasă servieta la internat, în oraş iese cu mâinile-n buzunare.

Când eram mai îndoit, s-a arătat Parapleu-cu-bocanci: nu-şi strânsese umbrela înainte de a intra, nu deschisese suficient uşa, iar uşa o prinsese, cu tot cu parapleu. M-am grăbit s-o liberez pe biata fată; apoi să-i ridic servieta căzută în prag; apoi să-i strâng umbrela. Mi-a mulţumit, mi-a zâmbit frumos, neaşteptat de luminos, şi-a reluat servieta (plină cu pietre, altfel nu se explica greutatea) şi a pornit să urce scara, cu bocancii ei băieţeşti, bărbăteşti – dar bine lustruiţi.

O ştiam – într-o săptămână de Corso ajungi să cunoşti întreg Sibiul – era tot într-a VIII-a, externă-la-gazdă; ştiam şi cum o cheamă, însă eu îi zisesem: Parapleu-cu-bocanci (de când se stricase vremea, umbla cu o umbrelă neagră, popească, de sub care ieşeau doar servieta şi bocancii, vădit prea mari pentru mica de ea).

Mă uitam în urma ei şi-mi ziceam că dacă una ca ea – ca şi mine, de la ţară, în plus, cu bocanci bărbăteşti – urcă fără frică, de ce n-aş încerca să urc şi eu, să aflu ce-i acolo sus? Când ea s-a oprit pe primul refugiu, a lăsat servieta jos, lângă bocanci şi m-a întrebat:

— Nu vii? – din cap m-a îndemnat să mă iau după ea.

M-am uitat în jur şi m-am convins că mie îmi vorbea.

— Aştept pe cineva, un coleg, am minţit.

Ea a dat din cap că da, să-l aştept, şi-a ridicat servieta şi a târât-o în sus, pe scară, apoi la dreapta.

M-am luat după ea. Covorul de pe scară era prea frumos, prea moale: să nu calci pe el! Nici n-am călcat, am mers numai pe capetele treptelor, direct, pe marmoră. Însă după doi paşi am simţt că blacheurile zgârie marmora, aşa că am trecut pe covor, însă numai pe margine şi călcând fără să rulez talpa: ca să nu-l stric. Am ajuns-o pe fată în capătul scării, dar n-am depăşit-o: să văd ce face ea, să ştiu ce să fac eu, ca să nu arăt picat din lună.

Am intrat în urma ei într-o sală plină de cuiere, poliţe, rasteluri; tavan înalt, pereţi căptuşiţi cu lemn cald,

de nuc; multă lumină, miros de haine, de umbrèle udate. Am înţeles: era (doar) vestiarul. Însă eu nu aveam de lăsat la vestiar decât, eventual, basca. I-am găsit un loc bun dar, ca să fiu sigur, am băgat-o în buzunar. Fata avea ce lăsa, în primul rând, umbrela. Fără parapleu şi fără pelerină, doar în uniformă neagră, guleraş, manşete albe, părea şi mai firavă; dar mult mai drăguţă decât pe Corso; oricum, fără servietă, arăta cu totul altfel, altcineva – cineva cu nişte codiţe anemice, şoriceşti, cu ochi mărgelaţi jucăuşi, şoriceşte – aproape drăguţ, şoricelul… Atunci i-am spus, în gând: Şoricica. Sau poate abia în sala următoare, la fişier, când i-am văzut mai de-aproape şi din profil boticul mobil, şoricos.

Am tras cu coada ochiului, am făcut ce făcea ea: m-am apropiat de peretele de sertare, am tras şi eu unul. Ea m-a observat, la lăsat deschis pe al ei, a venit încoace, frecându-şi mâinile:

— Şi colegul? Nu l-ai aşteptat?

— Vine el, cunoaşte drumul, am răspuns.

— Nu te-am mai văzut pe-aici, a spus fata. Eşti nou? Cu ce începi? – şi a arătat din bărbia şoricească spre sertare.

— Cu ce încep? mi-am dat eu răgaz de gândire. Nu încep, continuu.

Cuvintele ieşiseră singure, dar bine ieşiseră. Abia m-am stăpânit să nu arăt pe faţă, cât de mândru eram de un asemenea răspuns.

— Eu sunt abia la Balzac, a recunoscut ea, acum arătând din cap, spre spate, la sertarul lăsat deschis. Tu unde-ai ajuns? – a privit eticheta din rama de alamă: Tocmai la Shakespeare? Aşa departe? – m-a privit de jos în sus, va fi găsit că nu mint: eram mult mai înalt decât ea, puteam fi crezut că ajunsesem atât-dedeparte. Mai ai numai. – m-a ocolit, a trecut în dreapta mea: Ţi-au rămas doar. Ia să vedem cine ţi-a mai rămas de parcurs. Tolstoi… Teodoreanu. Zola. Cam atât, interesant.

Ce ocazie mai potrivită, ca să fac pe nebunul, faţă de o fată – şi încă una citită, deşi ajunsese abia la Balzac? S-o

bat pe umăr, să-i spun: Ce-he, fetiţo, pe Tolstoi de când îl, he-he, citisem, răscitisem! Şi pe Teodoreanu şi pe Zola – dar, dacă o luăm alfabetic, până ajung la el, he-he! îi, pe Shaw, pe Slavici, pe Sofocle, pe Stendhal, ho-ho!; pe Stere, basarabean de-al meu (nu prea hoho, doar primele două volume din „fluviu”), pe Turgheniev, pe Topârceanu (hi-hi, mai ales Viaţa lui Sisoe); pe Vianu, pe Verlaine (am şi copiat vreo cincisprezece poezii), pe Vlahuţă, pe Zarifopol… Cât despre Zola, ce să mai vorbim, îl editează comuniştii pe rupte, ai zice că-i sovietic. Pe aproape toţi îi citisem, pe unii din „arsele” mele, personale, de la Şeica, pe alţii din arsele domnişoarei de română, pe alţi-alţii împrumutaţi de pe unde găsisem, la colegi, cunoscuţi, profesori. Pe câţiva poeţi francezi îi copiasem de prin vechile manuale de franceză, adunasem ceva din Baudelaire, din Rimbaud, din Hugo. Dar nu din Éluard, din ăsta în niciun caz.

Să-i fi spus asta Şoricicăi? Acolo, pe loc? De la prima întâlnire? Şi, după ce m-aş fi lăudat, să-i fi spus ce simţeam, cu adevărat? Să-i fi spus: Dacă asta înseamnă că îi citisem pe cei înşiraţi alfabetic.

Adineauri, doar aruncându-mi privirea în sertarul Shakespeare, deschis din pură întâmplare, mă uitasem într-o prăpastie fără fund: Când o să ajung acolo, jos? – ba nu: privisem de jos, la un munte pe trei sferturi în nori: O să ajung vreodată, măcar la mijlocul pantei?

Din fericire, careva ceruse linişte, amintind că aici e bibliotecă, nu Corso. Şoricica s-a întors cuminte la Balzac al ei. Eu, făcându-mi de lucru pe la Shakespeare, am tras cu ochiul spre Balzac: să văd ce şi cum face ea, Şoricica. Am văzut, am ţinut minte, aşa că, după ce ea a primit cartea cerută, la un pupitru cu o doamnă, apoi a intrat undeva (părea o sală de lectură) îndemnându-mă din cap, din zâmbet, să vin după ea – ca pe scară – eu m-am mutat, cu tot cu bocancii mei, spre capul coloanei. M-am oprit la D.

Să o iau şi eu mai dinspre început? Nu chiar de la A. Din Dostoievski citisem numai Crimă şi pedeapsă într-o

ediţie în două volume, îi lipseau, nu numai copertele, dar şi multe pagini. Şi totuşi, ce carte! ce scriitor, domnule! Din fericire pentru mine citisem cartea în ultima săptămână de detenţie a mamei (spun acum: ultima, atunci nu ştiam). Citeam şi tremuram; citeam, tremurând – de spaimă, de aşteptare: eu eram Raskolnikov, Porfiri pe mine mă pândea, hăituia, prindea în plasa lui de păianjen – se prefăcea că mă urmăreşte numai pentru babă, însă eu simţeam, ştiam: nu pentru ea (gazda mea era vie, bine-mersi, nu auzise de Dostoievski şi nu suferea din pricina asta), ci pentru acţiunile mele secrete, de partizan anticomunist. Am spus: din fericire, pentru că, domnişoara de română (care nu avea mamă ridicată şi nici tată arestat, avea casa ei, acasă, în Ardealul ei) mi-a spus că ea fusese bolnavă de moarte o lună de zile după ce terminase Crimaşipedeapsa… Pe când eu, aşa cum eram (poate tocmai de aceea), puteam să-i spun lui Raskolnikov: Uite cum stă treaba, Rodion Romanovici: eu am aşteptarea mea, mult mai grea decât a ta, aşa că ia slăbeşte-mă cu remuşcările tale de trei copeici duzina. – nu-i spuneam chiar aşa, dar aşa-cumva; şi chiar dacă nu era foarte adevărat (cine poate pretinde că suferinţa lui e mai cumplită decât a altuia?) cu aşteptarea mea aproape mă obişnuisem, ajunsese să-mi placă, ba uneori mă pomeneam întrebându-mă, îngrijorat: Ce-o să mă fac atunci când n-o să mai am ce aştepta, bun: liberarea părinţilor? Apoi, aşteptând alături, împreună cu Raskolnikov, aşteptarea era mai uşoară, se împărţea în două – ce bună Crimaşipedeapsa la casa omului aşteptător.

Am deschis sertarul pe fruntea căruia, în ramă, sta scris: DOS.

Sertarul gol. Lipsea până şi tija de metal care ar fi trebuit să se petreacă prin găurile fişelor. Să o întreb pe doamna de la pupitru, unde plecase DOS? Ca să mă întrebe ea de pe ce lume vin? Am căutat în sertarul din faţă: nu era – dar nu era nici Dosoftei al nostru, ce să caute într-un sertar realist-socialist un popă?; în plus, mitropolit; şi mai în plus: traducător al Psalmilor. Deci, Dostoievski nu

mai era printre noi; nici cu numele – măcar de ar fi fost DOST, am şti despre cine-i vorba, în rama de alamă de pe sertar; măcar o cruce, în cimitir – pe aceea numele dispărutului se scrie întreg. Unde, în care cimitir din lume numele repauzatului e ascuns, ne-spus, de nu rămâne după el decât locul? Gaura?

Între timp, sala fişierului aproape se umpluse: unii îşi cereau de la pupitru cărţile cerute altă dată şi păstrate aci, sus; cei mai mulţi căutau, ca mine, printre morminte – aşa că am putut trece neobservat.

Am încercat să-mi aduc aminte lista de la Şeica. Mi-o arătase domnişoara de română. Şi aceea era în ordine alfabetică. Asta se petrecea cu exact un an în urmă, în decembrie ’48 şi dacă era ordin pentru prăpădita de bibliotecă a modestului gimnaziu din amărâta de Şeica, era ordin-pe-ţară – ce se va fi petrecut la Sibiu? La o bibliotecă de oraş? La una de faimă naţională, ca Astra – pe la care se petrec sute de cititori pe zi? Cum să-i lase Tătucul să citească altceva decât a scris el însuşi? Altceva decât ce a hotărât el că e „pozitiv”? Deşi Geniul Omenirii Mondiale nu va fi citit la viaţa lui decât propria-i operă (genialissimă).

Ia să vedem ce anume a rămas, ce a diktat Stalin că e „pozitiv”? S-o iau de la începutul începutului, de la Afla.

Pe lista de la Şeica, la a, le erau lăsate lui Agârbiceanu, Alecsandri, Alexandrescu două-trei titluri, nu mi le amintesc – dar cum să uit că, în dreptul lui Arghezi, scria „TOTAL”? (aşa m-am ales cu ultimul volum, publicat sub comunişti, Una sută poeme – celelalte mergând la domnişoara). Să vedem, aici, sertarul cu… Aici între ARD şi AŞA ar trebui să fie ARG; trei fişe Ardeleanu (Carol): căzute pe spate; două fişe Asachi: povârnite în faţă. Aici, în locul gol, vădit gol, în gaură, în groapă, a fost cândva Arghezi. „Cel mai mare poet român al secolului al douăzecilea”; „al doilea Eminescu”; „genial înnoitor al limbii poetice” astea le ştiam din alte cărţi, scrise de alţii despre – însă dintre cărţile poetului aveam doar una şi nu cea mai bună. Le citisem şi pe cele-bune, împrumutate de la domnişoara, dar volumele de versuri trebuie să le ai tu,

să fie proprietatea ta, ca să le poţi deschide când vrei tu, fie şi pentru un singur vers. Începusem să copiez din Cuvinte potrivite, din Flori de mucigai, umplusem un caiet, însă. citind din caiet, îmi dădusem seama (să fi fost doar părere?) că scrisul meu de mână, dacă nu strica mare lucru, sau deloc, din poezia altora, Arghezi nu-l primea. Pe Arghezi trebuia să-l ai tipărit, altfel îl stricai. S-ar putea să mi se fi părut aşa, pentru că tare aş fi vrut eu volumele acelea, doar eu le cărasem, cu sania, noaptea, însă le reţinuse domnişoara. Dar acum, dacă aş pune mâna pe un volum, l-aş copia, în întregime – nu doar pentru mine, ci pentru alţii (chiar dacă mi s-ar părea, în continuare, că-l stric). Dar de unde? Arghezi: „TOTAL" şi aici. Nu mai este. Ba, judecând după sertar, nici n-a fost vreodată.

Alt sertar: BAC. O singură fişă la Bacovia, Stanţe burgheze. Adevărat, Bacovia a publicat puţin, vreo trei volume cu totul, nu s-ar simţi golul în sertar. Însă dacă ar fi tipărit numai Plumb; de-ar fi publicat o singură poezie, „Lacustră". De altfel, despre un gol vorbeşte „Lacustra": „Un gol istoric se deschide". Ba nu, nu se deschide: „Un gol istoric se întinde" iar mai departe: „Pe-aceleaşi vremuri mă găsesc… /şi simt că de atâta ploaie, / Piloţii grei se prăbuşesc" şi se termină cum începuse, cerc închis: „De-atâtea nopţi aud plouând / Tot tresărind, tot aşteptând, / Sunt singur şi mă duce-un gând / Spre locuinţele lacustre". Lacustrul (George Vasiliu de Bacău, Bacovia, acest alt foarte mare poet, are voie la sertar doar prin „Stanţe" ce inspiraţie (politică!) pe el, să le numească: „burgheze"…

Alt sertar. Gol. BLA. Aici a fost cândva Blaga. De felul lui, poet; şi dramaturg; şi filosof; şi diplomat; şi profesor. Aşa-i pedepsesc ăştia pe cei care au fost prea multe, prea mult: îi nefiinţează, cum zice Septimiu; îi scot, alungă, şterg; îi nefac. Să zică mersi (ca Domnnul Doktor) că n-a primit post (de profesor, de diplomat, chiar de filosof!) la Canal; că l-au lăsat în viaţă (ca ajutor de bibliotecar, la Medicină, în Cluj – se va fi făcând şi acolo inventar?). Pe timpul întunericului, când România era o ţară înapoiată, exploatată de capitalişti, condusă în prăpastie de către

burghezimea monarho-fascisto-chiaburo-jandarmerească, peatunci aşa-zisul-poet şi pretinsul-filosof Blaga huzurea pe spinarea poporului muncitor; nu-i auzea gemetele de durere, strigătele de protest social; nu auzea nici chemarea partidului comunist român adresată Marii Uniuni Sovietice şi Genialului Stalin în Persoană, să vină în ajutorul paşnicului popor român; pe-acele timpuri de tristă amintire, aşa-zişii, marii scriitori erau, în realitate, nişte lingăi; valeţi ai oligarhiei imperialiste anglo-franco-americano-vaticane; în loc să pună mâna, să lumineze masele, să demaşte pretinsa democraţe de tip burghez, ce făceau ei, aşa-zişii: se plimbau pe marile bulevarde, beau mereu la cafelede-cafea, se îndopau cu fripturi de carne, fumau ţigări de tutun şi sugeau sângele populaţiei!; în schimb, îi băgau pe gât, cu de-a sila, opiu-pentru-popor! Iată însă că „ziua mare a venit”!; de când ne-a eliberat Marea Uniune şi Tovarăşul Stalin, „toată ţara-i ’n sărbătoare”; „azi ţara ta e casa *mea* (cum zicem noi că zic Ruşii, după Atoma); „lumina ne-a venit de la Răsărit” (după Sadoveanu); „s-a făcut lumină-n sat”; „s-a dumirit badea Gligore Obadă, zis Obidă”…e-he-he! (am citat, nu foarte fidel, dar în spiritul Tezelor Provizorii care ne ţin loc de manuale de română). Aşa, că să nu ne mai mirăm că au fost epuraţi, totalizaţi niţel slugoii condeiului! Pe bună dreptate: n-au vrut să înţeleagă sensul istoriei, lupta proletariatului internaţional, în general, în special rolul de călăuză, far, stea-polară – ale Partidului; al Uniunii; al Marelui. Şi ce dacă unii scriitori trăiseră şi muriseră în secolele trecute? datoria lor de ingineri ai sufletului era să vadă, prin ani, prin decenii, prin milenii, Venirea. Desigur, a partidului comunist. Şi mai ales Venirea lui Messia Ghenialovici Stalin.

Pe lista de la Şeica, în dreptul lui Blaga scria – ca şi la Arghezi: „TOTAL” Şi aici ca şi acolo, Blaga a fost totalizat. Nu mai este. Ai zice că nici nu s-a născut. Bacovia scria într-o poezie: „Liceu, cimitir al tinereţi mele”.

Dacă aş fi poet, aş lăsa în pace liceul, aş scrie: „Bibliotecă, cimitir al generaţiei mele”. Sau n-aş scrie

versuri, numai cuvinte: Bibliepurată; sau: Bibliocimitir – şi: Cimitir Astra.

Am trecut alături, să văd cum stăm cu Caragiale. Ca şi la Şeica: binişor, bine – la Caragiale. (la Şeica scria „ÎN SUSPENSIE”). Aici fusese lăsat – până când? până când o fi, să ne grăbim, fiindcă nu ştim ce aduce ziua de mâine.

Dar Eminescu? La Şeica era şi el „ÎN SUSPENSIE”. Aici, la

Astra, la EMI au rămas ceva fişe – ia să vedem care ediţii. Ediţii… Nici urmă de ediţia Perpessicius nici Murăraşu – nici vorbă de ediţia Maiorescu; niciun volum de poezii – ba da: o broşură cu unsprezece poezii traduse în ungureşte. Dar în româneşte? „Eminescu, făuritorul limbii literare române”; „Eminescu, Luceafărul poeziei româneşti”… Numai traduceri – încă o fişă: Eminescu în ruseşte. Ba nu! Nu e în ruseşte, ci în animalulcare-nu-există: în „moldoveneşte” (bine că nu e în „olteneşte”!)! De reţinut: cine vrea Eminescu în româneşte, într-o bibliotecă românească, în România, îl găseşte – dar cu caractere chirilice – corect: ruseşti, chirilice fiind şi sârbeştile şi bulgăreştile. Mama lor de totalizatori! Pe Eminescu ni l-au. Nu găsesc cuvântul – dar nu cuvântul meu contează, ci al lui, alungat din România, din limba română. Se laudă pe toate drumurile că îl preţuiesc, că îl revalorifică; s-au apucat să-l sărbătorească: astă vară, în iunie, au făcut mare tămbălău cu „60 ani de la moarte”; la anul, în ianuarie, se laudă că vor să sărbătorească „Centenarul naşterii”. Dar un scriitor se sărbătoreşte prin carte – unde-i cartea lui Eminescu? Nu e.

Atunci, întâia oară la biblioteca Astra, nu am căutat la fişier dincolo de EMI. Am închis la loc sertarul cu Eminescu ne-român, ne-poet. Mi-am făcut loc printre căutători până la Z; m-am întors la A.

Fata asta, Şoricica. Aşa, caraghioasă, urâţică, naivă – nu era o naivă, cum crezusem; deloc toantă. Iar eu nu eram deloc marele-zmeu care-i închide pliscul unei gâsculiţe cu… continuatul (nu cu începutul). Dar cum, cu ce „continuam” eu? Dar se mai putea continua, pe

timpurile astea? Şi ce să continui? De acord: dacă mă grăbesc-grăbesc, îl fac pe Shakespeare; îl fac pe Tostoi; îl fac pe însă cât de repede să dau din pagini întoarse? Cât de tare să trag, ca să ajung la la cine să ajung? La Zola? Dar nu mai poţi respira de glodurosul, de realist-socialistosul Zola (las, că nici cu celălalt franţuz, Barbusse, nu mi-e ruşine, împuţitul acela care l-a băgat în mormânt pe Panait Istrati al nostru)! Ei, da: în timp ce eu galopez, încolo, spre coada alfabetului, analfabetiştii se apucă să epureze iar şi rămân şi fără Caragiale; şi fără Balzac; lui Bacovia or să-i totalizeze şi Stanţele – aflând ei, între timp, că nu sunt, cum şi imaginaseră, pamflete la adresa burgheziei.

Zice tata:

— Să recunoaştem: comuniştii au făcut o adevărată, o dreaptă selecţie – vorbesc de autori şi de cărţi. Acum cine vrea valoare, merge la cărţile interzise, la autorii epuraţi. Nu se înşală nici atâtica!

Nu se va fi înşelând nici atâtica, dar de unde cărţile? De la care bibliotecă – publică – să citesc autori interzişi, cărţi epurate – ca să merg numai la valoare?

Eh, dacă ar fi fost părinţii mei ne-basarabeni; adică nerefugiaţi. Dacă ar fi fost bătrânii mei neînvăţători de ţară, dacă ar fi avut biblioteca lor, personală, conţinând şi cărţi epurate, de valoare… Aş fi citit cu dragă inimă acasă, în casă, la casa mea. Însă puţinele strânse de ei, adunate din banii lor, de învăţători, ne-au fost arse, în curte, la Mana, de comisari; puţinele adunate după liberarea Basarabiei şi înainte de Refugiu – au rămas acolo, demult or fi oale şi cenuşă.: aici, în Ardeal, nu au mai cumpărat o singură carte: cu ce bani, nu aveam pentru strictul necesar, apoi când, unde să fi avut timp de ele: prin păduri? prin Centrele de Repatriere? în mutări, din cancelarie în cancelarie?

La Normală cumpărasem din banii de buzunar vreo douăzeci de volume – acestea constituiau „grosul” bibliotecii noastre refăcute. S-a rotunjit biblioteca noastră cu cărţile de la Şeica (adevărat: furate, dar furate erau şi

cele care merseseră la domnişoara, trei-sferturi; şi ce-ar fi fost mai bine: să le lăsăm să fie arse, ca epurate? – am citit undeva că furtul de carte nu e furt, se iartă, nu-i păcat grav.) – însă numai cu cele pe care le dusesem la Buia, înainte de arestarea părinţilor. Şi acelea s-au dus, au dispărut, împreună cu celelalte lucruri din „casa" noastră de la Engelmann. Ce mai am acum, la părinţi, sunt cărţile păstrate la Şeica, în cufăr, la babă şi în camionul lui Iosif: în jur de o sută de volume.

Voi fi având eu „bibliotecă" mai mare decât a lui Ilă, colegul meu de la Şeica (cel care nu are deloc) – dar mă pot compara cu Septimiu? Măcar cu Octavian, fiu de mecanic de locomotivă? – însă şi el: nerefugiat, ne-basarabean, ne-intern?

3

— Inventar? Ce-o mai fi asta: inventar?

Alt invalid: domnul care nu citeşte în sala mare de lectură, el lucrează într-un cabinet, pe manuscrise. Din război, îi lipseşte mâna dreaptă, ca lui Perpessicius, din celălalt război. Nu l-am văzut scriind cu stânga (nici pe Perpessicius, dar aşa am citit, din alţii, chiar di noi, nu degeaba şi-a intitulat primul volum de versuri: Scut şi targă), însă dacă mă miră ceva la el, e bastonul: domnul care lucrează singur într-un cabinet – şi scrie cu stânga – este el ciung, însă picioarele i-a zdravene, amândouă, nu se simte nici cel mai uşor şchiopătat, dar el îşi ocupă singura mină cu un baston. Se va fi gândind că, aşa, se vede bine, pe stradă, că e invalid de război; că dacă umbli în baston, nu-ţi iau ăştia pensia de IOVR. Adevărat: un şchiop, chiar dacă nu merge, ca să i se vadă şchiopătatul, e mult mai vizibil decât un ciung; şi mai vizibil, dacă umblă îmbrăcat cu trenci kaki, fost ofiţeresc.

Nu-i răspunde nimeni. Dumnezeu nu bate cu băţul: nici el, când biblioteca e normal deschisă nu salută, nu răspunde la salut, când trece pe la vestiar, să-şi lase trenciul; de acolo se duce direct la cabinet, nu trece pe la fişier. aşa că nu ştiu cum îl cheamă. Se zice că se poartă atât de cu nasul pe sus, pentru că a luptat şi în Vest, nu

numai în Est; de parcă ar fi singurul; şi de parcă ar fi motiv de laudă că a fost imparţial ca românul… Uite, acum ar intra el în vorbă cu noi, mărunţii, de la sala de lectură comună, însă aşa-i roata istoriei, cum zic ăştia, a venit rândul nostru să nu-l băgăm în seamă, cu toate că se poartă cu baston, ca să vadă lumea că-i ciung.

Şi nici nu prea are cine să-i răspundă: toţi cei care trecuseră pe la anunţul din uşă, fie se întorseseră pe la casele lor, unde-i cald, fie se ţin la distanţă: să vadă ce se întâmplă. Ca mine.

Ca şi mine, rămaşii vor fi aşteptând o minune: dacă nu pe însuşi Messia, atunci pe unul dintre ai noştri, cititori obişnuiţi – însă care, spre deosebire de noi, să înţeleagă altceva din anunţ: de exemplu; că inventar înseamnă. nu contează ce, cu condiţia să fie altceva, nu ceea ce ne mirase, speriase pe noi; sau nici să nu citească noul-venit: să apese, direct, ivărul, iar lui să i se deschidă uşa! S-au mai văzut cazuri. În cazul de faţă, explicaţia să fie simplă: niciunul dintre noi nu apăsase ivărul suficient de tare (şi, în acelaşi timp, să împingă uşa cu umărul; fiindcă suntem în iarnă, resortul de închidere automată funcţionează cu ulei, s-o fi întărit, de ger; ori se va fi lipit uşa de toc, din pricina gheţii – au mai fost cazuri. Sau altfel: acel cineva pe care-l aşteptăm, el să vină la timp, adică nu prea devreme, ca noi; el să constate că e deschis, nu invers, pentru inventar – şi chiar dacă este cevacumva, apoi nu pe noi, cititorii, ne priveşte, ci pe ei, administratorii. Cum s-a întâmplat, cum nu, dar noi, cei vreo zece – douăzeci dinainte, venisem prea devreme, normal să dăm de uşa încuiată, noi însă ne speriasem că au închis biblioteca de tot – când nu e altceva decât, să spunem, o mică schimbare de orar, dat fiind faptul că zilele se tot micşorează (azi-mâine-noapte are să fie ziua lui Stalin, împlineşte 70 ani). De aceea momentul deschiderii fusese împins cu un sfert, cu o jumătate de oră mai spre zi – vom fi ştiut, de ieri, de alaltăieri că se schimbă orarul, însă, cum sunt oamenii: uită, le mai stau ceasurile – celor care au. Adevărat: pe uşă nu scrie nimic de orar, de ore. Pe hârtia prinsă pe

dinăuntru, cu pap, sunt scrise doar cuvinte – în fine, aşa va fi crezând scriitorul – dar nicio cifră; nici măcar data de azi; nici, să zicem: „Începând de azi, atâta decembrie 1949…” Apoi să anunţe ce se va întâmpla, începând de azi-decembrie-49. Normal ar fi fost să se precizeze şi până când, măcar cu aproximaţie, va dura ceea ce a început azi, decembrie 49.

Şi dacă e o glumă? De prost gust – dacă te gândeşti la doamnele în vârstă, la domnii şi ei în etate, alţii invalizi, dar şi unii şi alţii suţirerel, sărăcuţ îmbrăcaţi şi, se vede cu ochiul liber: nehrăniţi – care degeră acum pe trotuarul Astrei, prin parc. Proastă de tot, dar glumă: cine ştie ce derbedeu, căscat, inconştient va fi mâzgălit, pe un caiet de şcoală, „cuvintele”, va fi smuls foaia, lipind-o de geamul uşii, pe dinăuntru; ieri, înainte de închidere – când ieşi, nu priveşti îndărăt, la uşa care se închide, iată de ce nu văzusem, de ieri, anunţul, mâzgălitura cretinului glumeţ:

ăncis p. iventr

Şi dacă mă înşel? Dacă anunţul e corect scris: „Închis pentru inventar”? Dar nu: văd eu prost, însă numai la distanţă, ce se află sub jumătate de metru nu-mi scapă, am şi memorie vizuală aproape fotografică, anafabetul acela nu a iertat un singur cuvânt (din trei). Noroc că nu a folosit majuscule, l-ar fi făcut pe S pe dos (ar fi dau un Z.); pe N. – un bou!

Şi totuşi, totuşi: dacă anunţul e corect scris? Fiindcă nu în clipa îl care îl văzusem, constatasem că e scris ca dracul, ci abia acum, ia să tot fie o jumătate de oră de când îngheţăm lângă statuia lui Bariţ.

Bine, dar numai eu să-mi fi dat seama, chiar cu întârziere, că e scris incorect? Ceilalţi, mai în vârstă, mai cititori la Astra, printre ei profesori, doctori, adică oameni de meserie, n-au văzut? Niciunul dintre ei nu l-a citit corect – vreau să spun: corect, după incorectitudine; niciunul nu a rostit, tare, ce mâzgălise dobitocul – pe care eu nu l-aş angaja nici fochist-adjunct la bibliotecă. Şi pe care îl văd: unul grăsos, cu frunte groasă, îngroşată; unul care scrie (când scrie!), ţinând condeiul strâns în pumn, ca

pe un băţ – vita încălţată!

Aşa a scrijelit, cu copita, viţelul-la-poarta-bibliotecii: ăncis p. iventr.

Vorba ceea: cum e scriitorul aşa-i şi scrisul – sau invers. Totuşi, nu poate fi un golan oarecare, bântuind cartierul – adică unul în trecere; golanii scriu cu creta, cu cărbunele pe ziduri, pe garduri, câte un cuvânt porcos (dar corect scris); golanii nu umblă cu paharul, cu farfurioara cu pap. Cu pap se plimbă secretarele – însă acelea ştiu carte. O fi una nouă, „pe puncte”; o fi secretară, dar de partid – în care caz, se explică scrisulnescrisul. De mirare e că cei care au citit opera-i au ţinut minte ultimul cuvânt, l-au corectat mental şi pe acela… De ce?: went, să fie în capul lor mai puţin mutilat decât ăncis?

— Inventar? Dar ce-i de inventariat la bibliotecă: scaunele?

Poftim! Ce ziceam? însuşi Domnul Profesor Vinerean îndulceşte otrava, glumind; de parcă n-ar şti ce-i de inventariat la o bibliotecă. El e un fost, în general, în special, fost profesor universitar – şi încă la catedra de limbă română. Nici el nu s-a întors la Cluj, a rămas la Sibiu, la secundar – nu prea mult, până l-au epurat comuniştii. Însă încă înainte de a-l epura, îl arestaseră, ca ţărănist. I-au dat drumul, iar l-au ridicat, iar l-au liberat – ultima oară, acum două-trei săptămâni: vine direct de la Canalul Dunăre-Marea Neagră, cel început astă-vară, în Dobrogea. N-a fost condamnat, ci băgat „administrativ”, dar a totalizat vreo doi ani şi ceva. Şi, uite: până şi el, profesor de limbă română, a corectat, în gând, fără să semnaleze incorectitudinea de pe uşa Bibliotecii!; şi el s-a legat de doar semnificaţia cuvântului, nu de…

Nu de – ce? Ce-ar fi trebuit să facă, zică? Şi dacă, încă: dacă n-am văzut eu bine? Anunţul va fi corect scris, dar pentru că anunţă o veste proastă, eu l-am urâţit pe mesager cu tot cu mesaj? Nimic mai simplu de verificat: mă duc la uşă, citesc, mă conving. Dacă da sau ba, e corect.

Şi dacă e corect scris? Ce se întâmplă – dacă e corect: se deschide uşa, ca Poarta Raiului? Ne putem întoarce la cărţile noastre?

Să mai aşteptăm, să vedem. Poate că Poate că alţii, veniţii după.

De pildă, Doamna Tatu-Scarletti. Ea nefiind româncă din naştere, poate observa mai lesne incorectitudinile de română. După obicei, vine ceva mai târziu la bibliotecă, însă pleacă ultima. După un obicei al ei, la fişier, întreabă tare, în general:

— S-a întors fiul? Nu? Tot nu? încă nu? – apoi, chiar dacă nu i se răspunde, ea încearcă să glumească: Atunci mă consolez cu tatăl…

Până şi eu ştiu: Doamna Tatu-Scarletti e o persoană foarte tristă, de aceea se străduieşte să-i înveselească pe alţii.

Acum, uşor frântă de mijloc, cercetează anunţul din uşă prin ochelarii cu hulubele adunate, ţinuţi de mâner, ca o lupă. A lăsat la picioare, pe prag, traista ţărănească, umflată, boboşită (ce va fi având, azi în ea: mere? cartofi? – nu-i bine să umble cu ce-o fi având prea mult, pe ger: îngheaţă); şi se uită, se uită, prin lupa ochelarilor, la hârtia prinsă în geamul uşii, pe dinăuntru. Eu mă uit la ceilalţi aşteptători. Şi ei privesc în jur, la ceilalţi, să vadă: o nevăd şi aceia pe dezisă?

Aşa-i zic unii, aproape toţi pe care i-am auzit vorbind despre ea: Dezisa. Alţii îi spun: Doamna Tatu. Însă la fişier ea se trece: Grazia Antonietta Scarletti. Am aflat de la Septimiu: e italiancă din Italia; era studentă când l-a cunoscut pe domnul Tatu, tânăr diplomat român la Roma; au doi copii, acum mari: o fată, căsătorită cu un francez, rămasă în Occident şi un băiat, mai mare decât fata – acum la Canal, cu taică-său. Domnul Tatu fusese în diplomaţie, întâi în Italia, apoi în Argentina, din nou în Italia, rămăsese diplomat şi sub comunişti – până acum doi ani; când fusese rechemat. Iar el („Cretinul!”, făcuse colegul meu) se întorsese în ţară; cu soţia şi cu băiatul. Bineînţeles, l-au deblocat (sau epurat) pe loc, aşa că a venit la Sibiu, unde

are neamuri şi casă – o vilă superbă, în spatele Teatrului. Doamna învăţase la perfecţie româna, ba chiar tradusese din Eminescu, din Blaga, din Barbu şi tocmai se apucase de „Craii de Curtea Veche” de Mateiu I Caragiale (el fiind „fiul” de care tot întreabă dacă s-a întors – din epurare! iar pentru că tot nu, se consolează cu „tatăl”, I.L. Caragiale), când a dat peste ei şi naţionalizarea şi arestarea soţului şi a băiatului – tatăl şi fiul. N-am înţeles dacă fuseseră întâi naţionalizaţi, apoi arestaţi; ori după arestarea bărbaţilor le fusese luată şi casă, oricum, în momentul de faţă, cei doi Tatu sunt la Canal (i-a întâlnit pe amândoi – dar pe rând – Profesorul Vinerean), iar „Italianca” s-a aciuat într-o odaie de pod, undeva, în Oraşul de Jos. «Deşi s-a dezis»

Asta o spune Septimiu. La care Octavian ridică din umeri, oftează şi spune că el nu prea crede – însă nu spune ce anume nu prea crede. Eu nu m-am băgat în discuţia lor, nu cunosc Sibiul, nici pe Sibieni, însă nici eu nu cred povestea cu dezisul. Poate că Italianca şi-a reluat numele de domnişoară, ca să capete cartelă.

Asta n-o pot pricepe localnicii, dar noi, Basarabenii, da. Pentru un Ardelean în Ardealul lui, chiar dacă nu capătă cartelă, chiar dacă e alungat din casa lui, la naţionalizare, nu i-i atât de greu: are, în jur, neamuri, cunoscuţi care-l ajută, cu ceva bani, cu mâncare, ceva de îmbrăcat, îl primesc sub acoperişul lor – ca între neamuri. Dar noi, „străinii”, la cine să facem apel? Pentru noi, prăpădita de cartelă înseamnă viaţă – n-avem bani adunaţi, nici relaţii, ca să cumpărăm de mâncare la liber; mai ales într-un oraş… Ce hârtie va fi semnat ea, Dumnezeu ştie (deşi neamurile lui bărbatu-său pretind că ştiu: o declaraţie de dezicere); ca să nu crape de foame; să capete repartiţie de locuinţă (aşa cum o fi, are patru pereţi, al cincilea, acoperişul); sau vrea să se întoarcă în Italia ei şi, de acolo, să facă tot posibilul ca să-i scoată pe bărbat şi pe băiat – întâi din Canal, apoi din România. La urma urmelor nu din motive politice îşi va fi reluat numele de fată, aşa semna (pe când lumea era lume, chiar dacă în război) traducerile din română în italiană – asta tot de la Septimiu

o ştiu. Apoi încă un amănunt grăitor: dacă s-ar fi dezis, cu adevărat de bărbatu-său şi de fiu-său, ar întreba, zi de zi, cu glas tare, la fişier, dacă s-a întors fiul? Bineînţeles, pentru urechile celor avizaţi, ea vorbeşte de Mateiu I Caragiale, nu de Tatu-junior, aflat la Canal; dar oare e mai puţin periculos să vorbeşti de un scriitor epurat – şi unde: în plină Astra? Toată lumea ştie că la o bibliotecă din zilele noastre vin nu doar iubitori de cuvânt scris şi tipărit, ci şi pescuitori de vorbe (pe care or să le scrie ei, în rapoartele lor la Securitate, cam în stilul vacii de bou care ne-a anunţat că e ăncis p. iventr).

Doamna Tatu s-a îndreptat de şale, a privit peste umărul ei stâng, încoace; peste umărul ei drept, încolo, nu ştiu unde... Acum se apleacă şi caută, orbeşte, traista lăsată la picioare, n-o găseşte din prima încercare, nu se uită unde caută, nu ştiu la ce se uită. Iat-o, s-a ridicat, şi-a trecut baiera traistei pe umăr. Baiera, trasă, i-a strâmbat ochelarii pe obraz, aproape i-a doborât. Şi-i pune la loc, îndelung, le şterge sticlele, pe loc, cu un deget gol răzbătut prin ruptura mănuşii. Sper că nu plânge; sper că lacrima din vârful nasului e lacrimă de nas; mai sper că nu ne vede bine pe noi, ceilalţi foşti cititori la bibliotecă, cum ne facem de lucru înde noi, numai ca să nu fim văzuţi de cine trebuie că stăm de vorbă cu ea, Ea, care, pentru unii e: duşmană capitalistă, pentru alţii: venetică-dezisă.

Eu sunt singurul care n-o evit, vizibil, la bibliotecă; dar nici să mă apropii de ea, aici, nu-mi vine. N-am schimbat niciun cuvânt când ni s-au încrucişat drumurile, eu am salutat-o, ea mi-a răspuns – atât; apoi eu sunt într-o situaţie delicată, fiind cel mai ameninţat, ca singurul elev chiulangiu – dacă mă vede vreun profesor? Ori pedagogul, Puturosul? N-o evit, n-o caut – însă ceilalţi. Până şi Profesorul Vinerean (care i-a adus vestea de la Canal s-a angajat, fulgerător, într-o discuţie foarte animată – cu cine: cu celălalt profesor, Doktorul (mereu îi uit numele-de-prenume: Ion sau Vasile sau poate chiar Gheorghe), cu toate că nu se pot suferi: Vinerean l-a întrebat pe cestălalt, Prenumele, ce făcea el (doktorul), pe când Vinerean

murea-de-frig la Stalingrad; şi ce mai făcea, când el, Vinerean, murea-de-sete în lagărul de la Ghencea; şi când robea-la-roabă, pe Canal? Prenumele nu-i răspunsese, fugise din calea Vinereanului, atunci, însă acum, iată-i discutând, animat, dar civilizat, ca între profesori universitari.

Doamna Formatmic a plecat, cu vulpea şi cu şoşonii şi cu mamă-mamă al ei, parcă şi mai mămălat, pe frigul ăsta – ar fi în stare să plece de tot, să renunţe şi la Rabelais în slavonă, în format mic, numai să nu rămână în preajma dezisei.

Uite-l şi pe Dom Artur, poetul Sibiului! S-a apropiat, şchiopătind – de cine? De celălalt invalid de război, lucrătorul pe manuscrise, în cabinet. Ce-or fi având ei de discutat, atât de important şi de secret, fiindcă se îndepărtează împreună, scriitorul şchiop şchiopătând, manuscriitorul ciung sprijinindu-se în baston – mai bine i-ar ceda poetului bastonul, ar fi mai cinstit. Se întâlnesc pe trotuar cu alţii aşteptători – măcar aceştia se plimbaseră tot timpul, cinstit – se opresc, vorbesc în de ei, apoi pornesc cu toţii, mereu mai încolo, mai departe.

Am rămas singurul care nu s-a îndepărtat, nu a întors privirea – mă aflu la o bună distanţă şi bine adăpostit sub brad. Sper să nu vină încoace. Nu vine. Şi-a scos traista de după gât, a pus-o pe prag, a coborât o treaptă, acum îşi aprinde o ţigară. Ce va fi înţeles Doamna Tatu din anunţ? Dar Signorina Grazia Antonietta Scarletti? – va fi rezolvat ea probleme grele de limbă română, traducând, dar nu ca asta… Şi de ce se va fi instalat în prag: aşteaptă să se deschidă uşa?; să se desfacă iventrul?

O înţeleg: unde să se ducă? Nu mai are casă, nici masă, nici familie; nici ţară nu mai are – de parcă românii de noi, basarabenii am avea! – la bibliotecă vine, desigur, pentru cărţi (pe care nu le mai are la ea, ale ei), dar mai ales pentru că biblioteca a rămas (până ieri?) un loc civilizat, cu oameni civilizaţi, ca pe timpuri civilizate; şi unde e cald, ca pe timpuri, în casa ei, civilizată. Dacă e adevărat că acum locuieşte într-o odaie de pod, atunci ea

este cea mai lovită de uşa închisă. Fiindcă până şi eu, care nu sunt sibian, nu am rude („în ţară”, pentru că „în străinătate, în URSS”, am – pe malul Pacificului) într-un caz ca aceasta am unde mă duce: fie la liceu, la ora următoare, fie la internat. Însă ea.

1 fi având unde, dar n-am eu chef. Nici de liceu, nici de internat – trebuie să fie un pustiu şi o tristeţe de internat-gol şi nici măcar cald nu e, se face curăţenie, se deschid ferestrele, zdroncănesc căldările, căldăresc difuzările, apoi mirosul de internat pustiu. Pentru un film e prea devreme, apoi ce să caut la matineu, singur? Prea devreme şi pentru Baia Populară (ce bine mi-ar prinde un duş fierbinte-fierbinte, apoi câteva lungimi de bazin – cu condiţia să nu fie ocupat de lotul naţional. Numai că şi colo şi dincolo trebuie să plăteşti intrarea. Banii pe care-i mai am ar ajunge azi, dar poimâine? Şi când mă gândesc că am păpat-fumat biletul de tren până acasă, iar alţi bani nu mai primesc, la abia zece zile de vacanţa de Crăciun. Văd eu: ori împrumut de la Octavian (de la Septimiu nu-mi vine să cer), ori urc fără bilet: cum trenul o să fie aglomerat, ca de vacanţă, poate nu mă prinde controlorul…

Încă cineva care citeşte. Că e ăncis p. iventr. Din spate, pare a fi doamna aceea care vine rar şi atunci numai pentru enciclopedii, E bine îmbrăcată, încălţată cu cizmuliţe. În sala de lectură rămâne în pulovere largi, pufoase; îşi păstrează pe umeri un fularşal din lână, aeriană, parfumată. N-am reuşit niciodată să ating, măcar din greşeală, lâneturile doamnei cu enciclopedii, însă parfumul ei. Uite, chiar aici, afară şi de la distanţa asta, îi simt parfumul bun, de doamnă la casa ei, care, cu siguranţă, nu vine la Astra doar pentru încălzirea centrală. Va fi având în casă, dacă nu calorifer, atunci sobe de teracotă – ce sobe grozave vor fi parfumând cu căldura lor casa doamnei parfumate.

Ea este, nu nu-am înşelat. Acum, că s-a întors cu faţa încoace, o văd şi mai bine, după miros. Ciudat: nu e frumoasă, ba chiar destul de şi nu-ţi dai seama ce vârstă

are: treizeci? şaizeci? mai mult, mai puţin? apoi ochii: când i-am văzut întâia oară privirea, am crezut că nu e doamna-cu-parfum. Mi-am făcut de lucru prin preajmă, ca să-i văd de mai aproape ochii: răi. De om rău, nu înrăit de viaţa sta, ci rău de la început. Mi-am zis că poate numai în afara casei, printre străinii răi, îi va fi rea privirea, ca să se apere; acasă la ea, la căldură, printre mobilele ei, cu cărţile ei (o fi având bibliotecă frumoasă – însă fără enciclopedii), ochii îi vor fi normali. Dar cum să verific ipoteza?

Uite-o şi pe Madam Elefterescu – n-o cheamă aşa, eu i-am zis, după Caragiale, când am aflat că e ofiţereasă de ofiţer (nedeblocat) şi aşa i-a rămas numele între noi. Frumuşică-foc, deşi cam slăbuţă, după gustul meu. În pauze, la fumat, intră în vorbă cu noi, elevii, ne oferă poezii de Eminescu de ea copiate, mentol, ţigări – într-o zi, mi-a dat un pachet întreg, abia început. Are ochii uneori albaştri, alteori cenuşii, apoi verzi, cafenii – depinde. Când se întâmplă să fumăm în patru, atunci să vezi dansul-cocoşului – acum vorbesc de Septimiu: ai zice că face pe nebunul, pe artistul, că joacă – nu joacă, deşi ţopăie în jurul Piscupeascăi, guguie ca un porumboi, glugluie ca un curcan, arând cu aripile colbul, înroşindu-i-se strugurii de la gât – aşa vrea el s-o facă praf pe găinuşa ofiţerească, numai cu citate din Kant, în original. Dar să vezi dansul-ursului: o fi el, Octavian un, cum spun Ardelenii: mutalău, dar în prezenţa doamnei Protopopescu nu-i tace gura, nu se lasă, n-o lasă pe iubita-doamnă (numai aşa îi vorbeşte: „Iubită doamnă.”). El nu-i dă târcoale, n-o bate la cap în nemţeşte, el i se propteşte în faţă, se mută de pe un bocanc pe altul şi-i vorbeşte în şoaptă – ăsta-i secretul: vorbeşte abia auzit, în româneşte, ceva cunoscut parcă, atunci doamna-iubită se apropie de tine, întâi numai cu capul, apoi nu doar cu capul – spre indignarea bolborositoare şi ţopăitoare a lui Septimiu. Dar degeaba: concurenţa recită, în şoaptă irezistibilă, din Eminescu şi cum Madam Elefterescu nu jură decât pe „Luceafărul Poeziei”... I-aş fi putut da un sfat lui Septimiu: să-l ţină pe

Kant pentru sine (şi în original!), pe lângă Protopopeasca nu ai trecere – darmite succes – decât cu Eminescu, eventual cu Scopenhauer – însă numai după ce-i vei explica ofiţeresei că va fi fost el, Schopenhauer şi filosof şi neamţ dar Marele Luceafăr îl multoreţuia… Însă cum n-am niciun interes să-i cedez unui concurent cheile-succesului… Chiar dacă pe mine ea m-a tratat totdeauna cu, ca să zic aşa, neutralitate binevoitoare.

A schimbat câteva cuvinte cu Doamna Cioclopedica, apoi au plecat împreună – ce-or fi având în comun aceste două fiinţe?

Madam Protopopescu vine la Astra pentru cu totul altceva decât noi, ceilalţi: împrumută şi ea cărţi, trece şi ea în sala de lectură, îşi alege un loc. Dar nu citeşte. Vreau să spun: nu citeşte cărţile bibliotecii; şi nici nu se preface: de cum se aşază, scoate din poşetă altă carte şi copiază, pe foi volante, din aceea. E un volum de Versuri de Eminescu; al său personal, volumul; frumos învelit în ţiplă. Ar putea să nu se mai uite în volum când copiază, ştie pe de rost toate poeziile; sau ar putea copia după copii. Dar ea, nu: cu volumul în faţă, numai după volum. Aşa va fi ştiind ea, că adevăratele copii se fac după original, nu după alte copii; va fi ştiind şi ce scriu îndrăgostiţii pe fotografiile oferite: „Păstrează copia – şi nu uita originalul”. Are scris frumos, caligrafic, uşor înflorat, *d-ul* îl desenează aproape ca în greacă, în rusă – cum îl făcea şi Eminescu. Când i-am spus asta – de altfel, în treacăt – s-a bucurat foarte, m-a sărutat pe amândoi obrajii, apoi direct, pe gură, şi m-a strâns în braţe (mai exact: s-a strâns în braţele mele, ridicându-se pe vârfuri, fiindcă e mititică), sub privirile înalte şi rănite ale celor doi curtezani. Când s-a potolit, a spus că eu sunt primul care mi-am dat seama de asta, adică de faptul că ea respectă „şi scrisul şi scriitura şi semnătura Luceafărului Nostru”!

Ceea ce este aproape foarte adevărat: fiecare poezie, oricât de scurtă, e copiată pe o singură foaie de hârtie, iar în josul paginii poartă semnătura legendară a Poetului. Când are trei-patru copii, porneşte la distribuit, prin sala

de lectură: se opreşte numai în dreptul elevilor, îi întreabă dacă au Eminescu, tipărit, acasă; cum, de obicei, întrebaţii răspund că nu, ea le oferă „Eminescu scris în manuscris” (aşa am cunoscut-o eu, prin „Odă în metru antic”) După cantitatea de copii distribuite, mult mai multe decât cele făcute pe loc oricine şi-ar da seama că asta face şi în afara bibliotecii: copiază scrisul-în-manu-scrisul eminescian. La un moment dat, pe coridor, după ce şi-a făcut, numărul (şi a pierdut, ca de obicei), Septimiu a schimbat tactica: a întrebat-o de ce face asta, adică de ce îl manuscrie pe Eminescu: se plictiseşte, singurică, acasă, în lipsa bărbăţelului? – şi a râs într-un fel în care nu-l mai auzisem; şi nu mi-a plăcut; iar Madam Piscupescu a chicotit, s-a alintat, i-a dat o pălmuţă dulce de-ai ei şi i-a zis, dulce: «Vai, tu! Nebun mic ce eşti!» însă, de parcă ar fi simţit – că mă speriasem (nu chiar, doar mă mirasem foarte), s-a făcut serioasă şi ne-a spus, cu seriozitate, că ea nu se plictiseşte niciodată; acasă e foarte ocupată; „o ocupaţie cu dedicaţie”, a zis ea.

Într-o zi, tot la fumat, Octavian i-a atras atenţia că foile distribuite ieri au, pe cealaltă parte, antetul unei chestii militare, ceea ce poate deveni foarte periculos pe timpurile astea, te bagă la puşcărie pentru secret militar. Madam Elefterescu a chicotit, s-a arătat pe sine, repetat, apoi foaia:

— Eu, secret militar? Ea, secret militar? Să fim serioşi!

Eram. În special Octavian, care i-a spus iar că hârtia cu antet e secretă, n-a găsit alta, pentru copii? A, asta era? Nici nu băgase de seamă, nu mai găsise hârtie la librărie şi se slujise de ce avea la îndemână, de la soţul… Septimiu a întrebat-o, în foarte treacă t, cu ce se ocupă soţul – ştiam cu toţii doar că e ofiţer de grad mare. Ea a chicotit iar:

— Soţul cu ocupaţia, soţia cu dedicaţia!

Octavian a rugat-o să fie prudentă în viitor, altfel, Doamne fereşte, ajunge la Canal, „pentru răspândire interzisă”.

— De ce să ajung la Canal? s-a mirat ea, Fiindcă îi ajut pe tineri să se adape de la izvorul Luceafărului? Să îndrăznească! Le spun verde-n faţă: Voi vorbiţi? Care l-aţi epurat pe Marele Eminescu? l-aţinterzis? Să vă fie ruşine!

Fiindcă noi o priveam cum o vom fi privit, ea a coborât tonul şi a dat-o pe glumă:

— Canalul e tot în România, prin Dobrogea. Cât n-or să mă trimită în Siberia, unde-i tare frig. – şi, prefăcându-se că e cuprinsă de frig, tremurând, s-a lipit. nu de Septimiu, nu de Octavian, ci de mine, cu toate că eu eram figurant (sau poate tocmai de aceea).

Eu ţin la ea ca la un camarad; fiindcă e bună la suflet, curajoasă şi năucă – şi frrriguroasă, ca mine.

Aş ţine şi mai mult, mai adevărat, ca la o femeie – dacă n-ar fi mirosul.

Întâia oară când m-a izbit (întrebându-mă, în sală, dacă am Eminescu-scris-în-manuscris), am crezut că vine de la subţiori nespălate, de la dormit în cămaşă de zi (la internat, ajungi să

cunoşti toate amănuntele, nuanţele şi să descoperi originile). Însă când am ieşit la fumat, chiar dacă ea nu s-a apropiat-lipit de mine, am înţeles că mai era ceva; altceva decât subţiorile. Nu ştiam ce poate fi, îmi era cu totul necunoscut, dar ştiam că nu e dreptate pe lume: să fii frumoasă, bună, să te dedici lui Eminescu, să rişti Canalul, pentru răspândire-interzisă (pentru ca noi, elevii să ştim şi ce a scris Eminescu, nu doar că e mare) – şi să miroşi atât de… Nu era frumos, nu era bine.

M-am gândit mult la asta: chiar dacă nu aş fi cel mai timid băiat din lume, dacă aş fi curajos ca Septimiu tot nu m-aş băga pe fir la ea: mirosul. De Octavian nu mă mir: el nu are mirosul dezvoltat, nu simte nici florile, nici ne-florile, cică din pricină că e mereu răcit, dar eu nu cred – însă m-a mirat Septimiu: în mai multe rânduri l-am surprins pur şi simplu adulmecând-o; atunci nu mai aducea a pasăre de pradă, ci a câine de vânătoare. Am înţeles că îi place *asta*, chiar foarte, i se tulbură privirea de miros bun,

pentru el, ca de parfum bun, ca de vin. Nu l-am întrebat, nu se face să te bagi în intimitatea prietenilor, dar într-o seară, când am plecat de la Astra împreună, în parc, mai mult în glumă, l-am amuşinat eu pe el şi am zis că parcă-parcă i-a rămas, în haine, odoare de scris-în-manuscris… Spre surprinderea mea, Septimiu s-a bucurat; şi-a mirosit reverele, apoi a spus că aşa e el: se înnebuneşte după „mirosuri tari" – ca cel de ţâr, de camamber … Ştiu cum miroase ţârul, din cărţi: a hoit şi a peşte putred; de camamber, tot din cărţi ştiu că e o brânză franţuzească – n-am mâncat niciodată, însă cred că omul, oricum ar mirosi, miroase numai a ei, nu a brânză, nu a altceva decât poate omul şi depinde, nu de spălatul cu regularitate, nu de schimbatul la timp al rufelor, al hainelor. Vreau să spun: toate astea ies la spălat. Or Madam Elefterescu este o persoană spălată, doar am miros bun; aş putea spune, dacă s-ar face să spui aşa ceva: ea scârţâie de spălată ce e, ba chiar exagerează, fiindcă un corp bun, viu, e bun şi viu atunci când păstrează semnul de viu – şi dau un exemplu: sudoarea de efort, fie de la muncă grea, fie de la sport, ea e verde, vie – cât e proaspătă, în momentul efortului, fiindcă dacă nu o cureţi, următoarea jumătate de ceas, se înăcreşte, se preface în putoare – cam aşa ceva.

Ea însă, pe de o parte, e prea-spălată, de nu mai ştii de unde s-o iei; fiindcă a şters toate urmele de ea, cele din afară şi le-a înlocuit cu parfumuri, pudre, farduri. Or, am citit eu undeva că parfumul bun, franţuzesc, nu convine la toată lumea, numai acelor persoane al căror miros propriu, natural, combinându-se cu parfumul, dă ceva – altceva, dar parfumat, bun, plăcut – or, naturalul e transpiraţia. Eu cred că din această pricină ea miroase în două straturi, în două momente, faze: a parfumuri, rămase prea reci şi prea iuţi, fiindcă au rămas fără soţ, adică nu s-au combinat cu naturalul (pe care l-a prea spălat); şi a…

Nu e pielea, nu e îmbrăcămintea, eventual, neschimbată; şi nu e gura, de la din dinţi stricaţi – cu toate că suge des pastile de mentol, crezând că de-acolo, de pe acolo. Dar nu gura; altceva, tot dinspre înăuntru. Ceva

urât. Aşa e lumea făcută: doamna cu enciclopedii miroase bine de tot, însă nu merită: e rea. Iar ofiţerica, biata de ea…

Cred că aş putea descrie casa omului, după cum miroase el, afară, pe stradă, la bibliotecă. Mai ales casele femeilor – în care eu n-o să pătrund vreodată.

Bănuiesc cum va fi fost, pe dinăuntru, vila doamnei Tatu-Scarletti (pe dinafară îi ştiu doar acoperişul, naţionalizatorii au dublat gardul de grilaj cu tablă vopsită verde – or fi făcut şi acolo ceva de-al Securităţii); va fi fost şi mai frumoasă casă, decât cea a doamnei Cioclopeda însă ştiu precis: odaia de pod în care se adăposteşte, acum, fosta doamnă Tatu, actualmente Scarletti, nu e cu totul lipsită de încălzire: după miros. Italianca miroase a gară. Nu a gară, de la locomotive şi de la fumul lor, ci a gară cu sobe în care mereu se face focul cu cărbuni şi mereu se stinge focul. Presupun că Doamna Scarletti face economie crâncenă de combustibil; dacă ar încălzi normal, fără economie, după primul val de fum în casă, ar veni căldura, fără fum; or hainele ei miros a fum rece, de sobă-cu-economie, care abia s-a încălzit, că e lăsată fără cărbuni destui – după ce a afumat lumea întreagă.

N-o mai văd pe Doamna Scarletti. Nici pe Proto Popofiţereasa.

La uşă: un obişnuit al bibliotecii, cunoscut în tot Sibiul, ba şi în străinătate: un mare folclorist, a publicat vreo zece volume, el zice că a adunat material pentru o sută, l-ar tipări, dacă. Ajuns aici, folcloristul se opreşte, desface braţele, arată spre tavan, spre pereţi, dar nu spune limpede ce-i cu dacă acela. Din prudenţă folcloristică.

Nici el nu se arată mirat de limba-română în care e redactat anunţul: va fi crezând că e scris de vreun informator de-al lui, dintr-un sat din creierul munţilor: sau o fişă de-a lui, de culegător, în care vorbirea este notată altfel decât scrisul nostru. De aceea nu dă semne de mirare. Nici el nu vrea să înţeleagă, de la început, ceea ce am înţeles cu toţii, după început, însă tot nu acceptăm

ceea ce am înţeles – ce-o fi în capul lui de folclorist? Tare-aş vrea să-i aflu părerea despre recentul „concurs de creaţie folclorică”; şi despre „premiile ce vor fi acordate autorilor de folclor-nou”. Ce va fi crezând el despre „creaţiile anonime ale colectivistei Ioana Dăncuş” – de care ni s-a umplut difuzorul – spre exemplu:

„Foaie verde şi-o alună.
Colectiva noastră-i bum!”
Sau asta:
„Mândru-i codru şi-nflorit, întâi Mai bine-ai venit.
Te-aşteptau oamenii muncii.
Păsările şi toţi cucii.
Pe toate câmpiile.
C-a noastre-s moşiile!”

Încă una şi gata (tot a „anonimei Ioana Dăncuş, din Ieud”):

„Măruţ roşu din Gutâi.
Dusu-i mândru la Sibii”.
(De ce tocmai la noi, la Sibii – să se fi dus prin împrejurimile ei, la Baia-Mă; ori în mă-sa).
„Nu s-o dus ca să nu vie Ci s-o dus să-nveţe-a scrie”.
(aşa, da: mândru-i analfabet)
„Să muncea-n gospodărie.
Dac-a scrie şi-a-nvăţa.
Iar acasă s-o-nturna”.
(ei: ce-o fa, mândrul, când s-o-nturna – aşa: pe leliţă o pupa? pe-anonimă o juca? o – şi pe ea – fabetiza? o, pe dos şi pe la, etcetera… etcetera? – nici vorbă, mândrul, proaspăt întors de la Sibii, proaspăt alfabetizat, altă treabă-avea:)
„La ghiaburi mormânt le-o fa!”
A-ha. E drept, nu sunt colectivist (a), dar anonimereator-defolclor-nou aş putea deveni – cine n-ar? – drept care aş prelungi creaţia de adineauri – să zicem:

„Foaie verde lemn uscare.
Pe ghiaburi i-om lichidare!”
Sau şi:

„Foaie verde ca cavalu’
Am umplut cu ei Canalu’”.
Sau (de ce nu):
„Măruţ roşu din Gutâi S-o-ntors mândru la Sibii;
Nu s-o-ntors de flori de Ceka.
Ci să-nciză biblioteca!
La Sibii de s-o-nturna.
(Proaspăt alfabetiza)
Astra el o iventrà
Şi la cărţi mormânt le-o fa!
(La Anul şi la mulţi Ani!)”.
Asta-i cu Neue Volklordnung.

La urma urmei, eu sunt cel mai ştiutor dintre aşteptători. Dar, uite, nici eu nu mă duc, nu plec – dacă aş pleca şi eu, ar veni Mândru de la Gutâi/ la Sibii/ şi mormânt i-o fa Astrei.

Să plec – unde Dumnezeu? Un chiulangiu care se răzgândeşte nu e om – aşa se spune. Septimiu, Octavian: chiulangii normali: au constatat că la Astra nu se mai poate chiuli, se chiulesc în alte părţi: la liceu, la casele lor. Băieţi normali, ei au unde să se normal, ducă, atunci când Astra e ăncisă p. iventr.

4

— Inventar? De ce?

Ca să se mire proştii! aş răspunde cu poftă, cu ciudă.

Ce ar răspunde tata, auzind întrebarea, aflând că degeaba făcuseră comuniştii singurul lucru bun: împărţirea apelor? dacă tot ei ănciseseră p. went, tot ce mai rămăsese din apa-bună? Ar zice că… mi-a mai zis, încă de la reforma învăţământului: dacă vreau să merg numai la valoare, să citesc ceea ce fusese interzis. Şi dacă l-aş întreba: de unde cărţi-interzise, el:

— Cine caută găseşte; cine vrea poate!

Frumos spus. Chiar foarte. Mai greu de îndeplinit. Mama, astă-vară:

— Dar băiatul nostru are să fie intern printre interni, fără cărţi de-acasă. Şi chiar de-ar avea, de-acasă: nu poate introduce, păstra, în internat, cărţi interzise.

— Să-şi facă prieteni printre externi! zice tata.

Frumos zis. Şi simplu – văzut de la ţară. Mai ales când, ca tata, abia ai ieşit de la puşcărie şi îţi imaginezi că libertatea regăsită arată exact ca cea pierdută; ba chiar şi mai frumoasălăptoasă-devreme-acasă, după chipul şi asemănarea libertăţii visate acolo, înăuntru. Tata judecă de parcă nimic nu s-ar fi schimbat în absenţa lui; şi prea crede că ceea ce nu e alb-alb trebuie să fie negru. Zice mama:

— Ai dreptate cu împărţirea pe scriitori: i-au interzis pe cei buni, adevăraţi – dar cum faci tu împărţirea pe cărţi, la acelaşi scriitor? La cei mari şi vii: Sadoveanu, Camil Petrescu, Gala Galaction, Cezar Petrescu?

— Aşa le zici tu ăstora: mari-şi-vii? se aprinde tata cu plăcere, şi se tolăneşte în indignare, ca într-o cadă cu apă caldă. Mari-cadavre-vii, asta da! Bine, domnule, dar scriitorul nu-i cizmar, să execute pe-comandă, nu-i tâmplar să facă sicrie şi pentru prieteni şi pentru duşmani şi pentru necunoscuţi! Scriitorul nu-i soldat, de să primească ordine de la căprar, să bată călcâiele şi să execute…

— Nu cred că Sadoveanu al vostru a executat un ordin primit când a scris Lumina vine de la Răsărit şi Mitrea Cocor – zic eu. El şi-o fi propus serviciile: Bună ziua, n-aveţi nevoie de-un bun meseriaş? de-o marfă ca asta? – şi a arătat eşantionul. Şi totuşi: ce facem noi, cititorii, cu cărţile scrise înainte, pe când autorul nu se propunea, nu se oferea?

— Chiar aşa, se aliază mama. Să nu mai fie bun Baltagul, Neamul oimărşilor, care despre ai noştri, Orheienii vorbeşte?

— Nu-i nevoie să facem noi ceva, face el cu mâna lui! rânjeşte tata. Dacă Sadoveanu – al nostru, cum zice băiatul – ar fi porc de câine numai cu cărţile scrise acum, am zice: S-a porcit la bătrâneţe, nu-i citesc porcăriile recente. Numai că Marele Sadoveanu s-a apucat să re-scrie cărţi vechi, săle. marxizeze! Ştiţi voi ce e proaspătul volum: Focuri în ceaţă? E Locul unde nu s-a întâmplat nimic, revizuit, dat pe brazda comuniştilor! De ce, mama lui de re-scriitor, a reactualizat bunătate de carte? De ce s-a

apucat – am citit în ziar – să rescrie oimii? De ce re-scrie Marele Re-Sadoveanu?

De-aia! Ca să se re-mire proştii. Sau: să se mire reproştii.

— Inventaaa?

Imhî. Oarecum. Aşa-cumva. Adevărat, unul mic, un inventăruţ, un inventărel; unul mititelizat – ca să nu ne speriem; şi nici acela întreg, doar o părticicuţică: ca să nu intrăm în panică. Ah, ce le-ar zice-o tata ăstora care se arată politicoşi, binecrescuţi, doar – doar or îmblânzi fiara! Ce le-ar zice-o prudenţilor, fricoşilor, căhănarilor! Ce ne-ar zice-o.

E în formă bună de când a fost liberat, la începutul lui august. Mă aşteptam să fie liberat împreună cu mama, cu două luni înainte. Mă aşteptam să fi devenit mai prudent, mai cumpănit în vorbă – chiar în şase ochi; ca după o trecere prin labele Securităţii. Da' de unde! S-a întors de la Mediaş slab ca dracu', aproape transparent, clătinat de vânt – şi numai gură; mai slobod (a) decât înainte de arestare. Întâi, am crezut că din cauza slăbiciunii trupului – aşa fac oamenii slabi, ca să-şi ascundă slăbiciunea: latră, dau din gură, macină din musculatura clanţei. Dar el nu s-a potolit după ce a pus ceva carne pe oase şi ceva culoare în obraji. Adevărat, n-am asistat la „discuţii", în sat (dacă mai are cu cine discuta, Buienii, bine prelucraţi de povestea cu grenada şi de construirea colhozului, şi-au înghiţit gura, ai zice că din moşi-strămoşi au fost ca acum: fie muţi, fie „lămuriţi"). Până şi pe mine mă evită: nu sunt eu băiatul refugiatului ridicat cu tot cu nevastă şi ţinut la

Mediaş, deşi se ştia, demult, cine dăduse cu grenada în şcoală? însă acasă…

E excitat, supărat, furios, mai ales pe ceea ce se petrece în „sectorul lumină". Adună de la şcoală, de la primărie (nu-i mai zice: Comitet provizoriu, ci Sfat popular), de la sindicat, chiar de la sediul noului colhoz, cărţi, broşuri, ziare, le aduce acasă într-o coşarcă, le

citeşte, re-citeşte, comentează, subliniază cu roşu ce i se pare mai năuc, re-comentează pentru noi, citând, scandând, bătând măsura, ca la cor… Degeaba strânge mama şi bagă pe foc tot ce e hârtie tipărită, subliniată („Tu n-ai minte? Vrei să ne-ntoarcă la Mediaş?”), el are ţinere-de-minte: recită, comentează, scandează, chiar mai bine, fără text în faţă.

— Bine, domnule, îşi începe tata indignarea, am înţeles cum stăm cu e-ga-li-tatea comunistă: toţi suntem egali, dar unii tovarăşi sunt muuult mai egali decât noi. În numele noii egalităţi, prostul satului e pus primar, leneşul satului făcut preşedinte de colhoz, analfabetul satului ne „lămureşte” cum devine eu i-de-o-lo-gi-a – dar cultura? Literatura? Tratăm cultura ca agricultura? Şi aşa cum partidul l-a trimis pe muncitorul de la oraş să-l înveţe pe ţăran să facă agricultură, îi pune pe alde Macovescu şi Ignat, Moraru şi Novicov pe Sorin Toma, pe Vitner, oameni ai cavernelor din mahalale, să-i înveţe pe scriitori să scrie?

— Lume întoarsă pe dos, murmură mama.

— Rezultatul „îndrumărilor de partid”? continuă tata. N-ai nevoie să citeşti capodoperele realismului-socialist, din titluri înţelegi cum a fost împărţită lumea: trecutul: Potop, Otravă, Paiaţe, Viţel de aur, Desculţ, Lanţurii, Negura; prezentul: Bucurie, Vânt de martie, Goarnele inimii, Vioara Roşie, Scutul păcii, Cântul vieţii, Matei Ion a cucerit viaţa! şi răul şi bunul, scris ca la stengazetă – măcar unul, Breşlaşu, recunoaşte, pe copertă, că el scrie Poeme pentru gazeta de perete.

E în formă bună tata; presupun, sper că, în continuare, numai în casă, faţă de mama – şi-aşa Buienilor li se rupe-n (cum zic ei) de „sectorul lumină”, îl au pe al lor, în care au fost băgaţi până la sprâncene: colhozul; tot ce nu-i atinge pe ei nici nu există.

În preajma plecării mele încoace, la Sibiu, tata dondănea, bodogănea de zor: bine-bine (domnule), la revoluţie ca la revoluţie, au dat năvală, în literatură, toate nulităţile, toţi nimeni i, cei care, în timpuri normale, nici la poşta-redacţiei nu şi-ar fi văzut numele – dar.

— Dar bătrânii, domnule? Marii noştri scriitori? Cei care au trudit o viaţă cu pana pe hârtie, au cinstit scrisul românesc – şi la rându-le, au fost cinstiţi cu premii, tiraje mari, includere în programa analitică? Ce s-a petrecut în capul lor? De ce dau din coadă şi fac sluj ca nişte căţei? coşcogea dulăi ca Sadoveanu, Camil Petrescu, Eftimiu, Călinescu, părintele Galaction, om cuvios, popă la locul lui, care, în plus, a tradus Biblia? Ce i-a apucat?

— Ce să-i apuce: frica, zise mama.

— Dar de ce să-i fie frică unui scriitor? Unuia care are operă?

— Fiindcă nu e completă, mă amestec şi eu. N-o poate lăsa aşa…

— O fi meritând completarea ceea? face tata.

— Nu-i de completare, revine mama. De frică.

— Aşa o fi. Şi cum frica mare. pute tare… Cum Marele Sadoveanu cântăreşte două chintale, când intră frica în muntele ăsta de cărnăraie şi măţăraie, nu-mpute el ţara-ntreagă?

— Te rog, aude copilul!

— Copilul! Dar copilul ne-a adus în casă epigrama lui Păstorel.

— Te rog! Fără cuvinte urâte, necuviincioase!

— Am adus două – cea cu bocancii.

— Bine, pe cea cu bocancii poţi s-o spui în casă, acceptă mama. E singura fără cuvinte urâte, necuviincioase.

— Cum adică? mă mir eu. Necuviincioase sunt cuvintele lui Păstorel despre Sadoveanu şi nu ale lui Sadoveanu, care a scris tot felul de?

— Ai auzit tu în casa noastră rostite necuviinţele lui Sadoveanu? Atunci? Poţi să spui epigrama cu bocancii, e singura cuviin.

— Cuviincioasă, dar slăbuţă.

— Cum, slăbuţă? Ia ascult-o:

„Nu-ţi cer să crăpi – deşi-ar fi cazul…

Nu-ţi cer nici franci, dă-mi doar obrazul, să-mi fac bocanci!”

Eu aplaud, de formă; tata:

— Bunişoară, dar slabă – o epigramă, domnule, trebuie să dea cu ciomagul, nu cu apă de flori – „dă-mi obrazul să-mi fac bocanci din el”. Ce-i asta? Numai atâta merită porcul de Sadoveanu? Porcii de sadoveni? Pe când cea cu „În republica nou făcută, / Căcaţii scriu, în loc să pută”.

— Era vorba să nu rosteşti necuviinţe!

Tata oftează; nu mai rosteşte (necuviinţe). Se plimbă cu mâinile la spate şi se întreabă:

— Bine, domnule, dar?

Tata suferă; cu adevărat. Şi nu înţelege:

— Cum se face că…?

Ascult cu jumătate de ureche: cunosc întrebările lui retorice, ca şi răspunsurile cuviincioşite ale mamei. Tata întreabă, se întreabă de ce, cum se face – că scriitori atât de mari, de celebri, cu-operă, se pun în slujba răului, a prostiei, a anticulturii, a antiromânismului – ce-i atrage, ce-i împinge?; sunt doar proşti, duşi de nas, ori ticăloşi înghesuindu-se la profit? Care profit?

— Consideraţia, omule, zice mama.

— Consideraţia?! se uimeşte tata. Dar nu erau consideraţi, înainte? O ţară-ntreagă cu ochii pe ei: Marele-Cutare, Ceahlăul-Cutare, Primul-Cutare? O ţară-ntreagă la picioarele lor.

— Ţara ca ţara, dar conducătorii? Nu-i prea considerau pe scriitori. Şi scriitorul e om. Sigur că se bucură când e citit, dar i-ar place şi lui să fie considerat de mai-mari, să-i strângă mâna, să-i dea o decoraţie, să-l bage în Parlament, în Academie, în comitete.

— De unde scoţi tu astea? Ce ştii tu?

— Am mai citit şi eu, mi-a mai spus Cobana. Şi-apoi banii.

— Banii! Dar ăştia erau plini de bani, şi-înainte! Dacă am socoti cât a adunat Sadoveanu pe cele vreo sută de cărţi, în nu ştiu câte ediţii – trăia boiereşte! Dar cuviosul Galaction – trăia popeşte! Toţi au trăit bine, n-au cunoscut lipsurile – de ce se bagă la troacă? Ce nevoie mai aveau,

cum zici tu, de bani?

— S-or fi gândit că, învăţaţi cum au fost, cu îndestularea, are să le fie tare greu cu lipsurile – tu să fii în locul lor.

— Sunt în locul meu şi-i bag în de vânduţi!

— Mai încee! Aude copilul. Vorbeşti aşa, fiindcă tu nu cunoşti ce-i aceea să trăieşti bine, în îndestulare şi, dintr-odată, să afli că n-o să mai trăieşti bine.

— Dacă n-o să mănânci că.

— Şşşt! Copilul!

— Adică pentru bani să-ţi vinzi sufletul, să-ţi vinzi chemarea, să-ţi vinzi ţara?

— Nu numai pentru bani – dar ce, strică banii? apoi consideraţia. Nu striga şi nu înjura! Toată ziua eşti cu jurnalele lor, dar nu citeşti ce trebuie.

— Eu nu citesc ce trebuie?

— Uite că nu. Şi erau lucruri interesante chiar pe prima pagină din *Scânteia*. Ba că însuşi Tovarăşul Gheorghiu-Dej i-a primit pe scriitori, le-a strâns mâna, i-a bătut pe umăr – asta nu scria, dar aşa s-or fi petrecut lucrurile. Ba le-a dat decoraţia cutare, ba le-a mulţumit – în numele partidului – pentru contribuţia-nepreţuită.

— Şi ce? Carol al II-lea nu făcea la fel – şi cu aproape aceiaşi?

— Vezi că vii la vorba mea? Dacă s-au obişnuit să fie consideraţi, nu se mai pot dezobişnui – năravul din fire n-are lecuire…

— Eu tot nu cred.

Tata tot-nu-crede. Că, domnule.

— O fi altceva, zice el, pe gânduri, căutând. Ceva ce nu ştim noi. Nu cred în superstiţii – dar dacă au fost fermecaţi? Deocheaţi? Dacă o fi inventat NKVD-ul o substanţă, un medicament, o otravă, ceva, de-i înnebuneşte pe oameni – se vorbea, la noi în lagăr, Ruşii în de ei se întrebau ce le-o fi dat în mâncare, în apă, celor mari de-ai lor, prin 36 – 37, când au fost nişte procese cam ciudate, în care bolşevici bătrâni, cu multe crime pe suflet, recunoşteau ca pe apă că erau antibolşevici, că lucrau

pentru Nemţi, pentru Japonezi. De la revoluţia lor, n-au fost în stare să facă un tirbuşon, o cheie de tăiat conservele – dar otrăvuri. Or fi în stare.

— Or fi, n-or fi – ce nevoie de otrăvuri, de farmece? Banul, omule! Om e şi scriitorul… Povestea cu „Banul nu-l face pe om” a scornit-o un sărac, unul care nu ştia ce-i banul. Şi, dacă mai pui şi consideraţia – îţi dai seama: şeful statului îţi strânge mâna şi te fotografiază şi te dă la *Scânteia*.

— Sunt nişte căcaţi, cum bine le zice Păstorel! Nişte că.

— Nu mai repeta atâta necuviinţele! Astea-s cuvinte necuvinte!

— Cuvinte-necu’. – n-o scoate la cap. De parcă nu ne-ar umbla comuniştii pe limbă şi ne-ar poci-o! Acum şi tu! Nu-mi plac oamenii care umblă pe la limba omului!

Mie îmi plac. Îmi place un singur om (care umblă pe la limba omului): mama.

Mi-ar plăcea şi mai mult dacă ar nota, consemna umblăturile, întorsăturile, alăturările, noile cuvinte. Am tot rugat-o să le pună pe hârtie, să nu fie uitate. Pe atunci, în caietele ei de monografii consemna o mie de fleacuri, dar nu pe astea. Când îi spuneam: «Notează, mamă!», ea ridica din umeri, adică: la ce bun? Dacă insistam, ea zicea: «Dar eu notez numai ce vine de la alţii, nu. fleacuri subiective» – şi roşea, se fâsticea, de parcă eu aş fi fost învăţătorul şi aş fi prins-o pe ea, eleva, cu vreo greşeală de limbă, în cel mai bun caz, cu un fleac-subiectiv. Însă când reluam, repetam, desfăceam eu fleacul acela, mama făcea pe uimita, de parcă de la mine le-ar fi auzit, şi abia adineauri. Ca să-mi taie entuziasmul, zicea, nepăsătoare: «Aşa se vorbeşte la noi, în Basarabia, ai uitat tu». Asta mă supăra: nu numai că nu uitasem nimic din ce ştiam, prin mine, la nouă ani (cât aveam la plecarea în refugiu), dar de-atunci mai învăţasem, de-acasă, de la ei, părinţii – mai ales de la mama.

Altă dată mama a zis – după ce am contrazis-o:

— Aşa se vorbşe la noi, acasă, dar nu acasărabia… –

şi a râs.

Apoi m-a cătat, scurt, cu privirea: o cred? n-o cred?; observasem şi cuvântul de-adineauri: acasărabia? A simţit că îl simţisem; şi că nu o credeam. Şi i-a părut bine, însă nu a arătat pe faţă, a continuat:

— Sunt vorbe de pe la noi, de la Chşelniţa…

— Or fi, dar şi Chşelniţa e. acasărabia, am zis.

Mama s-a luminat ca un soare, dar singură s-a înnorat:

— Le-am auzit de la mama.

Şi a oftat. Şi a şeptat. Prea şepta, era pentru întâia oară când mama şepta (astfel) ceva de la mine. Aşa că am zis:

— Aşa e viaţa. Tot ce ştim de la mamele noastre ştim.

Citisem undeva cugetarea asta.

Aşa o fi viaţa, însă eu nu mi-o mai aduc aminte pe mama mamei, bunica de la Chşelniţa. Decât că era îmbrăcată în negru; şi că mirosea a gutui. Ţin minte casă, livada, via – chiar moara de vânt; pe Dumana, vaca mâncătoare de rufe întinse la uscat. Mi-l aduc aminte pe bunelul: peste mustaţă avea totdeauna o altă mustaţă, venie, de la vinul primău, pe care (am aflat târziu, de la mama) îl bea pe ascuns, cu oala. Îi văd, îi miros, dar nu-i aud; nu mi-a rămas în ureche nici măcar timbrul glasurilor lor, nici măcar cum mă strigau pe nume, darmite cum vorbeau, în general. Aşa e viaţa (am mai citit eu), făcută din minciuni şi minciunele; minciunile sunt rele, minciunelele sunt bune. Aşa că minciunelesc şi eu – cu mama:

A, da? Aşa vorbea bunica de la Chşelniţa? spunea despre. de pildă, puiul de găină abia işt din găoace, abia zvântat, că e molcăluţ? Nu molcălduţ – de la moale şi cald? Nu? Bine: molcăluţ de la căluţ care-i diminutivul lui călău – altfel cald, căldicel. A, da? Pe bunica a auzit-o spunând: leşeandru? şi: castraverde? şi: dulceapă? usturşi? Bunica zicea: abricoaptă?; şi: iasomie (şi efectul iasomiei: iasomnul?; şi de ce zicea: amărar, mărarul din grădina lor era amar? – a-ha, dacă se zice: alămâie, de ce nu şi:

amărar. Şi erau atât de mari agudele lor, de le spunea: agudui? A, da: aveau parfum de agutâie. Dar agutâiele cum erau: acrude?

Să zicem (am zis, imitându-l pe tata), să zicem că pe aceste fleacuri-subiective (care nu meritau să fie consemnate) le-a auzit mama de la mama ei (ş fiind viaţa). Sunt cuvinte de gospodărie, de prin jurul casei din sat, din lumea ei, a bunicii – uite, de Mo§ Iacob de la Mana îmi aduc aminte, îi aud şi glasul, când îmi spunea, pe loc, «de unde vine cuvântul: alun – de la: alung; jugastru – de la: jug (şi invers); gaiţă – de la faptul că se găiţează; urzică, fiindcă din ea facem urzeală pentru saci; peşte – de la… mămăliga-prăpădeşte, poamă-acră de la soacră-soacră» – Moş Iacob era un poet şi un muzicant, potrivea cuvintele după ureche şi după cuvintele celelalte, însă şi el tot de primprejurul lui le culegea: din satul nostru, Mana, judeţul Orhei, Basarabia…

Să zicem, am mai zis, că pe acestea, fleacurile-subiective, le-a adus mama de la noi, de-acasarabia. Dar de unde celelaltealte cuvinte pe care ţăranul din Basarabia nu le cunoştea. primprejurul?

Care anume? Uite, de pildă, despre Stalin: n-a spus ea, mama, aici la Buia, că este cel mai mare „cârmuritor” (măcar de-ar fi adevărat!)? Şi de când au primit şi la şcoală busturi de-ale lui, în ghips, îi zice: Bustalin; şi Ghipsarionovici – autor de: capodopervâie; şi câinelui de Beria, nu-i zice; Evlavrenti? Iar celuilalt câine-de-porc, Vîşinski (cel care ni l-a impus pe Groza şi a instaurat iarna în România): Andrei Ianuarievici Vâjâiński? şi pe.

— Şşşt! m-a oprit mama, cumplit de speriată, ducând degetul la buze şi privind în jur prin casă. Să nu ne-audă careva, că ajungem iar la Mediaş, de astă dată toţi trei – şi ce ziceai că mai ziceam?

Ce ziceam eu că mai zisese ea? Uite, de pildă, în seara în care s-au întors amândoi părinţii de la o şedinţă ideologică, văzând că mama şchiopătează, am întrebat-o ce are.

— Ce să am, ia, tovarăşu-cela, agitătarul, pe care ni l-

au trimis de-sus-de-la-centru, el m-a ideologit – eu am scăpat ieftin, fiindcă pe tată-tău l-a idiologit de tot. Astea-s rezultatele campaniei de analfabetizare, ce vrei.

Când se porneşte, greu se mai opreşte, nici nu-ţi vine să intervii, fiindcă ea spune totul otova, şi în treacăt, de parcă ar vorbi despre găinile din coteţ, despre copiii din clasă – însă dacă eu repet.

— Şşşşt! Să nu ne-audă careva, că – chiar aşa am spus?

Chiar aşa. Sau: cam aşa.

— Mai înceeet, c-ajungem iar la Mediaş – şi ce ziceai c-am mai zis?

A mai zis, zis. De pildă: culturmă-de-mase; şi: egalitate – pentru egalţii. A zis: literaturcă-nouă; şi (în ciuda necuviinţei): reaclismă. De Patriarhul-Roşu zice că IPSS e tare curvios.

— Şşşt! Astea-s cuvinte necuviincioa. Necuvinte, nu se cade sa.

— De la tine le-am auzit.

— Dar eu sunt mare, tu copil, nu se cade să repeţi necuviinţele adulţilor – şi ce ziceai că mai ziceam?

Ziceam că ea mai zicea, când s-a deschis „campania de creaţie a noului folclor popular” (după ce ne-a întrebat dacă bine-auzise):

— Au dat un folclor din, să instaureze Volklordnung.

Când s-a creat titlul de „artist emerit”, le-a zis laureaţilor: artişti-amărâţi; despre Maria Lătăreţu şi a sa „Hora Păcii-ntre Popoare”:

— Greaţa de Lătăreaţa era bună cântăreaţă, când era lăutăreaţă, însă de când au făcut-o artiletristă – i trage cu Hora Păcii-ntre picioa … – şi s-a oprit, speriată, ruşinată foarte şi cu mâna la gură: Mi-a scăpat o necuviinţă, acum ce mă fac?

— Miliţiancă! a strigat tata noua-glumă (aşa se răspunde, de la o vreme, la retorica: «Ce mă fac?»).

Pe ale tatii le putem ignora, erau slabe, însă ce păcat că ale mamei n-au fost notate. De pildă, când tata a întrebat-o ce pusese la fiert, în oala de pe plită – mama a

răspuns, canţonind:

— Fa-sooo-le miooo!

Iar după ce a umplut farfuriile, amenințând-o pe a ei, cu lingura:

— Fasol na turbinca, ciorti!

Sau într-o seară, când ultimul chibrit din cutie cu care voia să aprindă lampa s-a rupt şi a zburat aiurea – ea, oftând:

— Fiasco lux!

Ori când a venit miliţianul cel nou (pleonasm: toţi miliţienii sunt noi), ca să ne verifice actele şi a întrebat, cum se întreabă, dacă avem buletine de identitate mama:

— Evident că avem buletine de evidenţiate!

Iar după ce a plecat noul, mama, gânditoare:

— E nou-nouţ, dar ţanţoş, ai zice că e jandarm de pe timpul Imperiului Claustroungar.

Şşşşt – altceva? Ce-a mai, altceva? Altceva-urile potrivite în jurul tovarăşei Irma, „activisita care-i învaţă pe învăţători cum să-i înveţe pe învăţăcei învăţătura Celor Patru învăţători” – n-o scoate din: activiperă, activitaţă, activacă; şi: bovini-vedivicioasă. Cum tovarăşa Irma e o tovarăşă cu mult abdomen (abdomenthal), în faţă, dar şi cu mult posterior, din profil, „are un fizic-zag”; pentru că umblă numai cu cizme, „e o persoană cu cizmă la cap”; ar putea face chiar copii, „dacă s-ar mărita cu ceva măreţ şi epocal, / Cu un furnal, ori cu un Canal” – până atunci cutreieră satul cu miliţienii după ea, dar îl preferă pe unul („formează un cupluton fericit”), pe nume şanţ: „din şanţ în şanţ – pe culmi”, iar când or să se despartă, tovarăşa Irma o să fie o des-şănţită.

5

— Inventar?

Nu contează cine se mai miră, corectând ultima ispravă a analfabetismului biruitor, a socialismului analfabetizator, ide/ologitor, idiot (izator), triumphallic, bolşevicios, comunisteric, constrictor (al vieţii-noi), tractorizatoric, furnaltic, difuzorăitor, aniversificacaic – mă opresc aici, să nu se creadă că mă laud că sunt fiul mamei.

Ardeleanul când vrea să spună despre ceva că este făcut cu dreptate, cu schepsis – aşa şi nu altfel – zice: «Dumnezo n-o fo' cochil de ţâgan, când o făcu' ce-o făcu'». Aş zice şi eu, după ardelean: Dumnezeu n-a fost copil de ţigan, când a făcut, El, Cuvântul. Deşi mai cu dreptate ar fi: Evanghelistul Ioan ştia el ce ştia, când a spus că, la început, a fost Cuvântul. Iar cuvântul nu vine, după facere, ca să doar numească deja-făcutul, ci face – am citit eu că, la vechii evrei, când dai un nume cuiva, nu-l doar botezi; iar ce rămâne ne-numit nici nu există.

Uite că şi noi, românii, am învăţat câte ceva din asta, dar nu chiar aceeaşi. Oricum, şi ai noştri îşi pun nădejdea în Cuvânt, măcar pentru faptul că (aşa cred ei), dând un nume frumos unei realităţi urâte, realitatea aceea are să se înfrumuseţeze, îmbuneze; ei cred că dacă or să corecteze incorectitudinea cuvântului de pe uşa bibliotecii, or să repare semnificaţia; realitatea. În ruptul capului nu ar rosti ceea ce a scris animalul acela: iventr, ei îi zic, politicos, bine crescut: inventar, de parcă inventar ar însemna cu totul, dar cu totul altceva decât iventr, ba chiar ceva contrariu, o veste-minunată – ca venirea americanilor.

Aşa suntem noi şi nimeni n-o să-şi bată capul, să ne repare: când se abate o nenorocire asupra noastră, nu încercăm să ne apărăm de ea, măcar fugind, dacă nu croind-o peste bot, măcar zicându-i pe nume – nu: o botezăm cât mai frumos sunător, o linguşim, o periem, îi dăm bună-ziua şi îi spunem: conflagraţie; conflict; catastrofă, epidemie, epurare, comprimare, naţionalizare, inventar; nu: iventr, cum se prezintă ea însăşi, cinstită în necinstea ei. Aşa am făcut şi în '40: nu i-am zis, pe nume: Răpire, Ocupaţie – ci, îmblânzitor: Cedare (şi mereu la singular, de parcă n-ar fi fost trei); aşa ne-am gudurat şi pe lângă Capitularea de la 23 august 44, zicându-i, drăguţ: Întoarcerea Armelor; subtil: Schimbarea Alianţelor (de astă dată la plural, ca să ne consolăm, să ne minţim: nu doar ruşii ne deveniseră… aliaţi, ci şi americanii englezii – ba chiar şi francezii, deşi ei nu ne fuseseră „inamici", în timpul războiului, nu ne fuseseră nimic, fiindcă nu mai

existau.

Fireşte, măgarii-porcii-boii de comunişti au tot interesul să ne îndulcească pilula, prin cuvinte: Liberare, Justiţie, Dreptate, Democraţie – în vremea din urmă: Pace… Dar noi, victime ale lor, de ce nu ne apărăm – prin cuvinte? Adevăratele? De ce folosim şi noi eufemismele, alături-le, invers-urile lor – ba chiar le îndulcim, corectăm gramatical, periem – doar că nu le dăm cu odicolon? De ce nu le spunem pe nume: necuvinte?

— Inventar? Ce fel de inventar?

Dar citeşte, cititorule, doar ştii carte, citeşte ceea ce cu adevărat stă scris, pe uşă! Iar dacă tot eşti pornit pe corectat, atunci citeşte şi corectează primul cuvânt, zi-i: închis – el e cheia!

Prietenii îmi reproşează că prea politizez totul. În fapt numai Septimiu; şi râzând în aşa fel, încât eu să înţeleg şi acuzaţia şi admiraţia. Octavian, pe care-l întreb din sprâncene dacă şi el crede asta, dă din cap; cum însă el îşi înclină capul pe umăr atunci când încuviinţează, înţeleg că se miră; şi reproşează.

— Prea politizez, eu? mă apăr, indignat, apoi: Dar ei au început!

Prietenii râd cu voie bună, râd şi eu, mânzeşte, apoi din toată inima: le-am zis-o!; şi prietenilor şi neprietenilor! Le-am zis şi lor, prietenilor, dar ei nu simt zisul meu; ei cred, în continuare, că voi fi eu băiat bun şi bun şi prieten al lor, însă în materie de politică, prea. politizez; sigur că ei mă înţeleg pe mine (care sunt oarecum altfel decât ei – adică refugiat), tocmai de aceea îmi şi spun, sincer, prieteneşte, ce cred ei despre mine şi despre (numai) ale mele.

— Inventar? Cum adică?

Exact aşa: adică! Adică – nimic grav, în general, dar în special noi, Românii nu putem să nu ne aducem aminte că ne-am născut făr’ de noroc; în recreaţie, toţi copiii: unguri, turci, tătari, ruşi, ne înghiontesc, ne îmbrâncesc, ne pişcă, ne vămuiesc – ce să facem: să ne-apărăm? Nu se cade – aşa că ne mirăm, plângându-ne de soartă. În cazul

de faţă, nu prea mare, mirarea (ca să nu stârnim nenorocirea): s-a-ntâmplat să trecem pe-aici, în trecere, am văzut anunţul din uşa bibliotecii. Ei, dacă n-ar fi fost anunţul, am fi intrat, am fi răsfoit o carte-două, am fi schimbat o vorbă-două cu doamnele, cu domnii – dar numai despre lucruri înalte, nu despre viaţa zilnică, nic n-am fi pomenit de vulgarul inventar – adevărat, pe timpurile astea, când cărţile nu se doar inventariază, ci ard pe rug, după ordine şi liste de-sus, ar trebui să ne cel puţin, întrebăm dacă. Dar de ce să ne mai întrebăm şi noi, n-au făcut-o alţii şi au nimerit la puşcărie? apoi cum oamenii se află sub vremi şi nu viţăvercea… Nu stă în puterea noastră *să facem* ceva – *noi suntem*! Să facem, acţionăm? – nu e în firea noastră; n-ar fi specific-naţional; *noi n-am făcut istorie*, *noi am îndurat-o*; am răzbătut, am supravieţuit, nu dând din mâini

— Nici măcar din gură, când ne doare – ci: fiind. Important, acum

— Ca şi de-a lungul şi de-a latul veacurilor – e să ne facem mici, să nu fim băgaţi în seamă de mari şi răi. Important, acum, e să trecem. Nu: trec ei, răii, ca apa; noi, pietrele, rămânem – aşa se păstrează fiinţa naţională.

Fireşte, îl imit pe tata – pe cine altcineva să imit, dacă toţi maeştrii, toţi bătrânii, toate modelele s-au vorba Păstorelului, căcănărit? Nu are tata dreptate chiar atunci când exagerează? Adevărat, nici el n-ar face o facere, adică să pună mâna pe topor şi să-l ardă în numele Tătucului pe închizătorul bibliotecii. Dar cel puţin dă din gură, spune lucrurilor pe nume. Până şi mama, care e mult mai. prudentă, prudentizată rău de Securitate, la Mediaş, dacă ar fi fost cititoare la Astra, ar fi rostit, cu glas, cuvintele pocite de pocitori; întâi ar face-o pe eterna învăţătoare de la a-ntâia, cea care îi învaţă pe alţii alfabetul şi scrierea literelor şi punerea la locul lor într-un cuvânt. De ce?

De ce unii aşa, ceştialalţi altfel? Vorbesc de părinţi. Sunt copilul lor, însă nu pot spune că ei ar fi cei mai deştepţi, mai curajoşi, mai verticali din, dacă nu din toată

lumea, atunci din Ardeal (treacă de la mine: din Sudul Ardealului). Aşa, fiindcă nu sunt cei mai. Şi, totuşi: ai mei sunt altfel – încă o dată: nu pentru că sunt ai mei. Când eram la Şeica, l-am auzit pe Papaşa de rusă (nu la clasă, ci acasă, în de noi, refugiaţii, spunând cam aşa: Până acum, se zicea că ţara (sau poporul?) care n-are ovrei să-şi cumpere; de-acum ar trebui să se spună că românii care n-au refugiaţi să-şi facă rost de ei. Nu pentru că noi, basarabenii şi bucovinenii am fi fost, de totdeauna, altfel, ci pentru că împrejurările ne-au făcut altfel, înaintea altora – cam aşa ceva spunea Papaşa. Iar dacă ţinem seama de faptul că părinţii mei nu sunt doar în plus-refugiaţi, ci şi în plus-abia-liberaţi (de la Securitate de la Mediaş); şi, în plus, tata a dat un ocol şi prin Siberia. Deşi mama îi zice mereu că exagerează ori că nu are dreptate, în cutare problemă, tata o ţine pe-a lui (ştiind că, în fond, mama e cu el:

— După Ocupaţie, dar înainte de ridicare, îmi ziceam, înţelept: Ei, ce-or să-mi facă mie? N-am fost politician, burjui, popă, jandarm! – şi mă înşelam. Acum însă nu mă înşel, când îmi spun: Ei, ce-or să-mi mai facă mie?

— Cum au găsit comisarii, atunci, au să găsească şi acum, securiştii, zice mama. N-au găsit, astă-iarnă. grenada?

Tata nu răspunde pe loc şi nu continuă imediat – nu-i convine, observaţia mamei îi tulbură şirul. Zice, de parcă ar lua-o de la început:

— Sunt învăţător de ţară, într-un sat fără gară, fără curent, fără gaz – ce-or să-mi facă, dacă nu le cânt în strună? Să mă dea jos din postul de director? Nu sunt director. Să mă trimită în alt sat? Cât de mai greu are să fie: tot fără gară, tot fără lumină, tot fără asfalt... Şi de ce-aş suferi de lipsa gării? Nu sunt sătul de trenuri-trenuri? Sigur că ar fi timpul să citesc la lumina becului electric, dar de când ruşii pretind că ei au inventat şi becul, botezându-l: „Lampa lui Iici”, prefer să mă chiorăsc la lampa cu gaz – pe asta încă n-au inventat-o. Ce să-mi mai facă: să mă dea afară din învăţământ?

— De exemplu., îşi face mama trei cruci mici.

— Ei şi? Cum a ajuns învăţătorul, acum – vorba ceea: numai moaşă comunală nu – nicio pagubă, mă duc la o fermă, la un GAS, lucrez cu braţele, într-un an ajung tehnician! Fiindcă ştiu să mă iscălesc! Tot de cultură o să mă ocup – nu de a poporului, ci de a cotorului păioaselor. Ce altceva să-mi facă, dacă nu joc cum îmi cântă: să mă naţionalizeze, să mă dea afară din casă? – care casă, de zece ani nu mai am. Să mă aresteze? Ei şi? – cunosc drumul, cunosc locul şi la ruşi şi la români, nimic nu mă sperie.

— Nici *repatrieria-în-Siberia*, cum zicea băiatul?

Tata oftează. De asta, da, s-a temut, se mai teme, ne temem.

Cu câteva zile înainte de venirea mea încoace, trecuse pe la noi directorul şcolii. Se schimbase mult, nu mai era ce fusese, când se purtase atât de bine, cu fuga noastră prin păduri, de frica „repatrierii”.

Înainte era un om solid (chiar dacă şchiopăta) şi mai ales vesel – îmi plăceau hohotele lui de bas profund, te simţi bine lângă un om care râde astfel. De la o vreme însă nu mai râdea, rânjea. Acum venise în vizită – rânjind. Tata, care nu mai avusese demult prilejul să discute politică, se bucurase – îi mergea gura. Însă directorul, tot uitându-se în jur, prin casă şi tot rânjind, a spus că de asta venise: ca să-l roage, să-l sfătuiască prieteneşte să nu mai grăiască slobod, prin sat, la şcoală, despre comunişti, despre ruşi, despre Stalin…

— Bine, dar nu spun nimic nou, a zis tata, după o pauză. Asta fac de când ne cunoaştem, din toamna lui ’44.

— Toamna lui ’44., a făcut directorul, oftând. E mult de-atunci şi, ca să fiu sincer: atunci, în 44, nu te prea credeam.

— Mai bine mai târziu decât niciodată! a râs tata.

A râs şi directorul. Dar nu ca el. A nechezat, rânjind:

— Aşa zic şi eu, colega, dar mai zic: ai gură prea mare, prea ţi-o baţi de faţă cu oamenii. Eu unul te-nţeleg: îţi permiţi să faci pe anticomunistul, fiindcă tot nu mai ai

ce pierde. Eu nu-mi permit…

— Dumneata crezi că, spre deosebire de mine, mai ai ce pierde! Ştii care-i necazul cu bolşevismul – colega? Că şi cel care a pierdut totul mai are ceva de pierdut – cazul meu; iar cel care se ţine cuminte, zicându-şi că, lasă, el se aranjează cu tâlharii – nu ca alţii – pierde şi acela. Mă-te-ma-tic, verificat…

— Verificat de dumneata, basarabean, dar noi, Ardelenii, ce treabă avem noi cu?

— Dar aşa spuneai în ’44: ce treabă avem noi, Ardelenii, cu ruşii?

— Nu cu ruşii. Cu asta, cu politica.

— Politica? Dar eu spun ce cred că e adevărul – or asta e contrarul politicii! Şi nici n-am fost înscris în vreun partid – era cât pe ce să mă fac iorghist, ca tot intelectualul-de-la-sate, dar m-a lecuit chiar Iorga, în 31 – 32, cât a fost prim-ministru.

— De asta îţi permiţi să dai din gură. Eu am fost la ţărănişti, l-am cunoscut personal şi pe Maniu…

— Şi, brusc, te-a apucat ruşinea că ai fost ţărănist?

— Nu-i de ruşine – i de frică. O fi ea, frica, ruşinoasă.

— O să devină sănătoasă, dacă îngropi carnetul de ţărănist şi-l iei pe cel comunist? Dar dacă, nu mâine: poimâine, se schimbă lucrurile – să zicem că vin Americanii – ce faci: îngropi carnetul de la comunişti şi primeşti carnet de la ceilalţi, de la americanişti?

— Americanişti! a dat directorul din mână. Nu mai vin Americanii, să ne scape, ne-or vândut la Ialta, ca pe vite. Aşa că noi, Rumânii, trebuie să supravieţuim, nu? Aşa am făcut în decursul veacurilor: ne-am tras în păduri, ne-am făcut frate cu dracu’, până trecem puntea, ne-am îndoit după vânt, de să nu ne frângem, am lăsat să treacă peste noi apa, de să rămânem, ca pietrele, nu? Că trebuie să ne păstrăm fiinţa naţională, nu? Nu?

— Ba da, ba da! l-a asigurat tata.

Directorul n-a mai dat mâna cu noi, a plecat, ieşind de-a-ndărătelea, şi şchiopătând cumplit. Şi nici măcar rânjind.

— Inventar?

Aşa suntem noi: nu prea credem – ce treabă să aibă cu noi? – iar când, în sfârşit, începem să ne îndoim de necredere (Sătulul îi zice flămândului: Dumneata îţi permiţi, tot n-ai ce mânca, n-ai ce pierde.), nu avem timp să o şi spunem, suntem deja departe, căutând, şchiopătând, un loc bun de îngropat fiinţa naţională. Ba nu: carnetul. Ba nu: piatra peste care trece vântul – de nu-i taie capul. Astfel răzbate Românul prin veacuri: şi futut şi cu banii luaţi.

Am început să îngheţ, mi-a degerat şi capul sub căciulă. Să mă mişc puţin, ca să mă dezmorţesc, să mă des-deger – deşi, mai înţelept ar fi să mă întorc la internat, or fi terminat curăţenia… Nu, abia au început-o: ferestrele deschise, găleţile zdroncănesc, difuzoarele hodorogesc şi, de parcă frigul şi zgomotul n-ar ajunge, mai miroase şi a internat, de te îmbolnăveşte. Ei, dacă aş extern de-oraş: m-aş duce acasă – ca Septimiu (ce casă frumoasă, luminoasă, călduroasă, binemirositoasă, casa lor); sau ca Octavian – şi casa lor e plăcută, aşa, mititică şi dincolo de gară. Dar dacă mă întreabă mama ce caut eu acasă, în timpul cursurilor, ce spun? O mint?

N-o mint – uite, am început să mă încălzesc. Mai fac două-trei mişcări de gimnastică, mai fac o tură-două prin parc – poate că, după ce o termin pe a treia, ajungând în dreptul uşii, constat că e neînchisă vreau să spun, ar trebui să spun: ne-ăncis (a).

Ce vor fi gândind ceilalţi aşteptători? Gândesc ce gândesc, ce le pasă lor, ei sunt cu toţii şi orăşeni şi ne-basarabeni, şi mai în vârstă: au avut şi timp şi mijloace să citească, până acum. N-ar trebui să-i deranjeze închiderea bibliotecii, decât doar pentru că nu mai au unde-şi petrece ziua, într-un loc încălzit, civilizat; ei au apucat să citească, până la vârsta lor, mii, poate milioane de cărţi – nu ca mine: şi în ordine alfabetică şi în galop, de frică să nu mă ajungă din urmă epurarea, închiderea, totalizarea? Chiar dacă mulţi dintre aşteptători au fost şi naţionalizaţi, au făcut ei pe dracu-n patru să-şi păstreze măcar biblioteca;

măcar o parte, o părticică din cărţile lor, personale. Şi ce dacă sunt cărţi deja citite, să le re-citească! Dar eu?

Uite, suntem la mijlocul lui decembrie, deci de abia opt sau nouă săptămâni cunosc o bibliotecă adevărată, civilizată. Sigur că era deja ciuntită, ciuruită de epurarea de anul trecut, sertare întregi de la fişier rămăseseră doar cu vergeaua, altele ştirbe rău, de fişe; dar mai scăpaseră atâtea fişe, atâtea cărţi, pe care, nu numai că nu le citisem, dar nici nu auzisem de ele. Iar de-acum, cu iventrul lor ăncisător, o să rămân doar cu auzitul.

De ce? De ce, aşa?

Aşa, în primul rând, în general; în al doilea în special, cu necuviinţa asta, lupta de clasă? Mă străduiesc să nu-i spun cum au botezat-o ei, să nu mă las târât de ea – şi reuşesc. Dar nu de tot. Nu-mi pot da peste gând ca peste degete, când, vrând-nevrând, mă compar cu alţii.

Cu colegii externi, mai ales cu Septimiu şi cu Octavian.

Sigur că nu-mi spun, după comunişti: Bogaţii să nu mai aibă nimic – ca să avem noi, săracii! Nici nu-i consider bogaţi pe ei, săraci pe mine, mi-e ciudă că istoria-geografia au făcut ca noi să fim aşezaţi în rubrici, altele. Când însă ciuda, în general, începe să prindă carne şi să se se îndrepte spre anume persoane, ca invidie («De ce Septimiu să aibă cutare şi cutare – chiar Octavian – iar eu nu?»), atunci trag mult aer în piept, îl păstrez în plămâni cât să-mi spun: «O fi având el cutare şi cutare, bunuri materiale, dar n-are experienţa de viaţă a mea!» Atunci începe să fie mai bine. Chiar bine de tot, fiindcă de acolo, de undeva, de jos, nu numai că am urcat în dreptul lui (lor), dar am alunecat mai sus. Însă de acolo, îmi spun: «Care-i meritul meu: am făcut eu, cu mâna mea, istoria-geografia? Mi-am câştigat singur experienţade-viaţă? Nu: şi istoria-geografia şi experienţa mi-au căzut în cap!» De-abia atunci mă simt bine de tot, cobor în dreptul lor, al celorlalţi: care nu au nicio vină că nu sunt ca mine basarabeni, refugiaţi, în pluşi, de-la-ţară, interni… Aş putea spune că mă simt cel-mai, atunci când mă ştiu egalul lor.

Într-un singur punct, capitol, rubrică nu-mi pot stăpâni ciuda: cărţile. Sunt gelos pe cărţile lor; ei în viaţa lor n-au pierdut, nu li s-a furat, pus pe foc, distrus o singură cărticică; de pildă, Octavian, fiu al unui mecanic de locomotivă şi al unei ţărănci, are, acasă, toate cărţile pe care le-a adunat el – multe, puţine, dar le are, neatinse; ca să nu mai vorbesc de Septimiu: în casa lor trebuie să fie zeci de mii de volume (cărţi, dar şi ziare, reviste, româneşti şi străine) şi astea strânse în doar două generaţii (începuse bunicu-său dinspre mamă, telegrafist de gară şi poet local). Dar poate că nici la rubrica asta n-aş ceda oftatului-de-clasă: dacă bunii mei prieteni ar fi atât de buni, încât să-mi împrumute cărţile lor. Vor fi împrumutat în timpuri normale, dar acum. «Citeşte ce vrei, cât vrei – dar aici, în casă; cărţile nu se scot din casă – mai ales la tine, la internat», spun amândoi, separat, pe rând, dar parcă s-ar fi vorbit între ei ce să-mi răspundă la oful meu după carte bună, adevărată. În felul lor, au dreptate: în afara casei, cărţile riscă să se piardă; la internat, să fie confiscate – pe timpurile astea greu de tot să înlocuieşti o carte. Poate că şi eu în locul lor aş face la fel, aşa i-aş spune unui prieten bun, dar intern (fiindcă ei în de ei, externii, îşi împrumută). Da, dar până una-alta, sunt în locul meu.

De aceea Astra, pentru mine. Chiar dacă am citit în dezordine-alfabetică, cu ceva – ceva m-am ales. Adevărat, la-grămadă, la-întâmplare, de unde Dumnezeu plan, sistematizare? o să încerc să sistematizez, să ordonez mai târziu claia-peste-grămadă – deşi simt că, în materie, de cărţi citite, cum începi, aşa o duci (şi aşa sfârşeşti). Şi, la urma urmei, ce cărţi interzise citeam eu la Astra, de s-o închidă? Cărţi ne-interzise, permise de ei, interzicătorii! Şi dintre acelea, nu tu filosofie idealistă, nu tu istorie subversivă – doar romane! Ce e subversiv, idealist, reacţionar, anticomunist – în romane? Nimic!

Zic şi eu aşa, de formă, cum de formă copiii prinşi cu mânan borcanul cu dulceaţă, întreabă: Dar ce-am făcut? N-am făcut nimic!

N-am cap filosofic, dar m-am gândit, pe când citeam

la romane (mama spune mai frumos: «M-am gândit, pe când dormeam…»): ei se tem, pe faţă, de istorie – care le contrazice la fiecare pas minciunile neobrăzate privitoare la fapte, la evenimente („obiective", le spun – numai când sunt de ei interpretate şi permise); se mai tem de filosofie – de cea idealistă, ei considerându-se materialişti. Dar nu se prea tem de literatură.

Au epurat, au totalizat scriitori – pentru idei (nu pentru imagini, cum se spune): pe Blaga l-au interzis total – nu neapărat pentru poezie, ci pentru filosofie (şi mai ales, pentru diplomaţe…); pe Eminescu nu l-au suspendat pentru poezie (ba chiar îl mulg de tot laptele „social" din unele „Scrisori" şi mai ales din „împărat şi proletar" – interzicând total una sinugură: „Doina"), ci pentru articolele antiruseşti – am citit câteva la Septimiu; pe Goga, în primul rând l-au totalizat, pentru că a fost prim-ministru; în al doilea, pentru articolele naţionaliste (le-am citit la Octavian, are volumul Mustul care fierbe) – poezia lui ar fi aproape la modă: „militantă, socială" (ca şi a altui ardelean, Cotruş – interzisă numai pentru că poetul e „fugit în Occident"); pe Arghezi l-au totalizat.

Arghezi este un caz (am aflat de la Septimiu, care ştie tot felul de amănunte de la taică-său): comuniştii nu l-au interzis pentru „idei" (măcar pentru că alt mare poet interzis, Barbu, a scris de Arghezi că „este respins de idee" – am citit articolul despre „Poetica domnului Arghezi") – doar „fasciştii" l-au băgat în lagăr, fiindcă l-a atacat cu un pamflet pe ambasadorul neamţ la Bucureşti – ci dintr-un ghinion: un căhănar – mare comisar la cultură şi şef la *Scânteia*, unul Sorin Toma, are, ca tot omul, un tată (un bătrânel la locul lui, fost profesor de liceu şi, în orele libere, modest traducător din Heine). Or fiul, Sorin, împreună cu mama lui (soţa pensionarului A. Toma) şi-au zis că, dacă, în comunism orice e posibil, de ce n-ar fi posibil ca tăticuţul şi soţiorul să devină„Clasic în viaţă". Numai că, dacă ar fi fost aşezat A. Toma lângă poeţi ca Arghezi, Bacovia, Barbu, Blaga, ar fi râs până şi Răutu (ispravnikul cel mare al „culturii"), însă, din fericire –

pentru cultura lui Răutu şi a nevestei pensionarului – terenul era... aproape liber: Bacovia rămânea, ca până acum, retras de lume; Barbu nu mai scria demult poezie, se ţinea de matematice; Blaga fusese ţintuit la zid, „pe bază de misticism" şi interzis. Mai rămânea Arghezi: nu avea „pete la dosar" (dimpotrivă – nu fusese el în lagăr?), nu-i nimic: s-a însărcinat fiul „clasicului în viaţă" Sorin Toma: a scris, în *Scânteia*, articolul: „Poezia Putrefacţiei şi/sau Putrefacţia Poeziei" în care i-a ras şi pe deja-raşii Barbu şi Blaga, dar şi pe Arghezi: în doi timpi şi trei mişcări", putrefactul Arghezi" a zburat din literatură ca un naţionalizat din propria-i casă, iar „în locul lui" (aşa văd comisarii „locurile" în literatură: case-mari, în care nu pot să se instaleze unii, decât după ce sunt daţi afară alţii, naţionalizaţii). Şi uite-aşa ne-am ales noi românii, cu „clasicul în viaţă A. Toma", un căhat, aşezat pe tron de fiu-său, căhănarul Sorin Toma.

Asta-i cu poezia: mult mai mulţi poeţi au fost epuraţi, suspendaţi, totalizaţi – decât romancieri (să le spun: prozatori). Dacă poezia ne-a fost ciuntită, chiar decapitată, prin cei-maimari: Eminescu, Macedonski, Bacovia, Barbu, Blaga – şi, de curând, Arghezi – proza a rămas (aproape) neatinsă (dar până când?). Sigur că se dau de ceasul morţii „tovarăşii cu Tezele" să ni-i prezinte ca „scriitori sociali", ca „sensibili la durerile poporului muncitor", ca „mari prieteni ai poporului rus" (Spătarul Milescu, Antim Ivireanu, Cantemir); adevărat că elimină, din noile ediţii, orice aluzie la ruşi, la Rusia, la comunism (cei de după Primul Război Mondial), dar ne-au rămas aproape-întregi. Şi cronicarii şi Şcoala Ardeleană (o băgăm la proză, deşi e istorie şi lingvistică); ne-au rămas Filimon şi Negruzzi, Slavici şi Odobescu şi Zamfirescu şi Hogaş; şi Creangă; apoi, dintre adevăraţi romancieri ne-a rămas Rebreanu – nu toate cărţile, dar cele mai bune; şi porcul-de-câine de Sadoveanu, cu ce are el mai bun (şi are) la fel, lingă-ului de acum, Camil Petrescu – i-au rămas şi romanele şi piesele de teatru. Singurii romancieri importanţi interzişi: Mircea Eliade (fiindcă „a fugit în Occident") şi Hortensia

Papadat-Bengescu – oare de ce? O fi avut şi ea un ghinion arghezian? O să-l întreb pe Septimiu, să-l întrebe pe taică-său.

Dar culmea-culmilor: ni l-au lăsat pe Caragiale! Nu-i nimic, să-l dreagă cu toate sosurile lor, să pretindă că Nenea Iancu „iubea poporul muncitor”, că „ataca numai burghezia reacţionară” atâta vreme cât mai avem în biblioteci publice textele lui, merită să nu te sinucizi (cu fiul, Mateiu, nimic de făcut: putrefacet şi el până-n măduva oaselor).

M-am gândit (pe când citeam romane): Dacă eu aş fi ei, aş începe epurarea cărţilor cu romanele – da, domnule! Noroc că nu sunt eu Marele Inchizitor-Inchizător-de-biblioteci. Tot citind la romane, am înţeles o chestie simplă (pentru mine): istoria lucrează cu informaţii (istorice); comuniştii îi dau la cap cu contra-informaţii (contra-istorice – ca să nu spun: minciuni gogonate); filosofia lucrează cu idei – comuniştii pretind că nu sunt bune ideile dinainte, fiindcă sunt „idealiste” şi le dau la cap cu contra-idei, anti-idealiste (ei le zic: materialiste); în poezie lucrurile stau altfel, pentru că acolo e vorba de stări, de simţăminte, cum zice Eminescu, însă comuniştii pot pretinde că tot cu simţăminte lucrează şi poezia-socialistă, păi ce, strungarul n-are şi el momente de bucurie, de îndoială, de dragoste, de ură? Ba are, dragi tovarăşi! Şi dacă zici că poezia-nouă a lui Deşliu, Cassian, Breslaşu, Banuş, Porumbacu nu e nici nouă, nici, mai ales, poezie! un comunist şmecher ar putea să ţi-o întoarcă: «Este poezia o chestie subiectivă? Este! Este cititorul de poezie subiectiv, când îi place – ori nu-i place – poezia cutare, cutare poet? Este! Păi, dacă-i aşa, atunci afirmaţia dumitale că poezia-nouă nu e poezie – e subiectivă!»; şi ţi-a închis gura.

Pe când cu proza… Ei au apucat să spună, să bată toba, să ne bată pe noi la cap: „proza este obiectivă”; „romanul trebuie să fie realist, să redea viaţa aşa cum este ea” – şi au epurat romanele prea-mistice (ale lui Dostoievski, dar nu ale lui Tolstoi); cele care li s-au părut prea-nerealiste (l-au epurat pe Mateiu I Caragiale – dar nu

pe Gogol); i-au interzis lui Rebreanu Adam şi Eva (fiindcă era vorba de metempsihoză – dar roman slab), însă i-au lăsat Ion (ei înţeleg realismul cărţii doar pentru că eroul vreapământ, dar n-au înţeles că scena cea mai tare: eroul îngenunchind şi sărutând pământul e de de-a dreptul. religioasă, mistică). Aş putea continua cu exemplele, dacă nu m-aş teme că ei îmi aud gândurile şi capătă idei.

Eu, dac-aş fi închizător, aş încide proza, în general; aş începe, nu cu Eliade, nu cu Hortensia Papadat-Bengescu, nici cu Mateiu I Caragiale, fiul – ci cu tatăl: cu I.L. Caragiale! Fiindcă nu e rând din Schiţele (şi Momentele), nu e replică din piesele lui în care să nu-şi bată joc – nu doar de prostia-burgheziei, ci de prostia-omenească, deci de prostia-comunistă. Şi-apoi limba personajelor lui Caragiale, bătrânul: sigur că este limba pocită a mahalagiilor, a ţaţelor, a ipistaţilor, a catindaţilor şi a „publiciştilor" de acum o sută de ani, dar este şi limba tătărită a activiştilor, miliţienilor, tovarăşilor de azi – iar exemplul uite-l pe uşa unei biblioteci:

încis p. iventr!

Cât despre discursuri băşicate, umflate, presărate de greşeli de limbă şi mai ales de tâmpenii pure şi simple, ce mi-i „discursul" Conului Leonida, ce mi-i oricare din articolele de fond din *Scânteia*?!

M-am tot gândit eu (citind): Ţie-i Dumnezeu în eroare – cu proza, cu romanul! Ce şi-or fi zis comuniştii, despre roman? Păi, şi-or fi zis ei, roman e atuncea când tovarăşul autor povesteşte nişte întâmplări, nişte poveşti – or poveştile povestite realist sunt bune, utile revolutei şi mersului-înainte... Ele nu cauzează, nu dăunează – ca istoria burgheză, ca filosofia idealistă, ca, poezia putrefactei, acelea, da, acelea sunt opiu pentru popor!

Şi mi-am mai zis, pe când citeam romane: uite, romanul ăsta, mediocru cum e (ajunsesem, alfabetic, la Cezar Petrescu), are o armă-secretă de care sunt lipsite poezia, filosofia, istoria; orice i-ar contrapune comuniştii, nu-l clatină, nu-l neagă. Oare de ce?

Mi-am dat un răspuns, dar îl păstrez pentru mine – de

teamă de comunişti şi de teamă că amicii or să mă ia peste picior, fiindcă e, într-adevăr şi banal şi retoric, iar eu îmi măsor cuvintele şi nu deschid gura în public. De aceea mi-l spun, şoptit, la ureche, cu multă jenă: viaţa.

Asta-i arma secretă a romanului adevărat – chiar mai puţin reuşit – fată pe cel nou, realist-socialist: primul are; celălalt vine cu aiureli, năuceli, cu neverosimilităţi: deci. N-are. Şi dacă în celelalte domenii ei se slujesc de artificiul cu subiectivitatea (nu numai în poezie, dar şi în istorie: Poate că aşa a fost, zic ei, evenimentul cutare, privit din punctul pe vedere A – dar din B arată altfel; în filosofie n-au ajuns să vorbească de „adevăr de clasă”?). În roman nu le merge. Uite-aşa! Fiindcă ce opun ei vieţii din romanul bun: altă viată? o, „viaţă de clasă”? – cititorul nu trebuie să fie literat ca să înţeleagă, fulgerător, că „romanul” lor nu e doar prost, ci e nimic.

Dacă arma-secretă a romanului e. am mai spus, nu repet – atunci arma-secretă a mea e romanul. În situaţia mea, îmi ajunge; îmi dă (aproape) totul, în orice caz, de ce am nevoie, acum. M-am uitat – ca mâta-n călindar – peste câteva cărţi de filosofie, la Septimiu: în afară de Platon, într-un loc cu o peşteră, nici urmă pe poezie, în filosofie (cât pe spre viaţă.) – n-oi fi văzut-o eu; nici în istorie, decât dacă istoricul alunecă în poveşti şi atunci face ca Monsieur Jourdain, proză. Cu totul de acord: poezia e regină – dar ea e vârful, încununarea; am mai auzit de comunităţi, de popoare fără cap, dar (în afară pe Ioan-fără-de-Ţară – un fel de a face poezie fără voie), nu ştiu să existe capete fără rest – m-am încurcat, am luat-o razna, voiam să spun că viaţa nu-i alcătuită numai din simţăminte, pe când romanul, şi din, pe lângă altele, toate celelalte – nu spun unii boi: „Viaţa mea e un roman”? – însă cum limba boului (uneori) adevăr grăieşte.

Exemple? Doamne-Dumnezeule, o mie – numai câte ştiu eu! Dacă-i luăm numai pe Ruşi (nici nu-şi dau seama sovietizatorii ce arme-secrete constituie prozatorii ruşi, care au început să fie traduşi sau retraduşi – şi bine, cu, mereu, excepţia lui Dostoievski): dacă-i luăm de la Gogol –

orice, din el: Nasul, Serile, Jurnalul unui nebun – ce să mai vorbim de Suflete moarte – care, alături pe Revizorul, fac din Gogol un Caragiale rus. Chiar dacă ai citi numai Gogol, ai avea, acolo, tot ce vrei: istorie, filosofie, poezie… Dar Tolstoi – şi nu mă gândesc neapărat la „povestea" Războiului şi a Păcii, dar la o bucată mai mică, Moartea lui Ivan Ilici Sau revenind la noi, la Rebreanu:

Pădurea spânzuraţilor îţi dă tot, totul – şi, în plus, ce nu au celelalte: filosofia, istoria, poezia, acel ceva pe care numai romanul ţi-l poate da cuvântul umflat pe care mi-e oarecum să-l rostesc, l-au tocit, l-au tăvălit, l-au dres cu toate sosurile…

Bun, ăsta-i secretul – dar la ce-mi mai slujeşte? Dacă se închide Astra, eu sunt terminat! Bunii mei prieteni nu-mi împrumută cărţi la internat, iar la ei acasă pot răsfoi un volum de versuri – dar un roman? apoi ruşi permişi ei nu mai au – am discutat cu amândoi despre asta, nu i-am convins că Gogol, Tolstoi, Cehov, Goncearov rămân la fel de mari scriitori ca înainte de a ne invada sovieticii lor. O să împrumut de la biblioteca liceului până se lămureşte situaţia Astrei

Şi iată-mă din nou invidiindu-i pe amărâţii de aşteptători – chiar mai rău îmbrăcaţi decât mine, cu siguranţă: mult mai nehrăniţi, adăpostiţi prin subsoluri fără lumina zilei, prin mansarde fără foc – pentru că ei, înainte, citiseră: cât îi ţinuse punga, pentru cărţile cumpărate; cât îi ţinuse timpul, cel dinainte.

Pe când eu N-am noroc în viaţă, asta-i. Pe la începutul lui august, de când se întorsese şi tata de la Securitate, eram din nou o familie de oameni (mamei îi dăduseră drumul la sfârşitul lui mai); chiar dacă fără o acasă a noastră, alcătuiam o familie: de cum venise şi tata, nu ne mai păsase pe nimic pe lumea asta; eu, deşi lipsisem atâta (din ianuarie până în mai), terminasem cu bine a VII-a, iar la admitere, la LGL, ieşisem al patrulea, primisem şi bursă; apoi, de curând părinţii mă anunţaseră că se mutaseră din Buia la Agârbici, sat cu gară, în vacanţă, din tren, cobor drept în curte! ca să zic aşa şi ei, cu invenţia

lor ăncisă şi iventră!

Să aibă dreptate ai mei când intră în panică dacă două-trei luni de zile nu ni se întâmplă nimic şi spun: «Binele ăsta nu-i a bine!», temându-se că, după o pauză atât pe lungă, viitoarea nenorocire va fi o grozăvie?

Uite-o, grozăvia – după prea multbine:

ăncis p. inventr

Ce să înţeleg: că mai bine nu mă năşteam? Sigur, n-a murit nimeni, fiindcă i s-au luat cărţile de citit (cu atât mai puţin romanele), dar pentru mine, romanul e… cum am mai spus; ce am mai spus.

Şi, uite: au năvălit, ca la Mana, comisarii.

6

Mama voastră de comisari din toate ţările, uniţi-vă – să ne ăncideţi cărţile!; să ne liberaţi de viaţă.

Şi atât de bine, atât pe frumos începusem liceul râvnit, Sibiul visat – pe care l-am regăsit şi mai frumos şi mai bun decât îl ştiam din timpul Normalei, decât îl gândeam din cicludoiul de la Şeica…

De cum am intrat la Gheorghe Lazăr, am înţeles cât de închis fusesem la Normală; cât de liber, dar în paragină, la Şeica:

Ce cunoscusem eu din Sibiu, în cei doi ani pe Normală? În afară de strada noastră, a Mitropoliei, ceva din Piaţa Mare, ceva din Piaţa-Veche (unde l-am regăsit pe domnul de la atelierul de reparat stilouri – atât că nu mai avea cerneală Pelikan; şi pe o doamnă de la sifon, care acum vinde zahăr de cartofi); apoi, desigur, Corso-ul; desigur, strada spre gară; de asemeni, drumul spre stadion, prin Parcul Arinilor şi strada în trepte, cu arcade, Fingerling – pe acolo mă duceam la sala Victoria, pentru l box. Cunoşteam străzile pe care le călcasem în mai multe rânduri, însă atunci altfel le vedeam – dacă le vedeam: trecusem şi Cibinul, spre noul local al Normalei, evacuat de ruşi în ’48; şi spre ferma şcolii – însă cum şi mie privirea îmi era lipită de Turnul Şcolii, în primul caz, ori. nicăieri (când eram duşi la fermă), altceva nu mai văzusem, altceva nici nu exista; şi cum, pentru „activităţi”

mergeam în coloană şi cântând, iar în zilele de învoire în grupuri de prieteni, cum chiar când se întâmpla să umblu singur mă grăbeam (ca să nu pierd timpul, să mulg, din învoire, cât mai mult cu putinţă).

De când sunt la LGL, văd Sibiul altfel; mult mai bine – în primul rând, pentru că sunt mult mai mare (mi-au crescut toate părţile trupului, deci şi ochii: mult mai mult cuprinzi, din lume, cu nişte ochi mari, nu?); apoi, de sus, de la înălţime, ai şi câmp mult şi unghi larg – deşi nu totdeauna e bine aşa: lucruri care, înainte, ţi se păruseră foarte mari, monumentale, acum apar micite: clădirea Institutului Teologic, unde fusesem găzduiţi, noi, cei de la Normală; chiar Catedrala noastră, ortodoxă.

Oricum, de când m-am întors la Sibiu altfel mă uit la fete (o fi şi din pricină că nu mai sunt normalist, ci leghelist); şi altfel privesc la case, la copaci, la firme, mai de la egal la egal, cum se spune... Şi un amănunt important: ca elev la LGL, vreau, nu vreau, trec prin oraş de cel puţin două ori pe zi (dacă avem cursuri numai dimineaţa, iar după-amiază nu mai ies – ceea ce se întâmplă din ce în ce mai rar) şi cum internatul e departe de liceu, la vreun kilometru şi jumătate, dacă nu doi, practic, traversez Sibiul.

La început – nicio săptămână întreagă – am mers ca la Normală: în rând, pe clase; şi pe cel mai scurt drum. Însă cum nimeni nu ne supraveghează (domelevii au fost desfiinţaţi, avem un singur pedagog şi acela ocupat la liceu, cu sindicatul, cu partidul) prin oraş mergem cum vrem: în rând, pe clase; în grupuri de prieteni; individual – cu condiţia ca, în curtea liceului să intrăm la timp şi într-o oarecare ordine.

Fiindcă în curte ne aşteaptă Iorgu, directorul internatului: ne numără, ne inspectează ţinuta, îi notează pe întârziaţi, pe absenţi. Eu cred că doar se preface: tot nu-i poate pedepsi pe cei în neregulă: de când cu reforma, bătaia e interzisă. Dar chiar aşa, mai bine să nu ai de-a face cu Iorgu: ar putea fi un om pâinea lui Dumnezeu (i se întâmplă uneori, rar pe tot şi atunci devine un bărbat

aproape frumos, aşa, cu chelie); ca profesor de muzică ce este, ar trebui să fie un îmblânzit (şi îmblânzitor) de prin muzică – însă, ca pe mai toţi profesorii pe muzică (cea care-l face pe om mai bun), îl apucă şi pe Iorgu năbădăile din senin, se năpusteşte, turbat, să lovească, îşi aduce aminte la timp că nu-i voie, face spume la gură şi. fuge: la internat, se ascunde în apartamentul lui; la liceu, dă fuga la subsol, în camera pe repetiţii cu fanfara.

Pentru prânz plecăm de la liceu într-un fel pe ordine; şi numai dacă Iorgu ne însoţeşte, altfel, de cum dăm colţul, în Piaţa-Mare, suntem liberi. O libertate relativă, la prânz: ne e foame, drumul cel mai scurt între flămânzii pe noi şi cantina internatului e. linia dreaptă, traseul reglementar evitând Corso-ul, apoi, când mărşăluieşti-forţat, în coloană, ai impresia că înaintezi mai repede spre masa pe prânz.

Nu de la tata am învăţat, deşi el mi-a spus, primul: la cantină, la internat, cantină, închisoare, să nu pierzi nicio masă; o masă pierdută, la închisoare, la internat, nu mai poate fi recuperată; nici înlocuită, de la pachet. Dacă mâncarea de la cantină ţi se pare de nemâncat, Iaşi, discret, farfuria (sau gamela) în faţa ta; apoi te uiţi înspre cel mai bun prieten al tău: vrea el porţia ta?; dacă da, îi faci, discret, semn, să o ia; dacă nimeni nu vrea, nu arunci mâncarea, nu o bălăcăreşti, o laşi acolo. O laşi, pentru că vrei tu să o laşi – în niciun caz nu ratezi, pierzi propria-ţi porţie; nici chiar pentru o fată…

Aici, la LGL, la internat, nu va fi mâncarea ca-acasă, dar nu se compară cu cea pe la Normală. E doar proastă; deci, mâncabilă; şi aproape îndestulătoare, chiar elevii fără pachet de-acasă nu rabdă, prea, de foame.

Internatul e la marginea oraşului, încolo, pe şoseaua Alba Iulia. Liceul în plin Centru – un mare avantaj: pleci pe la internat în coloană, în grup, însă poţi s-o iei – cu grup cu tot şi pe „lungitură”: treci prin Parcul Astra, un capăt de Bulevard, apoi întreg Corso-ul – în pas iute, ca să ajungi la poarta liceului odată cu ceilalţi. Chiar aşa, în marş forţat, se cheamă că ai făcut Corso-ul; iar Corso, dimineaţa: trecerea în revistă a un sfert din Sibiu, a mai mult de

jumătate din fetele noastre de la Domniţa Ileana, ledeistele; ele au liceul în capătul dinspre apus al Corso-ului.

Nu ştiu cum vom fi noi, băieţii de la LGL, dimineaţa, pe Corso, dar ştiu: fetele noastre pe la LDI sunt cele mai frumoase fete din lume. Chiar dacă nu le cunoaştem personal; chiar dacă le cunoaştem, însă, neputându-ne opri, ca să dăm servus cu ele, să le întrebăm ce mai fac ele, fetele, noi le salutăm din mers şi, adeseori, de pe celălalt trotuar cu toţii suntem grăbiţi, dimineaţa, pe Corso. Unul dintre farmecele (şi, în acelaşi timp, tainele: farmecul fără taină n-are niciun farmec, am citit eu), aşadar, unul dintre farmecele Corso-ului nostru, dimineaţa: cine dintre noi, dintre ele nu ar vrea să se oprească un minut, fie şi cinci secunde, pe trotuar, cu o fată de la LDI, cu un băiat de la LGL?

Sunt convins: întreaga elevime. Însă nu ne oprim. Şi nu pentru că ar fi interzis; şi nu pentru că am fi în mare întârziere. Ci, aşa, nu ştiu cum să explic.

S-ar putea ca singurul loc de pe lume unde timpul devine foarte relativ e pe Corso, dimineaţa. N-am înţeles eu chiar tot ce spunea profesorul pe matematici despre relativitate, dar, spunând el ce spunea, eu am înţeles ce-mi plăcea – anume că, dimineaţa, pe Corso, timpul devine ca un burduf pe acordeon: se lungeşte, se scurtează – după cum tragi-împingi. Dar, spre deosebire de acordeon – care nu se poate strânge-destinde în acelaşi timp – Corso-ul, da. Cu cât ne aparent, grăbim, dând repede din picioare, cu atât. nu că am ajunge la liceu mai târziu (din contra: prea devreme!), însă drumul adevărat, pe Corso, durează mai mult – aşa ceva. Eu aş mai face o comparaţie: dimineaţa-pe-Corso e un clopot. Cât să dureze, în timp, izbitura limbii în doagă?: chiar mai puţin de o secundă. Dar cât durează sunetul: e-he, şi un minut întreg, la un clopot bun. Însă mai este un amănunt-important: cel puţin pentru mine, sunetul nu începe abia după lovitura în aramă, ci porneşte de mai înainte, încă dinainte de a ajunge eu pe Corso; ba chiar din momentul plecării de la internat (de câteva ori a început

să-mi sune odată cu clopotul de deşteptare – e sonerie, dar aşa se zice: clopot-pe-deşteptare – şi nu s-a mai oprit decât la liceu, în pauza-mare). Poate fiindcă eu bat clopotul acela, mai ştii: eu voi fi şi clopot şi clopotar – cred că am văzut un desen, o caricatură cu aşa ceva… nu: era un om-tobă care se bătea pe sine, mai corect: un om care *se* bătea toba. Nu vor fi bune comparaţiile, dar nu am altele cu care să descriu ce simt eu, pe Corso, dimineaţa. În realitate, drumul va fi durând cinci minute, chiar mai puţin, însă în relativitate, e-he, poate ţine şi o viaţă întreagă. Fiindcă, de exemplu, cât timp, real, o văd pe Gita (dau un exemplu indiferent, pentru că nu mă uit la ea, de când ea are ochi numai pentru Stalin)?; se poate compara realul cu relativul meu? – cu toată supărarea pe Gita, tot îmi pâlpâie pleoapa când mă gândesc la ea. – nici vorbă! Ori să dau alt exemplu: în realitate, Şoricica e o amărâţică, urâţică şi comică, sub parapleul ei cu bocanci – dar în relativitate e cu totul altfel (dacă nu de-a dreptul invers). Pentru că, vorba Luceafărului: „O vede azi, o vede mână, / Astfel dorinţa-i gata, / El iar privind de săptămâni, / îi cade dragă fata” – am modificat puţin primul vers, l-am pus la masculin, ca să vorbesc numai în numele meu, fiindcă nu sunt sigur de reciprocitate. Să admitem: în cazul Şoricicăi, Corso fără Astra nimica n-ar fi – dar şi Astra e un fel de corso, nu? Ba da, ba da; mai ales că la bibliotecă fetele se poartă numai în uniforme.

Noi, băieţii nu mai păstrăm din uniforma tradiţională decât ceva chipie; şi acelea amestecate: vezi elevi din ultima clasă purtând chipie cu bandă roşie, cozoroc drept şi unghiulos (pe timpuri, semn al cursului inferior); şi vezi elevi dintr-a VIII-a a noastră cu chipie de superior: bandă albastră, cozoroc rotunjitcurbat (ca Octavian, care poartă şapca lui frate-său, acum student). Reforma învăţământului a amestecat treburile, sărăcia a făcut restul, nu se mai ştie care cine-i. Foarte rari băieţii îmbrăcaţi în tunică încheiată până sus şi pantaloni pe aceeaşi culoare, bleumarin – măcar la asta să slujească reforma comuniştilor: uniformele băieţlor costau de trei-patru ori mai mult decât

ale fetelor.

E-he, uniforma fetelor.

Am auzit pe mulţi, am citit în cărţi că pe oameni, în general, pe fete în special uniforma le urâţeşte, uniformizează. Poate la alte licee, prin alte ţări, dar nu la noi, la Sibiu; nu la fetele noastre de la LDI. Pe ele uniforma nu numai că nu le urâţeşte, ba chiar din contra! Le-am văzut pe unele, după-amiezile ori duminicile, în ne-uniforme: mai să nu le recunosc, atât pe schimbate – desigur, nu în bine, săracele fete…

Dimineaţa, pe Corso, în drum spre liceul lor, fetele pe la LDI, în uniformele lor bleumarin – despre care unii spun că sunt triste, pe mine mă înveselesc, poate şi datorită gulerelor, maştelor de dantelă albă; îmi plac chiar şi sandalele ieftine, cu talpă de carton presat; pantofii de-cartelă, urâţei, cu baretă (şi desigur, fără toc); §osetele albe, din bumbac ordinar (şi care trebuie ridicate din sută în sută pe metri, e bumbac prost, rusesc, se lăbărţază – şi măcar dacă s-ar lăbărţa egal, dar nu găsşi o pereche pe ciorapi să fie pereche). Îmi plac fetele în uniformă chiar atunci când cară, târăsc serviete prea mari, prea bărbăţşi, prea grele pentru ele; îmi plac coadele lor cuminţi, fundele oarecum copilărşi, prinse ca nişte fluturi imeş… (dacă a venit vorba pe plăcut: cel mai mult şi mai mult îmi plac fetele care poartă o coadă pe piept, alta pe spate). N-am discutat cu nimeni despre fenomen – că, adică, de ce-mi plac mie fetele în uniformă – şi nici n-o să scot un cuvânt; şi nicio silabă despre faptul că parcă îmi plac mai mult uniformele ne-noi, uzate, cele care au căpătat lustru la spate.

Pe măsură ce toamna a înaintat şi dimineţile au devenit reci, bietele uniforme, ca păsărelele, au început să dispară sub impermeabile, pelerine, pardesie, apoi paltoane. Or, într-o asemenea fază, ca şi noi, băieţii, fetele poartă ce au, nu mai pot nici ele ţine seama de croială, culoare, calitate. Rămân doar cu numerele pe mâneca stângă şi coadele cu funde – ce păcat! Ce păcat că nu li se mai văd uniformele, sublimele, mai cu seamă cele date cu

lustru de bancă, la spate. Mi-am dat seama însă că plăcerea devine şi mai deplină când le vezi la cinema, la bibliotecă, dezbrăcându-se de coaja urâtă, urâţătoare a pardesielor, a paltoanelor şi rămân proaspete, fragile, frumoase; e ca şi cum cineva ar scoate, de la piept, pe sub o manta de trase, un buchet de flori. Atunci – şi acolo – cu toatele arată nemaipomenit; chiar şi urâtele se fac frumoase. Au ele, fetele în uniformă, ceva aparte. Ar trebui să spun: au ele, fetele (în uniformă) ceva aparte – şi nu toate exact acelş lucru (va fi acelş, dar puţin altfel, pentru fiecare) – şi că n-o să cred niciodată afirmaţiile unor autori, cum că uniforma uniformizează; din contra: în uniforma de LDI, fiecare fată de la noi e mai adevărată, mai ea, decât dacă ar fi îmbrăcată diferit, în civil.

Asta-i cu fetele, pe Corso, dimineaţa. Dar Sibiul nu e alcătuit numai din Corso; numai din dimineţi; numai din uniforme ale

fetelor. Încă din prima şedere la Sibiu (în primăvara lui ’44, abia veniţi în refugiu), mai puţin mă impresionase ceea ce se vedea: case şi oameni altfel decât la noi, în Mână, tramvaie şi vitrine strălucind gata să explodeze, biserici nemţeşti ciudate, uriaşe, fără cruci, cu doar un glob în vârful turnurilor, până-n nori… cât ceea ce se auzea – şi mai ales: ce mirosea. Deşi, dacă-mi aduc bine aminte, sunetele şi mirosurile nu stăteau despărţite, se amestecau, împreună lucrau la facere, adeseori schimbau locurile. Aşa că îmi suna mirosul pe asfalt proaspăt stropit; îmi mirosea cloccloc-ul potcoavelor cailor de la birje; şi (ori, fiind altfel de cai, altfel de miros sonor) de la platformele cu butoaie de bere. În cei doi ani de Normală, se adăugaseră alte mirosuri-sunete, îngemănate, încrucişate: sunetele de miros ale anotimpurilor (fiecare cu marca-mărcile lui), odoarea de canonadă a concursurilor de motociclism organizate aproape în fiecare duminică (cea mai importantă linie-dreaptă fiind chiar pe strada noastră, a Mitropoliei), sonoritatea sudorii-sângeluisalivei, de la galele de box din sala Victoria, gustul-miros acrui al

alămurilor fanfarei celor de la Gheorghe Lazăr, sărbătorile.

De când am revenit la Sibiu, altul (şi mai mare; şi la LGL – adevărat: tot intern, dar cum nu se poate mai extern.), îmi spun în fiecare zi, la fiecare trecere că, de fapt, nu cunosc oraşul; şi, în acelaşi timp, că îl ştiu ca pe al meu, chiar dacă încă nu l-am pipăit, mirosit, în întregime şi de aproape. Nimic din puţinul ştiut nu se dovedise a fi altfel – dar atât de puţin, atât de puţin.

În primele zile l-am călcat singur, fie abătându-mă de la drumurile reglementare, fie plimbându-mă în după-amiezile libere. Priveam, miroseam, ascultam. Însă numai prin Centru şi numai pe trotuare mergând. Îmi ajungea, nu aveam nevoie de altceva, de mai mult.

Până într-o după-amiază, când, cu Octavian şi cu Septimiu, după ce ne-am plimbat îndelung, pe lângă Turnuri, pe Hartenek, după ce am coborât scările pe Fingerling, Septimiu ne-a propus să tragem o ţigară. Un fel pe a vorbi, Octavian nu fumează, apoi fumasem pe Harteneck, iar Septimiu fumează şi în plină stradă, ţinând ţigara în mânecă şi suflând fumul la piept, sub revere.

— Fumăm şi vedem locuri, a insistat Septimiu.

Octavian a încuviinţat din cap, m-am arătat şi eu e acord, cu toate că nu înţelegeam ce „locuri” să vedem. Am urcat iar în Oraşul pe Sus şi, în apropiere pe Centru, am pătruns printr-un gang.

Eu însă am rămas în gura lui: ştiam că nu intri în curţile oamenilor fără să baţi în poartă şi să ceri voie. Până atunci nu intrasem în nicio curte din Sibiu. Vreau să spun: curte de casă pe oameni. Însă ei s-au mirat, au insistat, aşa că am îndrăznit şi eu.

Am găsit în curtea aceea un alt Septimiu: unul agitat, agitând braţele, agitând capul, ca să-i fâlfâie pletele – pe scurt: un romantic. Făcea doi-trei pe, se oprea, lua poză, arăta ceva (şi glasul i se schimbase), se entuziasma, dădea din mâini şi din tremoloul vocii; se muta mai încolo, lua poza, exclama… Octavian mi-a dat un ghiont şi mi-a §optit:

— Uită-te la ce-ţi arată, nu la el.

— Dar ce-mi arată? am întrebat.

— Locuri, a răspuns Octavian.

— E mult mai interesant el – joacă?

Întâi, Octavian a ridicat din umeri, dar numaidecât a clătinat din cap că nu, nu joacă. Am început să mă uit la ce arăta Septimiu: ba o fereastră fără fereastră, ba un horn ciuntit, ba un zid mucegăit.

— Priviţi! Priviţi! Ce splendoare! Ce-ncântare! chirăia Septimiu.

Şi, de parcă nu era destul pe caraghios cu încântarea faţă cu câte o bortă-n pereţi, un ciot pe turn, o scară ştirbă, care nu mai suia (nici cobora), îşi potrivea şi câte o poză de Byron pe stâncă, cu pletele-n vânt, ori făcut-melanconică, de Alexandrescu al nostru, la ruinurile Târgovşei.

O vreme, după întâmplare, am evitat prilejurile de a vedea „locurile” septimiene. Îmi ziceam că ce-o să fie dacă n-o să „descopăr”, pe urma fâlfâirilor, croncăniturilor amicului, cine ştie ce gang puturos, cine ştie ce zid lepros? Nu sunt sătul, plin de ruinuri şi igrasie, de frig mucegăit, pe întuneric putred de tristeţe, de paragină, de la „casele”, prin care ne-am apăpostit, de când plecasem de la acasa noastră, din, vorba mamei: acasărabia?; de băltoace şi noroaie, de miros de fum acru şi de geamuri sparte, păinjenite, de demele ştirbe, de şi fără şi – adică de mizerie, de sărăcie?; de refugiu? Acum, când am revenit la lumină electrică şi la asfalt şi la încălzire centrală, apă caldă la robinet şi apă la closet (îi va fi îngheţat oare lui Septimiu, vreodată, până şi sufletul, noaptea-iarna, în cabina pe scânduri din fundul curţii §colii? din străfundul grădinii, casei îngazdă?) – chit că toate acestea sunt ale internatului – să mă apuc eu să caut, ba să mă extaziez în faţa mizeriei, a promiscuităţii?; a ruinurilor? Că au valoare-istorică? – asta o ştiam fără să văd, să nu mi se explice mie, fiu al tatii şi în plus, refugiat, câtă nevoie avem de semne materiale ale trecutului – dar „valoare artistică”, domnule?! Artistică? – fiindcă asta caută şi culmea: găsşe! amicul Septim!

— Ia priviţi, priviţi! Ce splendoare, ce-n-cân-tare! Nu

e sublim? Nu e mi-nu-nat?

O fi (sublim-minunat-încântător-splendid), pentru el, băiat pe-ora§.

Însă la scurt timp mi-am zis: Septimiu e o persoană deşteaptă, citită, cu gust – să se prostească el, fulgerător, când vede o vechitură? Sigur că îi plac femeile copticele (pe fetele noastre, elevele, zice, cu o îngăduinţă ucigătoare, că sunt nişte dovlecei umpluţi cu spanac), dar nu şi babele, ce va fi găsind la vechituri? Ceva – ceva trebuie să aibă ruinurile, vechiturile – dar ce? Nu am dreptul să resping ceea ce nu cunosc (fiindu-mi frică pe necunoscut, ca ruralii), să mai încerc, cine ştie, poate aflu, poate o să-mi placă ceea ce aflu…

Aşa că am reintrat în front, cu băieţii. Din prietenie pentru ei – Octavian tot din prietenie pentru Septimiu urca, resemnat şi gâfâind, scări fără trepte, lua pe umeri varul, păianjenii, igrasia „trecătorilor" prea înguste pentru lărgimea lui, îşi strica pantofii prin băltoacele curţilor, prin lacurile pivniţelor inundate, în noroaiele peşterilor gangurilor medievalo-săseşti. Eu o luam ceva mai uşor, mai ales că Septimiu era de un caraghioslâc, vorba lui, sublim, când făcea pe romanticul.

Făcea sau chiar era? Asta mă tracasa. Fiindcă era o enigmă: nu-i plăcea poezia romantică, până şi la Eminescu strâmba din nas, zicând că el preferă articolele politice (fiindcă le avea, în biblioteca familiei!); toată ziua-bună ziua era la teatru, dar nu la piese pe Schiller („halva nemţească – au pus şi frişcă"); nu pierdea un concert, dar ieşea din sală ostentativ dacă se cântau Schubert, Mendelssohn-Bartholdy; de Ceaikovski zicea că face o muzică „de ceai de tei în care a pus şi ceva alifie" – pe scurt: se purta, nu doar nedrept, dar, vorba lui Caragiale, măgar şi violent cu romanticii. Însă, la „locuri" devenea el însuşi caricatura romanticilor pe care, cică, nu-i, înghiţea, erau „indigeşti"…

Întâi mi-am zis: Septimiu e un romantic ruşinos; sau ruşinat de propriul romantism – pe care îl respinge, violent

în lume, dar în intimitatea „locurilor” şi cu prietenii – nu şi-l mai poate stăpâni. Însă după trei-patru plimbări, am început să mă satur de – n-aş merge până la a spune: prostie, dar ignoranţă, da; sau şi mai prieteneşte: inocenţă.

Numai că inocentul devenise violent: mă lua, nu numai peste picior, ci şi la rost, mirându-se cu gesturi multe şi relief-frământat în glas:

— Cum Dumnezeu un băiat atât de sensibil poate fi atât pe total-insensibil la minunile naturii?

Am ridicat din umeri şi am zis că vor fi fiind hrubele şi ruinele, beciurile şi curţile săseşti minuni – dar nu ale naturii. La care el mi-a adus aminte că nu o dată îmi arătase («Priviţi! Priviţi!!») un apus de soare, un răsărit de lună, pe Harteneck – «splendide!» – iar eu rămăsesem de lemn – de ce? întrebase el.

— Nu cumva – îşi dăduse singur răspuns fiindcă oamenii născuţi, crescuţi la ţară, vrasăzică în sânul naturii, într-atât s-au obişnuit cu el, sânul, încât nu-l mai percep? Pe când noi, orăşenii…

Şi a lăsat suspensia. Am mormăit:

— Ba percep, oamenii aceia, însă discret, fără icnete, fără gemete de plăcere gâdilată.

Crezusem că o să se supere. Dar el şi-a continuat mirarea, aşa că am continuat şi eu, zicând că „oamenii pe la ţară” au„O bună-creştere specială”, care-i ţine în hăţuri, atunci când îi fulgeră din senin plăcerea-artistică provocată de o grămadă pe bălegar fumegând; când sunt gata să cadă în extaz dinaintea unei vaci care se uită la ei, ca vaca. Cât despre „noi, orăşenii”. i-am adus aminte că lui Caragiale, deşi orăşean, nu-i plăcea – dar deloc-deloc – „natura”.

Septimiu a luat de bune ceea ce spusesem şi m-a hărţuit cu întrebări: chiar aşa, noi, cei de la ţară „ne ţinem în hăţuri”? Cum anume, să-i arăt. Chiar aşa: lui Caragiale nu-i plăcea sânulnaturii? De unde, din ce operă dedusesem asta?

N-a mai aşteptat răspuns, ne-a povestit (mi s-a părut că uşor bătându-şi joc pe sine) o întâmplare de astă-vară:

pornise singur într-o excursie, dar nu spre munte, ci în partea opusă, spre Ocna-Sibiului. De pe un deal, văzuse, în vale, „un tablou admi-rabil!”: secerătorii „când se-aplecau, când se ridicau; când se ridicau, când se aplecau – într-un ritm numai al lor, de veacuri, poate de milenii.”; după ce a privit şi a privit („şi nu mă mai săturam de privit”), a dat să plece, însă, de acea dată, pe un vârf de deal, a văzut un cioban: „oile păşteau, câinii hămăiau iar păstorul, profilat pe cer, şedea rezemat în bâtă; privea în zare, veşnicia”.

Octavian şi cu mine am pufnit cuviincios, dar Septimiu a continuat:

— M-am apropiat de păstor şi, după datină, i-am dat bineţe: «Bună ziua, bade!» El mi-a răspuns ca în cronici: «Bună să-ţi fie inima, voinice!»

— Ca în almanahuri, nu în cronici, am mormăit eu.

— După ce am vorovit despre una, despre alta, l-am iscodit: «Spune, rogu-te, bade: nu te plictiseşti singur? Nu ţi-e urât, singur-cuc, pe vârf pe deal?»

— Şi, el: «Ba!», a strecurat Octavian.

— De unde ştii? s-a mirat Septimiu. Am mai povestit?

— Ba! a zis Octavian. Dar dacă eu aş fi fost bade-tău, ciobanul, nu ţi-aş fi dat alt răspuns la o întrebare ca aceea.

— Dar ce-avea întrebarea mea, nu era bună?

— Ba da, ba da, foarte bună! m-am grăbit eu. Şi ce altă bună întrebare i-ai pus păstorului român din dealul cu vârf?

— Întrebarea care-mi stătea pe limbă de când îl văzusem profilat pe cer, sprijinit în bâtă, privind în depărtări: «Spune-mi, rogu-te, bade dragă: ce făceai adineauri, când şedeai rezemat în bâtă? Ce faci, de obicei, când stai în bâtă?»

— «Ce să fac, voinice, bată-te să te bată norocul: cujet…», am răspuns în locul ciobanului.

— De unde ştii? Am mai povestit?

— Nu, dar aşa-i ciobanul nostru, de vorba ta, veacuri, chiar milenii. Şi mai departe, tu l-ai întrebat: «La ce cujeţ, bade, mă rog dumitale?»

— «La nimica!”, a răspuns Octavian.

Am râs, cu voie bună, toţi trei – dar parcă tot Septimiu râdea mai tare. Când s-a potolit, a povestit altă întâmplare:

— Tocmai contemplam un apus pe soare – splendid! când a trecut pe lângă mine un român.

— «Mă ziua, bade!», a zis Octavian.

— «Bună să-l fie inima, voinice!», i-am răspuns eu.

— A, nu, nu, nu! N-a fost aşa – dar nu contează, a acceptat Septimiu. Îl întreb pe român: «Ce zici, bade, de asfinţitul ăsta de soare?» Ei, voi, atoateştiutorilor, ce mi-a răspuns ţăranul-romând-veacuri?

— «D-apăi, ce să zâc, domnişorule, zâc ce zâci ’mneata». – a propus Octavian.

— «D-apăi, voinice” – mi-am încercat şi eu norocul – sorele mai şi sfinţeşte, că şi el îi om, o hi tare trudit.»

— A, nu, nu, nu! Nu, domnilor! Rumânul în chestiune, după ce m-a măsurat din cap până-n picioare – avea aerul că văd eu pe dracul, dacă-mi bat joc pe el – arată din bărbie spre soare, scuipă şi zice: «Bagu-l în pehizda mume-şi de sore, că n-am gătat ce-aveam pe gătat!» – nu mi-am imaginat vreodată că cineva ar putea vorbi astfel despre. Va fi fost o excepţie.

— Sigur a fost o excepţie, altfel pe tine te-ar fi înjurat, a râs Octavian.

Şi iar am râs cu toţii – aşa au început să-mi placă „locurile” lui Septimiu: când facem pauze, fumăm, Septimiu ne povesteşte „excursiile” lui din care vine încântat-mirat, din care iese, după ce ni le împărtăşeşte, contrariat-bucurat – ei, ce este el: un inocent? un ruşinat? Cred că mai degrabă un curat şi dacă e ceva splendid, mi-nu-nat, încântător, pe lumea asta, atunci e prietenia noastră, de Sibiu.

Într-o după-amiază cu ploaie, cu lapoviţă, fumam ţigara de la urmă, splendida, într-o curte şi mai prăpădită şi mai mizerabilă şi mai împuţită – mie îmi era aşa, fiindcă pantalonii, de la genunchi în jos, se leorcăiseră, lipiseră împuţit-îngheţat de ţurloaie. Nici ca magazii nu mai

slujeau clădirile, deşi acoperişurile păreau în bună stare. Ne adăpostisem sub streaşina strâmtă a ceva care părea să fi fost, nu prea demult, o fierărie – nu vedeam înăuntru, ferestrele erau astupate cu scânduri, dar se simţea, stârnit de umezeală, mirosul de funingine, de solzi de zgură, chiar de copită arsă.

O picătură din streaşină a nimerit drept pe ţigară şi, mi-a stins-o. I-am rupt capătul ud, am vrut să reaprind. Bătea vântul, aşa că m-am răsucit cu faţa spre perete. Am aprins.

La câţiva centimetri de nasul meu am văzut că pe una din cărămizile de pe care căzuse tencuiala erau scrijelite cifre. Chibritul s-a stins, dar mai era lumină: se distingeau două cifre: 4 şi 9.

Un oarecare număr 49, mi-am spus. În niciun caz o dată: între 4 şi 9 nu era vreun punct, ca să vorbească de un 4 septembrie; cu atât mai puţin anul (19) 49: tencuiala era veche, în mai multe straturi, cărămida, fireşte şi mai veche, iar în scobiturile cifrelor rămăseseră urme pe mortar. Deci, nu era anul nostru, ’49.

În dreapta lui 9 cărămida era dezgolită în întregime, chiar şi jumătate din următoarea, însemna că 9 era ultima cifră din grup; penultima: 4. Dar antepenultima – ca în cazul în care este o dată să spună secolul – ceva se vedea. Ce anume? Să fie un 9 – ca să dea ’949? Dacă e aşa, 949 este un oarecare număr, nu o dată, un an, anul în care eram: (1) 949. Dar poate că cifra pe trei-sferturi acoperită pe mortar nu era un 9 – deşi cam aşa îşi rotunjea spinarea. Să fie, un 8 – ca să dea ’848? De ce nu: în 1848 Bălcescu s-a refugiat în Ardeal, ca să-l împace pe Kossuth cu Avram Iancu, va fi poposit şi pe-aici, pe la Sibiu – dacă scrijelitura este făcută de mâna lui Bălcescu însuşi, scrisul-în-manuscrisul? Din păcate, nu se vedea bine, la mijloc, sugrumătura, „talia” lui 8; şi nu se simţea rotundul de jos, mai larg decât cel de sus – deşi, în vechime, 8-ul avea capul mai mare decât corpul fiindcă, adeseori, îi rămânea deschis, „spart” am văzut, prin locurile lui Septimiu cum se

scria, înainte, cifra 8 din anul construirii caselor…

Am încercat să râcâi cu unghia, însă mortarul era beton, sticlă. Mi-am adus aminte că am în buzunar un blacheu (i se tociseră cuiele, clămpănea la mers, preferasem să-l desprind eu, decât să-l pierd). Am început să curăţ cărămida, spre stânga, cu tăişul blacheului, insistând la mijlocul cifrei. Dar la mijloc nu era sugrumătură, cifra nu avea „talie”; nu putea fi un 8. „Spinarea” (86) continua, din dreapta sus către stânga-jos, fără accident – ceea ce ar fi dus, fără greş, la un 9, iar 9 acela putea semnifica orice – în afară de dată; de an. Chiar dacă ar scrie cu toate patru cifrele: 1949, cine să creadă că însemnarea a fost făcută în urmă cu câteva luni, în anul nostru?

Când Octavian şi Septimiu m-au întrebat, excedaţi: ce tot zgârii acolo, eu tocmai isprăvisem de… descoperit antepenultima cifră: 2.

— Nu se poate! am spus, tare şi am pus blacheul la loc, în buzunar. Nu e, nu poate fi an – n-o să-mi pretindeţi că zidul ăsta, desigur vechi, a fost ridicat în… în cel puţin 1249, de şapte secole în cap…

Prietenii mei nu mi-au cerut să repet ce bodogănisem, nici să le explic ce mormăisem. Şi am avut impresia, certitudinea, că ei nu se îndoiau că pe cărămidă e o dată şi că, pe sub tencuială, a patra cifră va fi: 1. S-a aşternut pe treabă – cu o îndemânare pe care nu i-o bănuiam – Septimiu, cu blacheul meu; i-a urmat la blacheu Octavian. Dar tot Septimiu a ţinut să îndepărteze ultimele boabe pe mortar – pe pe 1.

Nu mai vorbea nimeni. Ne trăsesem câţiva paşi îndărăt, în ploaie. Se întunecase, nu se mai vedea de la distanţa aceea, scrijelitura. Toţi trei ne ştergeam mâinile pe faţă, pe dos, pe haine. Aşteptam ceva, nu ştiu ce. O confirmare sau, din contra – ne-ar fi făcut bine o infirmare.

Am rupt primul tăcerea, am zis, aşa, în treacăt:

— Nu e. În prezentul de atunci anii se numărau altfel: de la Facerea Lumii, nu de la naşterea lui Cristos.

— Nu e, nu e, a negat şi din cap, Octavian. Deşi noi,

valahii număram anii de la Facerea Lumii. În schimb nemţii.

— Nu e! a zis şi Septimiu. Chiar dacă germanii scriau anii aşa! Aşa! – a arătat peretele, apoi s-a apropiat, a pus degetul pe cărămidă: Aşa: unu-doi-patru-nouă.

Aşa: unu-doi-patru-nouă; 1249. Am aprins un chibrit. Ne-am ciocnit capetele când ni le-am apropiat. Octavian a scuipat scurt, de trei ori, am făcut la fel.

— Aşa se face când descoperi ceva? ne-a întrebat Septimiu, excitat. Aşa? – a scuipat şi el, dar al doilea i-a rămas pe bărbie.

— Ca să nu facem bube dulci, a spus Octavian.

— Bube dulci? Cum arată bubele dulci?

— Dulci, no, a explicat Octavian. Ca zahàru, ca cubicu'.

— Cubicu? Ce-i cubicu?

— Zahăr cubic – tot Octavian.

— O să-ţi povestească. – mai degrabă: cânte – altă dată, am spus. Acum. Ce ne facem cu asta? Asta. – şi am arătat din cap spre zid.

— Nu ştim ce e, a zis Octavian.

— Ba ştim! l-a contrazis Septimiu. Anul una mie două sute patruzeci şi nouă, acum exact şapte secole…

— Ce s-a întâmplat, exact acum şapte secole – la 1249? am întrebat.

Au ridicat din umeri, pe rând. Am ridicat şi eu. Octavian:

— Ce să se întâmple: în primăvară au zidit asta – şi a pus palma pe cărămidă; în toamnă, înainte să tencuiască…

— …tencuitorul a scris data! a râs Septimiu.

Aşa va fi fost – în 1249.

— Numai atât? am întrebat eu.

Ei doi au ridicat din umeri simultan: numai atât – nu era destul? Ba, da. Un zid, o zidire din 1249 – dar asta era o descoperire, nu? Va fi el Sibiul vechi – pe timpul romanilor se numea Cedonia, mai încoace i s-a spus: Cibinium, de la numele râului Cibin – Saşii colonişti i-au zis: Hermannstadt – din moment ce era „stadt”, de pe la

mijlocul secolului al XII-lea, firește, au ridicat și ziduri de apărare. Dar acela nu era de-apărare, va fi fost tot o fierărie…

— Anunțăm Bruckenthal-ul! a spus Septimiu. Ei se ocupă de asta.

— Și dacă ne facem de râs cu „descoperirea" noastră? a făcut Octavian. Va fi fost, de cine știe cât timp… descoperită…

— Atunci, nu anunțăm Bruckenthal-ul! a tras Septimiu concluzia.

Apoi, după ce și-a rotit gâtul în toate părțile, ne-a făcut semn să ne apropiem capetele și ne-a șoptit:

— De ce să afle comuniștii și să profite, să se laude că ei au descoperit-o, ori să distrugă tot, cum au făcut cu castrul roman de la Porcești? Așa că păstrăm pentru noi, e secretul nostru. Când or să vină americanii, o să ne mai gândim – sunteți de acord?

— De acord! am zbierat – în șoaptă – Octavian și cu mine.

Ne-am despărțit, uzi, murdari, obosiți – dar fericiți: aveam un secret – iar marile prietenii pe ce se reazemă, ce le cimentează, dacă nu o taină?

— Nicio palmă de secret, comuniștilor! am zis eu și, luând, de la picioare o mână de noroi, am acoperit la loc descoperirea.

7

— Inventar?

Ați vrea voi să încideț p. went, și cărămida – pofta-n cui!

În drum spre internat, m-am tot întrebat: ce se va fi întâmplat în acel an, 1249? Ceva important, judecând după însemnare. Dar dacă „evenimentul" era chiar ridicarea zidului, casei, fierăriei – varianta lui Octavian? Omul a făcut o treabă, treaba a ieșit bună, iar omul, mulțumit, a însemnat mulțumirea; nu cu semnătură: cu momentul mulțumirii. Și eu, dacă aș zidi casă, casa mea, aș face la fel, aș însemna: 1949, ca să se știe când anume mi-am făcut eu o (a) casă.

1249. E atât de demult, încât nu pot realiza. Să aibă amărâtul acela de zid, care nu făcea parte din vreo întăritură, din vreun sistem de apărare – şapte sute de ani în cap? Douăzeci, treizeci de generaţii? Chiar mai multe, pe-atunci viaţa omului era mai scurtă, aşa că se grăbeau, cu toate… Se spune că femeile făceau copii începând de pe la doisprezece ani, la patruzeci de ani, cât are mama, erau străbunice. Românce le, nu săsoaicele, nemţii se coc mai târziu, aşa am citit.

Totuşi, ce se va fi petrecut în 1249 – în afară de zidire? Ştiu ceva istorie, dar nu atâta câtă să-mi spună ce eveniment a avut loc, aici, la Sibiu, în 1249. O să mă uit în cărţi – dar în care? De unde? Bine, mâine, la Astra, o să caut – dar ar trebui să ştiu ce carte caut. Pe cine să întreb, cine să mă sfătuiască: doamna de la pupitru? Ea îţi dă cartea cerută, după fişier, dar nu sfaturi – bibliografice le zice.

Cărţi de istorie, manuale? Nu am, nu avem. Nici măcar tezeprovizorii, ca la română. Istoria ne-o predă profesorul după notiţe de-ale lui, cine ştie de la ce curs politic, de marxism-stalinism scoase – după notiţele lui luăm şi noi note. Şi-apoi ce istorie e aceea: viaţă-socială, raporturi-între-clase, luptă-de-clasă, revolte, răscoale, revoluţii, de-ai zice că, pe tot globul pământesc, omenirea şi-a petrecut timpul răsculându-se împotriva exploatatorilor – cică aşa fac masele istoria. Dar asta-i isterie, nu istorie. În timpuri normale m-aş fi adresat profesorului, să-mi spună ce s-a întâmplat la 1249 şi să-mi recomande ce să citesc, ca să aflu mai în amănunt. Profesorul nostru e de pe timpuri normale, nu din ăştia noii, pe-puncte, dar s-a punctat şi el. Nu ca cel de română, care a făcut închisoare, însă nici mai breaz: n-a făcut puşcărie, moare de frică să nu facă – de asta nu ţi-ar ieşi din litera evangheliei notiţelor lui, Doamne fereşte! Când se întâmplă ca un elev să pună o întrebare suplimentară, dacă nu primeşte răspuns din notiţele lui, zice: «Nu e la obiect!» – şi râde! mai şi râde, fricosul!

Aşadar, cărţi nu am; nici manuale. Dar chiar dacă aş

avea cărţi cu istorie, aş îndrăzni să le păstrez, la internat? Suntem mereu controlaţi în cufere, pe sub perne, în dulapuri – cu asta se ocupă putoarea de pedagog, Puturosul (îi zicem aşa, fiindcă aşa ne zice el nouă), ne confiscă manualele vechi, zice că la-învăţământ-nou-manuale-noi-oameni-noi, dar dacă îl întrebăm unde sunt noile manuale care ni se tot promit, el zice că sunt pe drum, or fi ajuns la Braşov, azi-mâine ajung la Sibiu, în gară… Bancuri puturoase, de-ale lui. Şi când te gândeşti că Puturosul a făcut facultatea de istorie – el pretinde că are şi licenţa, dar cine-l crede: dacă ar avea-o, cu dosarul lui de bun-comunist, ar fi cel puţin la catedră, ca profesor, nu pedagog la internat şi ţucălar la cancelarie, cu dosarele de cadre. Sau, cum treburile s-au răsturnat, el o fi mai mare şi mai tare cu dosarele decât un profesor, cu catalogul.

Dacă aş face de prostul şi l-aş întreba: «Dom prosor, ce s-a-ntâmplat la 1249 fix?» el, mai întâi m-ar corecta, cerându-mi să-i spun: „Tovarăşu’ educator” – nu: pedagog, ca pe timpul burghezo-moşierimii (deşi tare i-ar plăcea să i se spună: „profesor”); apoi. Apoi, nimic. Nu mi-ar răspunde la întrebare, m-ar lua el la întrebări ca la Securitate, că ce legături duşmănoase am eu cu cei de la 1249, „de pe timpul întunecatului ev mediu”? Iar dacă, vigilent cum este m-ar da pe mâna Securităţii; aş rezista să nu spun, cum zic ei, şi laptele de care l-am supt? Aş rezista să nu recunosc-cinstit adevărul-adevărat, adică motivul-ascuns pentru care întrebasem de 1249? Şi-atunci ce s-ar mai alege de taina noastră, la urma urmelor de minunata prietenie cu Septimiu şi cu Octavian?

Nu am manual, nu am cărţi, nu am profesori, de care să-i întreb ca pe nişte profesori ai elevului de mine. Am însă un coleg de internat – nu şi de clasă, dar prieten bun, fiindcă şi el e basarabean şi tot orheian: Leonida Sclifos, dintr-a XI-a. E cu trei clase înaintea mea, dar cu cinci ani mai în vârstă, a pierdut şi cu refugiul şi cu reforma, în timpuri normale ar fi fost student, cel puţin în anul doi – la Matematici, e cel mai bun din liceu, a câştigat concursuri pe ţară, scrie la *Gazeta matematică*, unde propune

probleme de rezolvat, chiar teorii de-ale lui, personale; sau teoreme, aşa ceva. Cu teoremele lui Sclifos nu am ce face, dar conjudeţeanul meu ştie şi o istorie turbată.

L-am căutat în sala de meditaţie a lor, cei din ultima clasă. Juca şah de unul singur şi în timpul-liber al „celuilalt" citea o broşură. În nemţeşte, băgată într-un roman sovietic. M-a invitat pe locul „celuilalt", dar numai pe loc, nu să şi joc – oricum, „eu" aş fi pierdut.

— Ce mai veste-poveste? m-a întrebat, ca de obicei.

— Nu ştiu ce s-a putut întâmpla, la Sibiu, în 1249.

Sclifos m-a privit strâmb, cu ochii lui de şarpe-bun:

— Vrei să mă pui la încercare? M-ai pus, m-ai încuiat: nu ştiu.

Puţin îi păsa; că nu ştie. Ba chiar se bucura, şerpeşte.

Şi tot bucurându-se şi tot bătându-l, la şah, pe celălalt, a spus că, „primprejur" ar putea spune ce s-a întâmplat: cu exact un secol mai târziu, în 1349, o epidemie de ciumă-neagră, care a ucis o bună parte din populata Transilvaniei; „primprejur", mereu, „dar de partea cealaltă", adică la 1149, o campanie a împăratului Manuel Comnen al II-lea, la noi, în stânga Dunării – împotriva Cumanilor – însă în 1249… Dar de ce mă interesează chiar 1249?

Am minţit la repezeală, am spus că văzusem eu „la cineva, un bun prieten", o carte tipărită în 1249, la Sibiu.

Băiat bun, adevărat basarabean, Sclifos a tuşit de două ori, l-a făcut mat pe celălalt, a aranjat din nou piesele, a făcut deschiderea şi, aşteptând replica, a zis, în treacăt, ca şi cum eu aş fi ştiut, („după cum bine ştii") că, într-adevăr, Sibiul a fost primul oraş din părţile acestea în care a pătruns tiparul…

— …şi, după cum bine ştii, prima carte păstrată, un tratat despre ciumă, poartă anul 1530 şi menţiunea tipografiei: Trapoldner. A durat cam un secol, până să ajungă încoace invenţia lui Gutenberg – după cum bine ştii, prima carte în Europa a fost tipărită la Mainz, în 1450 – dar aşa erau drumurile pe vremea aceea, nesigure. Însă, pentru că tot vorbim de ’49 şi de Sibiu, aici a tipărit Filip

Moldoveanul un catehism – păcat că nu s-a păstrat niciun exemplar, dar se ştie că asta s-a întâmplat pe la 1544.

— Patruzeci şi nouă, nu patruzeci şi patru! am zis. Şi o mie două sute – nu cinci! – m-am ridicat şi am plecat.

Îmi venea să plâng: cum de fusesem atât de bou? Trebuia să caut o minciună. veridică, nu să mă trezesc spunând că am văzut eu o carte („la cineva, un bun prieten") tipărită în 1249! La Sibiu! S-o dreg, dar cum? Să spun că era un manuscris din 1249 – dar care prieten de-al meu se află în posesia unei asemenea comori? Să spun că l-am văzut la Astra? Ori să-i spun adevărul, cu cărămida? A, nu: basarabean-basarabean, dar prietenia nu se face doar pe judeţe, pe provincii. Şi apoi jurasem. Nu chiar cu cuvinte, dar a fost ca şi cum ar fi fost jurământ.

Din fericire, tocmai sunase clopotul de cantină, pentru cină. Când eşti intern, aproape toate durerile lumii pot fi uşurate – dacă nu definitiv şterse – cu o porţie, la cantină.

Însă abia mă aşezasem la masa noastră, a celor mici, că Sclifos, trecând pe lângă mine, m-a bătut pe umăr şi m-a invitat la masa lor. Erau locuri libere; apoi era masă de-a XI-a.

— Nu găsesc ce-a fost exact în 1249, a reluat Sclifos, cu gura plină, însă primprejur, dacă ne gândim şi după cum bine ştii, a fost, la 1241, marea năvală mongolă – noi îi spunem: a Tătarilor…

— Eşti sigur că la 1241? am întrebat.

— Aşa se spune, se scrie – se scria, se citea înainte, acum nu-i consult, cum spun Ardelenii, să vorbeşti de „năvăliri barbare", rişti să faci ură de rasă; ci de „migraţiuni ale popoarelor", desigur, migratoare. Oricum, în primăvara lui 1241, Tătarii au atacat Apusul pe trei coloane, una a intrat în Ardeal pe la Oituz, a ars Braşovul pe la sfârşitul lui martie, Sibiul la mijlocul lui aprilie…

— …'41? l-am întrerupt. Eşti sigur? Nu în '40?

— Parcă te preocupa '49 – acum te întorci la '40?

— Dar ce, eu mă întorc? – puteam fi mai politicos, măcar pentru că mă aflam la masa celor mari. Nu ei au

început? în ’40?

Prin ochii de şarpe a trecut o lumină de basarabean:

— Ba chiar mai devreme cu zece luni, în ’39 – şi, după cum bine ştii, în ’40 au ars Kievul, însă începutul fusese la Kalka, în 1223.

— Kiev! Kalka! De noi vorbesc! De noi! am repetat, l-am arătat pe el, cu lingura, apoi pe mine. Noi!

S-a uitat la mine. Apoi prin mine. Apoi, de parcă şi-ar fi cerut iertare:

— Noi ne-am refugiat, la Primul…

— Noi nu ne-am refugiat, la Primul, aveam patru ani şi opt luni.

— Eu zece în cap – ceea ce ar însemna că, dacă au trecut munţii devreme, în primăvara lui ’41, au iernat în Moldova, în ’40.

— Or fi iernat, dar de intrat au intrat în vară. Aşa, cam pe la 28 iunie – scrie undeva că Tătarii au intrat în Basarabia noastră în vara lui ’40? Vreun document, ceva, vreo carte de istorie?

— Dar tu ai văzut, scris, undeva, în ultimii cinci ani, că popoarele-migratoare au. migrat în România, în august ’44? Nici n-ai să vezi, cine ştie câţi ani, decenii de-acum încolo.

— De ce?

Dacă m-ar fi întrebat, el pe mine, i-aş fi răspuns: De-aia! Dar el:

— Aşa se face istoria.

— Ai vrut să spui: aşa se scrie istoria, l-am corectat.

— După cum bine ştii, istoria nu se scrie cu sabia. Ci cu pana. Ce contează evenimentele, faptele: dacă nu sunt consemnate de hârtie, e ca şi cum n-ar fi avut loc – aşa se explică: strămoşii noştri n-au avut viitor, noi n-avem trecut.

Bine spus. Mai frumos decât spune tata, însă prea categoric, pac-pac; şi cam rece: de parcă n-ar fi de-al nostru, basarabean; o fi chiar şarpe.

— Nu le ştii tu chiar pe toate, mi-a scăpat, apoi am dres-o: Nu ştim noi, dar ei, cei de-atunci, vor fi scris, dar încă nu s-a descoperit.

— În acest caz, să aşteptăm să se descopere – aşteptăm aici, în sala de mese, ori la dormitoare?

Nu-şi bătea joc de mine. De nimeni, în special, era întristat şi e întristător să vezi o reptilă tristă. Am vrut să-l înveselesc, măcar să-l abat, l-am întrebat dacă Tătarii din ’41 au rămas pe-aici, pe la Sibiu, până prin 48 – 49. A, nu, nici vorbă, a spus Sclifos: nu le stătea în obicei, apoi s-a întâmplat ceva – şi asta a fost salvarea Europei, fiindcă îi bătuseră de polonezi, pe germani, îi distruseseră pe unguri, ajunseseră la Adriatica – însă tocmai atunci le-a murit hanul, au trebuit să se întoarcă în Asia, pentru alegeri… Am rânjit: alegeri, la tătari? Au lăsat ei ţări şi pradă şi robi – pentru nişte alegeri?

Ce băiat bun, de-al nostru, Sclifos.

În locul lui, eu l-aş fi trimis la plimbare pe mucosul dintr-a VIII-a care nu ştia nimic, dar se băga în toate. Sau, dacă aş fi avut timp de pierdut, l-aş fi apucat de ureche şi i-aş fi zis: «Ia ascultă, măi băiete, şi bagă bine la cap, fiindcă a doua oară, nu mă mai ostenesc.» – cam aşa cumva.

El însă:

— După cum bine ştii, Tătarii. – şi mi-a povestit, răbdător, dar nu ca de la catedră, cum stă treaba cu tătarii – noi le zicem aşa tuturor turco-mongolilor, uneori scăpăm calificativul şi spre unguri, fiindcă şi ei au fost nomazi, piezişaţi la ochi, sălbatici la trai, trăind şi murind pe cal, pe cal năvălind ca Biciul lui Dumnezeu («pardon: migrând. ca Biciul lui Dumnezeu», s-a corectat Sclifos), tăind, omorând, punând foc, luând în robie, iar după o săptămână, după o lună de jaf, pârjol, spaimă, plecând, lăsându-te cu cenuşa, ruinele, plângerile tale, dar pleacă în stepa lor, sătui pentru o vreme.

Însă pentru popoarele din Balcani, a continuat Sclifos, mai cumplit decât Biciul nomazilor a fost potopul sedentarilor, Slavii.

— Adică şi noi, am zis. Cine dintre noi nu are măcar o picătură de sânge slav?

Oricum, eu da. Şi Sclifos, cu tot numele lui grecesc.

Povestea cu Slavii îmi era cunoscută: ştiam că,

începând din secolul al VI-lea, porniseră din vatra lor, de prin Polonia, coborâseră în Carpaţi, în Balcani – aşa ieşiseră Bulgarii, Sârbii, Slovenii, Croaţii. Bineînţeles, ştiam cât de puternic influenţaţi fusesem noi, Valahii – adică Latinii –, ce mare cantitate de cuvinte slave există în limba română – mai ales în toponimie; de asemeni, că primele scrieri ale noastre fuseseră cu caractere chirilice, că slavona fusese limbă de cancelarie şi bisericească… Dar poate fiindcă ştiam – sau credeam că ştiu – trecusem peste ce ştiam, ceea ce mi-a spus Sclifos mi s-a părut cu totul şi cu totul nou.

De pildă, slavii în Grecia. Ştiam că pătrunseseră şi acolo, până şi în insule, că asediaseră Constantinopolul şi că fuseseră bătuţi. Dar nu ştiam că, în doar două sute de ani de „convieţire paşnică cu populaţia locală”, cum spun comuniştii, în Elada paşnic-ocupată, nu s-a mai aşezat o piatră pe piatră; nu s-a mai construit o singură clădire mai de doamne-ajută, măcar o bisericuţă, doar Grecii erau creştini de multă vreme; şi că nu s-a bătut monedă; şi că – asta mi s-a părut de necrezut: au fost şterse deosebirile dintre sate şi oraşe; dar nu pentru că satele s-ar fi orăşenizat, ci pentru că oraşele s-au. sătizat, sătenizat – şi unde: în Elada, cea plină de cetăţi. L-am întrebat pe Sclifos: De ce, aşa? Le-au dărâmat din temelii? El a spus că nu de asta – sigur că au şi dărâmat, Slavii erau şi barbari şi luptători – dar, fiind sedentari, s-au aşezat şi au impus modul lor de viaţă; or viaţa lor era agricultura, nu vedeau nevoia (Sclifos a zis: «Nu vedeau necesitatea») oraşului, a negoţului, a monedei, a scrisului, a religiei. Aşa că după abia două veacuri, Grecia a devenit o paragină, „populaţia locală” cea care nu fugise din faţa potopului – s-a barbarizat; s-a descreştinat, s-a analfabetizat.

— Chiar aşa? am întrebat. În doar două sute de ani – dar noi? Vreau să întreb: „populata locală” din actuala România? Cum s-a păstrat ea, în mult mai mult de doar două veacuri? Cum de şi-a păstrat limba? Trăgându-se în munţi? Dar şi Grecii aveau munţi în care să se retragă.

Da, şi Grecii s-au tras în munţi, ca să se păstreze, însă ei mai aveau şi insule; şi peninsule. M-am repezit, cu geografia mea, turbată, să spun că în penisula Moreea – n-am nimerit-o, ar fi trebuit să spun că Grecii s-au refugiat de răul slavilor în peninsula. italică, în Italia de sud; şi în insula Sicilia.

— Şi Grecii, săracii: tot spre Apus, tot spre Apus, am zis, oftând. Ca noi, Basarabenii... Dar noi cei de-atunci? Stră-strămoşii noştri? Ca şi Grecii de atunci: dacă au rămas în văi, pe cursul apelor şi au „paşnic convieţuit", atunci, chiar dacă erau cetăţeni (de la cetate), au fost. sătenizaţi; dacă erau creştini – şi erau, de prin secolul al III-lea – au fost păgânizaţi; dacă ştiau carte, au uitat-o. Însă cei care au urcat la munte s-au păstrat.

De ce, aşa? Uite de ce: de unde veneau Slavii, din ce o-ri-zont? Din al mlaştinilor şi al pădurilor şi al jariştilor din Polonia de azi şi Ucraina de nord-vest. Adică dintr-un orizont...

orizontal. Umflându-se, acolo, în cazanul lor, nemaiîncăpând, s-au răspândit în toate părţile – pe noi ne interesează cei care au potopit spre Sud. Nu au năvălit – adică în galopul cailor, ci au venit la pas, mai în căruţe, mai pe jos, cu neveste şi copii, cu căţel şi cu purcel; mergeau ce mergeau, pe cursul apelor, poposeau: dacă le plăcea locul, se opreau; dacă nu, ori erau prea mulţi opriţi, ceilalţi porneau mai departe...

— Şi întrebau pe cine întâlneau: «Gde Ţarigrad?»

Sclifos a râs, apoi mi-a zis să nu râd; c-aşa-i... Deci, venind din orizontala lor, au căutat, pe noile pământuri, tot orizontala: depresiuni, şesuri, lunci – oricum, de cursul apelor.

— De asta sunt la noi atâtea râuri cu nume slave, am zis. Bistriţa, Dâmboviţa, Ialomiţa, Târnava, Bârzava.

— De asta. Şi tot de asta, atât de puţine denumiri slave ale munţilor – ai băgat de seamă?

Da, domnule. La asta nu mă gândisem. Caut un nume de munte, slav, nu găsesc. Mai degrabă ungureşti, dar Ungurii au venit, hăt, abia spre anul 1.000. Îmi spune

Sclifos, tot prin întrebare-răspuns:

Cu ce se ocupa Slavul, la el acasă? Cu agricultura şi cu creşterea animalelor. Or agricultura cere loc drept şi gras, de luncă, de jarişte, de şes – nu dealuri priporoase, nu vârfuri de munte. Ce animale creştea Slavul? Vite mari, calul, porcul – pe lângă casă. Dar nu oaia.

Oaia, nu? Nu. De ce nu oaia, n-o cunoştea, de-acasă de la el? Nu prea; după ce a cunoscut-o, nu i-a plăcut, i-a lăsat pe băştinaşi să o crească, pe munte.

Da, domnule. Nici la asta nu mă gândisem. Nu mă gândisem că, în Balcanii slavizaţi, unde s-au format state slave, ale Bulgarilor, Sârbilor, croaţilor, de treisprezece veacuri, cei care s-au ţinut de păstorit au fost rămăşiţe ale popoarelor vechi, de loc: Albanezii, Macedonenii noştri (ţânţarii, aromânii, nu slavii care-şi zic, azi, „macedoneni”), iar în zona carpatică, Valahii. Iar ca dovadă că aşa e, Sclifos îmi spune că, de pildă, în Cehoslovacia de azi, ţinut slav de atâta vreme şi care, în plus e plin de munţi, când spui Valah, înţelegi păstor; şi că cei de-acolo nu au un cuvânt al lor, pentru brânză, o numesc cu un cuvânt de-al nostru, vechi românesc, rostit: *brânza*... Apoi îmi spune o anecdotă adevărată:

— Ai văzut cutii de cremă de ghete de care scrie: Bată? E numele industriaşului care a fondat fabrica de încălţăminte cunoscută în toată lumea. Ne-cehii pronunţă: Bată, însă ei, Cehii rostesc: Bat ia, Batkia şi înseamnă. *baci*, care vrea să spună: păstorul-român, *Baciul*.

— Ca să vezi, domnule, ce-a ajuns, până unde-a ajuns mioriticul nostru! am încercat eu să fiu ironic. Ajungem şi noi la 1249? La Sibiu?

Sclifos s-a trezit. Cam cu părere de rău: ce, nu era interesant ce-mi spusese? Ba da, ba da, însă ce ne facem cu 1249?

A ridicat din umeri. Că nu ştie – definitiv. Şi că îi pare rău că nu ştie, ca să-mi răspundă – altfel, pentru el, nu are cine ştie ce importanţă ce anume se va fi petrecut, la Sibiu, exact în 1249.

Dar ce ar avea importanţă? Faptul că noi, românii, nu

avem hârtii. Trebuie să căutăm prin hârtiile altora o aluzie la noi, iar când te scrie altul, te încondeiază, de nu te vezi… Asta-i lege: cine n-are scris nu există – uite, nici Slavii nu ştiu mare lucru despre ei înşişi, înainte ca Chiril şi Metodie să le dea scriere. Bineînţeles, Bizanţul le-a făcut alfabetul ca să-i poată creştina – mai exact: evangheliza. Şi aşa au primit Carte.

Dar noi? Pe noi nu ne-a evanghelizat nimeni (Sclifos a zis: «Nu ne-a evanghelizat nici dracu'!») – de ce? Pentru că eram creştini, demult – în cetăţi, în oraşe, fiindcă în sat, în pagus, locuia paganus… Când a venit Slavul, ca peste tot unde s-a întins, a. paganizat (şi în sensul de: ruralizat, analfabetizat) pământul…

— Dar nu şi coada-oii, trasă la munte, am zis. Totuşi, în 1249.

Sclifos nici nu s-a mai prefăcut că nu auzise, şi-a urmat gândul:

Judecând numai după vocabularul creştin – începând cu chiar cuvântul: creştin (şi sfârşind cu simetricul: păgân) – toţi termenii sunt latini, dinainte de noaptea-slavă (aşa i-a zis, iar eu am şi văzut majusculele: Noapte-Slavă): Dumnezeu, cruce, botez, cuminecare, închinare, rugăciune, răposare, înmormântare; apoi sărbători creştine: Paşti, Florii, Rulsalii – şi mergând până la cuvântul: păcat. De acord, din latină, dar cum, când? Nu suntem catolici, nu trimişii papei ne-au botezat – ca pe cehi, polonezi, croaţi, unguri, la data cutare (ei ştiu şi luna şi ziua, nu doar anul); nu suntem „ortodocşi", fiindcă ne-ar fi botezat Bizanţul, ca pe bulgari, pe sârbi, pe ruşi – nu am devenit ortodocşi prin decret, singura dată de care o ştim: 1054, Marea Schismă, când ne-am trezit într-o tabără care nu era a noastră, nici prin limbă, nici prin origine, nici măcar prin vechime. De ce de noi nu s-a sinchisit nimeni, ca să avem un Chiril-şi-Metodie românesc? O scriere a noastră? În primul rând, pentru că noi eram paşnici, nu ameninţam pe nimeni, nu asediam Constantinopolul. În al doilea rând, pentru că eram deja creştini.

Am vrut să spun şi cu glas ceea ce, totuşi,

înţelesesem, dar aşteptam să urcăm, în timp, până la 1249. Ba aş fi spus, de la mine, ceea ce ştiam din citite, de mine, personal şi care ar fi mers în acelaşi sens cu spusele lui Sclifos:

Este adevărat, o limbă comună face, dintr-o sumă de oameni, un popor, însă dacă limba aceea nu e scrisă, ca să ştie şi urmaşii şi vecinii, e ca şi cum poporul acela ar fi doar o populaţie (citisem asta undeva şi îmi plăcuse, Septimiu îmi atrăsese atenţia că în franţuzeşte sună şi mai tare: *populace*...). Or, populaţiile nu lasă urme; şi nimeni nu le plânge dispariţia – e ca şi cum n-ar fi existat vreodată de suprafaţa pământului.

Dar n-am, zis. În sfârşit, Sclifos i-a lăsat pe slavi, s-a întors la tătari. A repetat: în 1242 au lăsat baltă jumătatea din Europa, devastată, şi s-au întors pentru alegeri – la ei, acasă.

— Unde, la ei acasă? În Basarabia noastră, nu la ei acasă!

— A noastră! Pe-atunci nici nu se chema Basarabia.

— Nici acum, în ’49, nu se mai cheamă Basarabia, ei îi zic: Moldovenească – ei şi? Acum ştim să scriem!

Sclifos m-a fixat, îndelung, cu privirea lui de şarpe. Întâi zâmbind. Însă, brusc s-a supărat, s-a ridicat de la masă, pufnind (mai degrabă: sâsâind), dar a rămas în picioare. De acolo, de de sus, mi-a zis:

— Atunci, scrie, băiete. numai scrie! – şi a plecat.

Rămăsesem singur în sala de mese, Nici pe coridor nu se simţea suflet de om. Iar afară, ce să mai vorbim: ningea, ploua...

M-am gândit atunci; m-am gândit mult după atunci ul de acolo:

Dacă ar fi fost timp bun, aş fi ieşit să mă plimb prin curtea internatului. În colţul dinspre spălătorie al clădirii, lângă fereastra odăii unde stă Maricica, din pricina unui burlan spart, căzuse tencuiala; până la cărămidă. Burlanul fusese reparat, cositorit, dar se aştepta să se zvânte zidul, ca să fie tencuit la loc. Dacă n-ar fi plouat-nins afară, în cel mult jumătate de ceas de plimbare, aş fi scrijelit cu

blacheul, pe cărămidă: 1949. N-ar fi fost neapărat românește (cifrele se cheamă: arabe), dar să se știe; să nu se uite – pentru ca, în viitor, să nu ni se mai arunce în obraz că noi nu avem trecut.

Deși, mai bine ar fi (fost) să scriu pe clădirea Astrei. Nu observasem niciun loc, în ziduri, din care să fi căzut tencuiala, dar, vorba tatii: cine caută găsește, aș fi găsit, la o adică, un locșor pe care să scriu: 1949, iar cei de după noi, să știe că atunci a fost, nu Biciul lui Dumnezeu, nici Potopul – care înseamnă Ploaie, apă – ci, cum zisese atât de bine Sclifos: Noaptea. Prin anunțul de pe ușă.

Însă cum ploua, ningea, ningea și ploua… Și, în plus, bătea vântul… Acolo, atunci, la internat, acum, aici, e doar ger. Și chiar de nu m-ar vedea nimeni ce fac, mi-ar îngheța mâinile, pe blacheu…

8

Inventar. La bibliotecă – așa scrie de ușă:

ăncis p. iventr.

Așa, pentru că am avut și scris, dar suntem în curs de a-l pierde, uita; și în curs de descreștinare; de sătizare (sătenizare, a spus Sclifos), noi, cei de jos, din depresiuni, văi, câmpii; speranța ne e în cei care s-au tras la munte, ei or să păstreze ceva – ceva; peste două sute de ani, în 2149, când or să vină Marțienii, or să creadă că noi, Pământenii, de totdeauna am umblat în patru labe, ne-am adădostit în peșteri și am avut stomacul împărțit în patru compartimente, de erbivor.

De obicei, „comunitatea mai puțin evoluată care trăiește în contact strâns cu o comunitate mai evoluată” (așa scriu ei) „își însușește câte ceva din cultura materială a celui mai evoluat”. Asta, da: din cultura-materială și-au însușit, și-au însușit. Cum au trecut Nistrul încoace, au aflat că există, pe lume, pâine albă; și că untul chiar există; și-au însușit și ceasornicele, și-au însușit chiar și adevărul că o pendulă are nevoie de un perete pe care să penduleze, nu atârnată de gât, nici la curu-căruței, ca felinarul; că lenjeria de damă, oricât le-ar place bărbaților, o poartă, după cum numele indică, damele, femeile – în orice caz, nu

peste uniforma glorioasei Armate Roşii.

Însă aceştia erau abia Tătarii, nomazii, avangarda, cea care căuta, pe după şură; Berlinul, valul de după ei căuta, înainte de toate, hazaika. Ce-am văzut eu, la Gusu, floare la ureche, Gusu era un sat izolat, departe de drumul-mare; şi, până să ajungă în Ardeal, năvălitorii năvăliseră Basarabia noastră; Moldova; apoi regatul, vreo lună de zile – acolo căutare de hazaică!; acolo, „strângere a legăturilor de prietenie româno-sovietice”! Şi dacă aşa au strâns legăturile. Cu noi, la noi, ţară devenită aliată, dar ce vor fi făcut în Germania. Am auzit, se aude, se află. Dacă femeia, în general, trebuia violată, Ruşii au violat şi bolnavele din spitale; chiar şi supravieţuitoarele din lagărele nemţeşti – cele de exterminare. Dacă aş fi avut îndoieli, confirmarea a venit dinspre tata:

Când eram elev la Normală, cumpărasem şi adusesem acasă o carte-nouă, dar cu un titlu frumos: Arde Parisul, de un autor cu un nume nemţesc: Ehrenburg. O cumpărasem pentru… Paris… Nu apucasem s-o citesc, o adusesem în vacanţă. Când a văzut-o tata mi-a smuls-o din mână, zicând că vrea s-o citească el întâi, fiindcă îl cunoaşte de autor. Mama şi cu mine ne-am mirat, ne-am bucurat: cum aşa, cunoaşte el un scriitor neamţ! Ne-a potolit: nu e neamţ, e sovietic; şi nu-l cunoaşte personal, a vrut să spună că mai citise ceva de acest autor. După un timp, mi-a restituit-o, parcă uşurat şi a zis că pot s-o citesc. De ce? Bănuise că ar fi o carte pe care n-ar fi trebuit s-o citesc? Dar niciodată, până atunci, nu mă cenzurase. N-a vrut să-mi spună nimic despre autor, despre carte, însă într-o noapte, când credea că dorm, i-a povestit mamei:

În septembrie ’43, cu o zi-două înainte de a fi liberat din lagărul de la Slobozia-Ialomiţa, l-au convocat nişte civili în biroul comandantului Chiribaşa; i-au arătat un ziar rusesc, l-au pus să citească un anume articol, să-l traducă, cu glas tare. Tata a înţeles că cei doi ştiau ruseşte; apoi aveau traducerea, bătută la maşină, alături. L-au întrebat dacă cunoaşte ziarul. Auzise de el, era un ziar de front, dar lui nu-i căzuse niciodată în mână. L-au întrebat dacă ştie

cine-i autorul, Ilia Ehrenburg. Ştia, tot din auzite, că ar fi scriitor, dar nu citise nimic de el – când şi unde: la Polul Nord? La urmă, civilii l-au întrebat ce crede el, sincer: Ruşii soldaţi or să asculte îndemnurile din ziar? Tata a ridicat din umeri: de unde să ştie el ce gândesc Ruşii? – ceva mai bine i-a cunoscut în lagăr; iar soldaţii. El fusese „soldat” câteva zile şi încă într-o unitate de foşti deţinuţi, în majoritate, ne-ruşi: polonezi, unguri, baltici. După ce i-au spus că poate să plece la baraca lui unul dintre civili a ieşit cu el, i-a oferit o ţigară şi i-a cerut să-i spună „ca între români” şi „ca între oameni liberi”: Armata Roşie are să facă ce o îndemnase acel Ehrenburg? Tata a răspuns că, „să dea Dumnezeu să nu i se dea prilejul, adică să nu ajungă de pământ ne-rusesc”.

Ce scria Ehrenburg în articolul acela? După lozincile obişnuite, după ce amintea de distrugerile, crimele făcute de „fasciştii nemţi”, în Rusia, trecea la îndemnuri: să-l zdrobească pe „ocupantul fascist”, să-l alunge de pe pământul sfânt al Rusiei, să-l urmărească şi să-l distrugă în vizuina lui. De aici încolo, nu mai vorbea de „fascişti”, de „ocupanţii hitlerişti” – numai de „Nemţi”: îi îndemna pe vitejii ostaşi ai Armatei Roşii să nu-i cruţe pe nemţi nici în pântecele mamelor lor şi le promitea, „ca pradă de război: Nemţoaica.

Maria lui Onu din Gusu nu era nemţoaică, doar o străbabă, acolo – şi ce i-au făcut Ruşii, până au omorât-o; dar ce le-or fi făcut ne-babelor nemţoaice.

Încă o dată: aceştia alcătuiau valurile unu şi doi: Tătarii; Biciul lui Dumnezeu şi Potopul. Dar cei care au venit după ei, în căruţe – acum le spune furgoane… Au venit încet, încetişor, potolit; ei nu căutau nici Berlinul, nici hazaika (nu doar nemţoaica), ei au venit cu binişorul, unii ştiau limba noastră – o vorbeau ca dracul, stricat, însă o înţelegeau – dar până să ne dumirim, s-a lăsat seara; apoi noaptea: ei au adus-o.

Ei, „Basarabenii”, aşa le spun ne-basarabenii.

Pe-aici, pe la ţară, prin provincie, n-am întâlnit asemenea creaturi, se zice că s-au aciuat la Bucureşti, la

Centru, la ministere, la sovromuri, acolo fac de tălmacii şi pe sfetnicii.

La noi în familie problema asta nu se discută; la noi în familie, problema „basarabenilor" se înjură, scurt; şi cu lacrimi de ciudă. După ce înjură, cu lacrimi, tata zice că, la două milioane şi jumătate de basarabeni or fi şi câteva sute de jigodii, de căzături, de porci-de-câine – de „Basarabeni". Din pricina lor să fim consideraţi, cu toţii, oamenii-ruşilor? Oameni-de-nimica?

— Dacă o luăm numai geografic: Nistrul a fost de totdeauna graniţă, nu numai între Moldova şi. ce era dincolo: polonezi, litutanieni, tătari, ruşi, ucraineni, dar şi între Europa şi Asia, domnule! Or javrele astea sunt de dincolo de Nistru, din Transnistria! Şi ce dacă ştiu cinci cuvinte româneşti – ştiu cinci mii ruseşti, cinci sute idiş! Dar chiar dacă ar fi români de-ai noştri, că sunt destui, peste Nistru: aceia nu mai sunt nici români, nici ruşi, nici ovrei, nici ucraineni, sunt fie bolşevici, fie profitori, se vând cui plăteşte mai bine. De ce să li se spună: „basarabeni"?

La noi în casă, problema asta nu se discută – se plânge:

— Auzi ce-mi zice notăriţa, zice mama. Că „basarabenii dumitale" s-au pus în fruntea bucatelor! Când o strâng eu uşa, să dea nume, ea zice: «Păi, AnaPauker, păi Kişinevski, păi Răutu…» «Aşa», zic? «Atunci aşa s-o luăm cu „Ardelenii dumitale", păi Luca, păi Moghioroş, păi Vinţe – şi, bagă de seamă, încă n-am rostit numele lui păi-Groza al dumitale, de care eşti atât de mândră!» Aşa i-am zis-o notăriţei!

Sclifos – cu care am discutat problema – mi-a spus că pe ei îi prinsese 23 august 44 la Bucureşti, rămăseseră acolo până prin octombrie, aşa că văzuseră cu ochii lor în ce. limbă vorbeau „basarabenii"; mai mult: în ce limbă scriau – şi Sclifos mi-a scris pe o hârtie una din lozincile purtate de „basarabeni" de străzile Bucure ştiului:

„*Vecinic triască rumănesc truditor narod*!"

Cu Octavian şi cu Septimiu nu discut problema – măcar pentru faptul că, până acum, n-a ajuns niciun

„basarabean” din ăsta la Sibiu. Ceea ce nu l-a împiedicat pe Septimiu, într-o pauză, la liceu (adevărat, la începutul cursurilor, în a doua săptămână), să mă întrebe, în gura mare, dacă ştiu să traduc „în româneşte” ce auzise la radio Chişinău:

„Astă-dzi, pl câmpu di gioc «Imeni Lienina», s-or întorlocat comandili «Buriviesnic» Chi§ no şi «ahtior» Danieţe. Giocu s-o mântuit cu socoteala di unu la nula”…

A fost mare veselie în clasa noastră, fiecare încerca să repete ceea ce reţinse din „limba maldavinească” – însă, uite, niciunul dintre colegi nu m-a întrebat pe mine, interpelatul, Basarabeanul, dacă e adevărat că aşa vorbim noi, acasă. Iar eu tăceam şi mă uitam undeva pe la pieptul lui Septimiu; m-am uitat, până când el a spus:

— Îmi cer iertare, am fost un bădăran.

Dacă, la rându-mi, aş fi fost bădăran, adineauri l-aş fi rugat de Septimiu să-mi traducă „în româneşte” ce scrie, acolo, pe uşa bibliotecii. Aşa, ne-limbă cum este, nu pare să vină „de peste Nistru”, mai exact: „din Basarabia”; adevărat, nici dinspre părţile Ardealului – vine de nicăiri, deci se va fi unificat limba analfabeţilor din toate provinciile României…

ăncis p. iventr

Îi mai arde cuiva de râs, văzând (văzând, nu citind) râcâitura de copită – şi unde: pe uşa unei biblioteci!? Cu toate că, de la o vreme, tovărăşimea furgonată „basarabeană” nu mai pune ea, nemijlocit, osul la munca-de-agitaţie-vizuală; nici la cca. sonoră; la dat cu gura; i-a dus la treabă pe actori de meserie; la dat cu bidineaua, pe pictori de meserie – şi se pare că toată lumea e foarte mulţumită: comuniştii, că nu-şi dau în petic, artiştii că mănâncă o bucată de pâine.

Mărturisesc: nu mă întrebasem cine anume confecţionează lozincile, portretele – din ce în ce mai. corect scrise, mai îndemânatic zugrăvite, iar la difuzor, dacă nu recunoşteam vocea cutărui mare-actor, ne spunea prezentatorul cine a citit, recitat: Vraca, Storin, Aura Buzescu, Manolescu, Elvira Godeanu, Birlic – toată floarea

actorimii române. Pândeam, cu urechea, să prind, în glasul cutărui monument-naţional, un sfârc de ironie (la adresa textului), o umbră de teamă, din care să înţeleg că ce-o să păţească el, marele-actor, dacă nu citeşte ceea ce citeşte. Nimic. De parcă poezia (îi zic şi eu aşa) cu tractorul, cu chiaburul, cu pacea, cu Stalin ar fi fost un rol, acolo, dintr-o piesă, şi ea, de jucat. Atunci m-am întrebat dacă marii-actori sunt persoane alfabetizate – şi cât anume, dacă „interpretează" cu acelaşi talent, cu exact aceeaşi „trăire" Shakespeare şi Jebeleanu; Caragiale şi Banuş; Molière şi Frunză.

Cu pictorii treburile stăteau mai altfel – vreau să spun: cu cei din Sibiu. Într-o zi, în chiar momentul în care intram într-o curte (în căutare de „locuri"), Septimiu s-a oprit, şi-a tras o palmă peste frunte, ne-a spus că uitase să facă un comision urgent şi ne-a rugat să-l aşteptăm pe stradă, cel mult un sfert de oră. Am ieşit pe trotuar cu Octavian, am început să ne plimbăm. La scurt timp l-am văzut pe Septimiu ieşind dintr-o tutungerie cu buzunarele pardesiului umflate de pachete de ţigări. M-am mirat: amicul cumpăra cu ţigara, cel mult „snopi-de-cinci" pentru cine, pachetele?

După ce m-a pus să-mi dau cuvântul de onoare că n-o să-i spun lui Septimiu nici altcuiva ce-mi spune el, Octavian m-a întrebat dacă auzisem de doamna cutare. Nu auzisem. Cum aşa, doar e o foarte mare pictoriţă şi fostă profesoară la Bele-arte, la Bucureşti? Epurată şi ea, din pictură nu se mai putea ţine, cine mai cumpăra pe timpurile astea? Murea de foame, în Bucureşti. Tatăl lui Septimiu îi aranjase să vină la Sibiu, unde putea câştiga o bucată de pâine cu lozincile.

M-am mirat: dacă tot acceptase să facă lozinci, n-ar fi găsit de lucru – la lozinci – în Bucureşti? Dacă tot s-a… căhănărit, măcar să o fi făcut de loc, ce să se mai deranjeze cu mutatul? Octavian a ridicat din umeri: n-o fi vrut să se ştie, printre confraţi, că ea face una ca asta – oricum, marea pictoriţă nu confecţionează lozinci ordinare, scrise pe pânză, pe carton, pe placaj, ci decupează litere şi

le fixează pe perete cu ace de gămălie, la distanţă de perete, în aşa fel, încât să facă umbre – «E cea mai mare specialistă din ţară în lozinci cu umbre naturale», m-a asigurat Octavian.

N-am scos un cuvânt. Ce să fi spus: că toţi învăţătorii din Buia, printre ei şi mama, erau „mari specialişti în lozinci cu umbre naturale”?; şi învăţătorii din Şeica?; şi, desigur, toţi învăţătorii din ţară, vrând-nevrând, (fiind, nefiind…), deveniseră „specialişti în agitaţie vizuală”? Pentru ei, „pavoazarea” era o obligaţie, şi-o îndeplineau, fiindcă învăţătorul, „figură centrală a satului” fiind – numai moaşă comunală (încă) nu ajunsese – dar marea-pictoriţă? Mare-profesor la Bele-arte? Ea nu era figurăcentrală-a-satului, nu era obligată, făcea lozincile pe bani – puţini, dar primea plată; făcea lozinci, dar nu la Bucureşti – de ce nu acolo? De ruşine, să nu afle colegii-pictori? Sau era mare concurenţă, nu mai erau locuri – chiar dacă „cerinţa” era mare?

O fi cum o fi, dar de unde începe vânzarea de sine a omului? De la banii primiţi? De la datorie-împlinită (gratuit)? Părinţii mei, învăţători, ar putea fi absolviţi, fiindcă fac asta „în cadrul procesului de învăţământ”? – dar ei nu fac lozinci numai pentru localul şcolii, ci şi pentru sindicat, sfat-popular, colhoz, uniunea-femeilor, partid – „în cadrul (lărgit) al procesului de luminare a maselor populare”. i trebuie condamnată o neînvăţătoare (fie: profesoară), făcând acelaşi lucru, pe bani – de altfel singurii pe care-i câştigă? Chiar aşa: de unde începe (nimeni nu ştie unde sfârşeşte) vânzarea omului? i cine este, cine nu este vânzător de sine? Pictoriţa-profesoară, ar putea spune: «M-au comprimat, nu mai am salariu; m-au interzis, nu mai vând tablouri – trebuie să trăiesc, muncesc ce găsesc (de altfel, în meserie)»… Ai mei ar zice: «Statul ne dă salariu, trebuie să ne facem datoria către stat».

Fireşte, nu am suflat un cuvânt despre pictoriţă, în prezenţa lui Septimiu. Deşi mă ardea buza, să mă întreb în general, cu glas tare: O fi existând o solidaritate-de-castă, la ei, în lumea-bună, mergând până la complicitate întru.

asta? M-am întrebat: ar fi trebuit să recunosc solidaritatea-de-refugiu între noi, în lumeane-bună, mergând şi ea. Da, dar pot fi puşi în aceeaşi balanţă, de-o parte, un învăţător de ţară, în partea cealaltă un artist de Bucureşti, un profesor, un ceea ce se cheamă: mare-intelectual? Au, amândoi, aceeaşi „greutate”? responsabilitate – culpabilitate? Măcar învăţătorul de ţară dă din gură, cârteşte, bombăne – executând. De unde ştiu că marele-intelectual de la Bucureşti nu dondăne şi el în timp ce execută?

Într-o sâmbătă la prânz, ieşind de la liceu, înainte de a ne angaja pe Corso, eu m-am oprit. Septimiu şi Octavian m-au întrebat ce am, ce m-a speriat? Am spus, arătând portretul uriaş al lui Stalin din Piaţa-Mare:

— L-au mutat! i l-au sucit! Era cu faţa-ncolo, acum e cu faţa-ncoace! Azi dimineaţă nu era aşa, l-au sucit.

— Suci-l-ar nevoia ai neagră! l-a blestemat Octavian, ţărăneşte.

— L în mă-sa! a înjurat şi Septimiu. Ce-ţi pasă ţie cum l-au sucit! Eu nici n-am băgat de seamă.

— Nu numai că l-au sucit, dar e mai mare! am zis. i mai înalt, pe catalige, dar şi mai mare, el – cu un metru şi ceva, poate doi!

— Nu numai că te-ai sucit tu, cu visele tale, dar ţii să ne suceşti şi pe noi! a făcut Septimiu de supăratul. Cu-cu! a pocnit din degete la urechea mea, ca şi cum ar fi încercat să mă trezească din somn. Suntem aici! în Piaţă, nu în vis! Tătucul e aici, nu acolo! Sucit-nesucit, e tot atât de colosal, n-a mai crescut! Vinovatule!

Mă lua peste picior, fiindcă le povestisem că eu îl visez, frecvent. Nu se întâmplă nimic, în vis, nu e acţiune, uneori el nici nu se arată – dar eu ştiu. i, în vis, mi-e ruşine, tare ruşine: că nu sunt „la înălţmea cerinţelor”; că „nu-l iubesc destul”; că „nu-l slujesc cu devotament, până la ultima picătură de…” Nu o dată m-am trezit, plângând amarnic, strivit, bolnav – de vină…

— Mi s-o fi părut., am renunţat – deşi eram sigur: Stalin din portret crescuse, era mai mare decât cel de azi

dimineaţă. Dar aşa, necrescut. tot mare rămâne. Cel Mai Mare… Cum Dumnezeu l-or fi făcând? Cu scara? Cu hârzobul? Şi l-au pus sus, sus, sus.

— Ca pe soldatul rus! a venit, prompt, Octavian.

Am re citat, de loc, „una de-a lui Păstorel”:

„O, brav, viteaz, soldate rus.
Ce sus te-au pus! Ce pus te-au sus!
Nu pen c-ai liberat popoarele.
Ci pen’ că-ţi put picioarele!”

Prietenii n-o ştiau – ori se prefăceau, ca să mă pună s-o repet. Până au învăţat-o şi ei.

Nu le-am spus de la cine o ştiam (de la Sclifos), am povestit că mi-a recitat-o chiar la picioarele. monumentului, în Bucureşti, un basarabean de-al meu. Nu fusesem în viaţa mea în Bucureşti, dar nu conta: îl văzusem pe soldatul-rus (pus bine, sus.), în Piaţa Victoriei. Într-adevăr: soclul era atât de înalt, încât din bravului-sus nu-i vedeai decât cizmele – care, însă, acolo, la înălţime, nu puţeau.

— Cum naiba-l vor fi făcând? am întrebat iar, privindu-l.

— Vrei să vezi? După mine! – a spus Septimiu.

Ne-am luat după el. Am traversat Piaţa Mare, am intrat la Muzeul Bruckenthal. Nu chiar pe poarta mare a muzeului, pe una de alături.

Am umblat întâi de nişte coridoare întunecate, am urcat o scară destul de largă şi frumoasă (o bănuiam, prin întuneric) şi am nimerit într-un fel de balcon, de teatru. Fusese teatru, nu mai era: fotoliile de la parter, demontate, erau îngrămădite de lângă pereţi, scena – goală, tristă, era ocupată cu scânduri, găleţi de vopsea, o capră de tăiat lemne, suluri de pânză de sac. Ne-am aşezat în fotolii de pluş vişiniu, cu servietele în poală. Am privit în jos: pe podeaua parterului erau întinse prelate pătate, iar deasupra, trei şevalete uriaşe ajungeau până aproape de balconul nostru. Nu erau chiar şevalete, ci stinghii de brad, lungi, proptind cadrele: Stalinii, trei, în curs de.

De câte ori dădusem cu ochii de Stalinii de pe stradă

(şi nu te mai puteai apăra de ei, îţi ieşeau în cale la colţ, erau de cinci-zece ori mai numeroşi decât „Alimentara” – ca să nu mai vorbim de „Carne”), mă întrebasem cum anume îi vor fi zugrăvit zugravii. Vedeam acum: cadrul de pânză era fixat prin stinghiile-proptele la perfectă verticală, nu înclinat, cum îmi închipuiam eu „şevaletul” pictorului; pe scări duble, de zugrav (una adăugită), dădeau din bidinele cinci persoane.

De la balcon se vedea rău, însă eu am băgat de seamă, în şoaptă: la zugrăvitul faţadelor, vopsitul se începe de sus, pentru ca, pe măsură ce cobori, să astupi, acoperi, ştergi şi prelinsurile, stropii, picăturile scăpate din bidinea, atunci când te aflaseşi mai-sus. Or zugravii de stalini zugrăveau invers: de jos în sus. O, persoană (părea o femeie, în ciuda pantalonilor bărbăteşti şi a căciulii ţărăneşti) se ocupa numai şi numai de ştersul stropilor celorlalţi – cu cârpe, tampoane, cu o multme de pensule mici…

Septimiu ne-a povestit – tot în şoaptă:

Pictorii, cu toţii pictori de şevalet, artişti cunoscuţi, înainte, cu expoziţii nu doar în România (le-a rostit numele, mie nu-mi spuneau nimic) – toţi saşi, cu toţii întorşi din Rusia, de la „reconstrucţie”; pictorii, deci, la început lucraseră cum ştiau ei că se lucrează un „portret” de mari dimensiuni (vreo patru pe vreo şapte metri).

Într-o zi a venit în inspecţie un mare-tovarăş, responsabil, „pe zonă”, cu Marea Aniversare de la 21 decembrie. Şi ce constatase tovarăşul-mare? Că, pe Marele Stalin, doi hitlerişti îl puseseră pe jos, pe podea şi-l călcau în picioare, dragi-tovarăşi! Nu conta că bandiţii se descălţaseră de cizmele de cauciuc – cu care, de obicei, umblau, chiar şi pe Corso – în ciorapi, cu cizme, tot călcat-în-picioare era, tot insultă-gravă. Drept care cei doi călcători fuseseră pe loc „conduşi” de Securitate şi trimişi, probabil, la Canal. Un al treilea a fost arestat şi el, dar după o săptămână i s-a dat drumul – însă crapă de foame, fără lucru: pentru că, atunci, când cu călcatul-în-picioare-al-lui-Stalin, încercase să explice (era cel mai în vârstă,

decanul pictorilor sibieni) că aşa se lucrează tablourile de mari dimensiuni: la orizontală. Tovarăşul pe zonă cu Aniversarea i-a răspuns că aşa s-o fi lucrat pe timpul burgheziei fasciste şi a lui Hitler, însă acum Marele Nostru Tovarăş Stalin să fie pictat cu tot respectul cuvenit şi cu toată dragostea şi recunoştinţă, adică nu de jos, de să-l calce-n picioare hitleriştii, care, se vede, nu se reeducaseră pe-acolo, pe unde fuseseră „în excursie" (se zice că, aici, tovarăşul a izbucnit în râs, era cea mai reuşită glumă a lui), ci pe-picioare – cu tot respectul şi recunoştinţa că ne-a eliberat de hoardele fasciste! Decanul a bâiguit că nu se poate lucra pe verticală, plafonul atelierului (asta se petrecea alături, în atelierul de restaurări al Muzeului) e sub patru metri iar Tovarăşul are şapte, „e prea mare". Pentru „prea-mare" a fost arestat omul, apoi alungat din echipă Decanul. Rămăsese în „colectivul artistic", soţia lui, şi ea pictoriţă – ar fi hrănit ea familia. Dacă nu ar fi avut şi ea o idee: dat fiind că Tovarăşul Stalin „nu încăpea" (ea se păzise să spună, ca bărbatu-său, că Marele Geniu e prea-mare), exista o soluţie – de altfel, de loc nouă: „Îl facem din bucăţi pe care le montăm la locul destinat..." – aşa şi atât spusese bătrâna doamnă, însă tovarăşul local i-a raportat inevitabilului tovarăş zonal că bandita cutare, nevastă de hitlerist duşmănos „a zis că ea vrea să-l facă bucăţi-bucăţele pe Tovarăşul Nostru Stalin şi, în plus a zis că fiecare bucată să fie. montată – adică ştiţi şi 'mneavoastră, tovarăşu', că la ţară aşa se zice la când taurul o. mă-nţelegeţi, pe vacă – şi unde: la cimitir, la locul-destinat, aşa s-a pronunţat bandita!" A fost ridicată şi bandita – cam de când banditului i se dădea drumul – oricum, a rămas şi ea fără lucru, noroc însă că Sibiul e plin de pictori, s-a constituit un nou „colectiv artistic" căruia zonalul i-a dat dispoziţi precise: «Să nu vă prind, bandiţilor, că-l faceţi pe marele Nostru Tovarăş Stalin cum vi se năzare! Nu porniţi de la mijloc, ori din lături, ori de sus în jos! O luaţi, cu tot respectul cuvenit, de jos în sus!»

Aşa se explica faptul că, a cincea persoană – şi ea

pictor de meserie – nu picta, ci ştergea stropii, mereu prelinşi de la cuvenitul respect datorat Tovarăşului Stalin.

Jos, sub noi, pictorii vorbeau săseşte. Săsească de Sibiu, dar o înţelegeam: vorbeau despre Rusia; despre cluburi; despre gazete de perete (le ziceau, ruseşte: *stengazeta*); despre portrete executate, nu numai al lui Stalin. Deci, nu erau amatori-începători, nici în pictură (asta de la Septimiu o ştiam), nici întru ale agitaţei-vizuale. Am mai înţeles (mai degrabă: dedus): meseria de pictor îi salvase – şi de la muncă şi de la foame şi de la moarte – acolo, în deportare, acum, aici, „acasă", le asigura o pâine; cu condiţia să execute, nemţeşte, ordinele, nu doar în legătură cu ceul, ci şi cum-ul: respectuos, de jos în sus.

— Inventar?

Inventar. Ce este el, inventarul? Inventarul, el este atuncea când.

„Tot aşteptând, tot tremurând", cum spune Bacovia, „în spate să mă izbească-un val", un gol istoric să sentindă-deschidă – ce mai contează! piloţii grei se prăbuşesc, sunt singur şi mă duce-un gând spre locuinţele-ncălzite.

Frig, frig. Dar tot frigul spre cald, cum spunea – şi bine spunea, un basarabean: cel puţin de aici, nu se aud difuzoarele de pe Bulevard, de pe Corso. Ba se desluşesc, în valuri, după cum bate vântul, însă tot răul spre bine: pauzele sunt mai lungi decât nepauzele, apoi acestea dau măsura păcii, a liniştii, fiindcă vorba aceluiaşi; ce-ar fi binele făr' de rău?; pacea făr' de război? Astra fără iventr?

Difuzoarele, difuzoarele. Când Lenin a ecuaţionat: Comunism = Putere Sovietică + Electrificare, s-a gândit, în fapt, la radioficare. De aceea sârmele întinse de stâlpi alimentează mai puţin Lampa lui Ilici, cât Glasul aceluiaşi. Nu avem ce mânca, ne îmbrăcăm ca strigoii, nu avem drumuri şi poduri, în case nu avem electricitate, nici apă curentă, nu-l mai avem de tata, ridicat şi dus la Canal – dar avem noi difuzor? N-a fost el inventat (tot de un rus, cumnatul lui Popov, unul Difuzorov), ca să ne ţină de cald; de foame, de urât – să ne ţină de vorbă.

Dacă ai fi orb, dar nu surd, după difuzor, ai crede că „ţarantreagă-i în sărbătoare”; că-i o permanentă defilare – de fanfare; că o ţinem tot într-un joc (de kazaciok); ai zice că suntem noi la ei, nu ei peste noi; că ne-am stepit – cu atâta stepă difuzorizată, de mirare că mai ştim câteva cuvinte româneşti, că n-am uitat cântecele noastre, după atâtea divizii de cor al Armatei Roşii, după atâta ocean de cvartă de kalhoznice, după atâta mare de înduioşare şi pupat-pe-gură-între-bărbaţi, ruseşte.

Ne-au electrificat, de ne-au mers fulgii (citeşte: radioficat). Bulevardele, pieţele, răspântiile, gările, autogările, stadioanele, parcurile (fă, Doamne să nu ne intre cu cizmele difuzorului şi în Parcul Astra, care-i doar un părculeţ, Doamne, unul mic de tot, nu merită atâta cinste, atâta grijă-de-partid, atâta dragoste-de-Tată, zău…), peste tot, de peste tot ne întâmpină, festiv, cuiburi de mitralieră; baterii de tunuri grele şi vesele; stoluri, în picaj, de Rata sovietice, din placaj veritabil; din zori ne iau în primire şi nu ne lasă să ne tragem răsuflarea auzului năucit decât la miezul nopţii – o, miezul-nopţii: atunci pogoară din cer, drept în inimi, odată cu tăcerea de pământ, şi ceva din fosta Românie.

De când am intrat la Gheorghe Lazăr, Sibiul radioocupat fuzează două mari-teme: Lupta pentru Pace (care, ea este foarte grea!) şi Marea Aniversare – ce se va aniversa, cu drag şi cuvenitul respect, de jos în sus, la 21 decembrie (Tatăl Popoarelor s-a născut acum şaptezeci de primăveri, în inima iernii, cu totul întâmplător în cea mai lungă noapte din an). Cum însă Marele Aniversat a dat semnalul de atac, cu toate mijloacele, la Lupta pentru Pace, cum difuzoarele sunt reglate la maximum şi, oricum, prea apropiate între ele, iese o singură temă: Hodorogeala pentru Pacea Aniversării.

Mai greu la internat: ne-au instalat difuzoare în fiecare dormitor şi cu toate că urlătorul are o chestie, un fel de limbă pe care dacă o dai mai într-o parte, Armata Roşie a Păcii începe să se retragă (măcar aşa, dacă nu-i putem alunga pe ruşi de la noi), însă Iorgu, directorul

internatului, de parcă n-ar avea altă treabă, patrulează pe coridoare, cum aude că într-un dormitor. nu se mai aude, năvăleşte, urlând:

— Di-fo-zo-rooo! galopează spre el şi îl trage de limbă, ca să ne înnebunească – la maximum.

După care el pleacă, mulţumit că şi-a îndeplinit misia; noi însă rămânem cu Răcnitorul în odaie. Am ajuns să alegem între două rele: e adevărat că Rifuzoru' (aşa-i spun ţăranii – pardon: colectiviştii – de la Buia) te alungă din dormitor cu behăielile lui, însă Iorgu te alungă din internat, dacă te prinde, pentru a treia oară, că ai rupt gura difozo-roloi (aşa ne ameninţă el, însă până în prezent niciun intern nu a atins, în carneţelul lui, treiul fatidic).

N-ar fi om rău, directorul, deşi e un apucat, ca mai toţi profesorii de muzică. Nu din răutate, din cruzime ne supune la caznele fuzorizate; ca muzician ce este ştie mai bine decât alţii ce instrument de tortură poate fi Răţoitorul răţoindu-se din limba împinsă de tot – ci de frică. Eu unul l-aş înţelege: se teme că are să se audă, undeva, sus-la-centru, că el, director de internat şi cadru didactic cu munci de răspundere, sabotează munca de agitaţie şi propagandă a partidului nostru în rândurile maselor largi de elevi interni – dar de ce nu ne va fi înţelegând şi el pe noi? Măcar atâtica? Nu suntem mnzicieni de profesie, dar avem şi noi urechi şi burtă – pe care ni le sfârtecă Sfârtecătorul din părete, de parcă ar fi o pisică închisă cu noi, într-un sac. Dacă ar lăsa-o aceea la un volum rezonabil, audibil (doar e profesor de muzică, face şi pe compozitorul!), atunci când se transmite un concert – se dă şi aşa ceva şi oricât de ruşi ar fi Ceaikovski, Mussorgski, Korsakov, Prokofiev (chiar Şostakovici – dar nu cu simfonia „Stalingradul") au muzică bună, ascultabilă; sau când se transmite Teatru la Microfon: sigur că sunt ruşi Gogol şi Cehov şi Gorki (care n-a scris doar nenorocita de Mama), dar ce mari scriitori!; şi ce mari actori, actorii noştri, români! Însă Iorgu e un apucat (în ambe sensuri): de frică, nici nu-şi mai dă seama că „liniştea" nu e sabotaj-duşmănos, pus la cale de duşmanii poporului, interni

(adică: elevi-interni) şi externi (duşmanii, nu elevii), ci… din chiar Difozoro vine, pentru că aşa cere scena din piesă, pasajul din concert.

Într-o seară, înainte de cină, urcasem la dormitor să-mi încarc stiloul (sticluţa cu cerneală o păstrez în cufăr sub pat). Se auzea, dată la radio, Pastorala. O ştiam pe de rost, aşa că încă de pe scări am început să fredonez, ba să „dirijez", cu o singură mână, stânga (imitându-l de dirijorul Filarmonicii din Sibiu, Selbing…). Când am ajuns la etajul nostru, l-am văzut de Iorgu: patrula şi. dirija şi el – ca el, cu adică amândouă mâinile… Era cu spatele încoace, nu m-a văzut când am intrat repede în dormitorul nostru.

Ca de obicei, Robescu citea, în pat. Mi-am scos din cufăr sticluţa, am umplut pompa stiloului pe îndelete, continuând să fredonez finalul primei părţi a Pastoralei. Am rămas aşezat de dunga patului, aşteptând partea a doua – asta îmi plăcea mult; apoi nu mă grăbeam deloc să mă întorc în sala de meditate, unde, dacă nu avem difuzor, e aglomeraţie, nici scaune destule nu sunt, iar dacă laşi scaunul neocudat un minut, ţi-l iau cei care aşteptaseră în picioare, sau aşezaţi câte doi.

N-am avut parte de… partea a doua: uşa s-a deschis cu zgomot de tunet şi glasul prea-cunoscut a răcnit – dar nu cu mânie, ci cu un fel de disperare:

— De-fo-zooo-rooo!!!

M-am răsucit, înspăimântat: în uşă, Iorgu era şi el înspăimântat-înspăimântător: ochii holbaţi, injectaţi, gura căscată, obrazul pământiu, scăldat în sudoare.

Robescu sărise între paturi, luase poziţie de drepţi, tremurând. M-am ridicat şi eu. Mi-am adus aminte de stilou, i l-am arătat directorului, ca să ştie ce căutam în dormitor – deşi nu călcasem regulamentul, însă prea răcnise.

Iorgu însă nu-mi vedea stiloul; nici pe noi. Se holba în direcţia difuzorului din perete; cu o mână se ţinea de clanţa uşii, cu cealaltă făcea nişte mişcări ciudate, smucite şi încâlcite, voia să arate, să reteze ceva, cu o sabie nevăzută. Nu, nu să reteze, din contra, era gestul cu care

ne soma, de obicei, să dăm limba difuzorului la maximum. Asta în alte împrejurări, când îl chiar puneam mai încet, ca să ne auzim între noi, ori când zbimnau geamurile intrate în rezonanţă. Acum însă limba era lipită de colţul maxim al gurii, nu se atinsese nimeni de ea. Am tuşit, mi-am dres glasul şi am îndrăznit:

— Dar, dom' profesor, e Andantele.

Nu-i spusesem: „tovarăşe director", ci: „dom' profesor" (de muzică). Ştia el însă mult mai bine decât mine, decât oricare din internat, chiar din întreg liceul, ce era şi cum era a doua parte a Pastoralei. Nu ştiam dacă dirijase vreodată o adevărată orchestră simfonică, dar cu siguranţă cunoştea fiecare notă din, nu doar Simfonia a şasea – doar o dirija, pe coridor.

— Am spus: di-fo-zo-rooo!!

De spaimă, Robete s-a lăsat pe vine, acolo, între paturi, cu mâinile la urechi. Eu mi-am înălţat doar umerii – mâinile îmi erau ocupate cu stiloul – ca să-mi apăr auzul; am strâns pleoapele, temându-mă să nu-mi crape ochii, ca lui Dănilă Prepeleac.

I-am deschis când am auzit uşa trântită la loc, închisă. Pe Andante, de la difuzor, se auzea, în coridor, Allegro molto-ul, Galopândo-ul Directorului. În decrescendo.

— Nebun de legat, a-nnebunit de-a binelea Difuzorgu-al nostru, a zis, tremurând din toate mădularele, colegul Robescu.

— Săracu' de el, am zis. N-o fi auzit bine, n-o fi înţeles ce se transmite…

— Cum, neică, dar e meseria lui, viaţa lui, cine-i prosor de muzică: eu ori el?

— O fi obosit, supărat. m-am trezit eu luând apărarea lui Iorgu.

— Obosit, supărat – cine nu-i supărat, obosit pe timpurile astea? Dar să uite el, să nu mai ştie care-cum-unde…? S-ajungă-n halul de să-i spunem noi, băieţi de la ţară şi elevi interni, că-i liniştea dinainte de Andantele lui Beethoven, neică? Asta nu mai e frică politică, asta-i. Asta-

i.

— Ce-i asta, dacă nu frică, Robete? l-am întrebat.

— Nu ştiu, neică, nu mai ştiu, ştiu că-mi tremură şi mie genunchii şi sufletul. M-a băgat şi pe mine-n boli.

Vreo trei zile Difuzorgu (cum atât de bine îi spusese Robete lui Iorgu) nu a mai bântuit coridoarele. Când îl întâlneam, la internat, la liceu, parcă era alt om: zâmbea, râdea, chiar făcea bancuri! Proaste, ca de director de internat – dar intenţia contează. Iar noi râdeam cu gura până la urechi.

Din păcate, nu l-a ţinut mult veselia, cumsecădenia: s-a întors la frica lui; şi la înfricoşarea noastră.

Staţia de amplificare e în locuinţa lui, de la parter. Nu ştiu cum va fi funcţionând o staţie din asta, însă dacă urlă tot aşa, acolo de unde pleacă, ce va fi făcând biata nevastă-sa (o doamnă frumoasă, calmă, mult mai înaltă decât Directorgu)? Sau va fi având, staţia, un buton special, care face să nu se audă jos, ce se aude sus? Va fi având buton din acela special, îl va fi folosind doamna, când domnul e plecat? fiindcă nu-l văd pe Difuzorgu riscând să se afle că pune de alţii să asculte, dar el, în casa lui, nu ascultă. Mai ales că are şi copii, o fată, elevă la LDI, care ar fi drăguţă, dacă n-ar semăna la obraz cu taică-său.

Norocul nostru, al internilor e că nu stăm tot timpul la internat, iar la liceu, încă nu au fost instalate difuzoare – încă.

Norocul nostru: pe Corso, când ne uităm la fete, după fete, asurzim (avem noi un fel de pleoape la urechi), nu mai auzim huruiala de tancuri ruseşti a rifuzoarelor de pe stradă (stradale li se zice) şi nu deosebim lupta-pentru-pace (care, ea, se tot ascute, după exemplul celeilalte, tot luptă: de clasă) de mareaaniversare.

Nu ştim cum se întâmplă cu alţii, nu i-am întrebat, dar eu, cum văd o uniformă de liceancă, mai ales dacă-i lustruită la spate, de bancă, altceva nu mai văd, nu mai aud.

Norocul meu mai este şi Astra – tot tară difuzoare; încă… Astra, unde vin, nu doar pentru cărţi.

9

Până ieri, azi fiind altă zi.

Aşa se taie timpul, se face bucăţi-bucăţi: seara îl laşi normal, dimineaţa nu-l mai găseşti, e pe un alt mal, între noi o prăpastie, un pustiu, un zid. Vorbesc de bibliotecă, rămasă dincolo. Ne-a tăiat-o inven-tarul, ne-a mutat-o în alt lagăr, cum ar zice tata. Ar fi trebuit să ştim că are să se întâmple asta, semnele nu ne-au lipsit, după cum scrie la Scriptură – sau poate că simţisem ceva, de aceea chiulisem atâta de la şcoală – pentru Astra.

Pentru, în ultima vreme, numai roman. Părăsisem cititul-la-rând, alfabeticul, nu mai cerusem poezie (câtă rămăsese), nici teatru, nici biografii: numai roman, roman, roman, sărind de la Agârbiceanu la Stendhal de la Camil Petrescu la Balzac, de la Flaubert la Cezar Petrescu, de la Swift la Rebreanu, tot ce-mi cădea în mână, din ce încă nu fusese epurat. Nimeni nu m-a sfătuit, învăţat să fac aşa (alfabeticul Şoricicăi fiind altceva), eu însumi n-aş fi putut explica altora de ce fac ce fac – şi mai ales cum, dar simţeam: dacă voiam să cuprind cât mai mult teren (călare, înainte de asfinţitul soarelui) aşa trebuia să fac; hai: nu la galop, dar în trap susţinut, fără pauze, fără încetiniri, mereu în şa, călare – pe roman.

Am discutat mereu cu prietenii despre asta, despre graba noastră biciuită de temeri, însă fiecare avea metoda lui, ieşită din spaima numai a lui, de certitudinea că „sectorul” lui are să fie primul şi cel mai greu atins de potop. Octavian jura că poezia constituie „ţinta numărul unu” – „ca şi până acum” de aceea copia, pe rupte, poezie, câtă se mai găsea, în caiete; Septimiu jura şi el, că ştie precis: Filosofia a fost, este, va fi cea mai amenenţată – şi, în panică, a început şi el să copieze traducerea în franceză a lui Zarathustra, cu toate că are, acasă, întreg Nietzsche, în original (se va fi gândit că dintre viitorii amatori, mai mulţi vor fi cei ştiind franţuzeşte decât nemţeşte.). Şi, ca să fie cât mai conspirativ. Septimiu copiază în caiet aşa: începe cu al treilea rând de pe pagina din stânga, continuă pe pagina din dreapta pe rândul întâi,

se întoarce, continuă cu rândul al doilea din stânga, al treilea din dreapta. – ne-a explicat „formula”, dar, tocmai, pentru că ne-o explica, s-a încurcat şi ne-a asigurat că, în caiet, totul e limpede, cu condiţia să deţii cheia.

Amicii mă cam iau peste picior, pentru numai-roman: ei sunt convinşi că ceea ce fac eu (citind numai romane), într-o situaţie ca aceasta, e o pierdere – thra-gi-chă! precizează Septimiu – de timp, fiindcă ce-i romanul, dacă nu un ziar ceva mai gros, dar de format mai mic? după ce l-ai phar-churs – sărind pasajele cu descrieri, cugetări (şi mai plicticoase decât restul, în cel mai bun caz îl dai de-o parte, nu-l arunci, oricum, nu mai simţi nevoia să revii, să-l reiei pe îndelete, a doua, a cincea oară – precum Filosofia, precum Poezia…

Îi las să creadă ce cred ei; chiar de aş avea argumente cu care să-mi apăr romanul. – ba aş avea argumente, dar ne lipseşte mereu şi mereu timpul de explicaţii. Am încercat să le aduc aminte fapte: „ţinta numărul unu” şi în timp şi în spaţiu de fişier, raft de bibliotecă a fost, nu Filosofia, nu Poezia (şi nu deocamdată) Romanul; ci, Istoria. Or ce face Istoria: istoriseşte istorii, povesteşte poveşti – ca romanul. Şi dacă epuratorii au început epurarea cu Istoria (continuând cu „sectoarele” dragi prietenilor mei), din nefericire, or să-şi dea seama că romanul, în fapt, istoriseşte Istorie şi or să se năpustească şi asupra lui.

Apoi, dincolo, în afara fricii că dintr-un moment în altul or să-mi smulgă romanul din mână e şi plăcerea, fără margini a. Cum să-i spun? să-i spun: plăcerea de a citi? – e puţin spus şi nu exact spus, aşa că spun: îmi place, mi-e bine cu el, şi mai bine în el, în roman.

Pentru mine, Astra a devenit şi altceva decât locul unde se citesc (citesc eu) romane; sala de lectură nu e doar o sală în care se face lectură, iar romanul pe care tocmai îl citesc nu este doar acest roman pe care îl citesc – dacă e să o iau de dimineaţă, atunci roman, este hotărârea de a mă duce la Astra, nu la liceu; roman: primii paşi ai păcatului şi gustul amar-parfumat al chiulului – diluat,

şters, pe măsură ce mă apropii de parc, de clădire, de uşa de intrare, de sala de lectură, lăsând loc altui simţământ (sau e acelaşi, dar re-re-citit); romanul cel mare, numai al meu, care numai pe mine mă aşteaptă să-l continuu, să-l facem, ducem împreună; mă aşteaptă, urmărindu-mă: o să mai vin şi azi la Astra, ori azi, în mod excepţional, o să mă duc la şcoală?; mă urmăreşte din parc, de aici, de la statuia lui Bariţ dacă îmi continuu drumul, înseamnă că sunt pierdut, mă duc spre Corso, de acolo spre liceu, însă dacă o fac la dreapta; apoi la uşă; pe scări; la fişier, locul nostru de întâlnire, la pupitrul doamnei. El sau altul, nou-cerut, la fişier, nicio importanţă, jucăm o piesă, ne supunem unui ceremonial – începând cu deschiderea uşii de jos, în timp ce trompetele sună; apoi lasă loc corzilor, în timpul urcării scării; la vestiar „lemnele" au o parte solistică, dar de cum iau romanul şi cu el sub braţ pătrund în sala de lectură, in*trăm p*e un tutti. Iar eu, de braţ cu mine (cu mine sub braţ), îmi caut un loc – în tăcere.

Sala de lectură: ea însăşi roman; aşa simt eu, nu doar prin locul ocupat de mine, printre atâtea alte persoane, ci prin (aproape) toate personaj ele-cititoare, unele citind romanele lor, alese, cerute, primite de la pupitru; altele romanele lor, cu personaje liberate de butucul, de obezile copertelor (potrivit legii autonomiei personajelor, cunoscută de toată lumea, dar de nimeni luată în serios) – dar şi acelea făcând parte din romanul meu (de asemeni, toată lumea a auzit de Deus ex machina), din acea parte, capitol al lui, care povesteşte, istoriseşte cărţi, cărţile pe care eu nu voi ajunge să le citesc, cu ochii mei, niciodată, fiindcă aşa-i viaţa omului, în general: scurtă; şi, în special, aşa-s vremurile pe vremea noastră – însă tocmai pentru că aşa-s ele, eu le îmbunez, le lungesc, chiar le trag pe sfoară: tot ce nu voi apuca să citesc, să cunosc nemijlocit (cărţi, cititori – şi mai ales cititoare) trec, frumos alături, în romanul meu!

Citeşti ce citeşti la romanul bibliotecii, apoi înalţi ochii:

Priveşti drept în faţă: sau rămâi neclintit, cu privirea

dusântoarsă – asta libertate! Dacă vrei, îţi reglezi distanţa focală, te „opreşti” pe cititorul de vis-à-vis – cu toate că nu-i bine să faci altuia ce ţie nu-ţi place, însă poţi îndulci jena încercată de celălalt (care simte că îl fixezi), reglând distanţa focală mai încolo, dincolo de el, trecând prin el, ca el să vadă că tu nu-l vezi, deşi la el te uiţi… Aşadar, prin el, o vezi pe ea; pe cititoarea aleasă – fie aflată în prelungire, încolo, dincolo, fie în partea opusă, dincoace, în spatele tău – în care caz el, cel de dincolo de masă, joacă rol de oglindă retrovizoare, iar tu (nu întreg, doar pe-aici pe undeva, prin regiunea toracelui) te faci lentilă măritoare. Şi iubitoare.

Astfel o vezi pe ea; fără să te holbezi la ea, direct – şi nu doar pe cutare cititoare frumoasă, aflată cine ştie unde, îndărătul tău, sau în laturi, dar şi pe cititoarea care, azi, n-a venit la Astra (încă); şi pe cea care nu a pus în viaţa ei piciorul la biblioteca Astra din Sibiu – şi, dacă ar fi să ne luăm după realitatea-aşa-cum-este-ea (definiţie luată din Tezele provizorii, după care învăţăm neliteratura neromână), nici n-o să-l pună, vreodată.

De aici începe romanul numai al meu.

Roman de nepovestit. Dacă aş vrea să li-l povestesc prietenilor, n-aş izbuti: ar trebui să explic, ce? Că ea, a, mea, este, nu prelungirea (să zicem: peste masă) a vreunei ea ieşită din fum, din romanul pe care tocmai îl citesc şi întrupată pe scaunul de visà-vis, tot ca personaj din cartea scrisă de altcineva – sigur că se întâmplă şi aşa (se întâmpla, mai pe la început), adică personajul cu pricina iese dintre coperte, coboară între mese, se duce în pauză – să fumeze o ţigară, să se spele pe mâini, ca omul, ca femeia – atunci când autorul uită, pe hârtie, că şi personajul e om, are şi el dreptul la o ţigară şi la un pudrat pe mâini. Astea se petrec cu cititorul obişnuit, nu cu mine (am trecut şi eu prin acest stadiu), vreau să spun: eu am ajuns să fac, la Astra, personaje care nu sunt cele din carte, nici măcar din acelaşi sat cu personajele din carte; şi care nu continuă cam în aceeaşi direcţie, cea arătată de primul autor, cu nume pe copertă.

Cam aşa ceva; cam aşa cumva.

Însă la Astra nu mă ocup doar de făcut personaje de-ale mele

— Acelea făcând faceri făcute de mine, personal. La Astra mai fac ceva: mă las pe mine, citind, la masă (cu, adică, ochii de citit în carte), iar cu ceilalţi ochi mă uit în jur şi îmi zic, mie: Tu!; şi îmi mai zic: Pe tine te las să faci ce vrei – ia să vedem ce-o să vrei Tu să faci, ca tu:

Tu te uiţi la obiecte: lămpi, mese, tavan, uşi, scaune, ferestre; dacă ai miros bun ca al meu, Tu vezi cu odoratul culoarea lemnului, a pielii în care sunt îmbrăcate scaunele; tu încerci cu cerul gurii gustul cărţilor abia urcate din depozit, altul decât al celor deja citite, aerisite, modulate înspre fiecare cititor; altul decât al celor plimbate la subţioară; la piept; singure sau în teanc

— Zeci, sute, mii de posibilităţi. Tot cu mirosul încerci, Tu, între degete, consistenţa pufului de la ceafă, gustul pielii mâinii pătate de cerneală (de la stiloul care lasă). Sau după ce ai făcut un panoramic, îţi sugi la loc văzul, ca să vezi mai bine, mai adevărat, să vezi de tot: şi citite şi cititoare; scăldătoare şi scăldate în ploaia de lumină a terebentinei de la ceara de parchet; a sfarogului pielăriei vechi, roase, crăpate pe alocuri; a ştirbiturii în lemn a colţului mesei a doua-dreapta cum intri; a spanioletei de la fereastra din stânga, cea care atârnă inutilă (geamul se închide cu mâner, ca pe la noi); a verdelui acrui al cernelii de stilou, pe hârtie (altul decât cel de pe degete). Ca să vezi şi mai bine şfichiul unui săpun bun (mai există aşa ceva, dar numai la externe şi orăşence, un fel de strigăt de prospeţime); licărirea de aur vechi al unui parfum franţuzesc (să existe oare, cu adevărat, Franţa?). Ridici şi Tu, tu-cestălalt, ochii din romanul citit şi trageţi împreună, adânc, în piept, liniştea de sală de lectură – cu atât mai odihnitoare-activ, cu cât e presărată cu scârţâit de parchet, înăbuşit de covor sub paşi; pistruiată de scaunele mutate; stropită cu şoapte schimbate, brăzdată de foşnetul filelor întoarse, punctată de bufnetul unei cărţi căzute… (m-am tot gândit: cum o fi

arătând liniştea într-o sală de lectură, noaptea? Bine? Rău? Mai degrabă urât, o linişte vulgară, zgomotoasă, un fel de vuiet de sală de aşteptare, în gară. Însă tot eu m-am gândit: aşa cum sufletele morţilor rămân o vreme în odaie, până găsesc un horn, ceva, prin care să zboare de tot, aşa va fi şi cu sufletele noastre de cititori moarte odată cu fiecare moarte de personaj citit – aşa că noaptea, într-o bibliotecă, nu va fi chiar ca într-o gara, de unde toată lumea pleacă şi vine, chiar dacă stă pe loc – cu condiţia să nu rămână închisă prea multă vreme, cel mult o noapte – ce, nu i-i destulă noaptea întreagă? – ca să se realimenteze, ca o adevărată bibliotecă – aşa ceva).

Ce altceva va fi însemnând biblioteca Astra pentru alţii, ceilalţi cititori – nu ştiu, nu mă întreb. Dacă aş afla că sunt singurul, că sunt unicul care face faceri din astea, desfaceri, refaceri, prefaceri, străfaceri cu personajele, nu mi-ar plăcea să mă ştiu singur; iar dacă aş afla că toţi fac aşa, iar n-ar fi bine; de aceea mă las, îi las în pace. Dar cum la mine am tot dreptul să mă gândesc, mă gândesc; şi mă scald, mă tăvălesc în binele meu de Astra. Care bine nu vine de la romanul pe care îl înfulec pe nerăsuflate (repede-repede, ca să nu mi-l smulgă din mână ăncisătorii iventri); nu doar de la fetele-frumoasele, femeile-minunatele, pe care le iubesc cu iubire de Astra; şi nici doar de la simţământul tulbure, îmbătător, al libertăţi de a chiuli de la şcoală (legat de libertatea lor de a mă exmatricula pentru absenţe nemotivate – şi din nou; dacă pierd Astra?!); şi încă, încă şi altceva şi altcumva – cum să-i spun?

Să (-i) spun (ca să găsesc ce aş vrea să spun) că Astra nu e numai un loc, un moment, ci o stare; de fericire. Să spun: sunt un fericit, prin urmare, să adaug: mă tem că fericirea nu va dura – chiar dacă am ajuns la ea târziu, atât de târziu… Dacă mă gândesc numai la câte cărţi am pierdut, necitindu-le când trebuia, la timpul lor. Tata poate să tot spună că, în viaţă, numai porţia (de la internat, de la închisoare) nu se recuperează – de aceea te străduieşti să nu o pierzi – simt, ştiu: o carte necitită la timpul ei lasă un

gol pe care nu-l vei umple cu alte cărţi, nici cu aceeaşi, citită mai târziu: pentru că e prea târziu, aşa cred, aşa simt. Cărţile sunt ca fetele: dacă nu le săruţi atunci când arzi, când te topeşti de dorul lor, mai târziul e prea târziu (uite, de-o pildă, povestea cu Puşa, fata notarului din Buia: astă-vară, la nunta soră-sii, am dat cu ea piept în piept, pe un coridor pustiu şi neluminat, ne-am luat în braţe şi ne-am strâns, ne-am sărutat ca nebunii, mai-mai să murim amândoi, sufocaţi, după aceea, în pauze, ne-am jurat că, de-acum încolo nu ne mai ascundem dragostea şi n-o mai amânăm, pentru când vom fi mari, de-acum încolo nici moartea n-o să ne mai despartă – vorbe-vorbe-vorbe, dulci, atunci, pe loc, dar mincinoase, nu atât pentru viitor, cât pentru trecut: dacă nu ne sărutasem măcar pe frunte, la şcoala primară; măcar în vacanţe, în primele clase de secundar, când ne adunam, cu domnişorii, pentru serenade – degeaba; sigur că mi-a plăcut felul în care săruta Puşa la nunta soră-sii, astă vară, dar nu aşa o visam eu – la dreptul vorbind, nici nu mă gândeam să mă sărut cu ea şi să ne lipim aşa, să ne aşa, ca pe coridor; visul meu era să stau de vorbă cu ea, apoi să tăcem şi să ne ţinem de mână. Încă o dată: degeaba ne-am strâns şi ne-am sărutat, degeaba ar fi fost şi dacă am fi făcut un copil – dacă nu ne ţinusem de mână atunci când trebuia, când era timpul. Nu va fi bună comparaţia cu fetele, dar n-am alta la îndemână şi, recunosc: n-o pot uita pe Puşa; dar nu pe cea de pe coridorul neluminat de la nunta soră-sii… Ba e bună comparaţia, dacă te gândeşti că şi fata şi cartea, dacă le citeşti la netimp, în mereu alte momente ale vieţii, ţi se arată diferite – cărţi, fete. Ce vreau eu să spun şi nu izbutesc: că, fără să-mi fi spus cineva, fără să fi citit undeva, ştiu: cărţile pe care nu le-am citit până la întâlnirea cu Astra: necitite or să rămână pentru mine, chiar dacă le-am citit după aceea, chiar dacă o să le citesc mai încolo, n-or să mai fie cele care ar fi fost, dacă le-aş fi citit la timpul lor; şi la vârsta mea.

Şi aşa am ajuns la Astra târziu, pe drum lung, ocolit, întretăiat, oprit, deviat de întâmplări nenorocite – dar la

spate cu trecutul! îmi zisesem, de astă toamnă (sau aş fi putut zice); acum sunt în acum şi în aici, o iau de la alfa, o ţin aşa, în ordine alfabetică, după metoda şoricească – dar citesc! Ca să mă consolez, aş putea spune: Dar dacă nu veneam la liceu, la Sibiu? Dacă mă duceam la Sighişoara? Ori dacă rămâneam la Buia? Sau dacă muream, cum mai moare omul? Ei, uite, s-a întâmplat să vin la Sibiu şi ce bine s-a întâmplat, fiindcă aici m-am întâlnit cu Astra – ce vreau mai mult? Cum, ce vreau: vreau mai mult, vreau să nu se întrerupă, să nu se oprească. Fiindcă m-am atins de Astra: gata, nu mă mai vindec! Astra m-a prefăcut – ba nu: m-a re-făcut (fiindcă vorba domnişoarei Coban: la început nu fusesem bine făcut); la urma urmei, Astra m-a făcut, atât cât a putut şi ea, săraca, în atât de scurt timp; aşa, adică nerefugiat, neîmplus, neplin de găuri, de goluri de la cărţile necitite la vremea lor, de la autorii de care abia auzism.

Inventar, da. Tătarii au încis Astra, m-au încis şi pe mine.

Mă uit în jur, prin parc, la ceilalţi cititori-aşteptători: vor fi suferind şi ei de iventr? Ce întrebare! Da, dar ei sunt cu toţii adulţi; şi de oraş; ei nu au fost încişi decât din continuare, unii, cei mai bătrâni, din ajungere, pe când eu. Pe mine m-au oprit din pornire: abia făcusem şi eu, acolo, doi-trei paşi, unde mai pui că plecasem cu mare întârziere şi îi făceam ca dracu', fabetic; iar în ultima vreme citeam numai romane.

Ce fac? Ce mă fac? Mă întorc de unde plecasem? Aştept o nouă plecare în viaţă? dar viaţa nu e gară, unde, dacă pierzi trenul ăsta, îl ei pe următorul! Viaţa mea de acum e altfel, altceva. Aş putea spune că încisul lor e înciderea vieţii mele; moartea: fiindcă apucasem să aflu că poate fi şi altfel de cum fusesem obişnuit; fiindcă apucasem să aflu gustul; gustul mărului… Dar nu era oprit Pomul, nimeni pe lumea asta nu-mi spusese că nu-i voie; aşa o fi Dumnezeu, de când cu comuniştii: te pedepseşte, nu pentru că ai încălcat o Poruncă, ci te trăsneşte din senin, în numele tatălui, îţi smulge din mână, ba chiar îţi

scoate cu deştu’ din gură mărul abia muşcat, zicând că el ţi-a zis că nu-i voie! Şi zbierând, şi scriind pe păreţi:

ăncis p. iventr.

Aşadar, ce mă fac? Ce fac? Mă întorc, frumuşel, cuminţel, la mine, cel dinainte de Astra? La internat, liceu, meditaţiii, cantină, din când în când, Corso? Mă întorc la marile probleme de internat, la subţirile bancuri, tot de internat? La teribilele interdicţii pe care cei mai curajoşi (şi admiraţi) le încalcă, devenind eroi-ai-internatului, pentru că se întorc târziu din oraş, mai mult făcând pe beţii decât fiind?; sau pentru că se laudă că au amante (ca din întâmplare, toate fiind măritate cu ofiţeri de Securitate)? La ce mă mai întorc: la grija lecţilor, a notelor, a păstrării bursei; la renunţarea la fumat, ca să adun bani să am de bere, ba chiar şi de muieri, de unde mă întorc duhnind a orice altceva, dar nu a femeie? Mama lor de ăncisători care nici să fie înjuraţi nu merită! Cum m-au furat, jefuit de tot ce aveam mai bun, mai.

…Începând cu Şoricica. Sigur că mai sunt fete pe lume, Corso-ul e plin, Sibiul şi mai – dar acelea trebuie mai întâi acostate; apoi plimbate cine ştie câte după-amiezi, prin frig, ploaie, ninsoare, ger, după care te alegi cu o promisiune pentru altă întâlnire pe Corso şi cu o răceală zdravănă; şi cu două-trei scrisori de dragoste (mai bine ai rămâne doar cu boala, fiindcă scrisorile fetelor care nu frecventează Astra sunt toate pe acelaşi calapod, ai zice că s-au dat şi Teze-provizorii epistolare, de acolo le vor fi copiind). Pe când la Astra. Când era ea deschisă.

Aici nu trebuie să le agăţi; aici, le abordezi: ca să discuţi chestii serioase şi la obiect, despre cărţile pe care le poţi şi arăta că le citeşti, nu eşti nevoit să întrebi întâi dacă ei îi place scriitorul cutare, apoi dacă frumuseţea lumii cu care te afişezi pe Corso îţi răspunde că a auzit de la o colegă, dar nu e foarte sigură, tu să mai faci un pas, să o întrebi dacă a citit cutare carte (iar juna muză să-ţi spună că nu prea, dar că tu poţi să i-o povesteşti, pe loc). Aici, la Astra, chiar dacă te-ai apuca să faci ture pe coridoare, traseul e mult mai scurt – şi e cald, e lumină.

Apoi nu eşti obligat să treci prin penibila fază a cunoaşterii fetelor, aici le cunoşti şi gata, fără să mai dai mâna cu ele, după ce prietenul sau prietena a rostit oroarea: «Faceţi cunoştinţă…» Cum s-a întâmplat cu Şoricica: am intrat în vorbă, fără preliminarii penibile, am continuat vorba, de parcă ne-am fi ştiut din copilărie. Şi oricât mi-ar plăcea (şi îmi place) să ating cu mâna mâna fetelor, a trecut o săptămână până să o din pură greşeală, ating pe Şoricica, deşi m-am atins şi de servieta ei şi de parapleu şi chiar i-am ţinut pelerina, la cuier. Şi n-am suferit. Desigur, la Astra ochii văd (de aproape), inima cere, de mai depărtişor, ceea ce nu poate atinge, fie din timidiate faţă de elevele frumoase (cu toatele mai mari, mult mai mari decât mine – spre exemplu, Gita), fie pentru că nu ştiu: nu sunt de nasul meu o doamnele – ele sunt de iubit în tăcere.

Pe când Şoricica. M-am tot gândit în gândul meu şi n-am căpătat răspuns: o iubesc oare, cu adevărat, pe fata asta? După unii autori, parcă nu. Nu prea – nici nu ai ce: e mititică, nedezvoltată (dacă ne-am compara piepturile, al meu, din profil, ar fi mult mai bombat), urâţică. Pe stradă merge ca un moş ardelenesc, cicând pe-n sus şi-n jos, cu genunchii îndoiţi mult – acum nu mă leg de bocancii ei bărbăteşti, nu ei sunt de vină, aşa ar călca şi în mocasini, după cum o fată adevărată, chiar încălţată cu cizme, s-ar mişca mai feteşte. Dar şi când stă locului şi nu-i vezi bocancii, nici servieta, nici parapleul, Şoricica, biata de ea. Vreau să spun că ar fi drăguţă, dacă nu s-ar mai şi urâţi singură – aşa va fi auzit, mai degrabă citit ea, că intelectualele, cele care ştiu muuultă carte, trebuie să fie cocoşate de-atâta citit, să meargă dizgraţios, ca să arate că pe ele nu le interesează natura, numai cultura. Uneori însă, în focul discuţiei, la fişier, pe coridor, uită că e o mare-cititoare la Astra şi cu toate că tot despre cărţi vorbeşte, devine sau revin o fată aproape normală, care o să se normalizeze şi mai, când o să-i crească ceva piept.

Presupun că asta o supără, chinuie: pe de-o parte, că încă nu are; pe de altă parte, teama că, în curând are să aibă şi-atunci ce-o să se aleagă de statuia ei de mare-

cititoare? de dublă amazoană: fără amândouă?

Cam la o lună după ce ne-am cunoscut şi am devenit buni prieteni de Astra, într-o după-amiază, destul de devreme, am văzut că predă cartea la pupitru şi se duce la vestiar, cu servieta. Am întrebat-o, în treacăt, de ce pleacă. Ea:

— Azi e ziua din lună când mă duc la film.

A-ha, am zis şi am întrebat-o la care film. A ridicat din umeri:

— Nu ştiu ce se dă la „Pacea”, cred că ceva cu patinaj pe gheaţă, oricum, e în culori.

A-ha, am zis şi am mai zis că nu ştiam că există persoane care se duc la film din datorie, o dată pe lună – pardon! nu la film, ci la cinema! şi, râzând, am dat să mă îndepărtez. Ea m-a apucat de mână:

— Tu la ce te duci, singur: la film ori la cinema?

A trebuit să mă gândesc înainte de a răspunde:

— Singur, la film, indiferent de cinematograf; ne-singur, mă duc la „Timpuri-Noi”, unde filmul nu contează…

Am salutat-o cu mâna şi m-am întors în sala de lectură. Însă după un timp, Şoricica a venit după mine; s-a aşezat pe scaunul liber de alături; mi-a spus, în şoaptă, că ea are bani de două bilete; şi că ea poate să mă invite, azi, data viitoare o invit eu. Dacă vreau, a adăugat.

Mă aflam în mare încurcătură: să ies de-aici, de la Astra, ca să intru la film cu o amărâţică, o nedezvoltată ca ea? Pe Corso, da, făcusem împreună câte o tură, dar la film era cu totul altceva, e întuneric, însemna că suntem împreună. Ca să n-o ofensez, am început prin a spune că trebuie neapărat să termin cartea asta, azi – ea s-a uitat şi a constatat că e tot roman; ca s-o descurajez, am spus, că eu aş merge cu ea – însă îmi plătesc biletul – dar la „Timpuri Noi”, nu pot suferi „Corso”, de când i se spune: „Pacea”.

— Dar la „Timpuri-Noi” se dau numai documentare de-ale lor! a zis.

— Nu ne ducem pentru film, ne ducem pentru. cinematograf, am făcut eu şi am şi chicotit, ca să înţeleagă

mai lesne.

— Şi ce facem noi doi acolo? Acolo se duc fetele cu băieţii, aşa.

— Aşa mergem şi noi.

— Adică. să ne sărutăm pe gură? Noi doi?

— N-am auzit de sărut – pe gură – în trei, am glumit, eu, sigur că o pun pe fugă. Dacă nu ştii cum e, te învăţ eu.

Credeam că o sperii. Dar ea:

— Dacă tu crezi că nu ştiu. M-am mai sărutat cu mulţi băieţi, dar nu la „Timpuri-Noi”. Tu te-ai sărutat cu multe fete la „Timpuri-Noi”?

Am negat cu străşnicie. Ea mi-a pus mâna pe braţ, nu a spus nimic, dar am înţeles că înţelesese – că da; şi că nu-mi purta pică, ea era o înţeleaptă.

N-a fost nevoie să insiste. M-am ridicat, am dat romanul în păstrare, sus, am coborât împreună. Ea m-a luat de braţ de pe scară, aşa că a trebuit să iau de toartă servieta ei.

Eram emoţonat. Sigur că mă mai sărutasem cu fete, la „Timpuri-Noi”, dar acelea erau, ca să zic aşa, de sărutat la „Timpuri-Noi”, fete adevărate, aveau ce le trebuie, pe când Şoricica, sărăcuţa de ea…

Cel mai modern, mai elegant, mai confortabil cinematograf din oraş: „Capitol” primise numele de „Timpuri-Noi” şi fusese destinat numai filmelor documentare, desigur, nouă zecimi sovietice. Era foarte bine la „Timpuri-Noi”: pe pânză furnalele furnăleau, tractoarele tractoreau, Armata Roşie defila, ba încolo, ba încoace, cântând în cor, planurile se îndeplineau şi depăşeau, viaţa fericită devenea tot mai fericită – iar în sală, în loji, pe întuneric, în fotolii largi, comode, băieţii şi fetele se pupau, de treceau unul prin altul. Biletul de intrare, chiar pentru noi, elevii, era mai mult simbolic, aveai nevoie de două-trei intrări, ca să cumperi un covrig. Luai biletul, intrai imediat şi puteai rămâne până spre miezul nopţii, când se închidea.

Încă nu pierdusem speranţa că o s-o descurajez pe Şoricica, aşa că, încă din hol, am anunţat-o că urcăm la loji, să stăm în una de două persoane. Ea însă n-a dat semn

că o impresiona câtuşi de puţin perspectiva îndoi. Era puţină lume, destule loji goale. Am intrat în una din ele, ne-am dezbrăcat de paltoane, le-am pus pe balustradă, ca să formeze un supliment de meterez, ne-am aşezat.

Eu, cuminte, mă uitam numai la ecran, întinzând gâtul. Şoricica a înălţat, a dat pe spate rezemătoarea dintre noi şi m-a întrebat:

— Ce facem? Nu ne sărutăm?

— Ba da, ba da! am zis şi i-am atins părul de pe tâmplă cu buzele.

Mi-a atins şi ea obrazul cu nasul. Însă îi era greu, stătea prost, aşezată era şi mai mică decât în picioare – se foia, se întindea, nu ajungea; după un timp, s-a plâns că i-i frig, ce să facă? I-am sugerat să se îmbrace la loc – dacă i-i frig.

Ce prostie am făcut! mă gândeam, prefăcându-mă foarte interesat de furnale şi depăşiri de normă şi defilări şi copii-fericiţi. Sigur că, pe întuneric, toate pisicile sunt negre, dar când se aprinde lumina în sală şi aflu pe cine sărutasem, strânsesem în braţe? Adevărat, Şoricica nu e hidoasă ca ca una, nici nu ştiu cum să-i spun: femeie? fată? cucoană? – cea care, astă primăvară, la Mediaş, la cinema (unde intrasem, ca de obicei, să mă odihnesc un pic între două vizite la poarta Securităţii), se aşezase lângă mine, după ce căutase îndelung un loc în alte părţi, îşi întinsese pardesiul şi peste paltonul meu de pe genunchi şi, întâi, îmi găsise o mână, mi-o strânsese, fierbinte, apoi mi-o lăsase celeilalte/ * /V i/V* /V W W /V* * 1 W

muni; cu întâia începuse să mă mingile pe picior, după aceea – tot sub pardesiul ei – mă descheiase la haină, îmi ridicase puloverul, cămaşa, mă mângâiase pe pieptul gol şi cu mina ajunsă până la subţioară, mă trăsese spre ea, mă sărutase, întâi pe obraz, apoi pe colţul buzelor, apoi mă răsucise spre ea şi mă crâmpoţise cu dinţii, cotrobăindu-mă cu limba, în timp ce, cu cealaltă mină, pe sub pardesiu, îmi condusese mina la ea, întâi pe un genunchi, apoi pe celălalt, apoi între ele, tot mai sus, tot

mai adânc, din ce în ce mai, încât, la un moment dat, mă întrebam, cu spaimă, dacă n-o să-mi răzbată mina prin celălalt capăt al ei, prin gura cu care mă mozolea – ne-am mozolit, acolo, pe întuneric, sub paltoane, m-a mozolit ea cu o mină coborâtă de la subţioara de sus la cea de jos, până când am murit… însă când s-a aprins lumina în sală şi am văzut cu cine mă sărutasem, iubisem, mi-a venit să plâng de ciudă, de frică, de oroare.

N-aveam niciun chef să mă întristez după, aprinderea luminii, aici la „Timpuri-Noi”.

Însă Şoricica m-a întrebat atât de nefericită, dacă numai atât, dacă asta-i tot, încât mi-am zis: ce mă costă dacă fac un bine unui om? Chiar dacă omul e o fată de la Astra, nu de Corso (cu atât mai puţin de Timpurinoi)? Nimic. Apoi: cum e întuneric, nu ne vede nimeni, iar eu pot să şi închid ochii, ea are să creadă că de iubire.

Întâi i-am luat o mină şi i-am sărutat-o. Bine am făcut: prin mină, am simţit-o cum se desţepeneşte; cum, brusc, începe să miroase bine; a fată adevărată, nu ca până adineauri, a cititoare la Astra. Şi cum să nu săruţi, amuşini, tragi în piept ceva binemirositor? A fost bine că începusem cu mâinile, mâinile ei, singure – singurele, au urcat, mi-au mângâiat obrazul, părul, ochii, gâtul, pieptul; apoi mi-a dus o mină la obrazul ei şi la buzele ei, la gât, la piept – aşa că atunci când ne-am apropiat capetele şi ne-am sărutat pe gură, n-am făcut decât să continuăm ceea ce începusem – începuse ea, cândva, demult şi bine începuse. Când ne opream, istoviţi, cu răsuflarea tăiată şi ne prefăceam că ne uităm la film, era şi mai bine parcă: ea îmi, ţinea cu amândouă mâinile, în poală, o mină şi îşi lipise, dulce, tâmpla de braţul meu – ceea ce făcea cât două săruturi lungi-lungi. Apoi iar ne răsuceam unul către celălalt, ne căutam buzele cu buzele. Singura mea grijă: să nu cobor mâinile, nici din greşeală mai jos de guleraşul de dantelă: nu trebuia să dau de înţeles că eu înţelesesem: (încă) nu are. Însă a doua oară după ce ne-am sărutat şi ne-am sărutat pe gură, ea s-a ridicat: din fotoliu, s-a aşezat pe genunchii mei şi mi-a spus în ureche:

— Am citit că, dacă sunt mângâiaţi cu iubire, cresc. Vrei tu să ţi-i dau eu să mi-i mângâi cu iubire? Ca să am şi eu?

Din fericire, pentru mine, tocmai atunci s-a rupt filmul şi s-a aprins lumina în sală. Ea s-a prelins de pe genunchii mei s-a făcut şi mai mică decât era, şi chiar după ce s-a stins lumina, ea nu şi-a mai scos capul dintre palme, decât atunci când mi-a cerut să plecăm că e târziu, că are ea o treabă.

Am condus-o, cu voie bună; în acelaşi timp îmi părea rău că nu mersesem mai departe. Am condus-o până la gazda ei, în Oraşul de Jos şi pe drum am reuşit s-o înveselesc, i-am vorbit numai de cărţi, ca la Astra.

A doua zi, la bibliotecă, mi-a spus:

— M-am gândit bine de tot: noi doi suntem făcuţi unul pentru altul, aici. Aici, nu acolo, ştii tu unde-am fost aseară. Nu crezi?

Am dat din mâini, din cap, amestecat, pentru ca ea să poată alege ce-i convine, ce-i place. Dar ea:

— Deşi, pentru sănătatea noastră mentală, o să ne mai ducem la „Timpuri Noi”, cred că o dată pe lună e suficient, ce crezi?

Am răspuns cu umerii, cu ochii rostogoliţi. Nu m-am întrebat din ce carte va fi scos povestea cu sănătatea mentală (a noastră), fiindcă eu, din cărţile mele, ştiu că altfel se îngrijeşte, păstrează acea sănătate; însă îmi plăcuse ce spusese la început: că noi doi suntem făcuţi unul pentru-altul – însă numai aici, la Astra.

Aşa era. Sigur că n-ar strica să fie şi ea mai arătoasă, mai formată, însă, vorba vorbei: ei o să-i treacă; peste un an sau peste o lună o să rămâi cu gura căscată şi o să te întrebi de unde, din ce Grădina Domnului a ieşit o asemenea minunăţie; fiindcă la ele formarea se face în salturi, aşa am citit. Azi-mâine o s-o văd des-cocoşată, re-formată, cu sânişori ca doi iezişori, şolduleţe şi alte – etc, de să te tot uiţi, uitat, la uniforma lustruită, la spate; şi călcând ca domniţele, nu ca moşii, după o zi de coasă; şi fără servietă; şi fără parapleul de popă unit…”

Până atunci… Până atunci e bine la Astra, cu Şoricica. Chiar când nu discutăm (romane), când, fiecare şade la locul lui, la masă, scufundat în romanul lui – chiar şi atunci stăm de vorbă. Cel puţin aşa simt eu: că în momentul dat, ea gândeşte exact acelaşi lucru şi, din moment ce comunicăm astfel şi astfel suntem de acord, pe aceeaşi lungime de undă, cum se spune, ce nevoie să pierdem timpul, repetând, cu glas ceea ce e demult rezolvat? Asta mi se întâmplă mai ales când pornesc la romanul numai al meu: la câte o răspântie mă opresc, mă întreb dacă Şoricica ar vrea ca eu să o iau la stânga sau la dreapta sau drept înainte; şi totdeauna ştiu, exact, ce i-ar place ei ca eu să fac – şi ce bine e aşa: nu sunt singur pe lume.

Pe când mai eram îndrăgostit-mort-copt de Gita (până la

Cenaclul de pomină), mă consolam, spunându-mi: hai să ziceam că am o adevărată întâlnire cu adevărata Gita; că mă plimbam cu ea, pe Corso; că mergem la „Timpuri Noi”, să ne pupàm… Dar chiar dacă, la cinema, i-aş umbla Gitei pe la piept (că, slavă Domnului, are destul, de cât i l-au dezvoltat ofiţerii), chiar pe la genunchi; şi pe la mai-sus de genunchi – de-ar fi, cu Gita, cum a fost, la Mediaş, cu hidoasa aceea, ba chiar ziceam că am face noi doi ce face bărbatul cu femeia şi ar rezulta şi doi-trei copilaşi, sunt sigur: la Astra, nu ne-am înţelege atât de bine fără cuvinte şi pe loc, aşa cum mă înţeleg cu Şoricica.

M-am înţeles: dacă se închide Astra, am pierdut-o şi pe ea.

Să admitem: nemaiavând Astra, o să ne ducem ceva mai des la „Timpuri-Noi”, o să ne sărutăm cu foc, până or să ne doară buzele, ardă limbile; să admitem că, neavând atâţia bani de film, cum timpul e urât şi nu ne arde niciunuia de Corso, o să ne plimbăm pe Harteneck, o să coborâm pe Fingerling, în Oraşul de Jos, unde stă ea în gazdă; ea observă că sunt înfrigurat, cu bocancii uzi, îşi aduce aminte că sunt intern şi până la internat e drum lung. Şi, mă invită pentru cinci minute înăuntru, la gazdă –

unde ea va fi având cameră separată; acolo, din una în alta, cum se întâmplă în viaţă, ajungem să ne sărutăm cu atâta foc, încât îi pun de-un copilaş!

Dar chiar dacă ne-am căsători şi am dormi tot timpul în acelaşi pat, parcă tot n-ar fi, între noi, ca la noi, la Astra; n-am fi mai noi-doi, făcuţi unul pentru celălalt – de Astra.

N-am fi noi, ca la Astra, nici noi trei: Septimiu, Octavian şi eu. Odată cu iventrul ăncisei, are să se ăncidă şi prietenia noastră, de Astra. Fiindcă nu la liceu ne legasem; nu la clasă, nu în recreaţii – ci aici (însă devenind foarte buni prieteni, nu devenisem măcar buni colegi, cu toate că suntem în aceeaşi paralelă, B).

Pe ce să se mai rezeme, dacă nu mai avem Astra? De acord, o să mai căutăm împreună locuri de-ale lui Septimiu, dar iarna-i iarnă, eu friguros – unde-o să ne ducem, iarna, măcar la căldură? Ei nu sunt sportivi, ca să mă consolez că o să fiu cu ei şi la Progresul; măcar la antrenamentele lotului de gimnastică al liceului. Nu le place nici înotul – am chiuli la Baia Populară, acolo întâlneşti tot felul de fete, dar nu vorbesc despre asta cu prietenii mei, subiectul e tabù – încât ei îşi vor fi imaginând că şi eu am o legătură serioasă, dar cum nu discutăm despre asta…

Astra ne legase, peste clase sociale, neţinând seama de originea socială, cum se spune acum.

Când dirigintele, Pop de franceză, ne întreabă, cu buza lui de cămilă, bălăbănitoare:

— Ce origine socială ai tu, bă?

Octavian răspunde simplu:

— Muncitorească!

Lui îi dă mâna. Fiindcă are răspuns bun şi la întrebarea:

— Foarte bine, dar cum, muncitorească: ce-i tată-tău, ce-i mamă-ta?

— Tata: mecanic de locomotivă, mama: casnică!

Iar Pop îl lasă-n pace, demult nu i-a pus şi întrebarea suplimentară.

Şi la mine „originea socială” e simplă. Altă origine:

„naţionala” îi provoacă lui Pop mâncărime pe limbă şi scărpiniş vigilent-revoluţionar, când mă ia cu:

«Ia ascultă, bă, ia să ne spui tu nouă, dar tare, să audă toată clasa: de ce-ai fugit tu de socialism, de ce-ai părăsit tu Patria Strugurilor şi a Pâinii?» – însă întrebarea asta vine lunar, nu săptămânal, ca „sociala”. La care răspund:

«Ambii părinţi învăţători de ţară».

Însă la Septimiu… Cu toţii participăm la tensiunea din asemenea momente, fiindcă el, de cum începe şedinţa-de-întrebare, păleşte; iar cum e strigat pe nume şi întrebat ce origine socială are, roşeşte. Dar dacă nu-şi stăpâneşte culoarea, îşi struneşte glasul:

— Tata agronom, mama casnică.

Pop nu se uită la el, dă din cap, repetat. Asta vrea să spună: Da, aşa e – însă vrea să spună şi: S-o crezi tu că te cred. Şi îl ţine şi ne ţine pe toţi aşa o veşnicie, dând din cap, crezând-necrezând. Respirăm cu toţii uşuraţi când strigă alt nume.

Pop de franceză nu e singurul care nu crede dar nu spune de ce anume nu crede. Nici eu, şi nici eu nu scot o vorbă despre asta.

Aşa, pentru că eu am văzut casa lui Septimiu şi l-am văzut pe taică-său, agronomul.

Când zici: „Învăţător”, zici: şcoală-primară, la urma urmei nu-i mare deosebirea dintre un învăţător de oraş şi unul de ţară, decât că unul calcă pe asfalt, are gaz metan în sobă şi closet cu apă, avantaje pe care eu le-aş vedea, alţi ba. Dacă zici: „agronom”, te gândeşti numai la agronom, care, chiar dacă are casă şi familie în oraş, lucrează la ţară; şi se vede: pe obraz, pe mâini, chiar dacă e specializat în viticultură, ca unchiu-meu, Popescu (prin care parte a Siberiei va fi, bietul de el – dacă va mai fi?), tot cu mâini de ţăran, tot cu obraz tăbăcit de soare, de vânt. Or tatăl lui Septimiu (băiatul e leit taică-său) e un domn subţire, fin, elegant, cu mâini de pianist, albe-albe şi obraz aproape străveziu de alb ce e. Va fi făcând el agronomie – dar unde?: într-un laborator subteran? într-un

birou cu perdele mereu coborâte? Sau o fi profesor la Institutul de Agronomie din Bucureşti (fiindcă acolo se duce mereu, pe câte două-trei săptămâni)? Atunci s-ar explica – dar de ce Septimiu spune că-i agronom?

Bineînţeles, e secretul lui şi nici Octavian nici eu n-am făcut măcar o aluzie la agronomia lui taică-său. Apoi povestea cu „mama: casnică”… E adevărat, mama, lui Septimiu nu are serviciu, rămâne toată ziua acasă, dar chiar dacă de la casă vine cuvântul, e oarecare deosebire între casnica lui Octavian, care, poartă întreaga gospodărie, creşte şi porci şi găini (şi ţine locul bărbatului, mereu pe drumuri, cu locomotiva) şi mama lui Septimiu – care are servitoare. Să tot fii casnică, într-o casă ca a lor, chiar cu chirie!

N-aş putea spune că îmi place casa lui Septimiu – însă biblioteca. Mobila numită, bibliotecă, din salon, cea din lemn sculptat şi geamuri de cristal, înflorate; mulţimea de cărţi din casa lor: de pereţi, amândoi, ai unui coridor lung de vreo zece metri, căpuşiţi, din podea în tavan. Îmi place, că trebuie să te strecori cu un umăr înainte (lui Octavian îi pune grave şi. transpirătoare probleme); şi mai ales îmi place fiindcă rafturile sunt din scândură de brad, simplă, abia geluită, ca să nu rămână aşchii; dacă spaţiile dintre ele nu ar fi pline-ochi cu cărţi, s-ar rupe sub greutate – aia bibliotecă!

Când o să fiu mare şi la casa mea, aşa are să-mi fie biblioteca: din scânduri de brad, ce nevoie să ţii bunătate de cărţi în dulapuri, îndărătul geamurilor de cristal şi sub cheie: ai chef, întinzi mâna, iei cartea.

Dar până atunci, mai va.

Până atunci, dacă Astra se închide – fie şi p. iventr…

20

Cu toţii întreabă de inventar, inventar, inventar, de parcă acest cuvânt ar sta scris pe uşă, nu:

Iventr.

Mai ştii: în limba sovietică iventr. va fi însemnând altceva, cu totul altceva, de-o pildă: inchi. În timp ce cuvântul:

ăncis înseamnă – tot de pilda aceea: inventar. Aşa că anunţul ar putea anunţa: „Inventar pentru închis” – aşa ceva.

Au închis-o bine-bine, biblioteca; acum o iventrează. Vor să facă din ea, şi din ea, un om-nou. Vom putea spune şi despre ea, după Gorki: „Biblioteca! ce frumos sună acest cuvânt!”. Se va alege şi de ea ce s-a ales de cuvântul celălalt. Ai zice că ei nu pot distruge ceva, înainte de a-l lăuda, glorifica, pretinde că sună frumos cuvântul care-l desemnează. Tata spune că a auzit pe unde a umblat: om-nou a vrut să facă şi Hitler – şi a început facerea lui prin arderea cărţilor; om-nou au vrut şi legionarii noştri şi au pornit la fabricarea lui tot prin arderea cărţilor – de unde concluzia că Omul Nou nu va apărea pe pământ atâta timp cât va mai exista o carte nearsă.

Au închis-o, acum o ventrează. Când or s-o desăncidă, or s-o şi reboteze – de-o pildă: „Cartea lui Ilici”, doar tot un rus a inventat şi cartea, unul Gutenbergov… Ba nu, nu se foloseşte cuvântul: invenţie (termen capitalist), ci: descoperire. Aşadar, cum anume a descoperit rusul Gutenbergov cartea? Foarte simplu: tot el căutând hazaika, cias, vino, a dat peste kniga – era acoperită cu alte lucruri răspândite prin casa vizitată-devastată de Armata Roşie; ostaşul Gutenbergov le-a dat la o parte şi a descoperit-o!

Cum altfel ar putea să-i spună, nou, Astrei? De ce nu „Steaua Roşie”? Or să creadă că „Astra” vine de la stea, nu de la „As (ociaţa) Tra (nsilvană)”. Ce contează că numai în Sibiu mai sunt două fabrici, trei străzi, o piaţă şi jumătate, opt prăvălii, un club de popice, un cinematograd – toate purtând originalul nume „Steaua Roşie” – unde merge mia merge şi biblioteca.

— Inventar? De ce?

Ei, de ce! Dar ce ne închipuiam noi: că scăpăm de roata istoriei?; de mânia poporului?; de revoluţia cu pricina?; de lupta de clasă, de lichidarea duşmanului? Dacă sunt lichidate clasele cu tot cu duşmani, cum să rămână. rămăşiţa, moştenirea-ruşinoasă, aşa-zisa-bibliotecă (burgheză şi capitalistă şi exploatatoare şi plină-

ochi cu opiu pentru poporul muncitor)? Dacă se încide pentru cuvinte rostite – cela care cică zboară – cum să nu fie iventrate cuvintele scrise, cele care rămân: cartea-cărţile; biblioteca-bibliotecile? Altfel cum să se edifice Omul Nou-Sovietic?

Amin, Astra! Hodineşte în Pace! Azi-mâine vom veni şi noi, oamenii-noi, după tine, în pământ – nu pe verticală, în mormânt, ci oarecum pe orizontală, în peşteri; de-acolo, în patru labe, urla-vom înspre gura de ieşire, ca Saşii protestanţi: „Aus tiefer Not schrei Ich zu Dir", ceea ce dă în latineşte: „De profundis clamavi"...

Dacă aş mai avea, în buzunar, la îndemână, blacheul; şi dacă aş găsi un loc pe o cărămidă dezgolită din zidurile Astrei, aş zgâria şi eu, ca omul, patru semne, patru cifre: 1 9 4 9. Nu aş avea nici timp, nici cărămidă, ca să scriu şi numele celui care aici-zace: Astra; i-aş lăsa pe cei de peste timp, de peste încideri, de peste-tot să se întrebe: Ce se va fi petrecut, în anul scris 1949, pe meleagurile acestea?; şi să nu ştie – cum să ştie, dacă nu vor mai fi hârtii scrise – că atunci în '949 a fost o Mare Năvală, un Potop şi că de atunci domneşte Noaptea.

Amin, Astra! Nu doar Biblioteca, acea parte, secţiune unde se află (se aflau – am şi trecut în viitorul-de-aur, din care prezentul se vede trecut) cărţi gata-scrise; ci şi o altă parte, secţiune, sector, unde se coceau, în principiu, cărţi descris, de-tipărit: Cenaclul.

De ce şi el: încis p. iventr? Vorba întrebătorului de adineauri: Ce o fi de inventariat la un cenaclu? Şi de ce, doar ei, comuniştii, ziceau că e un „laborator" în care se produc tovarăşii viitori ingineri ai sufletului omenesc? L-am auzit pe un tovarăş care tocmai se produsese, îndemnându-l pe alt tovarăş (care încă nu apucase): «Produ-te, tovarăşe drag!» Fireşte, tovarăşul drag al primului tovarăş înţelesese limba-nouă a omului-nou, aşa că pusese mâna şi se produsese; cu drag; cu avânt; cu conştiinţă (revoluţionară).

De ce să se închidă şi Cenaclul, doar în „laborator" se produc, o dată, tovarăşii-dragi; apoi: tovarăşii producători

produc produse foarte utile şi juste; şi orientate: ba producte cu Stalin, ba cu partidul, ba cu Marea Uniune, cu Naţionalizarea, cu Colhozizarea… – deşi, just, bine-orientat, se spune Colectivizarea Agriculturii – de asemeni, tot felul de producţii cu Călăul-Tito (s-au certat, de curând, încaschetetaţii, încozorăcaţii, înmareşalaţii: se călăiesc între ei, se pizdesc de mai mare dragul); cu Canalul Dunăre-Marea Neagră; cu Tractorul; cu Electrificarea – pe scurt: cu ce se scrie şi la gazetă şi la stengazetă, producătorii re-produc articolele sub formă de poeme, schiţe, nuvele, imnuri, romane – fireşte, după metoda unică: realismul-socialist. Adevărat, numai în prima parte a şedinţei se produceau astfel de producă-se pe-pustii, vorba unei babe; în a doua, după ce să dădea Cezarului ce se cuvenea Ţarului, se aproape citeau aproapepoezii, unele aproape-proze – însă prima parte conta, de ce să se inchi… ănci… iventrăcidă totul?

Nu ştiam că (mai) există aşa ceva: cenaclu; şi chiar în clădirea Astrei. Ştiam, de la Septimiu, de la Octavian (care şi ei ştiau de la cei mai mari) că, în timpul războiului, aici, la Sibiu, fusese un vestit cenaclu, i se spunea: Cerc – în jurul lui Blaga; scoseseră şi o revistă, publicaseră şi un manifest (adresat lui Lovinescu). Dar chiar dacă aş fi ştiut că se ţine cenaclu în clădirea Astrei, nu m-aş fi dus: eu aveam de citit, nu de produs.

Într-o după-amiază, în sala de lectură, Şoricica s-a apropiat de masa mea şi mi-a spus ceva. N-am apucat să înţeleg ce-mi şoptea: a lăsat să cadă, peste un picior al meu, nevinovat, servieta-i cea plină de pietre (era pe timpul când o iubeam fierbinte, fără speranţă, pe Gita, încă nu mă dusesem cu Şoricica la „Timpuri-Noi”). N-am înţeles de ce-mi făcea asta, doar în acel moment Cita nu se afla în sala de lectură, să zici că m-aş fi holbat la mărgelele ei; iar Servietica nu s-a ostenit să-şi ceară scuze, a zis doar:

— A început de cinci minute, hai!

Mă durea piciorul strivit, dar tot i-am purtat servietoiul. Unde? Habar n-aveam ce anume începuse de cinci minute, dar putea fi un pretext: fata avea de gând să-

mi dea întâlnire, undeva, la vestiar, pe coridor, iar acolo să-mi dea întâlnire – una adevărată; în afara Astrei, poate chiar pe Corso…

M-am luat după ea, am făcut ce făcea ea: am lăsat cartea la pupitru, am spus că o păstrez „sus”, am ieşit de la fişier, însă, ca şi ea nu mi-am luat hainele de la vestiar. Am pornit-o, pe coridor, la dreapta.

Era multă lume pe coridor şi nu lume de bibliotecă – era lume îmbrăcată. Noi, dezbrăcaţii, ne-am apropiat de o uşă întredeschisă, dincolo de care se auzea rumoare. Şoricica şi-a recuperat servieta, mi-a mulţumit din cap şi tot din cap mi-a făcut semn s-o urmez.

N-am putut (sunt mai voluminos decât ea); am rămas în uşă. Înăuntru, lume multă, trei sferturi cu paltoanele pe ea sau pe mână. Şoricica dispăruse, pătrunzând poate printre picioarele celor rămaşi în picioare. Mi-am lungit gâtul, m-am iţit printre capetele celor din faţa mea: am văzut destui elevi – şi de la noi şi de la ele; i-am zărit pe Septimiu, pe Octavian, ei veniseră la timp, aveau locuri pe scaune. Însă dintre adulţi nu cunoşteam pe niciunul, nu erau figuri de-bibliotecă. Octavian mi-a făcut semn să mă apropii. Aş fi încercat, dacă, în continuarea gestului, el nu mi-ar fi arătat că am loc. pe genunchii lui – să mă vadă Şoricica stând ca un copil în braţele unui adult? sau mai grav: Gita? (adevărat, nu se arătase, azi, la bibliotecă, dar dacă venise direct aici? Aşa că am rămas în dreptul uşii, în picioare.

Un domn în vârstă a ciocănit cu o pipă într-o masă. A zis că putem începe, suntem destui – şi a adăugat:

— Prea destui. – şi cu toate că lumea a început să râdă (în afară de mine: la cine făcea aluzie boşorogul, nu cumva la mine?), de parcă mi-ar fi auzit gândul, a dres-o: Data viitoare o să căutăm o sală mai încăpătoare, să ne cuprindă pe toţi.

Un alt domn, destul de tânăr, sportiv, cu frunte îngustă şi păr briantinat a tuşit, şi-a dres vocea şi a anunţat:

— Tovarăşul. – a spus un nume, nu l-am desluşit –

muncitor fruntaş, stahanovist de frunte la uzina „Steaua Roşie” din Sibiu, ne va citi, acum, un ciclu de poeme cu… – dar s-a corectat: un ciclu de poeme în cinstea!

Nu a pus, cu glasul, punctele de suspensie, ci punctul (de exclamaţie) – toată omenirea ştia în cinstea lui. Apoi, ca un dirijor, a dat, cu mâna, intrarea.

Muncitorfruntaşul, stahanovistul de frunte a intrat.

Îl vedeam din spate. Mai bine zis, cum se zice: vedea-i-aş ceafa. Şi nu simţeam deloc, dar deloc dorinţa de a-i vedea şi alte părţi. Dacă aveam o dorinţă: s-o am, alături, pe bestia de Şoricica: să-i iau din mână servieta cu pietroaie, să o ridic bine-bine şi să i-o scap peste amândoi bocancii: unde mă atrăsese, în ce mă băgase, măgăriţa?! M-aş fi retras şi fără răzbunare, dar nu se putea, eram prizonier, nici să mă mişc nu eram în stare, se simţea lume şi în coridor.

Muncitorul fruntaş a citit trudnic şi cu avânt stahanovist, ciclul. De poeme. Nu cu, ci în cinstea – punct.

Am avut timp să simt că mă dor călcâiele de stat în picioare: că mă dor şalele; şi ceafa; şi burta – de ciclu. Am mai avut timp să privesc chipurile celor cu faţa încoace: bătrânul pipaş pâcâia din pipă, cu ochii închişi fără ruşine; sportivul de alături era activ: scria mereu ceva, mereu ridica privirea, şi-o purta prin încăpere, de parcă ar fi făcut prezenţa la clasă; lui Septimiu i se peste măsură (dacă exista vreo măsură, pentru el) lungise gâtul şi de acolo, din vârf, capul, ca o turelă de tanc, căuta, cu tunul, vinovatul; vinovatul părea, era, ca totdeauna, Octavian: asudat, stacojiu, mereu ducând şi mâna la buzuuarul interior al hainei, scoţând, pe jumătate, pe sfert, nişte hârtii (poezii de-ale lui, personale), şi mereu vârându-le la loc şi mai asudat şi mai sfeclit.

Tovarăşul-fruntaşul de uzină se producea mai departe, egal cu sine şi cu strungul (sau freza sau raboteza) la care, acolo, la el, în producţie, va fi produs produse pentru întreg poporul muncitor de la oraşe şi sate, fără deosebire de sex. Auzeam şi nu prea citania

tovarăşului producător de bunuri de produs la cenaclu – doar atât, cât să mă conving că auzeam bine ce mai auzisem – ştiam ce a fost, ce este, ce va fi, deci, puteam să-mi cobor şi eu pleoapele peste urechi ca să nu mă doară burta – de produse.

Singurul lucru bun, în sală – cu excepţia măgăriţei de Şoriciţa (pe care n-o vedeam, dar pun eu mâna pe ea, când ieşim!) şi a Gitei, iubită şi mai vârtos, în lipsă – era o doamnă aşezată în stânga bătrânului lulelist; o adevărată doamnă, aşa cum îmi plac mie doamnele: copticică, rotofică, parfumică. Mă uitam la ea, drept, însă nu-i vedeam obrazul, îmi reglasem focala dincolo – ca să mă trec prin ea. N-o mai văzusem; nici la bibliotecă, nici prin preajma Astrei, nici în oraş – superbă, o doamnă! Avea ceva, nu ştiu ce, de doamnă-de-Bucureşti (nu cunosc nicio bucureşteancă, dar sunt convins, aşa-cumva trebuie să fie ele, cu un mereu vag aer de nemulţumire că fuseseră trimise în misie ori în surghiun, în provincie – dar şi mulţumite pentru că, dacă tot au ajuns pe coclaurile noastre, au ocazia să vadă, la faţa locului, aborigenii, sânul naturii, în splendoarea lui, sublimă). Grozavă, doamnă. Numai de n-ar fi şchioapă – aici, în Ardeal, te poţi aştepta la una ca asta, eu însă nu mă aşteptam şi am păţit-o cu una, în sala de lectură: m-am trezit, cu-pe locul din faţă, o zână, trei ceasuri încheiate am iubit-o din tot sufletul meu de elev intern şi chiulangiu la Astra, dar când, la închidere, s-a ridicat, să plece, am crezut că mor de inimă rea, atât de şchioapă-mi era muza. Păţit fiind, de acea dată mi-am propus să rămân pe margine, să văd cum stăm cu picioarele; nu voi continua cu iubirea, decât după ce mă voi convinge că ea merge pe două, fiindcă o doamnele pot fi netinere, nefrumoase la obraz – dar nu acolo – vreau să spun: la originea lor, după acoloul de acolo poţi spune dacă o doamnă este o doamnă sau o oarecare doamnă şi ea, acolo.

Nu-l vedeam din faţă pe tovarăşul producător în cinstea şi nici nu duceam lipsă: ciclul produs era produs-tipic, lozincă-nlozincă, suna ca dracu’. Însă, ciudat: nu mai

ca dracu’ suna produsul tovarăşului din producţie decât produsele tipărite şi semnate de tovarăşii ingineri ai sufletului omenesc; şi mai puţin ca dracu’ decât cele profesionist recitate, la difuzorgu, de către marii noştri actori (vorba mamei: artrişti efemeriţi). Ba, într-un fel, ale ăstuia, stahanovistul sibiot, stelistul roşu, chiar zise poticnit – după ce poticnit fuseseră aşternute pe hârtie – păreau aproape la locul lor, în gura lui. Poate fiindcă tovarăşul uzinal, producător de poeme în cinstea, era chiar muncitor; opt sau zece sau douăsprezece ore pe zi îndeplinea şi depăşea producţia uzinecolă, stearoşistă şi doar în timpul liber (cât îi mai rămânea), contribuia

— Punct (ca şi încinstea nu e nevoie să se spună la ce, cu ce, contribuia – ta, cu?). Aşa îl vor fi instructat tovarăşii instructori de la raion, îi vor fi spus că, din moment ce clasa muncitoare ştie să se iscălească, de ce să nu iscălească şi producţii la gazeta de perete, la jurnalul unităţii de producţie, chiar la cenaclul oraşului?

— Ia să mai citească şi aşa-zişii intelectuali ceea ce scrie proletariatul triumfător! Ce mare scofală să produci, în timpul liber, niţică poezie, oleacă de proză – doar ai produs atâtea piese din oţel, din fontă, din cupru şi alte materii prime? Acum, că suntem cu toţii egali să producă şi muncitorul, măi frate, în deplină egalitate cu – producţii artistice, în cazul de faţă, literare-noi. Drept care tovarăşul muncitor fruntaş pe ramură (maşini-unelte) cetea ca un om al muncii din industria prelucrătoare, îndeplinea planul la ciclul de poeme. În cinstea. Într-un cuvânt: contribuia.

Atât că producătorul-amator nu ridica vocea; nu şi-o tremola, nu şi-o dezmierda, nu şi-o ungea; şi nu făcea pe tribunul-poporului, ca Dan Deiu, auzit la deifuzor; nu părăsea ceţurile Elsinorului, ca să coboare printre noi, nedumeriţii, să ne povestească el cum stau treburile cu tractorul (care pâcâie: pâc-pâc-pâc!), sau chiaburul care ţâţâie (de frica de clasă: ţâţ-ţâţ-ţâţ – după ce devenise, de poetului Baconsky îi atrăsese atenţia, „element tot mai deănos”), cu exact acelş pathos Georgean (de la George) cu care ni se vrăcea (Vraca) în Afisauanufi – să se mai mire

Septimiu că nu mă dau în vânt după culmea-monologului…

Muncitorul nostru (dragi tovarş) avea stângăcia bărbatului care îndeplinşe chestia asta ca munca voluntară poruncită de partid şi nu încerca să imite – cum se străduiau, mimând tăpălăgşnia proletarnică oameni, toate, de condei, ca Jebeleanu, Bouleanu, Cicerone Theodoleanu, Parascheanu, sau ca fonfăilă de Cămilă Balthazar, cel care într-un volum, dinainte (l-am citit – nu era rău) se dădea de ceasul morţii să ne convingă că e ofticos în ultimul hal; uite-acu-şi dă duhul (pe flaute de mătase); de la o vreme, la balthazarizor, se dă de ceasul-vieţii, se bate-n „bronzul de aramă” al pieptului de tebecist, „cu palme strânse-n pumn, tovărş§te”, „cu mâneci suflecate pân-la brâu” – şi alte balthazaconii de pitgoi pus să cânte cocş§te; şi nu se scălâmbăia, în salopetă, muncitorul (venise la cenaclu în haine-de-duminică, pusese chiar cravată) nu se zglobea, nu sărea coarda în ritmul rimelor perfecte, în timp ce, cu stropi, slăvea-din-inimă, arăta cu deu („la masa verde, faţă-n faţă”) cerând capul capitalului – ca Cele Trei Greţuri (ş le zicea tata Graţiilor, trei, ale tractorismului pufăitor, ale condeiului chiuitor, ale văzduhului ţiuitor, treimea Banu§-Cassian-Porumbacu).

Atunci când poetul uzinal a încheiat campania de îndeplinire şi depete a supranormei de tras în jug la literatura nouă socialistă (ce bine îi zice mama: literaturcă; de-literaturmă), au răpăit aplauze. Multe. Şi de stare – că scăpasem ieftin: dacă ne ţinea până mâine dimineaţă?; şi de răzbunare: dacă şi ceilalţi gândeau ca mine, apoi îl aplaudam pe acest Costică, vai de ciocanul lui! ca să-i huiduim (în gând) pe ceilalţi, scriitori de meserie, deveniţi meseriş de scriitorie, ciocănari ai sufletului omenesc.

Dar degeaba ne bucurasem: domnul tânăr, cel cu frunte îngustă şi sportivă ne-a anunţat că la punctul doi pe ordinea de zi, mai figurează un ciclu. Şi tot în cinstea.

Dintr-odată. M-am tot gândit la dintr-odată acela, moment de vorba tatii, răspântie-de-răscruce. Sunt şi acum categoric: când am văzut (dintr-odată!) răsărind, ca soarele, în dreapta mea, între dealurile a doua capete de

cenacliști asidui, capul iubit al străiubitei creaturi de vis, mi-am zis, eu, mie:

«Nu-i ea!»

Nu numai că am zis, dar am repetat (cum să fie iubirea-mi pură?). În van: dragostea mea neîmpărtășită s-a propus din profil, de i s-au sculat, până dincolo de zarea orizontului, mărgelele albe, boboase, pe pieptu-i adorat în tăcere suferindă de totalitatea sibiimii june şi valide. A treia, oară mi-am zis altceva, ca să menesc, ca să chem binele; m-am apostrofat, cu ochii închişi: «Dar nu vezi că nu-i ea, boule?!»

Asta s-a întâmplat imediat după ce anunţătorul sportestru ne-a anunţat că pe autoarea cinstei o cheamă: Jimblă Carmen.

N-o ştiam pe Jimblă, nici ca nume, nici ca numită – pe papiţa cinstitoare în versuri lunge. Deşi parcă-parcă, dar nu numai un câine-i scurt de coadă, bearca nu făcea decât să aducă, nu să şi fie. Adevărat: o câtime de umbră de îndoială s-a dintr-odat, insinuat în străfundul sufletului meu zbuciumat şi totodată frământat:

Atunci când l-am zărit cu a ochiului coadă pe bunul meu amic Septimiu, că se râde; cu gura până la urechi!; el, Septimiu!; şi mai ales când am văzut că nu mai văd capul simpatic şi prietenos al bunului prieten, Octavian (şi-l ascunsese între mâini).

Atunci mi-am zis că aşa-i lumea asta, aşa-i soarta crudă şi cruntul destin al vieţii: ca mai mulţi băieţi să iubească aceeaşi fată, însă fata să se iubească cu ofiţerii.

Dar tot n-am vrut să fiu sigur şi mi-am zis în sinea mea: Jimblă ca Jimblă – dar Carmen şi mai cum, mai departe? Doar n-o fi Carmen, şi mai Gita. Aşa că în atunci ul de după culmea monologului meu, am trecut iute la trimitere – nu chiar la mănăstire, ci acas, la mămicuţa ei şi am încheiat cu «şi-n plus, află că s-a sfârşit pentru vecie tot ce a fost curat între noi doi – dacă-ţi produci, în public, încinstea!»

De acord: n-am chiar înjurat-o de mamă, deşi ar fi din plin meritat, / cu vârf învârtoşat. Iar dacă-i pe meritate, fie

vorba între noi, ar fi meritat şi două labe ţapene de la un bărbat scos din pepeni şi tradus în mod barbar (şi-atunci un trecător să intervină, să-i ardă o directă de dreapta barbarului tradus, iar traducătoarea, victima primă, să se culeagă de pe jos, din rigolă, să-şi scoată pantoful şi să se năpustească asupra străinului: «Ce te bagi tu, n dragostea noastră fierbinte, fire-ai al dracu' de impotent!» – am văzut şi am auzit asta chiar în staţia de tramvai de la Gară.

Orişicâtuşi: imediat după tentativa de înjurătură, mi-am zis că ne prea grăbim să dăm cu piatra (ce obicei: să dai cu pietre-n fete!); dar dacă ea, săraca, citeşte, nu ce a anunţat sportivul, ci cu totul altceva?; sau dacă, biata, începe cu încinstea, dar continuă cu-fără?; sau mai ştii? între două cinstiri lui Stalin, strecoară o declaraţie de dragoste la adresa altcuiva, prezent în sală – de ce nu a mea? – un mesaj bine-bine cifrat, pe care numai eu să-l pot decodifica şi când îl descifrez, ce aflu?: că îmi dă întâlnire, domnule – ar cam fi timpul, de-un trimestru-l tot aştept, / Cu un dor aprins în piept (cum ne cântă, oftând, Mia Braia, sâmbăta seara, la difuzorul; din dormitorul…)

Uite însă că n-a fost să fie, cum ne comunicau, cu jale, strămoşii noştri, Romanii, strămoaşelor noastre, Dacele. A fost, de mai bine n-ar fi fost defel, cum spun, la supărare urmaşii bravi ai domnilor strămoşi. Dacă nu m-aş fi scufundat de ruşine în podea – întâi până la glezne; apoi până la genunchi, apoi până cam pe la poveste – m-aş fi dus la tovarăşul stahanovist de steaguriroş, cu o mină i-aş fi strâns mâna, scuturat-muncitoreşte, cu cealaltă l-aş fi, bătut pe umăr, ca la ei, în câmpumuncii – ca să arăt pe cine prefer eu, când n-am încotro; ba l-aş fi pupat pe obraz – ba nu: nu l-aş fi pupat pe niciun obraz: clasa muncitoare fuge ca dracu' de tămâie de această rămăşiţă burghezocapitalistă; proletarii mondiali nici cu proletarele lor personale, luate cu hârtii în regulă, la sfatu'polar, nu se dedau la asemenea acte înapoiate, de pe timpuri de crâncenă; în sânul familiei lor unite şi juste, generaţia de mâine vine pe lumea nouă în viitorul de aur al omenirii, nu la nouă luni, ca pe timpuri de tristă amintire, ci de-a

dreptul la nouă ani, cu cravata de pionier gata legată de gât şi gata salutând: «Mereu gata!» – rezultat legic, nu al zoologiei umane, ci al strângerii de mână tovărăşească, în faţa panoului de onoare al fruntaşilor tovarăşi şi al tovarăşelor lor de viaţă. Ce păcat: i-aş fi arătat eu Gitei spre cine-ce se îndreaptă preţuirea mea – fiindcă ea. Ce mi-a făcut mie Carmencita Jimblă n-o să uit în viaţa mea, nici când o să fiu mort şi livid:

Nu numai că a lăsat să-i lase gura cuvinte necuvinte, potriviri anapoda – de mă întrebam, cu inima înotând în sânge: de prin care fund de magazie de fabrică de clei de oase de bovine va fi răzbătut la suprafaţa planetei şi la lumina soarelui tovarăşa Jimblă, direct-producătoare de produse agitpropnice; dar le-a recitat, potrivelile, a scandat răstelile ca la me-he-tingurile de mase şi intime, unde se pătrunde pe bază de carnet de sindicat şi drept la un chil de carne de porc fără slănină; unde (şi când), din lipsă de cuvinte, lăutorii la cuvânt râgâicnesc, interjic, sughiţăie, dând din pumn şi din şleapcă, marcând, cu mânie de clasă, preponderent prepoziţiile şi din două-n două, conjuncţiile.

Aşa şi Gita: a început să dea din ea şi din pumnul ei şi din mărgelele tot ale ei; şi tot stropind (se nimerise, dincolo de ea, o lumină, se vedea şi cel mai mărunţel stropuleţ) i-a pus la zid, la stâlpul infamiei, i-a azvârlit în lada de gunoi a istoriei, i-a călcat în picioare cu ajutorul tăvălugului progresului, i-a făcut chisăliţă – sub roata care merge tot înainte – tot a istoriei – pe toţi exploatatorii, pe toate lipitorile-satelor, pe viperele lubrice, pe lacheii unchiului Sam (cel cu sacul de dolari), pe ploconiţii la cizma lui Marshall (cel cu planul), pe agenţii sângeroşi şi bestiali ai călăului Tito (purtătorul de secure), şi după ce a curăţat terenul de toate putregaiurile, s-a vorba tatii, pus pe ridicat baraca-lagărului socialist.

De la condamnări a trecut direct la declaraţii. Întâi de fidelitate: a jurat Gita pe ce avea ea mai… nu: sfânt, ci: de-preţ că, din acea clipă, ea numai cu el, cu nimeni altul;

apoi la-de-iubire – tremurândă, vibrândă, pârjolindă, devastândă – încât nu se înţelegea prea bine care, cine-i şi mai ales ce-i (cu) ea: fiică a Părintelui Iubit sau libovnică?; nepoţică, a Tătucului (ar fi putut să fie şi stră –, ca vârstă), ori pe după cap cu el şi cu lăutarii după ambii? altfel ce-i tot umbla pe la „pieptu-i larg”, pe la „gâtul vânjos” (de ce nu la „grumazu-i de mistreţ”? m-am întrebat preţ de o secundă)?; ce-i tot făcea pe la „buzele-i dragi, de jăratic aprins” şi pe la „nasu-i măreţ”?; ce-l tot căta, frământa pe la „trupul de-oţel, precum gorunul milenar, din poiana visată”? – fiindcă, judecând numai după cuvinte, îl înghesuise rău, la colţ, dar după dincolo de cuvinte, îl, de-a dreptul, înfurcase (cum zice franţuzul) şi acum îl încălecălărcă de mama focului, acolo, în plin cenaclu Astra, undeva pe jos, pe parchet – nu vedeam eu, de capetele celorlalţi, dar se petreceau nişte petreceri de ruşine mare.

Din nefericire (zic asta, fiindcă Gita ar fi fost prima fiinţă omenească, în Curscurtul de istorie al P.C. (b), care să-l reguleze pe Stalin), bătrânul pipaş a fost pălit de o tuse cumplită, cu lacrimi – şi asta taman când Gita noastră îi făcea nuştiuceştiueuce, mai oarecum, cum zic ardelenii la neobişnuitul mai-aşa. Însă, cu toată tusea pipaşului am înţeles ultimul viers: gemut, scos din sine-şi, cu tot înăuntrul întors pe dos:

— „To-va-ră-se Sta-lin! Sunt a ta, pe vecie!!”

În furtunauzele care au venit cam repede mi s-a părut că aud alături un glas de bărbat, unul oareşcum cunoscut din procesulmuncii, că zice tărişor:

…Nu pot reproduce ce-a zis glasul – mi s-o fi părut că stahanovistul a zis ce anume să-i facă nenea, iute-iute, ceva cam-în-genul: iute-o, mă!

Dar să admitem că n-am auzit ce-a zis muncitorul; că fruntaşul în producţie nici n-a deschis gura, ca să-l îndemne pe Stalin s-o ută pe Gita; rămâne totuşi o gravă problemă: nu pot să mă gândesc la ultimul vers al producţiei giteşti, produsă în cadrul cenaclului fără să-mi sângere inima, pe de-o parte de iubire călcată în picioare, pe de alta de revoltă intelectuală, i-a§ zice literară, chiar

scriitoricească, pentru că este vorba de un plagiat. Grosolan:

Indiferent cine a fost întâi: oul sau găina, problema este că oul şi găină s-au ciocnit în inima mea – iată cum:

O iubeam, în tăcere şi cu foc, pe Maricica. Mă îndrăgostisem de ea ca tot băiatul tânăr, elev intern la LGL. Că nu eram singurul, că eram trei sute (numai interni – dar externii?), nu prea conta, eu ştiam precis că o iubesc cel mai tare. Apoi eram singurul fără prejudecăţi de clasă, de vârstă, puţin îmi păsa că ea e spălătoreasă, cu zece ani mai mare decât mine: după ce termin facultatea şi am o situaţie, mă căsătoresc cu ea.

Frumoasă de pică, Maricica (ţin la expresia asta, cu toate că unii elevi, dintre cei mari, ziceau, despre ea că «dacă nu pică, tot curge», însă eu m-am prefăcut că nu înţeleg bătaia Seii). Atât de fragedă copila, după cum spune atât de frumos Marele Eminescu, atunci când Maricica trecea, aeriană, suavă, pură, în halatul ei alb şi-n ciupici, pe coridoarele subsolului, între spălătorie, uscătorie şi odaia ei. Mirosea ameţitor a abur şi îmbătător a fier de călcat, încins. Avea – pe atunci – ochi albşti („Floare-albastră! Floarealbastră! / Tu te-ai dus, dulce minune, / Şi-a murit iubirea noastră; / Tote este trist în lume…" – am schimbat pe ici, pe colo ordinea versurilor, dar nu are importanţă, important este că Eminescu pentru o Maricică a scris poemul). Eu nu scriu poeme, scriu scrisori (cred că sunt un bunşr scriitor de scriisori), şi că i-am făcut mai multe epistole. Nu i-am trimis niciuna.

Uite însă că măgarul de Robete mi-a violat taina iubirii. Sunt şi azi convins că mi-a deschis cufărul cu un §peraclu şi mi-a citit scrisorile destinate ei; m-a văzut dând târcoale pe-acolo, prin subsol şeptând, oftând, pălind – „pe lângă plopii fără soţ".

Într-o seară, după stingere, auzind că oftez din rărunchi şi nu-mi găsesc linşea, mi-a §optit:

— Tu ai lingoare, neică – vrei un leac? Ra-di-cal?

Nici în ziua de azi nu pricep de ce, atunci, înţelesesem că amicul Robete înţelege prin leac o vorbă

bună pe lângă Maricica (sunt din acelş sat, din Vâlcea). Am fost pe loc de acord şi ne-am îmbrăcat, pe întuneric şi am coborât la subsol, pe furi§.

În şi subsolului am dat de trei elevi mari, fumând. Când am vrut să trecem, ei ne-au oprit, ne-au arătat cu degetul mare peste umăr, zicând că rândui acolo – ba unul s-a trezit zicând că suntem prea mici. Însă Robete le-a spus că noi avem altă treabă, nu aia.

Am coborât. Pşnd pe vârfuri. Ne-am apropiat de şi binecunoscută. Robete mi-a făcut semn să-mi lipesc urechea – dar să tac. N-ar fi fost nevoie, se auzea binişor în tot coridorul, cum ea zicea: ah, to-va-ră-se! oh, to-va-ră-se! – bine ritmat şi din ce în ce mai iute, iar mai spre vârf, a trecut la vecie, că-i a lui, pe veci-e şi, tot suind, zicea că aşa, to-va-ră-se, aşa, aşa, aşa – însă eu eram de-acum departe, urcam singur scara şi nu pricepeam, nu pricepeam nimic – dar totul-totul: nenorocirea, trădarea.

11

— Inventar?

Da. N-a slujit nici cartea lui Clausewitz, cu tactica şi strategia ei, nici tactica personală a stăpânului cărţii, bătrânul pipaş de cavalerie. Adevărat, el vorbea de scris, nu de citit, de „retragerea în haiducie" a scriitorilor, nu a cititorilor. Şi degeaba: Astra s-a ăncis cu tot cu cenaclu şi cenaclişti – şi scriitori sibieni.

La întâia mea participare, în binecuvântata pauză de după cicluri în cinstea şi laude cu poalele-n cap, după ofertă-ofrandă propusă, cinstit, de Gita şi după plecarea spre schimbul-de-noapte a poetului muncii, stahanovistul, nu prea ştiam ce să fac: să mă întorc în sala de lectură? – doar aveam cartea lăsată sus; cam târziu, apoi tot aveam de gând să trec la alt roman. Să plec de tot? La internat? – era prea devreme, prea internat, totdeauna e prea devreme pentru un întors la internat. I-am aşteptat pe prieteni, să vedem ce-i de făcut.

Septimiu a ieşit din sală cu hainele cumplit de sucite; pompând din gâtu-i telescopic, azvârlea în jur priviri de aruncător de flăcări, ucigaşe; buzele i se frământau cu

încrâncenare, însemna că le-o zice el tuturor celor care-l supăraseră – începând, desigur, cu Octavian, doar el avusese ideea să-l aducă aici, în…

— Septimiu a rostit un cuvânt pe care am preferat să nu-l înţeleg, măcar pentru că nu voiam s-o bag pe biata Şoricica, suflet pur şi trup neîncăformat, în aceleaşi. În aceeaşi oală cu proaspăta ţiitoare a lui Stalin! Când a trecut prin dreptul meu, l-am întrebat:

— Ce faci?

Însă pentru că el, pufnind pe nări ca un balaure se pregătea să rostească un alt cuvânt urât, am pus întrebarea de încredere:

— Ce ne facem?

Iluzii că-l voi abate pe Septimiu de la oala acea. A smucit cu mânie din umeri, a pompat iar de două ori din gât şi a zis, tare:

— Mă duc la curve! Dau un ban, dar face, vii? – şi m-a îndemnat din cap să mă iau după el.

Şoricica se afla între noi – un adevărat şoricel: se strecoară nesimţit, dispare, apare. M-a apucat pe mânecă şi m-a scuturat violent:

— Unde te cheamă el? Unde te duci tu fără mine? Unde se duce el?

Septimiu, amuzat, mirat, o privea la verticală perfectă. Era pe punctul de a o întreba pe unde mai ieşise şi ea; şi când. Am început să umblu cu mâinile prin aer, întâi, ca să-l întârzii pe Septimiu, cu întrebarea lui ofensatoare; în al doilea, ca să fac să se uite cuvintele urâte deja rostite – în prezenţa Şoricicăi, fiinţă abianăscută.

Cel mai mult şi mai mult dintre urâte îmi displace cuvântul curvă – Sclifos spune că e un împrumut slav, mai precis: polonez, dar nu asta mă deranjează, nici faptul că, în româneşte, un singur cuvânt conţine două porcării, ci pentru că, în vremea din urmă l-am auzit prea des la adresa dragostei mele nevindecate, orice-ar crede amicul Robete, apoi, în astă-seară, chiar dacă nu-l voi fi auzit

rostit, îl văzusem pe toate buzele gândului, în legătură cu cealaltă mare iubire tragică a mea: Gita…

Însă n-am scăpat: Şoricica mi-a trântit servietoiul peste laba piciorului şi m-a scuturat iar pe mânecă:

— Unde zice prietenul tău că se duce?

M-a salvat Octavian între timp lipit pe grup. A explicat, înţelept/ şi bătrânept:

— În altă parte, la un alt cenaclu, unde se citeşte numai filosofie de sistem, germană.

Până şi Septimiu sta gata să pufnească – de astă dată a râs.

— Nu i-a spus cenaclu, altfel i-a spus! a insistat Şoricica. Se duce la primărie? – acum i se spune: sfat popular.

— Primărie? m-am mirat, apoi făcându-le cu ochiul, pe rând, lui Septimiu şi lui Octavian. Mai degrabă vorbea de Prefectură, spunea că nu are nicio legătură – dar cum nu i se mai spune nici Prefectură.

— Tu să taci! m-a somat ea, de jos de tot, dintre noi. N-a spus nimic de Prefectură, a spus ceva de urbe – ce-a spus el de urbe?

— Aaa! a făcut Septimiu, desfăcând braţele. Ce am spus de un e! – rostise b-ul ca v (sau invers, sau amândouă deodată – s-a apucat să înveţe elina şi ne-a arătat şi nouă cum se rostesc anume consoane: ca vocalele).

— Înhî! a încuviinţat Şoricica, rar şi aşteptând, de jos în sus, răspunsul. Ce i-a spus pe un e? – pronunţase tot greceşte.

— A spus că se duce acolo, a intervenit Octavian. Numele vine pe ia Stai să vedem pe unde vine – de la Uniunea.

— Revoluţionară, a completat Septimiu, serios, ca totdeauna când se pregăteşte să râdă.

— …aşa: Uniunea Revoluţionară pentru… Să zicem: pentru Valorificarea…

— Octavian s-a oprit, căutând.

— Estetică! l-am ajutat eu.

— Aşa e: Estetică! Deci pe scurt.

— Se spune: Estetică, dar în fapt este Etică, a intervenit Septimiu.

— Înhî, a dat Şoricica din cap. Ceea ce dă une, nu urbe – de ce?

— Ce să-i facem, domnişoară dragă: asta are, asta dă, a oftat Octavian, ştergându-şi de zor sudoarea de pe frunte, dar mulţumit că o scosese la capăt.

Şoricica ne-a cercetat pe toţi trei, de câte două ori:

— N-am auzit de cenaclul Ur e – spuneai că acolo se citeşte numai filosofie? Nimic altceva decât filosofie?

— De sistem! a precizat Septimiu, înălţând un deget.

— Înhî – şi e nou cenaclul? Când s-a deschis? Unde?

— Prea nou nu-i, da-n schimb, îi depaaarte, depaaa!, a arătat Octavian în zare. Şi-n plus, se plăteşte intrarea – scump, pentru elevi.

— Se plăteşte intrarea? s-a răsucit ea spre Septimiu, dar acesta, după ce îmi făcuse un semn de salut, se îndepărtase. Se plăteşte? – nu l-a găsit nici pe Octavian, plecat şi el, tropăitor.

Eu rămăsesem pe loc, ţinut ca în lesă, de mânecă. M-a scuturat:

— Se plăteşte intrarea! Am ceva bani, cred că ajung de două bilete.

— Mulţumesc, dar eu nu mă duc la celălalt cenaclu, e depaaa!, l-am imitat pe Octavian, arătând cu mâna liberă.

— Cât de departe?

— Nu ştiu, n-am fost niciodată – în primul rând, pentru că e din cale-afară de scump, ţigările pe-o lună; în al doilea, ai auzit: se citeşte numai filosofie – şi încă de sistem. Ce să caut eu acolo? Nu produc. filosofie. Nici poezie, nici.

— Cum aşa? m-a oprit Şoricica. Tu nu scrii? Nimic-nimic? Nici măcar n-ai început, pentru tine, pentru sertar? Atunci ce cauţi aici, de ce-ai venit la cenaclu?

— N-am venit de bunăvoie, am fost adus – m-a adus cineva. – şi m-am aplecat asupra ei, fioros, clănţănind din dinţi: Ai văzut la ce m-ai adus?

Nu s-a speriat deloc pe fioroşenia mea clănţănitoare,

dar s-a arătat încurcată, vinovată. Mi-a mângâiat mâneca:

— Nu ştiam că aşa are să fie. Şi-acum ce facem noi doi? Plecăm împreună? – şi-a luat servieta.

— Am înţeles că după pauză se citeşte proză, am spus.

— Proză… – şi-a lăsat la loc, pe jos, servieta. Şi dacă-i tot atât pe bună ea? – din, cap a arătat îndărăt, spre uşa cenaclului. Îmi pare rău că prietenul tău Septimiu a plecat, i-aş fi spus că Să spun? să nu spun? – spun! s-a hotărât ea şi, înălţându-se până la urechea mea, a şoptit, răspicat: Nu avea nevoie să plece, să caute, cine ştie pe unde – şi să mai şi plătească intrarea! O avea aici, la îndemână pe asta, Ciceronita Jâmblălatu, sau cum o cheamă pe cosânzeana-sibiana care şi-a pus poalele-n cap, în public! Unele persoane degeaba sunt fecioare la trup dacă la suflet sunt curve – aşa se spune, aşa se pronunţă corect: curve, nu?

Şi-a apucat servieta de toartă şi a plecat.

Ia te uită la ea, Şoricica! mi-am zis cu uimire, cu admiraţie, cu aproape iubire. O vezi: nu dai doi bani pe ea, un copil, acolo, dacă ai mirosi-o de-aproape, ai simţi adiere de lapte – şi ce i-a ieşit pe gură. Şoricica-Reacţionarica! şi Viperica! I-a zis-o Fecioritei – şi cum: rostind cuvântul întreg şi nu o dată, de trei ori! De unde sare Iepurica! O ştiam altfel făcută şi altfel, dar credeam că e făcută numai pentru Astra, de Astra, doar pentru cărţi (citite în ordinea alfabetică a autorilor), dar uite: e altfel făcută şi altfel, dacă se poate spune aşa.

Atunci m-am hotărât să împing prietenia noastră mai departe – dincolo pe carte. Mi-am zis, atunci, că am putea discuta, nu numai despre romane, ci şi despre oameni – femeile au un ochi de vultur pentru aşa ceva, iar când au, ca ea, şi limba înfurcată. (aşa mi-am zis, dar a doua zi, la bibliotecă, am lăsat viaţa să curgă, n-am luat iniţiativa, doar întâmplarea a făcut să mergem împreună la cinema – şi unde: la „Timpuri-Noi”)

Rămăsesem pentru partea a doua: proză – singur pe coridor; vreau să spun că nu mai erau elevi-eleve. Să stau pe loc, cu adulţii? Să plec şi eu? înapoi în sala pe lectură;

la internat: pe Corso, pentru o tură; s-o ajung din urmă pe Şoriciripica viperină, să nu plimbăm prin parc, şi dacă nu-i foarte-foarte frig, să ne aşezăm pe o bancă şi să discutăm, de astă dată, despre oameni, nu doar despre cărţi? Pe departe, să aduc vorba pe care îi zisese: Ciceronita Jâmbălata? – nu-i rău, deloc rău pentru un începător, pentru un neformat ca ea. Dar dacă e mai degrabă gelozie femeiască, decât morală omenească? Oricum, în prima parte, ne aşezăm pe o bancă şi spunem bancuri reacţionare! – ştiu puţine, dar dintre cele mai bune, mai ales „de-ale lui Păstorel”. După aceea, încerc să o consolez pe biata fată: n-are niciun motiv să fie geloasă pe Gita, fiindcă chiar ea a spus-o: la ce foloseşte frumuseţea externă, dacă cea internă e o curvă – bineînţeles, Şoricicăi nu-i pomenesc de Maricica, deşi se spune, se scrie că pe geloase le poţi potoli dacă le spui că „cealaltă” e aşa şi pe dincolo… Numai că ea nu e geloasă pe Gita, pentru mine, doar nu m-am plimbat niciodată pe Corso cu Jimbla – da, însă m-a văzut, la Astra cum mă uit la ea, de-mi ies ochii ca la melc. În fine, n-o să vorbim de Gita şi de Maricica, o să stăm alături pe-o bancă, am citit, ştiu: nu e nevoie să le vorbeşti geloaselor, doar să te afli în preajma lor, atunci când ele sunt în criză: îţi cad, fulgerător, în braţe, uneori plângând, de obicei prefăcându-se… Da, Şoricica e o fată minunată, la Astra şi după cenaclu, dacă-mi cade în braţ cu tot cu servieta ei plină de pavèle?; şi-mi cere cine ştie ce, întru consolare: jurăminte, promisiuni, ba chiar fapte – e adevărat, ce n-aş face eu pentru un prieten drag, dar aş face mai cu drag pentru o iubită apevărată. Ei, dacă Şoricica ar fi mai formată, mai, ca să zic aşa: maricică… Sau n-ar fi neapărat obligatoriu să fie tânără, dacă ar fi, să zicem, binecoaptă. Ca spre exemplu, o doamnă.

Stătea pe vorbă, pe coridor, încolo, cu bătrânul lulelist. Se opriseră în dreptul unei ferestre. Moş Pipă pâcâia din pipă şi se lulelea la întunericul de afară. Ea, dimpotrivă. Adică invers. Vreau să spun că doamna se rezemase de calorifer, şi-l rezemase bine şi cald, să tot fii caldorifer consolator – am înţeles că şi ea umbla după

consolare.

M-am plimbat încolo, încoace. Mi-am aprins o ţigară – după ce m-am asigurat că nu mă vede vreun profesor. M-am oprit la fereastra alăturată şi m-am străduit să privesc afară. Ca să pot auzi:

Vorbea o doamnă. Părea necăjită. Încurcată:

— Dar n-am scos volum din ’43! îţi dai seama: de şase, aproape şapte ani – nu mai pot aştepta, îmbătrânesc! Am îmbătrânit.

— He-he-he! a nechezat domnul cu pipă. Matale, muică, mamă-dragă, pe zi ce trece te faci mai bună; ca vinul bun.

— Mulţam! Aşteptam să zici că mă fac mai tânără”.

A-ha: domnul cu pipă e oltean, după: muică; doamna, dimpotrivă după: mulţam şi după: tânără. Acum olteanul îi spune ardelencei să nu se grăbească, într-o chestie, n-am prins care; îi zice că graba strică treaba; o sfătuieşte să se ţină tare, să nu intre în panică.

— Panica e duşmanul numărul unu al unei armate! a înălţat el pipa.

— O fi, dar eu nu-s armată! a râs doamna. Chiar în panică încă n-am intrat, dar mă întreb: Cât să tot aştept? Până când? Şi ce anume aştept?

— Să vie-Americanii, a zis olteanul în colţul pipei.

Doamna ardeleană a săltat, de parcă Americanii ar fi venit, ţâşnind din calorifer şi ar fi calorifript-o pe la rotunjimi. Nu numai, fiindcă a început să-şi frece şi palmele. Şi să privească în jur, cu teamă.

După un timp, i-a spus pipaşului:

— Dumitale-ţi vine uşor să vorbeşti ce-ţi trece prin, cap, chiar să aştepţi. Ba nu: dumneata nu ştii ce înseamnă să aştepţi…

— Cum aşa: nu ştiu?

— De totdeauna ai scris despre haiduci, haiducii se poartă şi acum – cică fac luptă de clasă, îndreaptă nedreptăţile, îi judecă pe bogaţi, dau la săraci. Pe când eu.

— Pe când matale?

— Pe când eu – parcă n-ai şti: m-au epurat de la-nceput de tot din primele zile ale lui ’48; mi-au lipit în frunte eticheta cu decadentismul, cu erotismul. Spune şi dumneata: eu şi erotică.

— He-he-he! a nechezat iar Olteanul.

După cum heheise, Olteanul voia să spună că da. Apoi a mai adăugat ceva, molfăind la pipă, însă doamna n-a înţeles, ori s-a prefăcut. Mie mi s-a părut că înţeleg (dar nu sunt foarte sigur): eticheta cu erotismul îi fusese lipită, dar nu în frunte, altundeva (n-am înţeles unde).

— Spune şi dumneata: ce mă fac? Ce fac?

— Semplu: te reprofilezi, te reciclezi, cum zic ăştia! Apucă-te şi scrie şi matale despre haiduciţe, muică, mamă dragă! a nechezat Olteanul de haiduci. Îţi stau la dispoziţie cu tot arsenalul bibliografic, cu material cât îţi doreşte inimioara.

— Inimioara! Mă vezi pe mine scriind despre haiduci?

— De ce să nu te văd – pe timpurile astea? Ţi-am spus: îţi stau la dispoziţie cu, întreaga ceată şi dacă nu-ţi convine tactica şi strategia haiducească, ţi-l împrumut pe Clausewitz, doar ştii nemţeşte.

Doamna a început să râdă – o simţeam, de la fereastra mea, prin calorifer: râdea cald, chiar fierbinte şi gâdilat, ţărăneşte. Ţărăneşte a întins o mână, ca să-i dea o palmă, gâdilată şi ea, dar s-a oprit cu ea în aer, la mijlocul drumului.

— Lasă-mă, zău, domnu’ colonel, cu generalii dumitale. Eu n-am grad, n-am pensie, n-am tactică-şi-strategie nici măcar haiducească, eu am. Numai frică am: ce Dumnezeu să fac? Şi cum? Nu ştiu, ştiu că aşa nu se mai poate, că trebuie să ies iar la suprafaţă, la lumină, să public iar. Cu orice preţ!

— Eh! Dacă-i pe cu-orice-preţ, atunci adresează-te altuia, eu nu-s bun sfetnic în chestia asta. Şi nici nu cumpăr.

Tăcere. Or să se oprească aici cu discuţia – dacă Olteanul zice că el nu cumpără, nu dă sfaturi în materie de preţ cu orice preţ... Deci domnul cu pipă, e nu numai

oltean, ci şi colonel – la pensie. După cum e îmbrăcat, după cum îi miroase tutunul, primeşte pensia, nu i-au iventrat-o ăştia; şi e o pensie bunişoară. Oltean, însă, după cum vorbeşte, a stat mult în Ardeal – iar dacă numai la Sibiu, atunci o fi (fost) colonel de cavalerie. O fi călărit cu pipa-n cioc? Chiar şi când sărea obstacole? Şi, dacă a fost pe frontul rusesc, ce tutun va fi băgat în pipă: de păpuşoi?; ori mahorcă? Frumoasă armă, cavaleria. Poate cea mai frumoasă, tocmai, pentru că, de când cu maşinile. Se spune că, în ’39, când Nemţii au intrat în Polonia, cavaleria poloneză a pornit şarja cu lăncile în poziţie, împotriva tancurilor. Ce oameni, polonezii, deşi se mai zice că niciun cavalerist n-a scăpat cu viaţă. Tata povestea că, în lagăr la Slobozia, un ofiţer de tancuri rus, se lăuda cu astfel de ispravă (unii spun: faptă de arme): undeva, în Cuban, el singur – adică un singur tanc de-al lor, T 34 – a nimicit, lichidat o întreagă formaţie de cavalerie românească; şi nu trăgând în cai şi în oameni cu mitralierele, cu tunul; nici strivindu-i sub şenile – ci doar fugărindu-i: îi alerga, cu tancul – fără să tragă un foc, până crăpa calul; şi nu se oprea, ca să-l împuşte şi pe călăreţ, pornea, cu tancul după alt, alţi cai: îi alerga, duduind din, motor, până cădeau – şi să mai pretindă cineva că rusul iubeşte calul. Dacă românii tot erau încercuiţi, de ce nu i-au luat prizonieri pe oameni, ca să recupereze caii? La această întrebare a mamei, tata a ridicat din umeri: ce să facă ruşii cu caii româneşti, obişnuiţi să mănânce ovăz – de unde ovăz? caii lor păşteau hârtii, rodeau garduri de nuiele, erau economici.

— De ce: cu orice preţ, zicea acum colonelul de cavalerie haiducească (cum l-o fi chemând pe scriitorul de haiduci?), cu alt glas, cu al celui de totuşi, sfetnic. Cu preţul muncii de scriitor – ştii cum? Semplu: o iei frumuşel pe Bogdana dumitale din cartea apărută pe timpul. boierimii reacţionare, o aranjezi niţel din nume – îi zici: Dana; sau: Oana, cum ţi s-o părea mai potrivit şi.

— Ce fac după ce-i schimb numele?

— N-ai decât să nu i-l schimbi, dar o trimiţi în secolul trecut! O urci pe un cal alb cu şaua verde, îi pui în mână o

flintă ghintuită – şi du-te, leliţo, de-mparte niţică dreptate d-aia, haiducească! Semplu!

— Semplu? Fii serios, domnule colonel, simplu o fi pentru dumneata, care, de treizeci de ani, numai literatură de-asta, haiducească, ai făcut – dar eu? Eu?

Şi doamna a început să se tânguie: că cine fusese ea şi ce-a ajuns. Colonelul o asigura că ştie şi o înţelege: să fii lansată de Lovinescu, să creşti la „Zburătorul", cu cei mai mari scriitori ai ţării româneşti – şi să fii epurată, interzisă. Nu-i uşor, dar lasă, dacă e fată ascultătoare, neica îi arată cum poate trece la „tema haiducească", singura care mai merge în zilele noastre.

Ea nu-l asculta, vorbea în acelaşi timp, povestea cum încercase toate uşile, toate ferestrele – uite, mai pe la începutul venirii ăstora (dar înainte de a fi epurată), era pe punctul de a avea o revistă – ce bine ar fi fost dacă ar fi continuat, într-un fel „Zburătorul", după moartea lui Lovinescu… Dar nu s-a putut: ba nu era hârtie, ba nu era aprobare – până când a venit '48-ul… A încercat să continue altă dispărută: revista Cercului literar de la Sibiu – tot aşa: n-a fost hârtie, până. n-a mai fost nici aprobare. Dar ea nu s-a dat bătută, a încercat aici, dincolo, a căutat, s-a sacrificat, s-a dat bine cu cei de la conducerea teatrelor, pentru ca să fie numit director pe ţară Camil… Cât pe ce să reuşească – n-a reuşit, dar ce teatru ar fi făcut ea, la Cluj, dacă l-ar fi avut, la spate, pe Camil. A mers şi mai departe cu sacrificiul de sine, a intrat la controlul-teatrelor: muncă pasionantă, chiar dacă avea de-a face cu şefi care abia ştiau să se iscălească – în fine, i-ar fi învăţat ea. Dar timpul trece şi ce face cu scrisul? Pentru că, înainte de toate, e scriitor – de aceea s-a gândit că, dacă e să re-debuteze, atunci să se manifesteze la un cenaclu de provincie, la Sibiu.

Eu încremenisem, lipit de caloriferul meu. Spusese: să se manifesteze, nu: să se producă – cine să fie scriitorul-scriitoarea lansată de Lovinescu, crescută la „Zburătorul"? Îmi venea îmi minte un singur nume: Hortensia Papadat Bengescu. O descoperisem la Şeica, în cărţile „arse",

citisem trei romane (tot mirându-mă, faţă de domnişoara, că o femeie poate să scrie atât de bine, chiar mai bine decât unii bărbaţi) – dar nu putea fi ea. Nu-i văzusem autoarei Concertului de muzică de Bach măcar o fotografie dar eram sigur: era mai urâtă (exterior) decât doamna de alături, de pe coridor; şi, sigur, invers pe dinăuntru – altfel ar fi scris ce, mai ales: cum a scris? De un lucru eram sigur: Doamna Bengescu poartă pantofi cu tocuri joase – or decadenta, erotica de la calorifer era căţărată pe tocuri de-o şchioapă. Sigur, înălţimea tocurilor nu e un criteriu, cum ar spune Septimiu – ei şi? Să admitem: tocurile, nu – dar prenumele şi numele, două: şi Hortensia şi Papadat şi Bengescu sunt nume din Moldova şi din Regat, în niciun caz din Ardeal. Dacă Septimiu ar fi de faţă şi aş discuta cu el problema şi el ar zice că judecata mea e alături: şi dacă Hortensia Papadat-Bengescu e un pseudonim? eu i-aş răspunde: nu-i pseudonim, simt eu şi, dacă-i pe simţite, atunci să afle domnul Septimiu că eu mai simt ceva: scriitoarea ceastălaltă, cu tocuri spuse, pe care nu ştiu cum o cheamă, ea poartă pseudonim! Şi să nu mă întrebe câţi scriitori cunosc eu, dacă nu personal, atunci de aproape, adică văzuţi cu ochii mei – sigur că, în afară de domnul Artur, pe niciunul. Mai simţeam ceva: Doamna Bengescu n-ar fi intrat în panică, pentru că a fost epurată; şi chiar dacă uşor nu i-ar fi fost, ea n-ar fi simţit nevoia să se mă-ni-fes-te-ze, aici, la noi, ea era de multă vreme, un mare scriitor, cum să re-debuteze? Oi fi simţind eu, dar dacă ne gândim la Camil (Petrescu), la Sadoveanu (Resadoveanu, cum îi zice tata) … Ei nu sunt, nu erau deja mari-scriitori? Şi totuşi, se apucaseră să re-scrie; recărţi; să se manifesteze, vorba decadentei; în loc sa.

În loc să ce? N-am de unde şti prin ce trece un scriitor, chiar mare, când e epurat, interzis. Poate că se va fi decis la manifestaţiune prin cine ştie care cenaclu de provincie, până şi Doamna Bengescu – dar încă n-am aflat noi. Deşi, sper că ceea ce simt eu e şi, adevărat, anume că Hortensia Papadat-Bengescu n-are să facă una ca asta. Poate pentru că e femeie, deşi scrie ca doi bărbaţi –

oricum, tăcând, se poartă mai bărbăteşte decât alde Sadoveanu, Camil Petrescu.

Tot despre Camil vorbeşte şi colonelul de haiduci:

— Până şi Camil al dumitale s-a refugiat în istorie – e singura insulă, pentru scriitori. A ’nnemerit-o bine, dom Camil, a comis întâi o piesă despre Bălcescu, a văzut că merge, acum s-a apucat de un roman-frescă, tot despre Bălcescu, am citit la gazetă.

Doamna ştia. Ba chiar ştia mai bine, fiindcă nu din gazetă aflase ea.

— Dar parcă numai el? Uită-te-n jur, ai să constaţi că toată scriitorimea ardeleană a trecut la istorie: Muşat trage în jug la o daravelă cu o răscoală a iobagilor – ceva cu Bobâlna, ori poate cu Gheorghe Doja. Florea Pajişte al nostru s-a lăsat de suprarealism şi a trecut la realism-socialist, comite o daravelă în versuri – cu Doja? cu Bobâlna? Până şi băiatul ăsta, Radu – cel care prezintă lumea la cenaclu, aviator de felul lui, deblocat (acum face pe pedagogul la o şcoală de ucenici) – scrie un roman despre Mihai Viteazul, primul volum e aproape terminat, o să aibă vreo şapt sute de pagini.

— Şapte sute de pagini?! s-a îngrozit doamna. Dar cine-i publică atâta. Atâtea sute?

— Ei, muică! Ăi care te-au dat pe matale afar’ din literatură pentru, mă rog, erotism! Dar dacă pui mâna şi o dai pe haiducie, n-ai decât să-i tragi în continuare, cu era să zic: daravela decadentă – cu condiţia să te plasezi într-un trecut cât mai îndepărtat de prezentul-de-aur.

— Crezi că ar merge? Că aş putea şi eu? Nu mă văd scriind despre haiduci – ca să nu-ţi fac concurenţă (de astă dată l-a atins cu pălmuţa ardeleano-ţărănească), dar despre vreo răscoală, ceva, o revoltă – numai să fie ţărănească, eu sunt de la ţară, cunosc bine mentalitatea…

O răscoală, ceva; cunoaşte bine mentalitatea. Azi-mâine o să fim obligaţi, la şcoală, să-i citim, să-i analizăm romanul (cu o răscoală-ceva). Hai să zicem că pe moşcoloneulul nu-l citesc, fiindcă nu-mi plac haiducii. Dar el nu face nici bine, nici rău cu haiduciile lui, nimeni nu ni

le bagă pe gât, la clasă. Însă dacă scriitoarea erotică are să comită, vorba pensionarului de haiduci, o daravelă socială, atunci, vai de steaua noastră, a nefericiţlor elevi!

Acum colonelul vorbea altfel, schimbase tonul. Şoptea, iritat:

— Lasă-le, n tămâia lor, aşa, nedumerite, cu tot cu sindi-catul lor de-de de… Păi matale, scriitor adevărat, să umbli cu condeiul prin trenţele lor de-de de spălătorese, muică?

— Înseamnă că n-ai citit manuscrisul, a făcut doamna, înţepată. Eroina mea nu-i spălătoreasă, e lenjereasă.

— Ce mi-i Tanda, ce mi-i Manda – tot dracu-ălal Tot prin rufele murdare ale burgheziei răscoleşte! auzi: eroina mea nu-i spălătoreasă!

— Şi de-ar fi, ce-ai cu spălătoresele? Balzac.

N-am mai auzit ce-a răspuns colonelul la Balzac. Ce are Moş Teacă ăsta cu spălătoresele? m-am întrebat, tulburat. Or fi având oltenii un dinte împotriva spălătoreselor care şi ele sunt oltence? Ce-a vrut să spună, în fond, despre Maricica: n-are şi ea suflet de om? şi, în plus, un halat alb care, atunci când şi-l poartă, cu ciupici, pe coridorul spălătoriei, se preface în rochie de regină. Şi ce ochi are, Maricica: albaştri-albaştri, cu o mie de steluţe aurii. Când te-atingi de ea, fie şi în gând, ca mine, te-te-te face neom, te-ntoarce pe dos ca o mănuşă. Şi ce sâni are Maricica noastră, nici nu-i nevoie să te uiţi la ei, ca să ştii că, în fine, ce să mai lungim vorba, sunt sublimi; ce să mai zic de mirosul ei: abur bun, de spălătorie şi adiere bună de fier încins – nu prea înţeleg de unde, fiindcă rufele noastre, ale elevilor, nu se calcă – poate tot de la halatul ei, mereu alb ca zăpada şi călcat cum n-am mai văzut – sunt sigur că e unic. Dacă m-aş face scriitor, aş scrie un roman întreg, de şapte sute de pagini cel puţin, numai despre halatul ei. Sigur: halatul ar fi doar pretextul, numai coaja, învelişul, fiindcă înăuntru ar fi Maricica. N-ar fi el chiar realist, romanul, ba destul de decadent, ca să spunem lucrurilor pe nume, chiar erotic – dar ce se bagă scriitorul de

haiducii? S-o lase pe scriitoarea erotică să citească la cenaclu ce-a scris ea despre o Maricică – sunt convins că a scris bine, simţit, ca un adevărat scriitor format la „Zburătorul” lui Lovinescu. Însă colonelul o tot bate la cap:

— Cu căcaturi din astea vrei să re-debutezi? Dacă tot îţi pui poalele-n cap, atunci fă-o, n tămâia mă-sii, de-a dreptul tractoristă, femeie-comisar, ce-o dai pe după piersic cu-cu-cu spălătoreasa!

— Lenjerească, tovarăşe, nu spălătorească!

Haiducul a rămas cu falca bălăbănind, după ce pipa îi demult căzuse pe jos, el însă n-o băga în seamă. I-a ridicat-o, i-a pus-o în mână tot doamna. L-a luat de braţ şi l-a dus spre uşa încăperii cenaclului, spunându-i ceva din care n-am mai înţeles nimic.

Şi n-am înţeles de ce colonelul, după ce o înjurase – nu chiar pe ea, pe autoare, dar când îi înjuri unui autor personajele, ce-i? – se speriase atât de tare, încât uitase de pipă; uitase şi de sine, doar doamna autoare de lenjerese îl conducea, aproape ducea, de braţ.

Am intrat după ei, pentru partea a doua. Componenţa (aşa se spune în sport despre echipă, lot) cenaclului era alta decât în prima. Abia jumătate din câţi fusesem la poezie, cu toţii oameni serioşi, aşezaţi pe scaune. O să vorbesc despre asta cu Octavian şi cu Septimiu; o să povestesc şi la internat: la poezie vine multă lume, mai ales fete – şi băieţi, dar încă neformaţi. Pe când la proză rămân bărbaţii. Şi ceva femei, dar din cele care au înţeles că romanul nu e joacă, ci treabă de hamal, bărbătească. Avea dreptate Shaw (sau Twain? – unul cu w) să spună că e 5% inspiraţie şi 95% transpiraţie. Sigur că deosebirea între poezie şi roman se face după rezultat – şi e bine aşa, după o sută, după o mie de ani nu se ştie cum s-a ajuns la rezultat, însă când se întâmplă să afli, nu se poate să nu ţii seama şi de asta. Dacă te gândeşti numai la motivul morţii cutărui mare scriitor, fie poet, fie romancier: nu chiar toţi, dar un mare număr dintre poeţii din secolul trecut au murit destul de tineri, fie de moarte violentă – Byron înecat, Puşkin în duel – fie de boală: Eminescu, Hölderlin,

Baudelaire, adică cei foarte mari. Dar din ce pricină au murit romancierii? De muncă, de epuizare. Chiar dacă au avut şi ei boli grele (Dostoievski: epilepsie; Flaubert se zice că ar fi avut sifilis; Proust, un fel de astm), nu neapărat boala i-a pus la pământ, ci munca, scrisul până la moarte – ca Balzac; ca Rebreanu, aşa am auzit... Când o să vorbesc cu băieţii despre asta, o să compar poezia şi proza cu sprintul şi fondul din atletism. Poetul, pe 100 metri, explodează, dă, în zece – unsprezece secunde tot, totul, fără niciun fel de tactică de economisire a forţelor – nici nu are timp. Pe când romancierul, alergător de fond, are, în faţă, pe de-a parte, spaţiul: să zicem 10.000 metri; şi timpul: 32 – 33 minute (vorbesc de campioni); el trebuie să-şi împartă spaţiul la timp şi timpul-şispaţiul la propriile-i puteri – nu doar cele fizice, cum mai cred neştiutorii, ci şi la cele psihice, o cursă de fond se face nu numai cu picioarele, ci şi cu capul; şi cu inima. Când eşti spectator (cunoscător) la un concurs atletic, asişti (şi participi, ca cititorul citind) la o cursă de 100 metri: o flacără, o răbufnire, o explozie (pe care, cu ochiul-minţii, o poţi relua, repeta, până înveţi poezia pe de rost); pe când o cursă de fond este, în aparenţă, monotonă, plictisitoare (25 de ture de pistă, la proba de 10.000 metri) – cam ca viaţa obişnuită; ca o poveste a vieţii...; însă dacă eşti cât de cât iniţiat, atunci citeşti un roman şi, citind romanul scris de altul, îţi alergi cursa ta, povestindu-ţi-o.

Cam aşa ceva.

Sufundat în zece mii-ul meu şi ocupat numai cu tactica-şistrategia alergării de roman, nu am fost atent la spectatorii din tribune; nu mi-am dat seama că eu eram spectator în tribună, pe pistă rotindu-se altcineva, nu eu însumi.

Însă, după ce am privit-ascultat vreo treizeci de secunde, am oftat şi eu, ca vecinul meu de tribună, colonelul de haiduci şi mi-am spus în sinea mea (poate ca şi el, bătrânul): Ce-şi face omul cu mâna lui nici dracu' nu mai desface; şi încă: Unde nu-i cap (de alergător de fond), vai de picioarele – fie ele şi neşchioape, cum mă temusem,

la început, dar mă bucurasem constatându-le şi sănătoase şi frumoase şi înfrumuseţate de tocurile înalte ale pantofilor (spre deosebire de cele joase ale Doamnei Bengescu); şi încă, încă, citat din Şoricica:

«Unele persoane degeaba sunt curate la trup (o cenzurez oleacă), dacă la suflet sunt aşa-şi-pe-dincolo (ca să nu-i zic pe nume)».

Auzeam ce auzeam din ceea ce citea, manifestându-se (nu producându-se ca alţii, ca gloata, ca amatorimea cu cicluri în cinstea). Şi, auzind, vedeam.

Nu mă uitam la ea, manifestânda, ci la bietul Moş Haiduc: acum arăta ca un adevărat pensionar; ca un pensionar căruia ăştia i-a luat pensia, nu mai are nici tutun de pipă, îi umple găvanul cu chiştoace de plugare; şi-a pierdut şi casa şi ţănţoşenia de cavalerist cu care, pe coridor, o sfătuia, o mustra, o niţel scutura pe asta, persoana, îi cerea să nu se manifesteze cu poalele-n cap, să mai rabde, să mai aştepte şi să treacă, dacă dacă nu în general, la istorie, atunci în special la haiducie.

Mă uitam la scriitorul de haiduci şi credeam că ştiu când şi de ce se produsese, pe coridor, răsturnarea de situaţie, inversarea rolurilor: atunci când persoana, supărată că el îi zicea mereu lenjeresei: spălătoreasă, îi scăpase un: „tovarăşe”. De asta îşi va fi pierdut pipa: lovitura de cravaşă, peste ochi venise prin surprindere – şi din partea cui. I se va mai fi spus colonelului; „tovarăşe”, pe la ei, pe la cazarmă, pe la serviciul care-i dă pensia, pe stradă, la vreo prăvălie – dar cei care i se adresau astfel ori nu ştiau cine este, ori erau obligaţi, ca funcţionari, să folosească noul-apelativ. Dar persoana? Pe care o cunoştea demult şi chiar dacă el, scriitor de haiduci nu se va fi dat în vânt după „modernismele” din Capitală, din jurul lui Lovinescu, nici după erotismele-decadente din proza persoanei, totuşi, o trata ca pe un coleg, ca pe un scriitor – de două ori mai nefericit decât el: o dată ca femeie, apoi ca epurat – şi se oferise să o ajute, bineînţeles, doar cu sfaturi, dar şi sfaturile colegiale sunt un ajutor. Ce a scos-o din fire pe epurată: îndemnul, insistenţa moşului de a trece

şi ea la istorie – „singura insulă”, la literaturahaiducească?; faptul că îi zicea lenjeresei spălătoreasă?; povestea cu poalele-n cap? Poate că toate, adunate şi care, în concluzie, tot la poale-n cap, la manifestare băteau.

Mă uitam la Moşcolonelul de haiduci, prăbuşit, amuţit şi o vedeam pe ea, pe persoană, în plină manifestaţune: citind. Din cuvintele, frazele, paginile citite se alcătuia un tablou, o imagine: persoana şedea, ca în realitate, pe scaun, dincolo de masă; vizibilă de la brâu în sus; pe măsură ce depunea în dreapta ei paginile citite, în aceeaşi măsură paginile albe ale halatului se depuneau în sus, formau o corolă – era interesantă floarea-albă, de aceea îmi concentram privirea gândului numai asupra ei, ca să nu văd ceea ce nu se cuvine să vezi, chiar dacă ţi se vâră în ochi, adică acea parte a trupului femeiesc, descoperită (după metoda rusească) prin punerea poalelor în cap.

Îmi era din ce în ce mai greu, mai rău, auzind-văzând manifestaţunea doamnei. Însă băiat bun fiind, în amintirea comunicării prin caldorifer, pe coridorifer, la un moment dat, mi-am spus că nu se face, că nu-i bine, nici drept, aşa – şi am început s-o acopăr la loc, să-i cobor petalele, să-i învelesc dezveliciunea, tot întrebându-mă dacă ea simte, ştie, vede că, într-un fel, face treabă de Sisif.

Însă şi eu, cititor-ascultător, tot Sisif eram – dar până când? apoi ce putere aveam eu? Eram un oarecare elev de liceu, acolo, intern pe deasupra, nimerit fără voie într-un loc şi într-un timp unde totul era nedrept, pe dos, cel puţin pentru mine, iubitor până la leşin, până aproape de moarte, de fete frumoase, de femei o doamne. În prima parte, fusesem luat la palme, pe faţă şi pe dos, de cine: de însăşi Gita, zâna-muza-visul, dragostea şi moartea mea – cu ciclul ei de poeme în cinstea; iar acum, în a doua parte, doamna vieţii mele mă înşfăcase de ceafă, ca pe un pisoi care încă n-a învăţat să fie curat şi mă îndesa, mă dădea cu botul, cu ochii, cu sufletul prin – dar nu era al meu, nu eu făcusem asta, eu nu sunt nici pisoi, nici autor de cicluri, de

poveşti cu lenjerese, în viaţa mea nu comisesem, vorba haiducului, vreo poezioară, nici vreo proză, singurele comiteri fiind bietele mele scrisori fără adresă, scrise, nici măcar pentru adresante, ci pentru sufletul meu – ce căutam eu în cum îi zisese Septimiu: bordelul ăsta? Şi ce obligaţie aveam eu – şi minor şi elev-intern şi refugiat să dreg ce stricau adulţii sau fetele minore, dar cu care nici măcar nu mă salutam pe stradă (din pricina ofiţerilor), să cobor într-una la poale puse-n cap, să acopăr, eu, ceea ce nici la noi, la ţară, nici la ţigănci n-am văzut, dezgolit? Ba am văzut, dar nu spun că am văzut...

Deci, asta este, cum se spune: faţa ascunsă a lunii? Aşa arată literatura, pe dinăuntru? Aşa, scriitorul, în carne şi oase? Binebine, n-or fi toţi aşa, dar de ce pic eu chiar pe ăştia? Nu-i mai bine în bibliotecă, citind liniştit rezultatul, nu procesul?

Dacă aş fi şi eu scriitor (ceea ce a devenit şi mai puţin probabil, după ce am îndurat într-o singură seară – dacă în pauză m-aş fi luat după Septimiu, să mă duc şi eu la curve, măcar aş fi ştiut o treabă), atunci aş îmbrăca-o pe decadenta-realistă, pe erotica-socialistă în halat alb-alb şi i-aş pune în picioare ciupici.

I-ar sta nu numai bine, avantajos, dar i-ar veni perfect, ca o mănuşă, halatcipiciul: toată lumea ştie că negrul e un alb de sens invers, negativul, aşa că nimic mai simplu: o desfoliem (însă de sus în jos, nu altfel) de puloverul negru, de fusta neagră, de ciorapi, de pantofii negri şi, uite-ne, tot pe coridor. Ea, în alb, mirosind ucigător, a abur de la fierul de călcat; şi a piepţi pentru populata paşnică din internate: şi a „tovarăşe”.

Se spune (şi bine se spune) că autorul trebuie să se identifice cu personajul, cu eroul – aici: eroina, persoana. Acum nu vorbesc de mine, autor-prim, vorbesc de personajul meu, întâmplător el însuşi scriitor, autor al unui roman erotic despre Bogdanicica. Vreau să spun: personajul meu e feminin (de ce nu s-o fi spunând: personaja?), scriitoare, autoare de romane foarte erotice şi adânc decadente. Nu le-am citit, de aceea nu scriu, în

romanul meu despre romanele eroinei mele, personaja; însă dacă ea ţine şi ţine să re-debuteze, atunci nu respingem, tovărăşeşte, sugestia Moşcolonelului, trecem la insulă, în general, la haiducie, în particular: o suim pe dânsa pe un dâns alb cu şaua verde, îi punem în mână o ghintuită şi o invităm, leliţă-n halat şi ciupici, să împartă. Nu neapărat dreptate socială, ci niţică bărbăţie internală. Şi să aud eu pe vreun personaj secundar şi timid şi ciudos că-i zice curvă – îl dau afară din roman! Şi ce dacă-i spălătoreasă? Nu poate ascunde, sub halatu-i alb şi floarea-i albastră, de spălătoreasă de internat, infinite comori sufleteşti (dacă le căutăm pe acelea şi nu ne mulţumim cu cestelalte, trupeştile)? apoi (am citit eu şi nu într-o singură carte) nu există tematici neinteresante, nici personaje serbede – există numai scriitori tară har – uite, dacă ne gândim la mama Cosettei, din Mizerabilii – deşi nu-i cel mai fericit exemplu, pentru că personajul moare, după ce i-au căzut toţi dinţii, de beţie – mai degrabă să o luăm pe Sonia Marmeladovna: ce, ea nu era ce era? nu se dădea ea pe bani, la cine se nimerea? Pe când Maricica noastră numai la elevi şi numai pe cinci lei, dar unii spuneau că, dacă nu aveai decât doi, sau niciunul, ea nu refuza, nu se târguia, mergea şi pe datorie şi pe veresie, se zice că zice:

«Să fie de sufletu’ lu’ taica» – Dacă tu, cititor ajungi, nu numai să o iubeşti pe Sonia, dar să o respecţi în cel mai înalt grad, să o consideri şi tu, ca Raskolnikov, o sfântă, de ce n-ar avea dreptul la măcar un sfert din consideraţie Maricica noastră, un adevărat erou-tipic (aşa scrie în Tezele provizorii – desigur, nu despre fete bune din realitate, ci despre tovarăşe de-ale lor, din irealismul socialist, pârjolitele, nu de dor de om, ci de iubire de partid, frământatele de plata cotizaţilor, de îndeplinirea planului, de participarea la producţie, nu de flăcăi, prin căpiţe de fân ori pe coridoare de spălătoare)?

Şi cum, ce mi-i (în romanul meu) Maricica, ce mi-i Bogdana; ce mi-i Gita, ce mi-i scriitoarea de lenjerese; ce mi-i albul, ce mi-i negrul, adică albul de sens invers,

negativul…

Ar fi uşor – dacă viaţa ar fi un roman scris de mine, personal.

12

— Inventar?

— Inventar – am răspuns numai ca să arăt că nu fusesem luat prin surprindere.

O salut, înclinându-mă, apoi dau să ies de sub brad în alee. Însă Madam Piscupescu îmi face semn să rămân locului, vine ea.

Rămân. O mai salut o dată. Îmi fac de lucru, dând din mâini, din cap – asta ar vrea să fie o invitaţie-postumă, aşa am citit undeva.

Ofiţereasa nu mă vede, nu mă aude, e atentă să calce în exact urmele noastre din zăpadă. Are însă pasul mic, păşeşte în urma urmei şi alături, piciorul i se înfundă mult peste genunchi. Sacoşa din mâna stângă îi scapătă în zăpadă, ea întreagă se clatină.

Ia te uită: nu am degerat cu totul, mai am reflexe de portar de fotbal: o prind de coate, din zbor, de coate o conduc sub brad, la adăpost. Trag cu coada ochiului la Bariţ: ce zice el de reacţia-mi fulgerătoare?; mă primeşte în lot, la „Progresul”? Răspunsul nu vine pe loc – dar totuşi, vine: Bariţ dă din bronz de două ori, însă al treilea da se preface, diagonal, a îndoială, a să-mai-vedem. Bine, îmi spun şi nu las să mi se citească dezamăgirea amânării. Până la o nouă încercare, mă duc până la mijlocul drumului, ca să ridic sacoşa.

Dar nu ajung: ea s-a atârnat cu putere de reverele paltonului meu, nu mă lasă.

Tuşesc, îmi dreg vocea, mă pregătesc să o liniştesc, să o asigur că nu s-a întâmplat nimic grav, iată, ea nu a căzut, a rămas pe picioare – şi chiar dacă s-ar fi răsturnat, ar fi nimerit pe moale, ca şi sacoşa de altfel…

Tuşesc, tuşesc, tot nu-mi vin Cuvintele. Îmi vor fi îngheţat, de când stau aici. Or să vină ele, după ale ei – nu se poate să nu le sloboadă ea, pe ale ei, încălzite, trebuie să spună Protopopeasca ceva, indiferent ce: fie că nu-i

nimic, nu-i nimic, fie întrebându-mă dacă nu s-a spart ceva în sacoşă, fie aşa, vorbe, glume pe seama spaimei prin care tocmai trecuse.

Dar Madam Elefterescu nu scoate un cuvânt – ea care ciripeşte tot timpul, nu se poate stăpâni să emită sunete până şi în sala de lectură. Nu rosteşte cuvinte, dar, ca şi în sala de lectură, emite sunete. Îmi vâjâie urechile de frig, nu le pot desluşi, aranja în eventuale cuvinte, propoziţuni. Iar eu tot nu pot vorbi, îmi va fi îngheţat şi mie pompa de ulei a uşii – pe un ger ca ăsta. Dacă sunetele ei sunt, cum bănuiesc, mai degrabă: doresc – sunete, atunci e bine, foarte bine, o să facem puţin haz de necaz, cu vocale, a-a-a, i-i-i, până ajungem la o-o-o, o să mi se despteneasc㠚i mie gâtul, descleşteze fălcile, topească gheaţa de pe rădăcina dinţilor. Exagerez un pic, dar exagerarea e mama sănătăţii. Ba nu: exagerarea are altă mamă, presupun, învăţătura. Sau chiar repetiţia.

Ah, şi dacă mi-ar libera reverele paltonului: aş începe o nouă viaţă; una cu totul liberă şi fericită. Dar cum să fac, să mă eliberez singur? Nu se face: dacă ne vede cineva cum încerc să mă descotorosesc de o femeie, de o doamnă, descleştându-i mâinile? Iar dacă rămân aşa, ţinut de revere şi de aproape – dacă ne vede cineva? În plin parc? Şi încă dimineaţa, devreme, când întreaga elevime e la şcoală, nu se trage de revere cu ofiţeresele – şi unde: lângă statuia lui Bariţ.

Acum chicotele, chiotele ei se organizează, ordonează, chiar ritmează. Acum înţeleg cuvinte:

— Văzu’? Ai văzu’? Ai văzut?

Ridic din umeri şi în acelaşi timp încuviinţez din cap: să aleagă. I-am ridicat, cu umerii, mâinile, mult – dacă ne vede cineva, crede că ne sărutăm; şi nu se face, ziuanămiaza mare. Bun, pe jumătate am răspuns că am văzut – dar ce? Orice – trebuie să susţin conversaţia.

Ah, şi dacă mi-ar da drumul de revere; şi, chiar dacă nu ea se îndepărtează, să fac eu măcar un pas înapoi; sau în lături. Ca să ies din raza obrazului ei.

Mi-a lăsat un rever. În jurul ţâţânii mâinii cu care încă mă ţine, mă rotesc, mă deschid ca o uşă, spre aer.

Şi privesc din toate puterile, din tot sufletul, la ceafa lui Bariţ. Ca să nu văd obrazul de mort.

De moartă – la Mediaş, când făceam naveta, întâi să-i caut, apoi să aştept liberarea părinţilor, nimerisem într-un convoi funerar, până să mă dezmeticesc, mă aflam la o întinzătură de braţ de sicriu, văzusem destule sicrie deschise, destui morţi; la Mana erau săraci-soldăţei, umflaţi de iulie; la Gusu, la Buia, ţărani şi ţărance, unii bătrâni, alţi mai puţin, am văzut şi copii, chiar şi o fată-mare, însă toţi ceilalţi erau morţi adevăraţi, pe când cestălalt, ceastălaltă de la Mediaş, nu era nici moartă, nici vie, era altceva altfel – va fi fost o spânzurată, o înecată, de aceea o fardaseră atâta, mai bine i-ar fi plimbat, în sicriu, mulajul, ar fi fost mai puţin înspăimântător (nu mi-a plăcut Romanul lui Eminescu de Cezar Petrescu şi din pricină că, pe coperta ultimului volum era reprodusă masca mortuară a poetului – nu doar o eroare, ci un păcat, Eminescu trebuie să rămână veşnic tânăr, înfăşurat-în-mantia-i), decât ceea ce-i făcuseră bietei moarte, tencuită cu mistria, zugrăvită cu bidineaua, vopseaua roşie nu fusese suficient dizolvată, lăsase grunji pe pometi şi mai cu seamă pe buze – la bibliotecă nu luasem în seamă fardul ofiţeresei (sau poate că la Astra nici nu se farda şi, dacă s-ar face să-i spui unei doamne aşa ceva, i-aş spune că nu are nevoie, îi stă mult mai bine aşa, cu-fără), fiindcă la lumina zilei, crudă, ea umblă cu mască – şi aceea strâmb pusă pe obraz.

Ea mă întreabă, întreabă, în urechea stângă, dacă am văzut? am văzut? văzut? – i-aş răspunde că am văzut multe în viaţa mea, că am văzut şi ce vrea ea să ştie dacă am văzut, orice, numai să-mi deie drumul de rever: când mă ţinea de amândouă, de departe, se vedea mai convenabil, chiar dacă de aproape mă hăituia masca, însă aşa, asimetric, arăt a cineva care a făcut ceva rău şi e înşfăcat de rever (i se spune guler, în asemenea împrejurări). Poate dacă aş face un pas în lături şi încă unul, mâna ar fi silită să-mi dea drumul, ca să nu intre după mine în zăpadă. Însă

nu mă pot urni. Ca în vis. Ca în visele rele, cu Mortul încleştat de tine. Îmi spun, îmi repet: nu sunt în vis, aici unde sunt, pot scăpa, răsucindu-mă brusc, ori îndepărtându-mă…

Ridic un picior, mă pregătesc să-l depun alături – dar chiar atunci ea îşi retrage mâna înmănuşată de pe rever. Sunt silit să bat din aripi, ca pe marginea bazinului de la Baia Populară când te împinge cineva, uşurel, doar cât să-ţi pierzi echilibrul. Mi-l recapăt. Şi sunt cel mai fericit dintre toţi aflătorii pe marginea bazinelor.

— I văzut? Ai văzut? Ai văzut ce-au făcut?

— Da, doamnă.

În sfârşit! Dau şi din cap, că am văzut. Apoi deschid braţele, a neputinţă.

— Am fost la ei. La sus-de-tot – însă arată la orizontală, peste umărul meu. De-acolo vin, i-am întrebat: de ce?

De ce? o întreb şi eu, din toată fiinţa, din cap, din mâini, din ochi, De ce? repet, apropiindu-mi obrazul de mască.

Care nu e atât de înspăimântătoare. Doar neliniştitoare, fiindcă nu ştii cine-i îndărătul ei. Lui Septimiu îi plac; are în odaia lui, vreo cinci, însă una şi aceeaşi, le zice: senine. Eu aş prefera, dacă n-aş avea încotro, măşti nesenine; ca acelea care simbolizează Teatrul: fie râsul, fie plânsul, măcar, ştii o treabă, sunt atât de exagerate, încât nu pot fi decât măşti – pe când cele „senine” te bagă în răcori, fiindcă sunt Moartea – rece, îngheţată; şi care nu te ameninţă că or să te ia, dincolo; doar îţi povestesc ce e dincolo: rece, îngheţat.

Din fericire pentru mine, masca de aici nu e cu totul senină. Ba chiar plânge: buza de jos îi tremură ca la copii; bate; lacrimi tulburi şi aburitoare năboiesc peste rama ochilor şi coboară, cu zvâcnituri, pe tencuiala obrazului. Plânsul să fie răspunsul? Sau poate nu, să mai aşteptăm, o să se deschidă, în cele din urmă, apoi o să glumim, o să ne chiar batem joc de noi şi de spaima noastră nejustificată.

Să o întreb, cu cuvinte, să-i cer răspuns din cuvinte? Dacă da sau ba? Însă nu ştiu, nu mai ştiu unde să-l pun pe de: la bine sau la rău? Ce semnificaţie să-i dau lui da (în cazul în care îl rosteşte): da-închis? Da-deschis? Iar dacă ea rosteşte: nu, ce să înţeleg: nu – inventar? Sau: Nu-Astra? Mai bine nu insist. Va fi înţeles ea greşit, va fi încrucişat pe de cu un. Zăpăcită cum e va fi pus o întrebare năucă, i s-a dat un răspuns oarecare, ca să scape de ea, ea va fi înţeles cine ştie ce năzbâtie.

Suntem în alee, nici n-am băgat de seamă când ne-am mutat de sub poalele bradului la picioarele lui Bariţ. Bariţ se uită pieziş. Are şi de ce: pentru întâia oară mă vede cu o doamnă, de braţ. Să se liniştească: şi eu, pentru prima oară, mă văd. M-am oprit acolo, în capătul dinspre Bulevard al aleii şi mă uit încoace, la mine: arăt din cale-afară de ţeapăn, iar femeia e tare mititică, abia îmi ajunge până la umăr, cu tot cu căciuliţă. Ţeapăn, dar de braţ; mică, dar doamnă. Aşa e la început, însă după ce voi face câţiva paşi, o să păşesc mai deşteapăn, iar ea n-o să mai arate atât de mititică – mersul de braţ fiind mama învăţăturii. Sau a sănătăţii, depinde.

Mergem pe alee. Nu-mi simt mersul, am stat prea mult timp şi prea nemişcat sub brad, am îngheţat, picioarele s-au dezobişnuit să depene.

Ajungem în preajma Bulevardului. Mă opresc, o frânez şi pe ea.

Aş vrea să mă întorc la locul meu; dacă ea a înţeles aiurea?

Dacă, după plecarea mea de sub brad, se deschide? În lipsa mea? Dacă numai prezenţa mea, subbrad, face, are să facă să se deschidă uşa aceea?

Înalţ mâna liberă să schiţez un salut de rămas-bun. Durează mult, mult, salutul. Iar când e gata dezgheţat, e gata şi invers: îi iau din mână sacoşa. Bineînţeles, o să mă întorc numaidecât sub brad, în postul de aşteptare, deocamdată o ajut pe femeia asta, biata, la sacoşa grea.

Încotro mergem? Ce întrebare, zice ea, fără s-o fi

întrebat: acasă!

Recunosc: întrebarea, chiar nepusă, rămâne prostească: unde, în altă parte să-i car sacoşa cu cumpărături? Când o să ajungem la poartă sau la uşă, depinde în ce cartier locuieşte – eu îi întind sacoşa, îmi scot căciula, mă înclin, zâmbesc – şi mă întorc la subbrad. Ca să fiu de faţă la deschidere. O să fiu, nu numai de faţă, dar şi complet desdegerat la picioare, fiindcă, uite: dacă, acum, aşa, vreau să mă opresc din mers, fie şi sub pretextul schimbării sacoşei dintr-o mână în alta – n-aş putea: picioarele umblă singure, atât de singure, încât mă podideşte râsul: când o să povestesc amicilor că eu n-aş fi vrut, nu voiam deloc să o conduc acasă pe Madam Protopopescu, dar n-am avut încotro, a trebuit să mă ţin după picioare… O să le mai comunic prietenilor o observaţie: picioarele umblă în linie dreaptă; când trebuie să cotim, schimb direcţia, sărind, ca pe schiuri – fireşte, în gând, fiindcă în realitate, aş risca să o calc pe iubita-doamnă, cum îi spune Octavian.

Mergem şi vorbim. Vorbeşte ea, eu dau din cap; îmi prinde bine, îmi dezmorţesc şi gâtul. E bine, mult mai bine aşa, alături: nu-i văd obrazul şi îl laud pre Domnul că, la ora asta şi pe străzile pe care mă conduce nu întâlnim trecători, ca să-i vadă masca şi să se întrebe ce va fi făcut tânărul acela, abia elev de liceu, de e luat şi dus dincolo, unde nu-i nici durere, nici întristare, ci viaţă veşnică şi gheaţă.

Am ajuns la o poartă. Poartă de curte, nu uşă de casă. îi dau sacoşa, aici, sau aştept până pe pragul casei, distanţă de vreo zece metri buni? e curte mare, naţionalizată, presupun. Nu aştept, încep să fac cumpene – din cap, a salut, a orice. Îi întind sacoşa cu amândouă mâinile.

Doamna Elefterescu o ia cu o mână, cu cealaltă mă ia pe mine de mână:

— Să intri, puţin. Să bei puţin ceai cald. Să vorbim puţin.

Despre ce? Despre, mai ales de-ce-ul pe care tot nu l-

a povestit, deşi am mers alături vreo douăzeci de minute – cum de-am uitat de el? Asta-i cu femeile: nu-i nevoie să te săruţi cu ele, ca să uiţi de mamă, de tată, de bibliotecă; doar să te ia de braţ.

— Nu vrei? Nu poţi? mă întreabă ea. Ai altceva de făcut?

N-am, dar nu se face, aşa, de prima oară. Poate a doua şi dacă mai insistă un pic. Dar dacă o a doua nu se va mai arăta, iar de insistat...? Mai ales că şi-a recuperat sacoşa, nu mai are niciun interes. N-are interes, dar insistă. Eu cedez, după două-trei secunde de naz – aşa se face, ca să nu-şi închipuie că dau buzna peste ea.

Mă conduce, de mână, prin curte. Urcăm patru trepte de piatră, bine curăţite de zăpadă şi cu, pe ultima, ştergătoare de cauciuc, nu de pănuşi. Ce bine că a fost pusă mai într-o parte, nu exact în dreptul uşii: în timp ce ea descuie, eu pot să mă ocup de ştersul bocancilor, de altfel curaţi.

V /V

Îmi scot căciula încă de pe ştergătoare. În obraz mă izbeşte un val de aer cald şi binemirositor; de casă bine; de casă cu curte. În antreu ea trebuie să mă împingă uşurel în lături, ca să poată închide uşa pe dinăuntru.

Se dezbracă de palton din două mişcări, din a treia îşi leapădă căciuliţa, îşi ia sacoşa. Tot vorbind, trece în salon, lăsând uşa deschisă; se duce mai departe, undeva unde, prin altă uşă rămasă deschisă, aud zgomot de vase – înţeleg că a ajuns în bucătărie.

Cu căciula în mână, încheiat la palton, mă opresc în prima uşă: ce salon, domnule! Ce mobilă şi ce perdele la ferestre! Şi ce calorifer şi ce covoare. Tavanul e cam afumat, ar trebui rezugrăvit, atunci o să pară mai înalt. E mult mai mare salonul decât cel de la Septimiu. Şi mobilele mai mari; mai masive, mai groase; şi mai întunecate la culoare, e stejar. Când o să am casa mea, o să-i fac mobilă, dar nu de stejar – oricum, nu din blăni atât de groase şi atât de bortilite şi de înflorite. Îmi place lemnul, dar nu aşa: ai zice că stăpânul nu s-a sinchisit de cât de bine ar

putea să se simtă omul locuitor, ci cât de praf făcut are să fie vizitatorul – de cantitatea de stejar folosită.

Salonul – uriaş: pe lung, aproape zece metri (am măsura mea: poarta de fotbal, şapte metri); pe lăţime, ceva mai puţin de o poartă. Ar fi şi mai spaţios şi mai cald cu ceva mai puţină mobilă; şi mai înalt, dacă ar fi dezafumat.

De dincolo, din bucătărie, unde vâjâie gazul, doamna Piscupescu ciripeşte, vorbeşte, vorbeşte, nu înţeleg ce, oricum, nu despre ceea ce ne interesează pe toţi: da sau ba. Macină vorbe ca pe coridoarele bibliotecii, nici n-ai zice că e una şi aceeaşi persoană cu cea de sub brad. O fi uitat, se spune că dacă omul nu ar avea această facultate, ar muri, ar plesni ca un harbuz prea copt – de atâta ţinere de minte. Eu nu prea cred în teoria asta, Memoria nu o vâri într-o magazie cu spaţiu limitat, să zicem un cub cu o capacitate de atâţia ceva – cubi de memorie; în primul rând, pereţii magaziei nu sunt rigizi; în al doilea, nici memoria nu e un material rigid, ba chiar mai elastic decât aerul – la o adică, o comprimi; în al treilea, memoria nu se depozitează numai în creier, ci şi în inimă, în stomac, în buricele degetelor; ba, uneori (şi nu numai atunci când nu mai încape în rezervoarele interioare), omul o poartă cu sine pe dinafară, ca pe un rucsac; ca pe o sacoşă, iar dacă mă gândesc numai la mine, atunci umblu cu ea, fără s-o car, nu-i simt povara, pentru că e ca un fel de nor al meu; sau aureolă – de ce nu: umbră? Aşa că eu cred că omul uită ceva, nu ca să facă loc pentru altceva, ci fiindcă vrea el să uite ceea ce nu-i convine, pentru că e faptă de ruşine, o faptă rea, ori că e ceva de durere – ca Astra. Doamna casei nu are, acum, niciun motiv de ruşine (din contra, dacă ne gândim la răspândirea de scrisul în manuscrisul); înseamnă că de durerea ănciderii.

De aceea trăncăneşte despre orice, ca să nu-şi aducă aminte, în timp ce eu mă uit la mobile, la calorifer, la perdele; la fotoliile largi, prea largi, din unghiul de dincolo: mă uit şi nu-i găsesc ofiţeresei locul. De parcă am fi intrat din greşeală, în casa altuia şi nici ea însăşi nu-şi dă seama – or fi bucătăriile la fel. O fi casă nationalizată, de asta. Nu

mă întreb cine, cu numele, a stat aici, înainte, mă întreb însă dacă vechii proprietari o chiar locuiau. După plafonul afumat, am zice că da, însă după mobilă…

Cum Dumnezeu să te simţi acasă într-o casă cu astfel de mobilă? Eu ştiam că mobila trebuie să fie în slujba omului, nu omul tolerat în casa mobilei aşa ceva.

Vorbesc şi eu în gând, ca să nu tac: la urma urmei, câte case din astea am văzut la viaţa mea? Una ar fi a lui Septimiu; a doua ar fi, este asta, ce ştiu eu cum locuiau oamenii normali de la oraş, pe timpuri normale? Aşa le va fi fost obiceiul: să cumpere, să-şi facă case mari, scumpe, să le umple bine-bine cu blăni de stejar, groase şi bortilite şi închegate în aşa fel, încât să se poată chema: mobilă – iar ei, stăpânii, nemaiavând loc de ele, să umble pe străzi cu maşina şi să doarmă la oţel. Mai rău ca în lecţiile de marxism-stalinism.

N-am gândit-o vreodată la casa ei, de asta sunt derutat – şi, la propriu, ameţit (de frig? de foame?); dacă o gândesc acum, unde s-a pun? La masa asta de douăsprezece persoane, o adevărată masă a cinei de taină? Pe unul din fotolii? La fereastră, lângă calorifer? Mai degrabă cu spatele lipit de o sobă de teracotă, dar nu văd aşa ceva; au umplut salonul cu lemn – adevărat: stejarul e cel mai cald lemn – dar n-au găsit loc pentru o sobă, măcar o sobiţă, măcar una ornamentală, de privit, dacă nu de încălzit? Ea o fi având odaia ei, cu mult roz, cu ploaie de panglicuţe, cu grindină de rufărie împrăştiată peste tot – am citit eu – şi, desigur, cu sobă de faianţă… Atunci la ce-i va fi slujind salonul? Bineînţeles, la trecere.

De când cu naţionalizarea unora, cu „plasarea” altora, aud mereu de camere-de-trecere. În locul naţionalizatului care avea, să zicem, cinci camere şi familie de cinci persoane, au fost plasate două sau trei familii – nu contează numărul persoanelor, contează că se vorbeşte de bucătărie-comună, de baie-comună (asta e clar: două sau mai multe familii folosesc incomun, baia, bucătăria); de cameră-de-trecere. Ceea ce nu mai înţeleg, nu-mi pot reprezenta pe teren, cum se spune: să fi sacrificat familiile,

de comun acord, una din camere, prefăcând-o într-un (încă unul) vestibul? – nu-mi vine să cred, se face economie la sânge de spaţiu-locativ; sau o cameră de locuit al unei familii plasată este folosită şi de altă, de alte familii ca trecere spre camerele lor? Mai degrabă aşa, cu toate că n-am văzut cu ochii mei, astfel de egală-împărţire.

Dacă locuieşte în casa ei, proprietate a ei – ceea ce ar fi de mirare, dată fiind profesia ori ocupaţia soţului, mare şef (poate chiar politic) la armată – atunci va fi moştenit de la părinţi, de la socri şi salonul, cu tot cu aerul, cu destinaţia lui – de trecere; iar dacă e o plasată (tot graţie ocupaţiei marelui-ofiţer) şi ocupă singură întreaga casă şi curtea, atunci e şi mai explicabil: e prea mare pentru ea, casa; inutil salonul. De asta îl va fi transformat în să-i zic: salon-de-trecere.

A, uite-o: vine încoace din bucătărie. Cu o tavă încărcată cu tot felul de obiecte din porţelan şi din argint. Zice, din capătul celălalt al trecerii:

— Dar nici nu te-ai dezbrăcat! Te rog, foloseşte cuierul şi pofteşte la masă!

La masă. Eu? Acum s-ar cădea să spun: Mulţumesc foarte mult, nu vă deranjaţi, tocmai am mâncat… Sau, şi mai bine, îndreptându-mă spre cuier, dar nefolosindu-l, să spun, din mers:

Mulţumesc, dar trebuie să plec, bună ziua, doamnă… – şi să-mi văd de treaba mea, de drumul înapoi, la bradul lui Bariţ, la aşteptarea mea.

— Ai, aici, totul – pe mine mă ierţi câteva clipe…

Nici n-am apucat să protestez bine-crescut, audibil, că a dispărut pe o uşă, în dreapta. Uşa s-a închis în urma ei, dar aud bocănitul tocurilor pe o scară. Mi s-a părut, sau chiar nu mai purta mască? Va fi fost din cele ţinute pe obraz cu elastic la ceafă, de asta a avut nevoie de atât de puţin timp ca să şi-a scoată. Şi dacă mă gândesc bine – deşi n-am la ce, fiindcă i-am văzut numai tava, nu şi chipul – nu era machiată nici ca la bibliotecă ca de obicei, însă pe timpuri normale, adică înainte de.

Neavând în faţa cui protesta: («nu trebuia, vai, dar de

ce vă deranjaţi.»), îmi las paltonul, fularul, căciula în cuier, în antreu, mă întorc în salon. Sincer să fiu: aş trece prin el – încolo, dincolo, să zicem pe scară, spre etaj. Dar nu se face.

Tava e în capătul celălalt; în capul mesei. Şi nu e din cale-afară de strâmt culoarul de trecere dintre masă, în stânga, perete, în dreapta. Iar scaunul din capul mesei nu e atât de incomod, de tare, de neprimitor.

Bun. Acesta este un ceainic – din argint; mai puţin după formă, cât după aburii ieşind pe cioc. Şi ciocul e de argint. Am văzut şi la Septimiu ceainic din ăsta, dar mult mai mic, nici jumătate cât al doamnei Piscupescu. Deşi, dacă îi beau ceaiul, ar trebui să renunţ la Caragiale, să nu-i mai zic Piscupescu, Elefterescu, Protopopescu, să-i spun, pe numele ei adevărat. Aceasta este o zaharniţă – după zahărul gustat cu degetul. Tot din argint şi, uite, nu mai ştiu numele adevărat al doamnei; atâta i-am spus şi în gând, şi tare, cu amicii, caragialeşte, încât măcar ca nume, a devenit un personaj, nu mai este persoană. Tot ceva cu – escu, dar care? sunt sute de – eşti, din orice poţi face un – escu. În primul rând din prenume: Ion, Niculaie, Vasile, Gheorghe; din ocupaţii: morar, fierar, popă – dar şi din prenume şi nume vădit neromâneşti: Ivănescu, Staicovicescu, Moruzescu, Volfescu, Delaportescu.

Linguriţă de argint, cuţit de argint. Numai ceaşca şi farfurioara din ne-argint; din porţelan. Şi ulcioraşul cu lapte – lapte adevărat, la oraş! Şi un ceva, un soi de borcănaş cu dulceaţă de căpşuni; şi pâinea – nici ea nu e de argint (şi dacă i-aş zice: Madam Argintescu? – mai sunt atâţia, atâtea). Am băgat de seamă şi la Septimiu: ceaiul din argint are gust de cocleală; abia simţit, dar simţit. Ai putea crede că cocleala, sau impresia, vine de la frunzele de ceai adevărat, dar nu: noi, acasă, bem de regulă ceai de mentă, însă la zile mari, bem şi ceai-de-ceai, rusesc; şi nu se simte cocleala, fiindcă ceainicul nostru e din tablă smălţuită. Aşa că nu e bun numele Argintescu pentru doamna.

Ca să nu se simtă cocleala de la argint, pui mult

zahăr, aşa am citit; sau auzit; şi nu-l laşi să se răcească; şi ajuţi cu multă pâine cu destulă dulceaţă – de căpşuni. Deşi parfumul căpşunilor, în principiu nu se bate cap în cap cu al ceaiului – care nu-i negru, rusesc, trebuie să fie englezesc din India – dar numai în principiu, fiindcă dacă înainte de a culca pe pâine dulceaţa, îi aşterni o saltea sănătoasă de unt... E-hei parfumul untului: îmi aduce aminte de Mana. Nu pentru că în Ardeal n-aş fi mâncat, ba da, ba da, însă mai mult de bivoliţă, alb, care nu are parfumul auriu al vacii.

Doamna Aurescu a pus pe o tavă o singură ceaşcă; concluzie: tavă pentru o singură persoană – dar ce porţie, numai pentru mine! Iar dacă-i porţie, înseamnă nu numai că pot, că am voie, dar că trebuie să o consum toată, nu-i frumos să renunţi la porţie, oriunde ar fi ea distribuită. Doamna Porţia a umplut cu vârf şi zaharniţa – dacă ar fi fost bucăţi, aş fi strecurat câteva cubuleţe în buzunare, pentru zile negre, însă Madam Zaharescu a pus zahăr tos, nu se poate lua. În schimb, se poate mânca pe loc. Cu linguriţa. Pentru că nu se face să lingi farfuriile, se face să laşi ceva la locul-crimei, las laptele; şi o jumătate întreagă de căpşună, pe fundul borcănelului – nici n-ar fi sănătoasă combinaţia. Oricum, săru-mâna pentru masă, Doamnă Căpşunescu!

Bun. Am mâncat, m-am alimentat, am prins forţe noi – acum ce facem? Aşteptăm să se întoarcă stăpâna casei, îi mulţumimfrumos, îi mai comunicăm o dată că nu-trebuia, de ce s-a deranjat. Şi, după ce-i mulţumim frumos?

Ce întrebare! După: fumăm o ţigară. Bună, ţigara – după, aşa am citit. Nu mă gândesc la celălalt după la care mă gândesc, mă gândesc la cestălalt, la după-masă, la care ar fi timpul să nu-mi mai steie gândul. Am citit în mai multe cărţi cum anume mulţumesc băieţii săraci şi tineri gazdelor bogate şi coapte – Doamnei Mulţumescu. Însă în cărţi scria numai ce se petrece după-după-aceea, nu şi după-în-timpul. Deci nu ştiu.

Nu aş, în ruptul capului, mărturisi că nu ştiu – cu toate că am ştiut. Mai potrivit ar fi: ştiam. La perfectul-

imperfect. Uite un domeniu, ca să-i spun aşa, în care memoria nu poate fi de folos: eu ţin minte că am făcut asta, la Mana; că făceam şi nu o singură dată; ţin minte ce şi cum făceam, dar ţinerea de minte nu mă ajută să ţin minte pentru acum – aşa ceva, şi e ca şi cum n-ar fi fost; ca şi cum n-aş fi făcut. Oare de ce, m-am tot întrebat, mă întreb din ce în ce mai des, aproape tot timpul, de la o vreme şi mai ales la internat, seara, după stingere, pe întuneric, în aşternutul de jăratic îngheţat, când mi-o aduc, în faţa ochilor închişi pe Maricica, în totdeauna, halat şi mergând, niciodată făr' de şi stând şi ea, ca femeia cu bărbatul, cum am mai citit, pe ici, pe colo? Şi mă mai gândeam („pe când dormeam… De ce numai Maricica, doar mai sunt atâtea alte femei pe care le-am cunoscut la Astra ori pe Corso şi numai puţin decât pe ea – uite, de pildă cu Maricica n-am schimbat niciun cuvânt şi n-am atins-o pe la halat nici măcar cu vârfurile degetelor, de ce nu mi-o aduc pe Şoricica, doar cu ea m-am şi sărutat? Pe Gita o las de-o parte, ea numai cu Stalin se –, dar de ce nu mi-o aduc, la internat, pe Doamna Ofiţerescu, şi simpatică, şi formată şi dedicată şi – ei bine, chiar dacă ea mă pupase, prieteneşte (când, pe coridor, la Astra lăsasem să-mi scape că ea respectă şi scrisul şi scriitura – şi semnătura Marelui Luceafăr), pe gură mă sărutase şi, din punctul de vedere al unui spectator (să zicem: Septimiu), se văzuse, nu că X sărută pe Y, ci că X şi Y se sărută? De ce? Aşa. Să zicem: din pricina mirosului.

A mirosului, dar care nu mai este. Bine, admitem: afară: la brad, prin parc, pe stradă, nu i l-am simţit, pentru că era îmbrăcată gros. Dar gros îmbrăcată era şi Madam Ciclopedica – şi am simţit-o! Am mirosit-o de la câţi metri să fie de la subbrad la uşa de intrare: două porţi bune de fotbal cam cincisprezece metri! Şi dacă dăm vina pe îmbrăcămintea groasă care ar fi oprit, păstrat mirosul, de ce n-am simţit nimic aici, în casă: întâi, în antreu, când şi-a scos paltonul şi, înainte de a-l atârna în cuier, l-a chiar vânturat – iar vântul nu mi-a adus nimic; apoi după: deşi a depus tava pe capătul acesta al mesei, în timp ce eu eram

în uşa dinspre vestibul, de ce n-a rămas măcar o aţă, un fulg, o părere de odoare? Şi încă: va fi fiind salonul doar de trecere, însă trece ea cel puţin de patru ori pe zi? Aşa ceva rămâne în casă, în lucruri, în aer.

Ce s-a întâmplat: a dispărut, dintr-odată? Cu ajutorul a ce, fiindcă sunt convins, şi înainte, când era şi se străduia să-l şteargă, să-l neutralizeze – cu spălat exagerat, cu alifii, farduri, parfumuri: degeaba. Şi uite: Azi, numai. Deloc-deloc. Azi, aici, e un altul, pe care, la Astra, pe coridor, îl întrezăream, ca fiind cel natural şi bun, dar sugrumat, strivit între artificial şi rău. Cam dulceag, dar negreţos. Ba, dacă mă gândesc, adulmecând, destul de plăcut; chiar bun. Fiindcă e adevărat.

O fi el adevărat, dar eu? Sunt eu, cu adevărat, aici? Într-o casă – urâtă, dar mare şi caldă – la o masă (prea lungă, dar bună – ce spun eu: extraordinară şi forma, dar conţinutul., mai ales untul cu dulceaţă de căpşuni), totul adus-pe-ta-vă! numai pentru mine, de către o doamnă adevărată, vreau să spun că, chiar dacă, uneori, pe coridor, la fumat, cu băieţii, îi scapă fie cuvinte, fie intonaţii de oarecum ţopică, le puneam pe seama încercărilor ei de a coborî până la noi, puştanii, elevi de liceu, neştiind că noi trei nu suntem deloc elevi, cum crede ea şi nici abia într-a VIII-a, decât cu numele…

În cărţi, cei care nu-şi cred ochilor (urechilor, nasului) se ciupesc: dacă visează, să se trezească. N-am fost niciodată pus într-o asemenea situaţie. Numai în situaţii rele, nenorocite, tragice iar atunci, nu ştiu de ce, dar oamenilor nu le vine să se ciupească, nădăjduind că or să se trezească din visul-rău. Dar atunci când visul e bun, de ce să te trezeşti, din voia, voinţa ta?; nu suferi destul când te trezeşti din visul frumos fără voia ta?

Aşa că rămân aşa, ne-trezit. Dacă-i vis, să continue; dacă nu e, cu atât mai bine, pentru toată lumea; în frunte cu mine.

Da, domnule. Şi când te gândeşti că abia acum trei sferturi de ceas sau poate nici atât, dârdâiam de frig (mai

grav: dârdâiam pe dinăuntru, aveam un frig-interior) sub bradul lui Bariţ şi aşteptam, dârdâind interior, o minune; o aşteptam, dar nu mai credeam în ea; stăteam, acolo, rămas – unde Dumnezeu să mă fi dus în altă parte? – încercând să nu mă mai gândesc la nenorocire, la catastrofă, la închidere; ca o legumă, ca un cartof-îngheţat. Nici să plâng nu n-aş fi fost în stare. Pe undeva, pe foarte departe, nădăjduiam: că are să vină cineva; să ne spună că NU; că a fost doar o mică încurcătură, o oarecare neînţelegere; că azi e cam târziu pentru re-deschidere, dar de mâine, ca de obicei, putem veni la Astra noastră. Am citit undeva ce a spus un înţelept chinez: că atunci când se arde o carte, moare, dispare o bibliotecă. Dar când moare un om – de inimă rea, de ăncis p. iventru – nu moare o carte? bine, una mică, îi ziceam: bibliotecă şcolară? Or aici este ucisă Astra!

Şi, în loc de cineva care să ne întoarcă la loc, pe faţă, cu Bunavestirea, uite-o pe ofiţerică, bocind, cu mască senină de mort născut mort; şi care mă înhaţă de revere, ca să spună, ce: că din, contra! că a fost ea sus-de-tot; şi că am văzut eu ce i-au făcut ei Astrei?

Şi dacă acolo a început visul? Dacă sunt, în continuare, sub brad, aşteptând; şi aşteptând cu destulă speranţă: că ne-am înşelat, cu toţii, cu toţii am înţeles aiurea – Astra e deschisă, doar să apăsăm bine, ivărul, împingând în acelaşi timp, bine, cu umărul, uşa îngheţată în toc, de gerul de astă-noapte?

Pentru că lipseşte mirosul: n-am ajutat-o pe Madam Neajutorescu la sacoşă, nu am condus-o acasă, nu m-a invitat înăuntru, nu a venit cu tava încărcată de arginturi şi bunătăţi; iar acum n-o chiar aştept să revină, să re-apară, ca să-i mulţumesc pentru masă şi, din mulţumire-n mulţumire, să trecem la mulţumitura băiatului sărac adresată gazdei bogate şi nemulţumită de bărbatul ei personal…?

Sau altfel: vis, Nevis, oricum, doamna pe care am condus-o şi care mi-a adus tava nu e doamna cea care, la Astra, distribuie scrisul-în-manuscrisul, sublima şi căscata,

drăguţa şi nefericita – din pricina mirosului; ci alta, care-i seamănă. Sub brad şi o bună parte din drum nu-i semăna, avea o mască adevărată, nu doar un fard ceva mai groscior. Însă dacă-i o altă persoană, să zicem o altă nevastă de ofiţer mare de tot la serviciul politic al armatei? Şi care, trecând prin Parcul Astra, cu sacoşa plină de bunătăţi de la prăvăliile lor, speciale, unde nu au acces decât tovarăşii cei mai egali ai poporului muncitor, având ea nevoie de un hamal amator, m-a găsit pe mine?

Trebuie să fi arătat, acolo, sub brad, rebegit rău şi resemnat şi cu foamea-n ochi – ca oamenii aceia de prin gări, autogări, şi ei amatori – pentru un măr sau un covrig îţi cară bagajele oriunde, oricât de departe. Însă dacă ar fi fost o femeie cu totul străină de ofiţerica noastră de la Astra, n-ar fi adus vorba de încidere; n-ar fi ştiut dacă noi, frecventatorii, nu suntem siguri. Străină, dar nu prea, să zicem o soră informată, ţinută la curent cu mersul bibliotecii şi cu amiciţiile – curate, se-nţelege – ale adevăratei frecventatoare; cu atât mai la curent, cu cât e o soră geamănă – au mai fost cazuri, e plină literatura de gemeni, de dubli.

Aşa se va fi explicând prezenţa mea, în capul mesei, la căldură, ghiftuit din argint şi din porţelan, nemailipsindu-mi decât ţigara – am tot ce-mi trebuie, dar nu văd vreo scrumieră; deci în casa asta nu se fumează; dacă ar fi cu adevărat ofiţereasa noastră de la Astra, chiar fără scrumieră, mi-aş fi aprins ţigara; ea fumează; ea da, soră-sa geamănă: ba. Da, domnule, am băut ceai din argint marcat, din porţelan de mari mărci – acum ceaşca e goală, pot s-o răstorn, ca să citesc ce-i scrie pe fund – poftim: Rosenthal! Dacă aş căuta covorul mai lung şi mai lat decât masa, cine ştie ce marcă aş citi: Ispahan ori Korassan ori poate chiar Tebriz – ce, te joci cu inversnaţionalizaţii? Cu „beneficiarii”? Cu „noii stăpâni? Se spune că alde ăştia primesc, de la partid, nu numai casele, cu lucrurile din ele, dar primesc şi lucruri de prin alte case. Nu toţi; şi la ei, inverşii, funcţionează egalitatea comunistă: un simplu miliţian primeşte un apartament şi ceva mobilă de strictă

necesitate: paturi, mese, scaune, dulapuri. Însă un procuror sau un ofiţer de Securitate, după ce capătă o vilă întreagă, cu tot cu mobila aflată pe loc, se duce, cu nevastă-sa la un fel de magazie-expoziţie şi ia – cică pe bază de inventar – mobile de preţ, covoare scumpe, tablouri, argintărie, bijuterii, blănuri, chiar toalete de la Paris, chiar rufărie de mătase, de damă (a mai rămas ceva, după trecerea ruşilor…). Aici, pe pereţi, niciun tablou – ba, aş zice: din contra, fiindcă se văd bine dreptunghiurile mai deschise la culoare, înseamnă că de aici s-au luat şi s-au dus la expoziţia-magazie. Apoi mobila: nu văd măcar un scaun mai acătării, un scrin, ca în casa lui Septimiu. Masa asta nu e primită pe bază de inventar, acolo, o fi fost făcut pe loc, aici, fiindcă sunt sigur: stăpânul vilei a poruncit să-i fie făcută mai întâi

O masă – abia apoi, în jurul mesei să-i fie construită casa. Iar covorul n-o fi de preţ, o fi el mare, în schimb, e urât; deşi există persoane cărora le place urâtul, pentru că a costat ochii din cap.

Dar asta e problema naţionalizaţilor – pe faţă, pe dos, a alungaţilor, a instalaţilor în locul lor – problema mea e alta şi urgentă; şi arzătoare: nasul. Mi s-a dezgheţat de căldura casei, a ceaiului, curge ca un izvor, am consumat batista şi n-am alta de rezervă. Am văzut, în antreu, pe măsuţă, două teancuri de rufe proaspăt spălate şi călcate, probabil doamna dă la spălat în oraş.

I le va fi adus vreo maricică şi ea le-a pus acolo şi le-a uitat. Bine a făcut, fiindcă am văzut, deasupra unui teanc şi batiste. Dar nu bărbăteşti. Eu aş avea nevoie, acum, de o batistă popească, de un ştergar.

Problema mea, urgentă: mă plimb prin salon şi, ajuns în antreu, iau o batistă? Chiar două, fiindcă sunt mici? Iau fără să cer? – nu se face. Dar nu se face nici să-i ceri unei doamne o batistă. Cum formulezi cererea? N-am mai formulat aşa ceva şi n-am citit în nicio carte despre o asemenea adevărată problemă a bărbatului – care nu-i şi a femeii: o femeie poate, în oricare moment al romanului să-i ceară bărbatului, explicit-sau-implicit o batistă – plânge ori

are de gând să plângă şi atuncea bărbatul vine cu batista lui, totdeauna albă-albă, nefolosită, şterge el lăcrămioarele iubite sau doar însoţeşte cu mâna lui mâna ei – cu batista. Din astea am văzut mai ales în filme. Dar reciproca nu-i valabilă, cum spune Mihăilescu de matematică.

Din fericire, nu sunt obligat să fur batiste: izvorul a secat, slavă Domnului! În ce situaţie m-aş fi aflat, dacă în chiar momentul culminant şi decisiv, aş fi avut urgentă nevoie să-mi suflu nasul… Pentru că momentul acela vine, vine, îl simt apropiindu-se. Sigur că ea nu mai e tânără, (ca să evit cuvântul: bătrână), iar adineauri, în parc, arăta de-a dreptul moartă, însă asta-i viaţa, culegi ce ajungi cu mâna, deşi jinduieşti mărul din vârf, de-o pildă, Gita, aceea da, m-aş preface că am uitat scena-de-orgie cu Stalin, ba, în sinea mea, aş zice că o pedepsesc pentru destrăbălarea de la cenaclu, aş face şi eu ca ţiganul dintr-o poezie (foarte bună, a unui fost bun poet, M.R. Paraschivescu), i-aş trage un toc de bătaie, în timpul şi după – în poezie lucrurile sunt altfel prezentate, poetic: „Să te bat şi să te iert”, dar până să ajungem la iertare, să vedem cum ne descurcăm aici, pe pământ, cu doamna în vârstă. Colegii de internat au o expresie cu totul vulgară despre femeile ne-arătoase la obraz ori de-a dreptul urâte, pun la persoana a doua, a bărbatului (ca sfat, ca soluţie) o zicere mai frecventă şi aparent mai decentă (deşi dacă te gândeşti bine, mai ales după cenaclu, înţelegi că e chiar mai gravă), în fine, ceva cu pusul poalelor în cap; ca să nu i se vază obrazul. Metodă care mi se pare şi inadmisibilă, proastă, inutilă, fiindcă dacă tu, bărbat, nu vrei să vezi, n-ai decât să închizi ochii, iar mai înainte, dacă nu-ţi place femeia, nu-i faci deloc, deloc! – eu aşa aş face, dacă s-ar prezenta situaţiunea.

Îi aud paşii coborând scara. Uşa scării e în stânga mea. De cum simt uşa deschizându-se, mă ridic, mă înclin, spun:

— Săru-mâinile pentru masă, a fost foarte…

Nu mai continuu; nici mulţumirea crispată şi bălmăjită, nici înălţarea de pe scaun: o mână mi s-a aşezat

pe ceafă şi mă apasă, cald, la loc. Mă supun, recunoscător, mai ales că mă scutise de recunoştinţă, ajunsesem, cu cuvintele, la capătul ei, mai departe nu cunoşteam lecţia.

Simţisem pe când o auzisem coborând scara, că îşi schimbase încălţămintea: nu mai bocănea cu cizmuliţele de oraş – le cunoşteam timbrul; dar nu se încălţase cu pantofi: şi ei sonori, pe lemn. Avea ceva – de-casă, dar nu îndrăzneam să-i caut cu privirea, deşi ea, din spatele meu, nu m-ar fi văzut văzându-i picioarele. Iar acum, chiar dacă aş vrea, n-aş mai putea: a venit, în stânga mea, s-a lipit de dunga mesei. În schimb, îi văd mâinile, prin faţa mea, adunând… – neadunând, pentru că nu răspândisem nimic pe masă, ci doar luând tava. Două-trei secunde.

S-a dus cu tot cu tavă îndărătul meu, la bucătărie. S-a schimbat de-casă. Nu i-am văzut decât mâinile; şi mânecile; şi, astupându-mi văzul spre încălţămintea, şi ea schimbată, partea de la mijloc: ceva negru şi uşor şi, parcă, transparent. Ţin minte bine cum era îmbrăcată de oraş, după ce şi-a scos paltonul: un pulover ruginiu, cu gât şi o fustă frumoasă, din stofă groasă, cenuşie, bătând în argintiu – lucruri pe care nu le cunoşteam de la bibliotecă; nici cizmele roşcate, la Astra îi erau negre. Aşa stând lucrurile, aş putea emite două ipoteze de lucru: Prima: ofiţereasa se îmbracă de-bibliotecă, în lucruri mai modeste, ca să nu provoace luptă de clasă printre femei (după sfatul-ordinul bărbatului); a doua: femeia căreia i-am cărat sacoşa nu e distribuitoarea de Eminescu de la Astra, ea m-a doar condus încoace, mi-a dat de mâncare şi a dispărut; femeia care a apărut adineauri, ca să ia tava, nici ea nu e adevărata ofiţerească – nu i-am văzut obrazul, însă nici ea nu mirosea; din contra, mirosea bine. În acest caz, am nimerit în casă străină, printre străini, am fost confundat cu altcineva, asta se cheamă, în romane mai puţin, mai cu seamă în piese de teatru, quiproquo. Dar cum viaţa nu-i teatru, pentru mine, ci numai roman, trebuie să explic, pe loc, confuzia, fiindcă quiproquo, în capul meu, înseamnă, nu doar luarea lui X drept Y, ci luarea lui X, un oarecare, drept Y, o mare personalitate, or,

cât aş fi eu de modest (şi sunt) nu admit să fiu confundat cu cineva presupus superior: va fi el, Y acela, mai înalt, mai mare ca vârstă decât mine, o va fi cunoscut îndeaproape pe doamna cu tava (sau pe doamnele cu tava), dar eu sunt eu şi nu îngădui să fiu luat drept altul, fie el şi Făt-Frumos din Lacrimă!

Acum mă ridic cu adevărat de pe scaun şi încep:

— Stimată doamnă, e momentul să lămurim anume lucruri, am impresia, certitudinea că am fost confundat…

Cuvintele veneau uşor, se aşezau bine, le găseam cu atât mai la locul lor, cu cât nu le folosisem, aşa, niciodată, iar când îl auzeam, pe Septimiu rostindu-se asemănător, îmi venea să-l trag de mânecă.

Mă adresasem lungului mesei, cu gât lungit şi voce îngroşată.

Dinspre bucătărie, un zăngănit – o fi o cratiţă, o tigaie scăpată pe jos – sper că nu a fost tava, cu atâta porţelan şi argint – marcat.

— Ai spus ceva? mă întreabă glasul liniştit al ei, al dragei de ofiţerică, cea cu care fumam, pe coridor, la Astra, cu care discutam – în fine, asistam activ la discuţiile ei cu Octavian şi cu Septimiu.

Mă răsucesc, ies de la locul meu de la masă, mă apropii de uşa deschisă a bucătăriei. Ce fericire: o oarecare cratiţă, ea căzuse – o pune pe maşina de gătit, se întoarce.

Ea e. Distribuitoarea de la Astra. Atât că acum nu mai are pe obraz nicio urmă de fard; nici ruj pe buze. Aşa a e mai frumoasă; şi nevulgară – dar şi mai îndepărtată. Zice, arătând din bărbie, încoace:

— Trebuie să te descalţi.

Înţeleg dar nu înţeleg. Ea clatină din cap: am înţeles bine ce era de înţeles. Se uită în jos, la picioarele mele.

Nu mă mai uit la obrazul ei: ca să înţeleg că a venit momentul culminant şi decisiv? Şovăi: să mă chincesc? Să rămân drept şi să-mi ridic până la mâini câte un bocanc?; să pun piciorul pe un scaun? Îmi spun că în asemenea decisive şi culminate momente e recomandabil să-ţi

păstrezi verticala: fără să dau impresia că execut un ordin, ridic un picior, în doi timpi şi trei mişcări, desfac şireturile, depun piciorul la loc, tot încălţat, îl ridic pe celălalt…

Ea n-a fost atentă. Deschide uşa spre scară şi din cap îmi face semn să o urmez.

O urmez – dar ce fac cu bocancii? Unde-i pun? Să o întreb? – stric totul. Totuşi, unde pun bocancii? – dacă-i las la vedere şi se întoarce bărbatu-său şi vede o pereche de bocanci în salon? Putem noi pretinde până mâine că nu făceam nimic rău, nepermis, că ba citeam, ba discutam, el pe bună dreptate o să mă întrebe dacă nu pot citi o carte nici discuta aceeaşi carte, decât în ciorapi. Am găsit o soluţie: îi pun pe scaunul de pe care mă ridicasem şi îl apropii de masă. Aşa, da: n-or să mi se vadă bocancii.

— Ce faci, nu vii?

Vin, vin, vin. Ea a urcat deja jumătate din scară. Lumina de dincolo de ea mi-o arată în transparenţă – uşor deformată, pare mai scurtă şi mai groasă, dar ştiu că e efectul perspectivei. Când o să ajung la acelaşi nivel cu ea, o să văd că e normală – deşi rochia largă, neagră îi dă un aer pe care nu-l pătrund: de ce s-a îmbrăcat în negru?

Ca să-mi dau răgaz, mă întorc de pe scară şi închid uşa.

— De ce-ai închis-o? o aud, însă, numaidecât: Bine, las-o aşa, închisă.

Urc în urma ei, descheindu-mă la haină. M-am încălzit: ceaiul, în primul rând. Să mă şi dezbrac? – încă nu: are să-mi spună ea, cum mi-a spus cu bocancii; cum are să-mi spună – restul…

Când ajung în capul scărilor, ea se opreşte în dreptul celei de a doua uşi, e dreapta. Fiindcă o mână şi îmi face un semn – semn, să ce: să continui mersul?; să mă opresc unde mă aflu? N-am înţeles decât că are un braţ alb, frumos. Totuşi, mai fac un pas; încă unul – nu se aude, în ciorapi. Ea continuă să facă semn cu mâna. Nu înţeleg ce vrea.

Greşeala mea: dacă nu m-aş fi uitat numai la mâna înălţată, aş fi văzut capul. Capul ei, lipit de uşă, ascultând

dincoloul.

Fulgerător, îmi îngheaţă picioarele; şi ceva pe aici, prin zona plexului: dincolo de uşă, în odaia a doua pe dreapta, se află cineva – cine, dacă nu bărbatu-său? În cel mai fericit caz, soacra; sau mama. O fi bolnav – sau bolnavă – şi ea vrea să se asigure că cineştiece, că încă n-a murit – de-o pildă. Fiindcă dacă, de-o pildă, a murit, nu mai putem înainta spre a treia uşă, tot pe dreapta, care dă în odaia numai a ei, unde, fără să facem zgomot, facem şi noi, ca omul – am citit eu şi din astea, iar dacă în cărţi mergea.

În cartea mea nu prea; nu, deloc. Nu se face.

Înalţ o mână, o agit. Ca să-i atrag atenţia că vreau să-i spun; că vreau să-i spun ceva – dar nu acolo: coborâm în salon, să-i spun… Nu ştiu dacă se face să-i spui unei doamne un secret, ceva delicat, în timp ce te încalţi, îţi înşiretezi bocancii. O să mă întâi, încalţ – şi ea, în timpul ăsta? Mă aşteaptă? Să mă încalţ cu bocancii? – nu se face. Atunci, uite cum facem: eu mă grăbesc să cobor înaintea ei; până să mă ajungă din urmă, îmi bag picioarele în bocanci, vâr şireturile îndărătul turetcilor – o să strâng şireturile, încolo, după colţul străzii. Şi-i spun: Stimată doamnă.

Am uitat ce voiam să n-am uitat cu adevărat, mă întreb dacă se face să-i spun: Stimată doamnă, nu vă supăraţi pe mine, dar eu am obiceiul să ziceamcă – aşa că nu mă luaţi în seamă, faceţi ca la dumneavoastră acasă… Bine, dar ea nu trebuie să ştie. Şi, chiar de i-aş spune, explica, ea nu ar pricepe – m-ar repezi: Dar cum îţi permiţi dumneata, domnule, să-ziceaică! cu mine!? Aici, în casa mea? Neruşinatule! Aşa ar zice, dacă ziceamcă i-aş spune şi nu i-ar plăcea. Dar chiar dacă-i plăcea şi zice: De ce să ziceamcă – să făceam! – ei, pe unde scot cămaşa?

Trebuie să gândesc iute-iute, să găsesc soluţia. Nu soluţia, altceva – problema mea este că sunt îngrozitor, nepermis de timid şi pe lângă asta nu ştiu nimic. Şi nu vreau, în ruptul capului, să fac ceva care nu se face oamenilor buni – nici răilor, dar pe aceia îi dau dracului şi nu mă gândesc la ei. Problema mea, acum, este

următoarea – şi trebuie să mă gândesc la ea repede de tot: cum să împac realitatea-aşa-cum-este-ea cu ziceamcă? Mai mult (iute, iute!): cum să fac să nu se bage de seamă că este un, ziceamcă şi un ziceam-că-ziceamcă – mai clar: în realitatea-care-este, ştiu unu: ofiţerica e un om curat; doi: eu trebuie să fiu un băiat curat; trei: în realitate, nici nu ne trece prin cap să facem tot felul de chestii, noi, doi, în casa goală şi în absenţa bărbatului – patru: bănuiesc ce-i acolo, în odaie, dar ziceamcă nu bănuiesc, nu ştiu, aşa că să-mi dea permisiunea, pentru cinci-zece secunde, să ziceamcă – măcar aşa, în ziceamcă. Fie şi trei secunde.

Ea nu mi-a văzut mâna agitată. Nu mă mai vede deloc. A intrat. Şi-a lăsat în urmă braţul – cu care mă cheamă.

Asta-i viaţa, lăsăm pe altă dată, cu altă doamnă ziceamulcă.

Transpirat bine (trebuia să-mi scot haina – acum e prea târziu, mă rezem cu spatele de perete, lângă uşa pe care a intrat.

O aud, vorbeşte cu cineva, în şoaptă – cu bolnavul? Cu mortul?

Nu-mi plac morţii, nu-i pot ţine la distanţă nici invenţia asta a mea, e singurul domeniu în care nu pot să ziceamcă: nu. Mai bine facem aşa: ziceam că nu e nimeni în odaie, vorbeşte şi ea, singură; ori îmi spune mie, pe care mă ştie în preajmă, ceea ce nu mi-a spus până acum.

Bine bine, dar de ce-i întuneric în odaie? Nu-l văd întunericul cela, uşa e în dreapta – dar n-am urechi? Mai ales: miros? Nu de tot, întuneric, dar este; unul făcut, nu născut; nu odaie fără ferestre, nici ferestre perdeluite. Îl aud, binişor, bine, întunericul. Acum îl şi miros: miroase a lumânare aprinsă (n-am auzit chibrit frecându-se de cutie, nici brichetă clănţănind, aud însă cum cresc şi se înmulţesc lumânările aprinse.).

E mort, dar nu foarte. Vreau să spun: un mort special. Bănuiesc cine. Dar îmi zic că ziceamcă nu ştiu.

Cu invenţia asta a mea, poţi face, în afară de lucruri frumoase – şi lucruri utile. De-o pildă, să lungeşti

prezentul, să tragi-detimp, cum se spune la baschet; să amâni. Ştiu ce ştiu, dar nu strică, pe timpurile astea să-ţi spui că nu ştii chiar tot ce ştii – să mai vedem, să mai aşteptăm.

Ziceam că aşteptam.

Aşteptând, făceam un pas. În faţa uşii.

Bine ziceam: lumânările: o sută, o mie. Lumânări speciale: nu răspândesc lumina, ard pentru ele, înde ele, aşa că le văd doar limbile pe cerul negru-negru. Încep să o desluşesc, să o deduc: acolo unde nu arde şi dacă are contur de ea... însă nu peste tot: răzbat prin negrul transparent al rochiei acolo unde e numai rochie – numai de n-ar răzbate la propriu, de n-ar lua foc.

Se roagă. Se face să mă rog şi eu. Nu ştiu pentru ce, nici cui să mă adresez, dar nu strică. Ea se roagă unei icoane, eu, îndărătul ei, tot cam înspre ea – vreau să spun: icoană. Cea de dincolo e alcătuită din cioburi mişcătoare, de la pâlpâirea lumânărilor, nu-mi dau seama pe cine reprezintă. Cea de dincoace, conturul.

Pentru întâia oară, văd asta. Aşa. Am mai văzut fete, femei în costum de baie; şi de sport. Nu erau aşa: goale de tot, dar tot în negru.

Mă rog. Am luat-o cu Tatăl Nostru, l-am terminat fără să-mi dau seama, acum îmi dau seama că am trecut la Născătoare. Deci, aşa este Ea făcută. Doamne Dumnezeule şi Născătoare de Dumnezeu, deci aşa este Ea născută. Am citit undeva că nimic nu dezgoleşte mai mult şi mai frumos decât ceea ce acopere – aşa ceva. Sau poate altfel scria în cărţi, însă cărţile sunt pentru cititorii de cărţi, nu pentru privitorii de minuni – ca mine.

Numai de n-ar lua foc.

Dacă ţesătura neagră e atât de transparentă, atunci e şi inflamabilă; şi dacă negrul e atât de inflamabil, atunci albul nu ar suferi vreun rău, vreo durere, n-ar avea când, poate că n-ar avea timp să simtă că o îmbracă focul. Şi o dezbracă – de jos în sus, fără nicio intervenţie omenească, nici a ei, nici a mea, numai a focului, ar fi descoperită de foc, de jos în sus, pentru că ele sunt din piatră,

nemuritoare şi rece nu invers: iar pânzele acelora se păstrează întregi la coborâre, pe când ceastălaltă se consumă în sus. Şi atunci…

Şi atunci ziceam că ne năpustim să stingem focul; să salvăm. O o o o luăm în braţe, o acoperim, învelim cu Mine, o o o stingem.

Ba n-o stingem. Să ardă!

Încă nu. Să mai rămână aşa, nearsă, cât să-i învăţăm pe de rost sufletul trupului de femeie. Dacă aş fi scriitor, aş scrie un roman în cinci volume şi ceva, numai despre. Chiar necunoscând, în sensul biblic, trupul – ce nevoie aş avea, după ce i-am cunoscut. Nu: după ce i-am văzut. Cu toate că n-ar fi de mirare dacă, la ea, ar fi unul şi acelaşi.

I s-a modificat desenul în partea de sus; braţele i s-au dezlipit de coaste, acum partea de sus a lor, palmele au intrat, simetric, în negrul gâtului. S-au unit, presupun pentru rugă.

Fac o jumătate de pas la dreapta. Mă sprijin cu umărul de tocul uşii. Ştiam eu, când ziceam că icoana e un portret.

Îmi port capul într-o parte, în alta, pentru ca, din mutările luminilor să-l încheg. Înţeleg: că a fost lucrat în ulei cu pastă groasă, a ieşit un aproape basorelief de câtă materie a fost folosită; de aceea avea reflexe mişcătoare de la lumânări.

Asta era. Ziceam eu că.

Mă centrez în cadrul uşii, urcat pe prag.

Icoana e Eminescu.

Ziceameucă. Cu toate acestea, mai ziceamcă am tresărit; chiar tresăltat. Nu mă aşteptam, atât de repede, atât de aici.

Lui i se roagă – acum desluşesc cuvintele.

Nu e, cu adevărat, rugăciune, încă nu. Acum îi povesteşte. îi zice pe nume: Mihai şi îi povesteşte povestea Astrei: cum ei, păgânii, s-au pornit pe prigoană, pe epurat; cum, astă vară, s-au prefăcut că îl sărbătoresc; cum se prefac că or să-l sărbătorească şi la anul, în ianuarie, centenarul naşterii, zic ei – dar nu i-au tipărit cartea, ba au

epurat cartea tipărită, înainte.

Oftează adânc; îşi recapetă suflul, porneşte iar: îi povesteşte cum ea a copiat cu mâna ei cartea lui; o face de un an încheiat, însă câte copii poate ea face?; o singură mână, a unei singure femei? Nu le-a numărat, dar prea puţine, prea puţine – sunt atâţia tineri, numai aici, la Sibiu câţi sunt – dar în ţara-ntreagă? care nu-i cunosc, din carte, decât două-trei poezii; ce-o să se aleagă din tineretul din ziua de azi, fără Cartea lui, fără Poezia Luceafărului?

Oftează, se odihneşte, reporneşte; acum mărunt-mărunt:

Că păgânii au închis biblioteca; cică pentru inventar, dar ea a fost la ei, sus-de-tot, la comitetul-raional; şi la orăşenesc; a vrut să afle adevărul, e inventar sau altceva? Dar păgânii cei mari n-au vrut să stea de vorbă cu ea; ba păgânul de prim-orăşenesc a vorbit foarte urât cu ea: întâi n-a vrut s-o primească; apoi, când ea a intrat fără voie în birou – unde nu era şedinţă, cum pretinsese secretara şi l-a întrebat: Ce-i cu închiderea Astrei? el a făcut: Da' ce, tovărăşico, altă treabă n-ai, rămâne prea mult, peteren, tovarăşul nostru şi nu te ocupă dânsul?; şi ea s-a stăpânit şi a pus iar întrebarea: Ce-i cu închiderea Astrei – nu vă e ruşine? Atunci păgânul de orăşenesc a strigat la ea să nu folosească termenul duşmănos închidere, numai reacţionarii se dedau la zvonuri contrarevoluţionare şi că nu se aştepta să-l audă din gura unei tovarăşe pe care o cunoştea de justă, de conştientă! A deschis uşa, aproape a dat-o afară din birou, nenorocitul, păcătosul, păgânul!; că, dacă ştia ce suflet-de-câine are, nu-l primea în casă, de-atâtea ori l-a primit, cu soţul, ca pe-un prieten şi consătean al soţului…

Pauză. Respiră adânc, porneşte iar:

Că s-a prezentat şi la primul-raional, dar se vedea cât de colo că păgânul de orăşenesc îl anunţase prin telefon, un nenorocit de doi metri i s-a proptit în uşa secretariatului şi i-a zis că tovarăşul prim n-o primeşte, că ştie tot despre zvonul-duşmănos-cu-bibliotecile, şi-i recomandă călduros să nu se bage în probleme-destat!; şi

că ieşind de la sediu, pe trotuar s-a întâlnit cu un tovarăş mic în grad, el a stat puţin de vorbă cu ea, a încercat să o liniştească, a zis: la revoluţie ca la revoluţie; şi a mai zis: nu poţi face omletă fără să spargi ouăle; la despărţire i-a şoptit că, în limba sovietică, inventar la o bibliotecă înseamnă ardere.

Ardere. Ca la Şeica. Însă la Şeica erau câteva sute de cărţi, hai o mie – dar la Astra?

Trebuie să nu ştiu ce trebuie să mai încolo, ca să împiedicăm inventarul, dar ştiu că trebuie să plec. Poate că dacă stau acolo, în faţă, lângă statuia lui Bariţ, poate n-or sa.

Păşesc de-a-ndărătelea, peste prag, în coridor. Numai un pas.

Pentru că ea, fără să se întoarcă, m-a chemat cu mâna; mi-a făcut semn să mă apropii. Acum arată locul din stânga ei.

Iar acum îi vorbeşte lui Mihai despre mine. Mă prezintă: Uite, Mihai, l-am adus pe băiatul ăsta – continuă să-mi facă semne să vin lângă ea. Ca să-ţi spună şi el, zice ea. Să afli din gura lui ce-i aşteaptă pe tinerii din ziua de azi, dacă.

Se lasă în genunchi. Nu şi-a potrivit poalele rochiei. Înainte de a îngenunchea, se aude un început de pârâit de ţesătură.

Numai de n-ar lua foc. Numai de N-ar arde cărţile.

Fac, tiptil, pe coridor, un pas la dreapta. Acum n-o mai văd, însă o aud:

Îl roagă, îl imploră, îl someză pe Mihai să facă el ceva, din cer, de-acolo. Ca să nu fie date-inventrului cărţile. Că e mare păcat.

Mă răsucesc, încetişor, încetişor, mă sprijin cu mâna de perete. Sunt cu faţa în sensul bun: spre scară, spre ieşire.

Acum o aud cum ridică glasul: plângând, îi cere lui Mihai să-i ardă, El, cu focul ceresc, dacă se ating cu focul de o singură carte; să-i fulgere; să-i spintece; să facă să li se usuce mâna cu care s-ar atinge de cărţi – fiindcă, să

spună şi El, Mihai: ce se face ea, dacă Astra rămâne doar cu zidurile? doar cu numele? Cui mai distribuie ea scrisul-în-manuscrisul?; şi ce se face bietul tineret din ziua de azi, rămas fără scrisul-scriitura-semnătura Luceafărului? Să facă bine Mihai, Mihăiţă, dragu-mamii, să coboare blând…

Ştiu: dacă nu cobor eu, în clipa asta – în salon, în curte, în stradă, în Parcul Astra, o să vină râsul-plânsul.

Ştiu: nu mai e de folos ziceamulcă. Nu mai poate nici chiar el.

Strâng tare-tare pleoapele şi caut – şi găsesc direcţia: drept înainte. Deschid ochii, cât să mă conving că e direcţia bună. Păşesc aerian, poate exagerat, dar să nu se audă nici măcar ciorapii pe covor.

Ea, îndărătul meu şi rămasă din ce în ce mai sus, zice, străzice, strigă, îl cheamă cu glas mare şi deznădăjduit pe Luceafăr: să coboare-blând. Simt că mi se micşorează, strânge, miceşte pielea capului – de chemarea, cu sughiţuri, a ei.

Nu o pot îndulci decât aşa: decât zicând cu buzele, dar mute, scandând, coborând scara:

„Nu credeam să învăţ a muri vreodată.

Pururi tânăr, înfăşurat în manta-mi”.

Şi încă. Încă o dată, aceleaşi două versuri – până în salon.

Acolo, sus, glasul ei a căpătat ştirbituri – de cât strigă.

Să închid uşa? Da sau ba. N-o închid.

Bocancii din sertarul-scaun.

Mă încalţ aici? Da sau ba? Nu, îi iau în mână, o să-i încalţ în antreu, şireturile o să le leg afară, la aer, la ger.

Pornesc la străbaterea salonului, cu:

„Nu credeam să învăţ a muri vreodată”.

Totul se învaţă.

Dar dacă moare ea? Dacă ia foc?

Mă întorc? Să o acopăr? să o sting? Da sau ba: nu mă întorc: ardă. Şi-a încheiat misia.

Ea – dar eu? Eu:

„Jalnic ard de viu, chinuit ca Nessus.

Ori ca Hercul înveninat de haina-i;
Focul meu a-l stinge nu pot cu toate Apele mării”.

De departe, de departe, de peste mări şi ţări, răzbat doar i-urile ei:

„Mai departe, mai departe, mai încet, tot mai încet în văzduhul tămâiet…

Văzduhul tămâiet e pipărat, tare. Am ieşit cu bocancii neînşiretaţi, cu paltonul pe-un umăr, fularul pe celălalt, căciula în mână.

Am închis uşa de la intrare? Da sau ba.

Portiţa se închide, se lasă aşa? Aşa.

Mi-am legat şireturile, m-am îmbrăcat pe mâneci, mi-am potrivit fularul, căciula.

La primul pas, îmi repornesc Oda; la răspântie, o închei: „Piară-mi ochii tulburători din cale.

Vino iar în sân, nepăsare tristă;
Ca să pot muri liniştit, pe mine
Mie redă-mă”.

Un ceas dintr-un turn bate o oră. Trec alături:

„Se bate miezul nopţii în clopotul de-aramă…”

Şi mă opresc. Cu versul, cu mersul Nu e al nopţii, miezul; apoi ritmul – ritmul e altul, nu e un de-mers.

De-mers e *Odă în metru antic*. Învăţată pe de rost de pe o foaie de hârtie, primită de la ea, la Astra, o foaie scrisă-nmanuscrisă:

„Nu credeam să-nvăţ a muri vreodată.
Pururi tânăr, înfăşurat în manta-mi”.

Paris, 1986 1988